

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΜΑΝΤΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

IN MEMORY OF MANDO OECONOMIDES

ΚΑΡΤΟΙ & ΣΥΜΒΟΛΑ
FRUITS & SYMBOLS

23/5 - 31/10 2019

ISBN: 978-618-5409-02-9

© ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ - ΑΘΗΝΑ

© NUMISMATIC MUSEUM - ATHENS

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, καθώς και η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς την προηγούμενη έγγραφη άδεια των συγγραφέων και των εκδοτών, σύμφωνα με το νόμο 2121/1993 και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

The re-publication, reproduction, either as a whole, partially or in summary, as well as paraphrase or adaptation of the contents of the book by any means whatsoever, including but not limited to mechanical devices, electronic devices, photocopy devices and/or sound recording devices, without the prior written consent of the authors and publishers, is prohibited pursuant to Law 2121/1993 and the rules of international law applicable in Greece.

ΚΑΡΤΟΙ & ΣΥΜΒΟΛΑ
FRUITS & SYMBOLS

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΒΑΣ
ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ-ΓΚΕΝΑΚΟΥ

EDITORS
GEORGE KAKAVAS
CLEOPATRA PAPAΕVANGΕLOU-GENAKOS

ΑΘΗΝΑ
2019
ATHENS

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ – ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Δρ Γεώργιος Κακαβάς, Μαίρη Σαμόλη
Συνεργάτες: Νίκη Κατσικώστα, Γκουενταλίνα Καραγιάννη,
Μαργαρίτα Σορώτου, Ρεβέκκα Μαντά

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γεώργιος Κακαβάς, Αντωνία Νικολακοπούλου,
Συνεργάτης: Θεόδωρος Κουρεμπανάς

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

Γεώργιος Κακαβάς, Μαίρη Σαμόλη
Συνεργάτες: Τρις Κρητικού, Αντωνία Νικολακοπούλου

ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Γεώργιος Κακαβάς
Συνεργάτες: Μαίρη Σαμόλη, Τρις Κρητικού, Αντωνία Νικολακοπούλου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Γεώργιος Κακαβάς, Μαίρη Σαμόλη,
Συνεργάτες: Γκουενταλίνα Καραγιάννη, Γιάννης Μανωλόπουλος

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δρ Αναστασία Ράμμου, Ελένη Νάκη, Χάιδω Μπιντέρη, Αλεξία Κέδρα,
Μιχάλης Ζωίδης, Αντρέας Αντωνόπουλος, Τάκης Δημόπουλος

ΣΥΝΤΗΡΗΤΕΣ

Νίκη Κατσικώστα, Ελένη Κοντού, Ρεβέκκα Μαντά, Ασπασία Ραρρή,
Νίκος Σιναδινάκης, Μαργαρίτα Σορώτου, Μιχάλης Χατζάκης

ΕΚΜΑΓΕΙΑ ΛΙΘΩΝ

Σπύρος Αρμένης

ΣΧΕΔΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Απόστολος Καραστεργίου, Χάιδω Μπιντέρη

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ, ΛΙΘΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Νίκος Σιναδινάκης, Μιχάλης Χατζάκης

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ, ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Μαντώ Βασίλη

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ – ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗ – ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Μαρία Γαρουφαλιά, Παναγιώτης Κουτσογιάννης, Νικόλαος Σουγλές

ΦΩΤΙΣΜΟΙ

Κώστας και Γιάννης Βελώνης

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ – ΕΠΙΚΟΛΛΗΣΕΙΣ

Κ. Μπεζεριάνος και ΣΙΑ Ο.Ε.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Telesis, Αλεξία Κέδρα

ΑΚΡΥΔΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Γιάννης Μανωλόπουλος, Θέμης Τεντόμας

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

Γιάννης Καραμπελιάς

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ

Ανδρέας Βερναρδάκης, Εριέττα Βορδώνη, Μαίρη Γαϊτάνη,
Ελένη Δασκαλάκη, Έλενα Θηβαίου, Κεβόρκ Κολανιάν,
Παντελής Κοντάκης, Μάρω Κορνηλάκη, Ντίνος Κουζούπης,
Κατερίνα Κουλουμπούρου, Kiki Kuhlmann, Νατάσα Κουτσαμπέλα,
Βαγγέλης Κυριάκος, Αθηνά Παπά, Κλάρα Πουλιαντζά, Μαίρη Σαμόλη,
Κωνσταντίνος Τσάκαλος, Maureen Wellens, Μαρία Χάνιου

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ

Ευάγγελος Πιτσιλαδής

CONTRIBUTORS TO THE EXHIBITION

GENERAL SUPERVISION – COORDINATION

Dr George Kakavas, Mary Samoli

Collaborators: Niki Katsikosta, Wendalina Karagianni,
Margarita Sorotou, Rebecca Manta

MUSEOLOGICAL STUDY– ACADEMIC SUPERVISION

George Kakavas, Antonia Nikolakopoulou

Collaborator: Theodoros Kourempas

CURATORS

George Kakavas, Mary Samoli

Collaborators: Iris Kritikou, Antonia Nikolakopoulou

MUSEOGRAPHIC STUDY AND DESIGN

George Kakavas

Collaborators: Mary Samoli, Iris Kritikou, Antonia Nikolakopoulou

ARTISTIC DIRECTION – APPLICATION

George Kakavas, Mary Samoli

Collaborators: Wendalina Karagianni, Giannis Manolopoulos

PROJECT TEAM

Dr Anastasia Rammou, Eleni Naki, Chaido Binteri, Alexia Kedra,
Michalis Zoidis, Andreas Antonopoulos, Takis Dimopoulos

CONSERVATION

Niki Katsikosta, Eleni Kontou, Rebecca Manta, Aspasia Rarri,
Nikos Sinadinakis, Margarita Sorotou, Michalis Chatzakis

GEM CASTS

Spyros Armenis

COIN DESIGNS

Apostolos Karastergiou, Chaido Binteri

PHOTOGRAPHS OF COINS – GEMS – TOKENS

Nikos Sinadinakis, Michalis Chatzakis

PHOTOGRAPHS OF JEWELLERY – COIN DESIGNS

Manto Vasili

ADMINISTRATIVE/SECRETARIAL SUPPORT – I.T. MANAGEMENT

Maria Garoufalia, Panagiotis Koutsogiannis, Nikolaos Sougles

LIGHTING

Kostas Velonis, Giannis Velonis

DIGITAL PRINTING – PHOTO-EDITING

K. Bezerianos & Co. GP

GRAPHIC DESIGN

Telesis, Alexia Kedra

ACRYLIC DISPLAYS

Giannis Manolopoulos, Themis Tentomas

INTERIOR PAINTING

Giannis Karampelias

PARTICIPATING JEWELLERY DESIGNERS

Eleni Daskalaki, Mary Gaitani, Maria Haniou, Kevork Kolanian,
Pantelis Kontakis, Maro Kornilaki, Katerina Kouloubourou,
Natasa Koutsampela, Dinos Kouzoupis, Kiki Kuhlmann,
Vaggelis Kyriakos, Athena Papa, Clara Poulantza,
Mary Samoli, Elena Thivaïou, Konstantinos Tsakalos,
Maureen Wellens, Andreas Vernardakis, Erietta Vordoni

OPENING EVENT MUSIC

Evangelos Pitsiladis

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ – ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Δρ Γεώργιος Κακαβάς

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ – ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γεώργιος Κακαβάς, Κλεοπάτρα Παπαευαγγέλου-Γκενάκου
Συνεργάτης: Αντωνία Νικολακοπούλου

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Γεώργιος Κακαβάς, Αντωνία Νικολακοπούλου
Κλεοπάτρα Παπαευαγγέλου-Γκενάκου, Ευτέρπη Ράλλη,
Δημήτρης Πλάντζος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΛΗΜΜΑΤΩΝ

Νομισμάτων: Γεώργιος Κακαβάς, Αντωνία Νικολακοπούλου
Συνεργάτης: Θεόδωρος Κουρεμπανάς
Συμβόλων: Ευτέρπη Ράλλη
Λίθων: Δημήτρης Πλάντζος

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ

Ανδρέας Βερναρδάκης, Εριέττα Βορδώνη, Μαίρη Γαϊτάνη,
Ελένη Δασκαλάκη, Έλενα Θηβαίου, Κεβόρκ Κολανιάν,
Παντελής Κοντάκης, Μάρω Κορνηλάκη, Ντίνος Κουζούπης,
Κατερίνα Κουλουμπούρου, Kiki Kuhlmann, Νατάσα Κουτσαμπέλα,
Βαγγέλης Κυριάκος, Αθηνά Παπά, Κλάρα Πουλαντζά, Μαίρη Σαμόλη,
Κωνσταντίνος Τσάκαλος, Maureen Wellens, Μαρία Χάνιου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Γεώργιος Κακαβάς, Κλεοπάτρα Παπαευαγγέλου-Γκενάκου

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

Χρήστος Γ. Μακρυπούλιας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Δάφνη Δημητριάδου

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ – ΤΕΧΝΙΚΗ – ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Μαρία Γαρουφαλιά, Νικόλαος Σουγλές

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ – ΛΙΘΩΝ - ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Γιώργος Μεστούσης, Δημήτρης Σφαέλλος

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ

Γιώργος Μεστούσης, Δημήτρης Σφαέλλος, Μαντώ Βασίλη

ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας-Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας-Μουσείο Βασιλικών Τάφων Αιγών
Museum of Fine Arts, Boston
Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, Αθήνα

ΣΧΕΔΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Απόστολος Καραστεργίου

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

Γεώργιος Κακαβάς

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γεώργιος Κακαβάς, Θεράπων-Ιωάννης Γρυπαίος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Σπυράγγελος Χρυσοβιτσάνος, Αλέξανδρος Χρυσοβιτσάνος

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Θεράπων-Ιωάννης Γρυπαίος, Χρήστος-Ανδρέας Θώμος

ΠΑΡΑΓΩΓΗ

genesis direct

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

Λιθοπρίντ ΑΒΕΕ

CONTRIBUTORS TO THE CATALOGUE

GENERAL SUPERVISION – COORDINATION

Dr George Kakavas

EDITORS OF THE CATALOGUE

George Kakavas, Cleopatra Papaevangelou-Genakos
Collaborator: Antonia Nikolakopoulou

AUTHORS OF TEXTS

George Kakavas, Antonia Nikolakopoulou,
Cleopatra Papaevangelou-Genakos, Efterpi Ralli,
Dimitris Plantzos

AUTHORS OF ENTRIES

Coins: George Kakavas, Antonia Nikolakopoulou
Collaborator: Theodoros Kourempanas,
Tokens: Efterpi Ralli
Gems: Dimitris Plantzos

PARTICIPATING JEWELLERY DESIGNERS

Eleni Daskalaki, Mary Gaitani, Maria Haniou, Kevork Kolanian,
Pantelis Kontakis, Maro Kornilaki, Katerina Kouloubourou,
Natasia Koutsampela, Dinos Kouzoupis, Kiki Kuhlmann,
Vaggelis Kyriakos, Athena Papa, Clara Poulantza,
Mary Samoli, Elena Thivaïou, Konstantinos Tsakalos,
Maureen Wellens, Andreas Vernardakis, Erietta Vordoni

GREEK TEXT EDITORS

George Kakavas, Cleopatra Papaevangelou-Genakos

ENGLISH TRANSLATION

Christos G. Makrypoulias

ENGLISH TEXT EDITOR

Dafni Dimitriadou

ADMINISTRATIVE / TECHNICAL SUPPORT – I.T. MANAGEMENT

Maria Garoufalia, Nikolaos Sougles

PHOTOGRAPHS OF COINS – GEMS – TOKENS

George Mestousis, Dimitris Sfaellos

PHOTOGRAPHS OF JEWELLERY

George Mestousis, Dimitris Sfaellos, Manto Vasili

PHOTO CREDITS

Alpha Bank Numismatic Collection, Athens
Archeological Museum of Thessaloniki
Ephorate of Antiquities of Hemathia-Museum of the Royal Tombs of Aigais
Ephorate of Antiquities of Ilia-Archeological Museum of Olympia
Museum of Fine Arts, Boston

COIN DESIGNS

Apostolos Karastergiou

CATALOG DESIGN

George Kakavas

ARTISTIC DIRECTION

George Kakavas, Therapon-Ioannis Grypaios

PRODUCTION MANAGEMENT

Spyrangelos Chrysovitsanos, Alexander Chrysovitsanos

PAGE LAYOUT

Therapon-Ioannis Grypaios, Christos-Andreas Thomos

PRODUCTION

genesis direct

PRINTING - BINDING

Lithoprint Ltd

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 14 ΠΡΟΛΟΓΟΣ
Καθ. Κατερίνη Διάμπη
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- 20 ΕΙΣΑΓΩΓΗ
Δρ Γεώργιος Κακαβιάς
Διευθυντής Νομισματικού Μουσείου, Αθήνα
- 29 ΚΕΙΜΕΝΑ
- 30 ΘΕΟΙ, ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΣΤΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ
Γεώργιος Κακαβιάς, Αντωνία Νικολακοπούλου
- 50 ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΥΤΑ ΣΤΑ ΣΥΜΒΟΛΑ
Ευτέρπη Ράλλη
- 58 ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΗ ΣΦΡΑΓΙΔΟΓΛΥΦΙΑ
Καθ. Δημήτρης Πλάντζος
- 66 ΔΑΙΔΑΛΑ ΠΟΛΛΑ. ΠΟΛΥΚΑΡΠΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ – ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ
Δρ Κλεοπάτρα Παπαεναγγέλου-Γκενάκου
- 78 ΔΗΜΜΑΤΑ
Γεώργιος Κακαβιάς, Αντωνία Νικολακοπούλου
Συνεργάτης: Δρ Θεόδωρος Κουρεμπανιάς
Ευτέρπη Ράλλη
Δημήτρης Πλάντζος
- 80 ΚΑΡΠΟΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΘΕΩΝ
- 92 ΕΛΙΑ
- 118 ΣΤΑΦΥΛΙ
- 176 ΣΤΑΧΥ
- 204 ΒΕΛΑΝΙΔΙ
- 214 ΡΟΔΙ
- 222 ΜΗΛΟ
- 230 ΧΟΥΡΜΑΣ
- 244 ΣΙΛΦΙΟΝ – ΣΤΥΡΑΞ – ΜΗΚΩΝ – ΚΩΝΟΣ
- 254 ΚΑΡΠΟΙ – ΣΤΕΦΑΝΙΑ
- 264 ΚΕΡΑΣ ΑΜΑΛΘΕΙΑΣ
- 278 ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ
- 280 ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΙΑΣ ΣΚΕΨΗΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΟΝΕΙΡΟ
Μαίρη Σαμόλη
- 282 ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ «ΩΡΙΜΟΥΣ ΚΑΡΠΟΥΣ» ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΟΠΟΪΑΣ
Ίρις Κρητικού
- 284 ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ
- 294 ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ
Γεώργιος Κακαβιάς, Ίρις Κρητικού, Θεράπων-Ιωάννης Γρυπαιός
- 316 ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ -ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

CONTENTS

- 14 PREFACE
Prof. Katerini Liampi
University of Ioannina
- 20 INTRODUCTION
Dr George Kakavas
Director of the Numismatic Museum, Athens - Greece
- 29 TEXTS
- 30 GODS, FRUITS AND SYMBOLS
ON COIN TYPES
George Kakavas, Antonia Nikolakopoulou
- 50 FRUITS AND PLANTS ON TOKENS
Efterpi Ralli
- 58 FRUITS AND SYMBOLS IN GREEK
AND ROMAN SEAL ENGRAVING
Prof. Dimitris Plantzos
- 66 ELABORATE CREATIONS.
FRUITFUL JEWELLERY – NUMISMATIC SYMBOLS
Dr Cleopatra Papaevangelou-Genakos
- 78 ENTRIES
George Kakavas, Antonia Nikolakopoulou
Collaborator: *Dr Theodoros Kourempas,*
Efterpi Ralli
Dimitris Plantzos
- 80 FRUITS AS YMBOLS OF GODS
- 92 OLIVE
- 118 GRAPES
- 176 GRAIN EAR
- 204 ACORN
- 214 POMEGRANATE
- 222 APPLE
- 230 DATE
- 244 SILPHIUM – STYRAX – POPPY – CONE
- 254 FRUITS – WREATHS
- 264 CORNUCOPIA
- 278 CONTEMPORARY GREEK JEWELLERY
- 280 THE JOURNEY OF AN IDEA THAT BECAME A DREAM
Mary Samoli
- 282 PICKING THE «RIPE FRUITS» OF CONTEMPORARY
GREEK JEWELLERY
Iris Kritikou
- 284 RESUMES
- 294 THE THEATRE OF JEWELS
George Kakavas, Iris Kritikou, Therapon-Ioannis Grypaïos
- 316 ABBREVIATIONS – BIBLIOGRAPHY

//

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

PREFACE

//

Η εικόνα του νομίσματος λειτουργεί σα μαγνητικό πεδίο που έλκει τον χρήστη του να αποκρυπτογραφήσει και να εμπεδώσει τη νοηματοδότησή της· παράλληλα το μινιμαλιστικό αυτό έργο τέχνης προκαλεί αισθητική ευφορία.

Ποικίλα φυτά και καρποί, κομμάτια αναπόσπαστα της ελληνικής και μεσογειακής χλωρίδας, τιθασεύονται από τους χαρακτες και μετουσιώνονται σε δημιουργίες εξαισιες· στα νομίσματα, στα μολύβδινα ή πήλινα σύμβολα, στους εκλεκτούς σφραγιδολίθους. Οι παραστάσεις, απότοκα της καλλιτεχνικής εμπειρίας και δεξιοτεχνίας τους, απέριττες στην αρχή, σχεδόν αφαιρετικές, εξελίσσονται στη συνέχεια σε πιο σύνθετες και νατουραλιστικές, αναπαριστώντας πιστά το φυσικό περιβάλλον και υπακούοντας στους εκάστοτε νόμους και ρυθμούς της τέχνης, από την υστεροαρχαϊκή εποχή έως το τέλος της ελληνορωμαϊκής περιόδου.

Τα φυτά και οι καρποί τους, πολύτιμα στον άνθρωπο για τη διατροφή, την ίαση, την παρασκευή αιθέριων ελαίων, την τέρψιν ἄλυπον του οίνου (Ευριπ., Βάκχαι, στ. 421-423), τη λησμονιά από τα δεινά, επιλέγονταν από τις εκδίδουσες αρχές να προβληθούν ως τοπικά τους προϊόντα.

Το σιτάρι, η ελιά και το αμπέλι, αυτόχθονα φυτά γύρω από τη λεκάνη της Μεσογείου, ισορροπούν τη ζωή της (Fernand Braudel). Τα σιτηρά, απεικονίζονται συμβατικά ως κόκκος σίτου, ως στάχυς ή ως δέσμη στάχυων και αντιφεγγίζουν την παραγωγή των πόλεων, αλλά και την εισαγωγή τους από σιτοπαραγωγές περιοχές σε περιόδους αιχμηρής φτώχειας, όταν τις έπληττε η σιτοδεία. Η καλλιέργεια της ελιάς, θεμελιώδης για τον άνθρωπο, μεταφέρεται στο νόμισμα ως στεφάνι, δένδρο ή κλαδί με φύλλα ελιάς, συχνά με τους καρπούς, εικόνα σε όλες τις περιπτώσεις λιτή, αλλά και τόσο εύχυμη. Το αμπέλι, οι μεστοί βότρες στον μίσχο τους με τα κληματόφυλλα, ενίοτε ως επίστεψη σε αγγεία του οίνου, ή κρεμασμένα από τις λαβές τους, διατρανώνουν ως απεικονίσεις σε πολυάριθμα νομίσματα, σύμβολα και σφραγιδολίθους τη συστηματική καλλιέργεια, τη γευστική απόλαυση των σταφυλιών και του παραγόμενου οίνου, η εμπορία του οποίου προσεπόριζε πλούτο στις πόλεις.

Συχνά συνυπάρχουν στις παραστάσεις περισσότερα φυτά και πλούσιοι καρποί, αφού έχουν μια ξεχωριστή αλληλουχία, συνδυάζοντας ύψιστα αγαθά. Άλλοτε γεμίζουν την κάλαθο, άλλοτε πάλι ξεχειλίζουν από το Κέρας της Αμαλθείας τα σταφύλια, οι στάχυς, τα ρόδια, οι χουρμάδες, οι κωδίες της μήκωνος και υπαγορεύουν την πρόθεση της πόλης ή του ηγεμόνα να προπαγανδίσουν την ευημερία του τόπου τους.

Η βελανιδιά θα αποδοθεί στα νομίσματα των Ηπειρωτών, τα κλαδιά με τους καρπούς της θα κοσμήσουν την κεφαλή του θεού και ως στεφάνια θα περιβάλουν τις κύριες παραστάσεις πολλών νομισμάτων του ελληνικού κόσμου. Τα βελανιδιά (βάλανοι), θέμα κι αυτά σε νομίσματα, ήσαν ευεργετικά στις κτηνοτροφικές κοινωνίες, αφού οι ποιμένες με αυτά έτρεφαν τον χειμώνα τα ζώα τους. Το μήλο, θαυμάσιος καρπός, απεικονίζεται ως λαλούν σύμβολον στα νομίσματα της κυκλαδικής Μήλου, είτε ολοστρόγγυλο ή με ανάγλυφες τομές στην επιφάνειά του, επίσης με μίσχο και φυλλαράκι.

Αστέρευτη πηγή έμπνευσης η φύση για τους χαρακτες, τους παρέχει την επιλογή άφθωνων καρπών, προκειμένου να τους μεταπλάσουν σε εικόνες στη μικροτεχνία. Ο στύραξ θα δουλευτεί ως καρπός και ως στεφάνι για να τονισθεί η φαρμακευτική του δράση· το θεραπευτικό σίλφιον, αυτοφυές στην Κυρήνη, χαράσσεται ως φυτό γεμάτο καρπούς, ενώ μεμονωμένος ο καρπός του θα αποδοθεί καρδιόσχημος· η κωδία της μήκωνος υιοθετείται στο νομισματικό ρεπερτόριο για την μοναδική υπνοφόρο ιδιότητά της ως βότανο· η δάφνη με τα λογχόσχημα αρωματικά φύλλα ήταν χρήσιμη στη φαρμακευτική.

Οι χαρακτες με τις δημιουργίες τους τολμηρά και αποφασιστικά κινούνται ανάμεσα σε δυο επίπεδα, στην πραγματικότητα και τον μύθο. Τα σιτηρά παραπέμπουν στη Δήμητρα και την Περσεφόνη, οι οποίες απεικονίζονται στεφανωμένες με στάχυς. Η ελιά είναι το προσφιές δένδρο της Αθηνάς, μετά τον αγώνα της με τον Ποσειδώνα και με υπερβατικό τρόπο εξελίσσεται σε σύμβολο της ειρήνης· συχνά τοποθετείται δίπλα στη θεά ή στο κράνος της. Το αμπέλι συνδέεται με τον θεό Διόνυσο και την ακολουθία του, γι' αυτό τα προϊόντα του παριστάνονται ως αναπόσπαστα στοιχεία της υπόστασης του θεού. Η βελανιδιά είναι το ιερό δένδρο της Δωδώνης, στις ρίζες του οποίου κατοικούσε ο Νάιος Ζευς ναῖον δ' ἐν πυθμένι φηγοῦ (Ησίοδ., απ. 134) και με τα κλαδιά της στεφόταν.

The image on a coin functions in a form of a magnetic field, attracting the coin's user into decoding and grasping its signification; at the same time, this minimalistic work of art induces an aesthetic euphoria.

A variety of plants and fruits, integral parts of the flora of Greece and the Mediterranean, are utilized by the engravers and transfigured into exquisite creations on coins, on lead or clay tokens, and the finely-made gems. The images, the result of the engravers' artistic experience and skillfulness, austere at first, almost abstract, will evolve into more complex and naturalistic depictions, closely reproducing the natural environment and obeying the artistic laws and styles of the time, from the Late Archaic period to the end of the Graeco-Roman era.

Plants and their fruit, precious to humans for nutrition, healing, the preparation of essential oils, the "painless joy of wine" (Euripides, *Bacchae*, ll. 421-423: οἴνου τέρψιν ἄλυπον) that helps them forget the sorrows of life, are chosen by the issuing authorities to be promoted as local products.

Grain, the olive tree and the grapevine are the native plants in the Mediterranean basin upon which its life is balanced (Fernand Braudel). Cereal crops are conventionally depicted as a barley-corn or a grain ear, either alone or in a bunch, and the depictions allude to the grain production of the issuing cities, but also to the importation of cereals from grain-producing regions during periods of acute poverty, when cities were ravaged by grain shortage. Olive cultivation, of fundamental importance to mankind, is captured on the coin in the form of an olive wreath, tree or branch with leaves, often complete with olives; it is an image that is so austere in every instance, but also so succulent. The vine, the ripe bunches of grapes on their stems along with vine-leaves, sometimes crowning the wine vessels or hanging from their handles, proclaim, as depictions on numerous coins, tokens and gems, the systematic cultivation and taste pleasure of grapes and the wine they produced, as well as the wealth its trade brought to the cities.

More than one plant and rich fruit often coexist in numismatic scenes, since they have a special coherence when combining goods of highest value. Sometimes, they fill the *kalathos*; other times, grapes, grain ears, pomegranates, dates and poppy-heads spill out of the cornucopia, a clear indication of the intention of the city or the ruler to advertise the prosperity of the land.

The oak tree will be depicted on Epirote coins, its fruit-bearing branches will adorn the god's head and as wreaths they will surround the central images of many a coin throughout the Greek world. Acorns (*βάλανοι*), themselves an iconographic subject depicted on coins, were beneficial to societies that depended on animal husbandry, since herders used them to feed their animals over the winter. The apple, a wonderful fruit, is depicted as a *punic type* on coins issued by Melos in the Cyclades, either perfectly round or with raised incisions on its surface, also with stem and a small leaf.

Nature, a source of endless inspiration to engravers, offers them a boundless selection of fruits to be reshaped through miniature art into images. *Styrax* will be crafted both as fruit and as wreath, to highlight its curative properties; the medicinal *silphium*, which grew wild in Cyrene, is engraved as a plant loaded with fruit, while the latter will be rendered individually as heart-shaped; the poppy-head is adopted into the numismatic repertoire for its unique soporific effect; the laurel, with its lance-shaped aromatic leaves, was used in pharmaceuticals.

Engravers and their creations move in a bold and decisive fashion between reality and the myth. Cereal crops allude to Demeter and Persephone, who are depicted wreathed with grain ears. The olive tree is Athena's favourite after her competition with Poseidon, and in a transcendent manner it evolves into a symbol of peace; it is often placed next to the goddess or on her helmet. The grapevine is linked to Dionysus and his entourage, that is why its products are depicted as inextricable elements of the god's essential nature. The oak is the sacred tree of Dodona; Zeus Naïos dwelled in its roots (Hesiod, *Frag.* 134: ναῖον δ' ἐν πυθμένι φηγοῦ, "and they dwelled in the hollow of an oak") and was crowned with a wreath made from its branches. The laurel echoes

Η δάφνη απηχεί τον υπέροχο μύθο του έρωτα του Απόλλωνα για τη Δάφνη, στολίζει την κεφαλή του θεού, καθώς και τις μορφές άλλων θεών, τα φύλλα της μάλιστα μασούσε η Πυθία και εκστασιασμένη χρησιμοδοτούσε. Η μηλιά και τα μήλα μας οδηγούν στα μήλα των Εσπερίδων, έναν από τους περίφημους άθλους του Ηρακλή. Κι όσο για το κουκουναρί του πεύκου έμελλε να θυμίζει τον τραγικό χαμό του Μελικέρτη.

Η ύλη του καλλιτέχνη, τα φυτά και οι καρποί που χαράσσει στο ελάχιστο έδαφος του νομίσματος ή του συμβόλου και σφραγιδολίθου, επιβάλλονται ως στοιχεία αναγνωρίσιμα από όλους τους χρήστες-κατόχους τους και συγκερνούν την ορθολογική αντίληψη, την αισθητική και τον μύθο.

Ο διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου Αθηνών, Δρ Γεώργιος Κακαβάς και οι άξιοι συνεργάτες του δώρισαν στο Κοινό μία έκθεση πρωτότυπη, υψηλών αισθητικών προδιαγραφών, με πρώτιστο και κύριο μέλημα να αποκαλύψουν το θεματικό πολυδιάστατο των αρχαίων ελληνικών νομισμάτων, συμβόλων και λίθων. Ανέσυραν από τις νομισματοθήκες του σπουδαίου μας Μουσείου μίαν πληθύν των εν λόγω αντικειμένων (323), τα οποία οι ικανότατες συντηρήτριές του συντήρησαν για τις ανάγκες της έκθεσης, συμπεριλαμβανομένων και 13 τεμαχίων της Ιδιωτικής Συλλογής του Θεοδώρου Αραβάνη. Σε μία διαχρονική διάσταση περιλαμβάνονται και νεότερα νομίσματα, στα οποία αποδίδονται οι καρποί της γης.

Στον καλαίσθητο συνοδευτικό Κατάλογο, φροντισμένο με περισσή αγάπη από τους υπευθύνους, παρουσιάζονται ειδολογικά όλα τα εκθέματα, αναλύονται, σχολιάζονται και αποτελούν ένα εξαιρετικό πεδίο γνώσης για τον μελετητή και κάθε ενδιαφερόμενο.

Ο κύριος Κακαβάς μας δώρισε επιπλέον κι έναν απροσδόκητο, αλλά τόσο γοητευτικό συνδυασμό των αρχαίων αντικειμένων με σύγχρονα έργα τέχνης επώνυμων καλλιτεχνών, που αρδεύουν την έμπνευσή τους από την ίδια πηγή, την ελληνική γη, τα φυτά και τους ευλογημένους καρπούς τους, μεταμορφώνοντάς τα σε κοσμήματα που σαγηνεύουν.

Καθ. Κατερίνη Διάμπη
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

the wonderful myth of the love of Apollo for Daphne and adorns his head, as well as the figures of other gods; indeed, it was laurel leaves that Pythia would chew in order to fall into a trance state and pronounce the oracle. The apple tree and its fruit lead us to the golden apples of the Hesperides, one of the famous labours of Heracles. As for the pine cone, it was destined to serve as a reminder of the tragic loss of Melicertes.

The artist's material, the plants and fruits he engraves on the minuscule field of the coin, the token or the gem, impose themselves as elements recognizable by every user/owner and combine rational perception with aesthetics and myth.

Dr George Kakavas, the Director of the Numismatic Museum at Athens, and his worthy colleagues have offered the public an original exhibition of high aesthetic standards, their primary concern being to reveal the multidimensional thematic nature of ancient Greek coins, tokens and gemstones. They have brought out of the cabinets of our magnificent Museum a plethora of these objects (323), which went through a process of conservation at the hands of the museum's highly experienced specialist staff before they could be part of the exhibition, including the 13 items from the Private Collection of Theodoros Aravanis. In order to give the exhibition a diachronic dimension, modern coins depicting the fruits of the earth have also been included.

The well-designed Catalogue that accompanies the exhibition, edited by the organisers with an infinite amount of love, lists each exhibit by type, with analysis and commentary, thus constituting an excellent corpus of knowledge for the researcher and any interested party alike.

Dr Kakavas has also given us a further gift: an unexpected, yet quite charming combination of ancient artifacts and modern works of art by prominent artists, drawing inspiration from the same source, the Greek land, its plants and their blessed fruits, transforming them into fascinating jewels.

Prof. Katerini Liampi
University of Ioannina

//

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

INTRODUCTION

//

Η έκθεση «Καρποί και Σύμβολα» αποτελεί μία εικαστική συνομιλία ανάμεσα σε εξέχοντα δείγματα της αρχαίας νομισματοκοπίας και σύγχρονα κοσμήματα Ελλήνων και ξένων δημιουργών.

Η Έκθεση περιλαμβάνει τριακόσια τριάντα έξι αρχαία ελληνικά, ρωμαϊκά και νεότερα νομίσματα, λίθους, μολύβδινα και πήλινα σύμβολα που κοσμούνται με χαρακτηριστικούς καρπούς –σύμβολα της ελληνικής γης. Από το σύνολο των αντικειμένων, τριακόσια είκοσι τρία προέρχονται από τις πλούσιες συλλογές του Νομισματικού Μουσείου και δεκατρία νομίσματα από την Ιδιωτική Συλλογή του Θεοδώρου Αραβάνη.

Τα παραπάνω αντικείμενα, τα οποία καλύπτουν ένα ευρύ πολιτειακό, γεωγραφικό και χρονολογικό πλαίσιο –πόλεις, έθνη, Κοινά, βασιλεία και αυτοκρατορίες από τη Δυτική Μεσόγειο μέχρι και τα βόρεια της Ανατολής και από τους αρχαϊκούς μέχρι και τους νεότερους χρόνους– συνομιλούν με τα έργα δεκαεννέα αναγνωρισμένων διεθνώς σύγχρονων δημιουργών κοσμημάτων, οι οποίοι αντλούν την έμπνευσή τους από έναν ή περισσότερους καρπούς, που παριστάνονται στα επιλεγμένα αρχαία τέχνηρα.

Η Έκθεση εστιάζει αφενός στους καρπούς της ελληνικής γης που ενδύομενοι συνειρμικούς συμβολισμούς παρελαύνουν στους χαρακτήρες των νομισμάτων ως σύμβολα των μύθων, του πλούτου και της δύναμης της εκάστοτε εκδίδουσας αρχής και αφετέρου στους ολύμπιους θεούς που στεφανωμένοι με καρπούς δηλώνουν συμβολικά τα αγαθά των εφεστίων πόλεων τους.

Έμπειροι χαράκτες αποτυπώνουν με εξαιρετική λεπτομέρεια στις μικρές επιφάνειες των νομισμάτων βελανίδια, σύμβολο ιδιαίτερης τιμής, δύναμης και υπεροχής, τσαμπιά από σταφύλια, διονυσιακό σύμβολο πλούτου και ευμάρειας, στάχυα και τα σπέρματά τους, σύμβολα αφθονίας των δημητριακών και οικονομικής ευημερίας, καρποφόρα κλαδιά ελιάς, σύμβολο νίκης και ειρήνης, αλλά και ένδειξη ελαιοκομικού πλούτου, χουρμάδες, σύμβολο υψηλής διατροφικής και εμπορικής αξίας, ρόδια σύμβολο ευγονίας, αναγέννησης και αφύπνισης της ζωής, μήλα λαλούν σύμβολο της νήσου Μήλου, σίλφιο και στύρακες, ιαματικά σύμβολα αφθονίας και εμπορικού πλούτου. Κορωνίδα και επιτομή όλων των καρπών αποτελεί το κέρας της Αμαλθείας, το απόλυτο σύμβολο ευμάρειας, ευκαρπίας, ευγονίας, αφθονίας και πλησμονής.

Οι καρποί της φύσης είναι ιεροί, όπως είναι ιερός και όλος ο κύκλος της ανθοφορίας και της καρποφορίας για τη μυθολογία, την τέχνη και την ποίηση, συνδεδεμένος με τη γέννηση των θεών, με τον έρωτα και το θάνατο, με τη γέννηση των πάντων, που σηματοδοτεί τα πάντα και τα κάνει να φαίνονται πιο απλά και πιο φωτεινά κάτω από τον ήλιο της Μεσογείου. Είναι η κατάθεση της αφθονίας, η σφραγίδα της δωρεάς, η ευχή και το κατευόδιο, η μετάληψη και η σπονδή.

Κομβικό ρόλο στην Έκθεση κατέχουν οι εμπνευσμένες πρωτότυπες δημιουργίες των δεκαεννέα καλλιτεχνών, που ακολουθώντας το μίτο της παράδοσης, γονιμοποιώντας φόρμες και υλικά, έρχονται να τονίσουν την αξία της πλούσιας καλλιτεχνικής παρακαταθήκης της αρχαιότητας που πλουμίζει και προικίζει αέναα το τάλαντο κάθε φίλεργου και ακάματου δημιουργού. Οι συμμετέχοντες στην έκθεση, μέλη της πλατφόρμας *A Jewel Made in Greece*, προσθέτουν με τα πρωτότυπα έργα τους, την ψηφίδα της δικής τους οπτικής στη μακρά ιστορία των διαδράσεων νομίσματος και κοσμημάτων, αποδίδοντας με εμβρίθεια και μαεστρία τους συσχετισμούς και τους συμβολισμούς τους.

Παράλληλα, εξαιρείται η τέχνη, η αίγλη και η δύναμη του ελληνικού κοσμήματος, αποτυπωμένη με τον πιο εύγλωττο τρόπο μέσα από ένα ελκυστικό διαχρονικό ταξίδι, όπου το χθες συναντά το σήμερα, όπου τα εξαιρετα μουσειακά δείγματα χαρακτηριστικής και μικρογλυφίας συναντιούνται με τα έργα των σύγχρονων χαρismaticών δημιουργών. Η εικαστική αυτή συνομιλία έρχεται να κάνει ολοφάνερο ότι δεν μπορεί κανείς να αποσπάσει και να απομονώσει το σύγχρονο κόσμημα από την ιστορία του. Είναι αδύνατη η δημιουργία χωρίς την απαρχή της ή τις πηγές έμπνευσής της, είναι δύσκολο να εκτιμηθεί η πορεία και το αποτέλεσμα χωρίς την αφετηρία.

Πράγματι, οι ρίζες της ανάγκης του ανθρώπου για καλλωπισμό, αλλά και της ικανοποίησής της με την παραγωγή κοσμημάτων εντοπίζονται στην Προϊστορική εποχή, την απαρχή της ακατανίκητης, σχεδόν μεταφυσικής, διάθεσης του ανθρώπου για

The exhibition “Fruits and Symbols” is a visual conversation between outstanding specimens of ancient coinage and modern jewellery created by Greek and foreign jewellers.

The exhibition includes three hundred and thirty-six ancient Greek, Roman and Contemporary coins, gemstones, lead and clay tokens decorated with characteristic fruits—symbols of the Greek earth. Out of the total of these objects, three hundred and twenty-three are part of the rich collections of the Numismatic Museum, while thirteen coins come from the Private Collection of Theodoros Aravanis.

The objects in question, encompasses a broad political, geographical, and chronological framework –cities, states, Leagues, kingdoms, and empires from the Western Mediterranean to the depths of the East and from the Archaic period to Modern times—engage in dialogue with the creations of nineteen internationally recognised modern jewellers, who draw inspiration from one or more fruits represented on the selected ancient artefacts.

The exhibition focuses, on the one hand, on the fruits of the Greek earth which, garbed in associative symbolism, parade on the characters of the coins as symbols of the myths, wealth and power of the respective issuing authority and, on the other hand, on the Olympian gods who, wreathed with fruits, betoken the goods of their own home cities.

Experienced engravers use the small surface of the coins for extremely detailed depictions of acorns, a symbol of particular honour, strength and excellence, bunches of grapes, a Dionysian symbol of wealth and affluence, stalks of wheat and their ears, symbols of grain abundance and economic prosperity, fruit-bearing olive branches, a symbol of victory and peace, but also an indication of oil productivity, dates, a symbol of high nutritional and commercial value, pomegranates, a symbol of fruition, rebirth and the reawakening of life, apples, the *punic symbol* of the island of Melos, silphium and styrax shrubs, the therapeutic symbols of abundance and commercial wealth. Finally, the capstone that epitomizes all fruits is the cornucopia, the ultimate symbol of affluence, fruitfulness, fertility, abundance, and plenty.

Nature’s fruits are sacred, as is the case for the entire cycle of flowering and fruition to mythology, art, and poetry, linked to the birth of the gods, to love and death, to the birth of everything, which signifies everything and makes them look simpler and brighter under the Mediterranean sun. It is the testimony of affluence, the seal of the gift, the benediction and the sent-off, the sacrament and the libation.

The focal point of the Exhibition holds the inspired original creations of the nineteen artists who, following tradition like Ariadne’s thread, inseminating forms and materials, go on to highlight the value of the rich artistic legacy of antiquity that perpetually colours and endows the talent of every diligent and indefatigable creator. Through their original works presented in the exhibition, the participating artists, members of the *A Jewel Made in Greece* platform, add a small measure of their own viewpoint to the long history of interaction between coins and jewellery, rendering their correlations and symbolisms in a profound and masterful manner.

At the same time, the exhibition praises the craftsmanship, grandeur, and power of Greek jewellery, most eloquently expressed by a captivating journey through time, where the past meets the present, where the exquisite museum specimens of engraving and miniature sculpture meet the works of modern charismatic creators. This visual conversation makes it abundantly clear that one cannot detach and isolate modern jewellery from its history. Creation is impossible without origins or sources of inspiration; the course taken and the result reached are difficult to appraise without knowledge of the starting point.

Indeed, the roots of man’s need for beautification, but also the satisfaction of this need with the production of jewellery, can be traced back to prehistory, the beginning of man’s irresistible, almost metaphysical disposition to adornment. Jewellery for coins, then coins for jewellery, and jewellery inspired by the iconography of coins, they are

στολισμό. Κοσμήματα με ιδιότητα νομισμάτων, αργότερα νομίσματα ως κοσμήματα και κοσμήματα εμπνευσμένα εικονογραφικά από τα νομίσματα, χρησιμοποιούνται αδιάλειπτα συγκεράζοντας παλαιά παραδοσιακά σχήματα εναρμονισμένα με νέα, που δημιουργήθηκαν με τον καιρό, σε μια αδιαμφισβήτητη πολιτισμική συνέχεια, παραλληλία και επαλληλία, μέσα από ένα ελκυστικό διαχρονικό ταξίδι, όπου το χθες συναντά το σήμερα.

Νόμισμα και Κόσμημα, προϊόντα και τα δύο της μικροτεχνίας, μοιράζονται πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Κοινοί ήταν οι χαρακτες και οι τεχνίτες που φιλοτεχνούσαν τα νομίσματα και τα κοσμήματα. Κοινή ήταν και η αισθητική που τα διαμόρφωνε, ίδιοι οι νόμοι, παρόμοιοι οι ρυθμοί και η εικονογραφία τους. Η μυθολογία, οι παραδόσεις και ο περιβάλλοντας χώρος, αποτέλεσαν πηγές έμπνευσης και στις όψεις τους φιλοξενήθηκαν αρχικά παραστάσεις εμπνευσμένες από την ομορφιά της φύσης και στη συνέχεια μορφές θεών και θνητών σε συνδυασμό με καρπούς και σύμβολα.

Σε επόμενο στάδιο και μετά την ολοκλήρωση της έκθεσης στο Νομισματικό Μουσείο, οι δημιουργίες των Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών θα συνεχίσουν το ταξίδι τους στην έκθεση *China International Import Export* στη Σαγκάη της Κίνας (05-10 Νοεμβρίου 2019) και στο *Museum of Arts and Design (MAD)* της Νέας Υόρκης (20-23 Νοεμβρίου 2019) ως «πρέσβεις» της Ελλάδας.

Τα νομίσματα παραμένουν στο πέρασμα των αιώνων ελκυστικά και πολύτιμα στοιχεία στην κοσμηματοποιία. Ευελπιστούμε τα αρχαία τέχνηρα του Νομισματικού Μουσείου αντάμα με τις σύγχρονες καλλιτεχνικές δημιουργίες να γοητεύσουν και να τέρψουν πολλούς, τόσο εκπροσώπους της τέχνης, ανθρώπους του πολιτισμού, επισκέπτες των Μουσείων και των Εκθέσεων, όσο και το ευρύτερο κοινό.

Δρ Γεώργιος Κακαβάς
Διευθυντής Νομισματικού Μουσείου

all used incessantly, harmoniously amalgamating old traditional forms with new ones created over time, in an undeniable cultural continuity, succession and superposition, in a captivating journey through time, where the past meets the present.

Coins and Jewellery, both products of miniature art, share a great number of common characteristics. It was the same engravers and artisans that crafted both coins and jewellery. It was the same aesthetics that shaped them, the same laws, their styles and iconography were similar. Mythology, traditions and surroundings were sources of inspiration, and images were engraved on their surfaces, originally scenes inspired by nature's beauty, and then figures of gods and mortals combined with fruits and symbols.

At a later stage and once the exhibition at the Numismatic Museum comes to a close, the creations of Greek and foreign artists will continue their journey to the *China International Import Export* exhibition in Shanghai, China (5-10 November 2019) and the Museum of Arts and Design (MAD) of New York (20-23 November 2019) as "ambassadors" of Greece.

As time goes by, coins continue to be attractive and precious elements in the craft of jewellery making. It is our hope that the ancient artefacts of the Numismatic Museum, along with the artistic creations of our time, will enchant and delight many people, those moving in artistic circles, people of culture, museum visitors and exhibition visitors, as well as the wider public.

Dr George Kakavas
Director of the Numismatic Museum

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η διοργάνωση και η υλοποίηση της έκθεσης δεν θα είχε καταστεί δυνατή χωρίς τη συνεργασία και τη συμβολή ενός μεγάλου αριθμού ανθρώπων διαφόρων ειδικοτήτων. Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλο το επιστημονικό, διοικητικό, εργατοτεχνικό και φυλακτικό προσωπικό του Νομισματικού Μουσείου, που εργάστηκε σκληρά, πέρα από ωράρια και τυπικές υπηρεσιακές υποχρεώσεις, για την πραγμάτωση αυτού του οράματος.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στη Μαίρη Σαμόλη, εμπνευσμένη ιδρύτρια της πλατφόρμας *A Jewel Made In Greece*, για την πολύτιμη συνεισφορά της και τη συνεχή παρουσία της στα διάφορα στάδια της Έκθεσης· στη συνάδελφο νομισματολόγο Αντωνία Νικολακοπούλου για τη θερμή και ουσιαστική σύμπραξή της στην επιλογή, μελέτη και κατηγοριοποίηση των εκατοντάδων αρχαίων τέχνηρων που απαρτίζουν την έκθεση συνεπικουρούμενη από το νομισματολόγο Θεόδωρο Κουρεμπανά· στη Νίκη Κατσικώστα, προϊσταμένη του τμήματος συντήρησης και στους άξιους συνεργάτες της – Ελένη Κοντού, Ρεβέκκα Μαντά, Ασπασία Ραρρή, Νίκο Σιναδινάκη, Μαργαρίτα Σορώτου, Μιχάλη Χατζάκη, Σπύρο Αρμένη – που κατόρθωσαν σε σύντομο χρονικό διάστημα να συντηρήσουν όλα τα αντικείμενα της έκθεσης, η πληθώρα των οποίων ανασύρθηκε από το θησαυροφυλάκιο του μουσείου· στη Χάιδω Μπιντέρη και τον Απόστολο Καραστεργίου για την εικαστική υποστήριξη της Έκθεσης, τη Μαρία Γαρουφαλιά και τον Νίκο Σουγλέ για τη διοικητική και ηλεκτρονική υποστήριξή τους και τη Γκουενταλίνα Καραγιάννη, που πρόσφερε εθελοντικά τις πολύτιμες υπηρεσίες της στο συντονισμό του όλου εγχειρήματος.

Θέλω επίσης να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς όλους τους συμμετέχοντες καταξιωμένους καλλιτέχνες, που εργαζόμενοι με κέφι, ξεδίπλωσαν το ταλέντο τους δημιουργώντας μοναδικά κοσμήματα και να ευχαριστήσω θερμά την ιστορικό τέχνης Ίριδα Κρητικού για τη συνεισφορά της στην επικοινωνία με τους καλλιτέχνες.

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται και στους συγγραφείς του συνοδευτικού καταλόγου της Έκθεσης που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκλησή μας: Αντωνία Νικολακοπούλου, Δρ Κλεοπάτρα Παπαευαγγέλου-Γκενάκου, Καθ. Κατερίνη Λιάμπη, Καθ. Δημήτριος Πλάντζο και Ευτέρπη Ράλλη.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην αρχαιολόγο-νομισματολόγο Κλεοπάτρα Παπαευαγγέλου-Γκενάκου για την άψογη και γόνιμη συνεργασία μας, καθώς και για την πολύτιμη και άοκνη συνεισφορά της στα διάφορα στάδια της δημιουργίας του Καταλόγου και την εποικοδομητική συνεργασία μας στην επιμέλεια των κειμένων.

Μεταξύ των λοιπών υποστηρικτών χρήζουν ιδιαίτερης μνείας και ευχαριστιών η επίτιμη γενική διευθύντρια Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής κληρονομιάς Δρ Βιβή Βασιλοπούλου, ο Καθ. Παναγιώτης Τσέλεκας, η Δρ Χριστίνα Αβρονιδάκη, «Οι Φίλοι του Νομισματικού Μουσείου», ο διακεκριμένος μουσικοσυνθέτης Ευάγγελος Πιτσιλαδής, η Πρόεδρος του Συλλόγου Υπαταίων «Οι Αινιάνες» Μαρία Λαϊνά, η φωτογράφος Μαντώ Βασίλη και ο μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας.

Τέλος, ευχαριστίες οφείλω στους Σπυράγγελο Χρυσοβιτσάνο, Θεράποντα-Ιωάννη Γρυπαίο και Χρήστο-Ανδρέα Θώμο για τον άρτιο σχεδιασμό και την παραγωγή του Καταλόγου, καθώς και στους εξειδικευμένους φωτογράφους Γιώργο Μεστούση και Δημήτρη Σφαέλλο.

ACKNOWLEDGEMENTS

The organisation and materialisation of the exhibition would have been impossible without the cooperation and contributions of a large number of various specialists. I would like to thank the entire staff of the Numismatic Museum, scientific, administrative, technical, and custodial, who have worked laboriously, above and beyond office hours and typical commitments, to see this vision through to completion.

I owe particular thanks to Mary Samoli, inspired founder of the *A Jewel Made In Greece* platform, for her invaluable contributions and continuous presence throughout the various stages of the Exhibition; to the fellow numismatist Antonia Nikolakopoulou for her fervent and substantial cooperation in selecting, studying and classification of the hundreds of ancient artefacts comprising the exhibition with the assistance of the numismatist Theodoros Kourempapas; to Niki Katsikosta, head of the conservation department, and her worthy colleagues – Eleni Kontou, Rebecca Manta, Aspasia Rarri, Nikos Sinadinakis, Margarita Sorotou, Michalis Chatzakis, Spyros Armenis – who in record time managed to conserve every exhibit, the majority of which was hauled from the museum vaults; Chaido Binteri and Apostolos Karastergiou for providing visual support for the Exhibition; Maria Garoufalia and Nikos Sougles for their services in administrative and IT support; Wendalina Karagianni, who volunteered her precious services as coordinator of the entire enterprise.

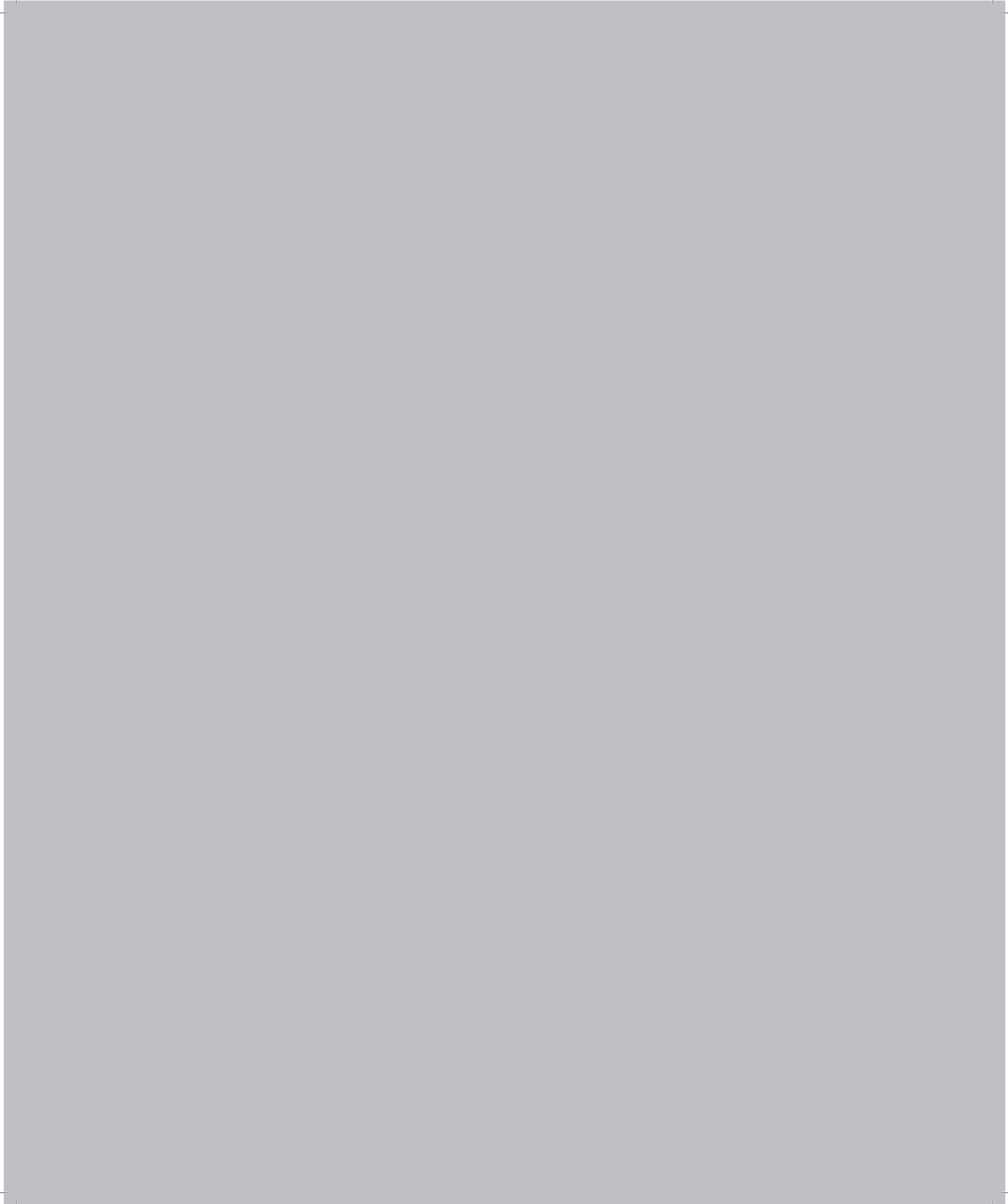
I would also like to express my gratitude to all distinguished artists participating in the exhibition, who worked cheerfully to unfold their talents by creating unique jewellery; also, my warm thanks to the art historian Iris Kritikou for her contribution in liaising with the artists.

My warm thanks to the authors of the Catalogue accompanying the Exhibition who responded to our invitation: Antonia Nikolakopoulou, Dr Cleopatra Papaevangelou-Genakos, Prof. Katerini Liampi, Prof. Dimitrios Plantzos and Efterpi Ralli.

I owe a special debt of gratitude to the archaeologist-numismatist Cleopatra Papaevangelou-Genakos for our impeccable and fruitful collaboration, as well as for her invaluable and tireless input throughout the various stages of putting together the Catalogue, and for our constructive collaboration in editing the texts.

Among the rest of supporters, particular mention and thanks are due to Dr Vivi Vasilopoulou, Director-General Emerita of the Directorate of Antiquities and Cultural Heritage, Prof. Panagiotis Tselekas, Dr Christina Avronidaki, “The Friends of the Numismatic Museum”, the distinguished composer Evangelos Pitsiladis, Maria Laina, President of the Association of the Ypatians “The Aenians”, photographer Manto Vasili and Philippos Nakas Music Store.

Finally, I offer my gratitude to Spyangelos Chrysovitsanos, Therapon-Ioannis Grypaios and Christos-Andreas Thomos for the efficient design and production of the Catalogue, as well as to the specialised photographers George Mestousis and Dimitris Sfaellos.

//

KEIMENA

TEXTS

//

ΘΕΟΙ, ΚΑΡΤΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ
ΣΤΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ
**GODS, FRUITS AND SYMBOLS
ON COIN TYPES**

Εικ. 1. Αργυρός στατήρ Ολυμπίας, Ήλις, 280-260 π.Χ.
Πηγή: Baldwin's, Auction XXVII, 4.1.2012, αρ. 396
Fig. 1. Silver stater of Olympia, Elis, 280-260 BC
Photo: Baldwin's, Auction XXVII, 4.1.2012, lot 396

Εικ. 2. Αργυρός στατήρ Φαιστού, Κρήτη, 300-270 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ 1904/5 Γ' 27
Fig. 2. Silver stater of Phaestos, Crete, 300-270 BC
Athens, ΝΜ 1904/5 Γ' 27

Εικ. 3. Αργυρό τετράδραχμο Ρόδου, Καρία, 350 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ 1901-1902 ΣΤ' 1
Fig. 3. Silver tetradrachm of Rhodes, Caria, 350 BC
Athens, ΝΜ 1901-1902 ΣΤ' 1

Στην αρχαία νομισματοκοπία η επιλογή των τύπων συνδεόταν άμεσα με την εκδίδουσα αρχή. Κάθε πόλη-κράτος ή Κοινό χάρασσε στην επιφάνεια των νομισμάτων της το δικό της έμβλημα, προκειμένου να είναι εύκολα αναγνωρίσιμο και οικείο στους πολίτες. Η πληθώρα και η ποικιλία των εικονογραφικών τύπων οδήγησε τους μελετητές στην ταξινόμησή τους σε πέντε κατηγορίες ανάλογα με το κίνητρο της επιλογής τους.¹

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει θεότητες, ημίθεους και ήρωες με τα ιερά σύμβολά τους. Πολλές πόλεις επέλεξαν να τιμήσουν τον προστάτη θεό τους, ειδικά όπου γνώριζε άνθιση η λατρεία του και υπήρχε ναός του. Η Αθηνά Παρθένος με τη γλαύκα και την ελιά απεικονίσθηκαν στα νομίσματα της Αθήνας, ο Ολύμπιος Ζευς με τον αετό και τον κεραυνό στην Ήλιδα (εικ. 1) και η Άρτεμις με το ελάφι και τη χουρμαδιά στην Έφεσο. Ιδιαίτερα επιβεβλημένη ήταν η επιλογή όταν ο πατρώος θεός έδινε στην πόλη το όνομά του. Ο Ποσειδών με την τρίαινα κυριαρχεί στις εκδόσεις της Ποσειδωνίας, ενώ ο Ηρακλής με τη λεοντή, το ρόπαλο ή το τόξο του στις κοπές όλων των Ηράκλειων πόλεων.

Στη δεύτερη κατηγορία, οι τύποι των νομισμάτων έλκουν την καταγωγή τους από τους μύθους της περιοχής. Οι εκδόσεις της Κορίνθου και των αποικιών της, απεικονίζουν τον Πήγασο, το φτερωτό άλογο που εξημερώθηκε από τον εγχώριο ήρωα Βελλερεφόντη με τη βοήθεια της Αθηνάς.² Στα νομίσματα της Κνωσού συχνά αποτυπώνεται ο Μινώταυρος και ο λαβύρινθος, ενώ σε αυτά της Φαιστού ο μυθικός Τάλως (εικ. 2).

Η τρίτη κατηγορία σχετίζεται με τη γραφική ή εικονιστική παρουσία του ονόματος της πόλης στα νομίσματα, που λειτουργούσε ως λαλούν σύμβολον, ταυτοποιώντας την αρχή έκδοσης ή ερμηνεύοντας την ονομασία της. Ο Σελινούς επιλέγει το άγριο σέλινον, η Μήλος το μήλον, η Ρόδος το ρόδον (εικ. 3), η Σίδη το σίδιον, συνοδευόμενα ή όχι από το εθνικό.

Η τέταρτη κατηγορία περιλαμβάνει τις εικονιστικές κεφαλές. Αρχικά ήταν ιδεαλιστικές εικόνες των μεγάλων θεών, θεαινών και ηρώων. Η μετάβαση από την απεικόνιση μιας θεϊκής μορφής στη χάραξη της κεφαλής ενός ηγεμόνα με προσωπογραφικά στοιχεία πραγματοποιήθηκε στους ελληνοιστικούς χρόνους.³ Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου το 323 π.Χ., καθιερώνεται από τους επίγονούς του το βασιλικό πορτρέτο ως ο κύριος νομισματικός τύπος (εικ. 4).

Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν δένδρα και φυτά που ευδοκίμουν στην περιοχή και συμβάλουν με το εμπόριο των καρπών τους στην οικονομική ευμάρειά της. Στην περίπτωση αυτή η εκάστοτε εκδίδουσα αρχή ταυτίζεται με το φημισμένο προϊόν της, το οποίο προβάλλει στους χαρακτήρες των νομισμάτων της. Το Μεταπόντιο διαφημίζει τους σιτοβολώνες του και επιλέγει τα στάχυα (εικ. 5), η Αθήνα τους ελαιώνες της και επιλέγει την ελιά, η Ερέτρια τους αμπελώνες της και επιλέγει τους βότρυες. Κλίματα και βότρυες προβάλλονται και στις εκδόσεις του Ευβοϊκού Κοινού, ως ένδειξη της αναπτυγμένης αμπελοκαλλιέργειας και της πλούσιας παραγωγής οίνου στις πόλεις-μέλη του.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνδεση ή ακόμη και η ταυτοποίηση των θεών με συγκεκριμένους καρπούς, οι οποίοι καθιερώνονται στην αρχαία νομισματοκοπία ως τα σταθερά και ιερά σύμβολά τους.

Ελαία - Αθηνά

Η υπεραιώνόβια ελαία (*Olea*) είναι ένα από τα πρώτα και πιο χρήσιμα δένδρα στο μεσογειακό ευρωπαϊκό χώρο (εικ. 6).⁴ Σύμφωνα με το γνωστό μύθο, το πρώτο δένδρο καλλιεργημένης ελιάς προσφέρθηκε ως ιερό δώρο στην πόλη των Αθηνών από τη μέτεπειτα προστάτιδα θεά της Αθηνά κατά την έριδά της με τον Ποσειδώνα για τη διεκ-

1. Rutter 1983, 15-16. Γενικά για τη νομισματική εικονογραφία, βλ. *Νομίσματα και Νομισματική*, 169-215. Για μια πρώτη ταξινόμησή τους σε τρεις κατηγορίες, βλ. Kraay - Hirmer 1966, 13-14· Οικονομίδου 1996, 17.
2. Για το μύθο και την εικονογραφία του Βελλερεφόντη, βλ. Ziskowski 2014, 83-95. Για τη νομισματοκοπία της Κορίνθου, βλ. Ravel 1979.
3. Kakavas 2016, 70-76, 316.
4. Στη Δήλο βρέθηκε κομμάτι στερεοποιημένης λάβας με αποτύπωμα φύλλων ελιάς, από την έκρηξη του φαιστείου της Θήρας γύρω στο 1630 π.Χ., βλ. *Το δέντρο της ζωής* 2009, 32. Η καλλιέργεια της ελιάς στους ιστορικούς χρόνους προστατευόταν με διατάγματα ήδη από τον 6^ο αιώνα π.Χ. (Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, 60).

Εικ. 4. Αργυρό τετράδραχμο Μιθριδάτου ΣΤ', Πόντος, 120-63 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ ΑΕ 721

Fig. 4. Silver tetradrachm of Mithridates VI, Pontus, 120-63 BC
Athens, NM AE 721

Εικ. 5. Χρυσή τρίτη στατήρος Μεταποντίου, Λευκανία, 290-280 π.Χ.

Πηγή: Baldwin's, Auction XXVII, 4.1.2012, αρ. 80

Fig. 5. Gold third stater of Metapontum, Lucania, 290-280 BC

Photo: Baldwin's, Auction XXVII, 4.1.2012, lot 80

Εικ. 6. «Η ελιά του Πλάτωνος»
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Fig. 6. "Plato's olive tree"
Agricultural University of Athens

The selection of types on ancient coins was directly linked to the issuing authority. Each city-state or federal league placed its own emblem on the surface of its coins, so that it would be easily recognizable and familiar to its citizens. The variety of iconographic types has led researchers to classify them into five categories according to the motive behind their selection¹.

The first category includes deities, demigods and heroes along with their sacred symbols. Many cities chose to honour their patron-gods and goddesses, especially wherever their cult was thriving and there was a temple dedicated to them. Athena Parthenos has been depicted on the coinage of Athens along with her owl and olive tree, the coins of Elis bore representations of Olympian Zeus with his eagle and thunderbolt (fig.1), and Artemis is depicted on coins from Ephesus with a stag and date palm. The choice was particularly imposed when the patron deity had given his or her name to the city. Poseidon with his trident dominates the issues of Poseidonia; Heracles, with his lionskin, club or bow, is depicted on the coins of every city named Heraclea.

In the second category, numismatic types draw inspiration from local myths. The issues of Corinth and its colonies depict Pegasus, the winged horse that was tamed by the local hero Bellerophon with the help of Athena.² The coins of Cnossus often depict the Minotaur and the labyrinth, while the mythical Talos is shown on those of Phaestos (fig. 2).

The third category is related to the pictorial or figurative presence of the name of the city on the coins, functioning as a *punic representation*, identifying the issuing authority or interpreting its name. Selinous selects the wild celery (*σέλινον*), Melos the apple (*μήλον*), Rhodes the rose (*ρόδον*) (fig.3) and Side the pomegranate (*σίδιον*), "canting types" which may or may not be accompanied by an ethnic.

The fourth category comprises portraits. Originally these were idealized images of the great gods, goddesses and heroes. The transition from depicting a divine figure to engraving the head of a ruler with physiognomic features took place in Hellenistic times.³ After the death of Alexander the Great in 323 BC, his successors established the royal portrait as the main numismatic type (fig.4).

The last category consists of trees and plants that are native to the region and through fruit trade contributed to its economic prosperity. In such cases, the issuing authority in question identifies itself with its famous product, which is projected on its coin types. Metapontum advertises its wheat fields and chooses grain ears (fig.5), Athens advertises its olive groves by depicting the olive, Eretria chooses the grape bunches to promote its vineyards. Vines and bunches of grapes are also depicted on the issues of the Euboean League, as an allusion to the developed viticulture and rich wine production of its member-cities.

Of particular interest is the fact that the gods are connected, even identified, with specific fruits, which become established in ancient coin production as their fixed sacred attributes.

Olive tree – Athena

The supercentenarian olive tree (*Olea*) is one of the oldest and most useful trees in the Mediterranean regions of Europe (fig.6).⁴ According to the well-known myth, the first domesticated olive tree was a sacred gift offered to the city of Athens by its later

1. Rutter 1983, 15-16. On numismatic iconography in general, see *Νομίσματα και Νομισματική*, 169-215. On an earlier classification of them into three categories, see Kraay – Hirmer 1966, 13-14; *Οικονομίδου* 1996, 17.

2. On the myth and iconography of Bellerophon, see Ziskowski 2014, 83-95. On the coinage of Corinth, see Ravel 1979.

3. Kakavas 2016, 70-76, 316.

4. A piece of solidified lava with an imprint of olive leaves, produced by the eruption of the Thera volcano around 1630 BC, has been found, see *Το δέντρο της ζωής* 2009, 32. The cultivation of olive trees in historic times was protected by decrees as early as the 6th century BC (Aristotle, *The Constitution of Athens*, 60).

Εικ. 7. Χαλκό νόμισμα Αθηνών, ύστερος 1^{ος} - 2^{ος} αι. μ.Χ. Αθήνα, NM 2813

Fig. 7. Bronze coin of Athens, late 1st - 2nd c. AD Athens, NM 2813

Εικ. 8. Αργυρός στατήρ Ολυμπίας, Ήλις, περ. 460 π.Χ. Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 264/1956

Fig. 8. Silver stater of Olympia, Elis, c. 460 BC Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 264/1956

Εικ. 9. Συγκομιδή ελιάς. Μελανόμορφος αμφορεύς. Έργο του Ζωγράφου του Αντιμένους, περ. 520 π.Χ. Λονδίνο. © The Trustees of the British Museum 1837,0609.42 (Vase B226)

Fig. 9. Olive-gathering. Black-figure amphora. By the Antimenes Painter, ca 520 BC London. © The Trustees of the British Museum 1837,0609.42 (Vase B226)

δίκηση της ονομασίας και της κηδεμονίας της πόλης (εικ. 7).⁵ Από την αρχαιότητα ο κότινος, το φυλλοφόρο ή καρποφόρο κλαδί αγριελιάς, θεωρείται ως το απόλυτο σύμβολο της νίκης και της ειρήνης (εικ. 8),⁶ της διαπραγματεύσεως και του συμβιβασμού. Συγχρόνως, ο σπός του καρπού της, το έλαιον, αποτελούσε σημαντικό στοιχείο της καθημερινής διατροφής (εικ. 9), αλλά και το πολύτιμο προϊόν με το οποίο παρασκευάζαν μύρο⁷ και άναβαν οι λύχνοι στους ιερούς τόπους λατρείας.⁸

Η συχνή παρουσία του καρποφόρου δέντρου ή κλαδιού ελιάς στους χαρακτήρες των νομισμάτων, αποτελεί αφενός απόδειξη του ελαιοκομικού πλούτου της εκδίδουσας αρχής και αφετέρου υπαινίσσεται τη σημασία του ελαιολάδου ως δημοφιλούς εξαγωγίμου προϊόντος.⁹ Η πόλη των Αθηνών, πανελλήνιο κέντρο λατρείας της Αθηνάς, από την αρχαϊκή μέχρι την ύστερη ελληνιστική εποχή και τη ρωμαϊοκρατία, απεικονίζει αδιάλειπτα στις αργυρές και χαλκές εκδόσεις της τα δύο ιερά σύμβολα της θεάς, την ελιά και τη γλαύκα (αρ. κατ. 25-43 και εικ. 10)· η τελευταία, μάλιστα, στα τετράδραχμα «νέας τεχνοτροπίας» παριστάνεται να στέκεται πάνω σε οξυπύθμενο αμφορέα μεταφοράς ελαίου.¹⁰

Στην αρχαιότητα και άλλες πόλεις-κράτη, φημισμένες για την ελαιοκαλλιέργειά τους, απεικονίζουν στις εκδόσεις τους, ως τον κύριο τύπο ή ως συνοδευτικό στοιχείο μιας παράστασης, το έμβλημα της θεάς της σοφίας, την ελιά που ευδοκίμούσε στην επικράτειά τους. Στις περιπτώσεις πόλεων με αναπτυσσόμενη τη λατρεία της Αθηνάς απεικονίζεται στα νομίσματα μαζί με τα ιερά σύμβολά της και η ίδια η θεά: στην Αθήνα,¹¹ στην αθηναϊκή αποικία των Θουρίων στην Κάτω Ιταλία, στην Κόρινθο (εικ.11), στην αρκαδική Τεγέα (εικ. 12),¹² και στη θεσσαλική Όρθη.¹³

Εύφορες περιοχές με ελαιώνες στην Κάτω Ιταλία και τη Σικελία (αρ. κατ. 19-20), στη Θράκη και την Ακαρνανία (αρ. κατ. 21-24), στην Πελοπόννησο και την Κρήτη (αρ. κατ. 44-50), στην Αιολίδα, την Ιωνία και την Καρία (αρ. κατ. 51-58), επέλεξαν να προβάλλουν στις όψεις των νομισμάτων το δέντρο, τους κλάδους και τους καρπούς της ελιάς, ως αδιάψευστους μάρτυρες της μεγάλης παραγωγής και της καλής ποιότητας του περιήφμου ελαιολάδου τους.

Θαλερός καρποφόρος κλάδος συνοδεύει σε αργυρό στατήρα του Κρότωνος τον αετό του Διός (αρ. κατ. 19)¹⁴ και σε αργυρό στατήρα της Σάμου ημίτομο ταύρου (αρ. 56). Καρποφόρο στεφάνι ελιάς περιβάλλει σε χαλκές εκδόσεις του Ελαιούντος της Θρακικής Χερσονήσου το εθνικό της πόλης, ως λαλούν σύμβολο (αρ. κατ. 21-22).¹⁵ Σε αργυρές υποδιαιρέσεις από την Ελαία Αιολίδος, το λιμάνι της Περγάμου, απεικονίζονται η κεφαλή της Αθηνάς και κλωνάρι ελιάς, ως αναφορά όχι μόνο της ανεπτυγμένης καλλιέργειας ελαιοδένδρων στην ευρύτερη περιοχή, αλλά και στο ίδιο το όνομα της πόλης.¹⁶ Στις χαλκές κοπές της ίδιας πόλης η Αθηνά και κόκκος σταριού σε στεφάνι ελιάς παρα-

5. Ηρόδοτος V 82, VIII 55. Απολλόδωρος 3.4.1.

6. Η «καλλιτέφανος ελαία» συνδέθηκε με τους αθλητικούς αγώνες και τον κότινο της νίκης, στην αρχαία Ολυμπία (Πίνδαρος, Ολυμπιονίκαι 3.11-34). Οι έξι πρώτες Ολυμπιάδες είχαν ως έπαθλο ένα μήλο, μετά καθιερώθηκε το στεφάνι από κλαδί της ιερής αγριελιάς που είχε βλαστήσει έξω από το ναό του Διός (Παυσανίας 5. 15. 3.). Το νομισματοκοπείο της Ήλιδος εικονίζει τη μορφή της Νίκης με κλαδιά ή στεφάνια αγριελιάς ως έναν από τους κύριους τύπους των εκδόσεων του, βλ. Ιακωβίδου 2013, 55-59, 68.

7. Σε πινακίδες γραμμικής Β' από την Πύλο υπάρχουν πληροφορίες για παραγωγή αρωματικού λαδιού, βλ. Φάκλαρης - Σταματοπούλου 2004, 58-60. Ο Θεόφραστος καταγράφει υλικά και συνταγές αρωματικού λαδιού (Περί Οσμών IV).

8. Αριστοφάνους, Νεφέλαι 56.

9. Για το εμπορικό δίκτυο διακίνησης λαδιού στη Μεσογειακή λεκάνη, βλ. Πλάτων, Τίμαιος, Αποσπ. 26α 7 κ.ε. και Θεόφραστος, Περί Φυτικών Ιστοριών IV 3,1.

10. Διονύσιος Αλικαρνασσεύς, Ρωμαϊκή Αρχαιολογία XIII 10.3.

11. Τα Παναθήναια είχαν ως έπαθλο τους παναθηναϊκούς αμφορείς, που περιείχαν λάδι από τις μορίες, τα ιερά ελαιόδεντρα της Αθηνάς και ένα στεφάνι ελιάς (Αριστοτέλης, Αθηναίων Πολιτεία, 49.3).

12. Στην Τεγέα βρισκόταν ο ναός της Αθηνάς Αλέας (Προστάτιδος), έργο του Σκόπα, ο δεύτερος μεγαλύτερος ναός στην Αρκαδία, μετά το ναό του Επικουρείου Απόλλωνος στις Βάσσες (Παυσανίας 8.45.4 - 8.47.4).

13. Έχει υποστηριχθεί ότι η Όρθη απεικόνισε την Αθηνά στα νομίσματά της λόγω της γεινιάσής της με το πανθεσσαλικό ιερό της Αθηνάς Ιτωνίας, βλ. σχετικά Georgίου 2015.

14. Ο Ακράγας, περιοχή κατάφυτη από ελιές, πουλούσε λάδι στην Καρχηδόνα, πριν ακόμη εισαχθεί εκεί η καλλιέργεια της ελιάς προσπορίζοντας τεράστιο πλούτο (βλ. ανωτέρω σημ. 9).

15. Για τα τοπωνύμια πόλεων και τοποθεσιών που οφείλουν την ονομασία τους στην ελιά, βλ. Φάκλαρης - Σταματοπούλου 2004, 15-63, 267-276.

16. Ο.π., 35-36.

Εικ. 10. Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, περ. 490 π.Χ.
Πηγή: Baldwin's, Auction XXVII, 4.1.2012, αρ. 368
Fig. 10. Silver tetradrachm of Athens, c.490 BC
Photo: Baldwin's, Auction XXVII, 4.1.2012, lot 368

Εικ. 11. Αργυρός στατήρ Κορίνθου, 340-330 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 855/1956
Fig. 11. Silver stater of Corinth, 340-330 BC
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 855/1956

Εικ. 12. Χαλκό νόμισμα Τεγέας, Αρκαδία, 420-370 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Σούτζου 1142
Fig. 12. Bronze coin of Tegea, Arcadia, 420-370 BC
Athens, ΝΜ Soutzos Collection 1142

patron-goddess, Athena, during her feud with Poseidon over who would name the city and assume its guardianship (fig.7).⁵ Ever since Antiquity, the *kotinos*, the leaf- or fruit-bearing wild-olive branch, is considered the ultimate symbol of victory and peace (fig. 8),⁶ of negotiation and conciliation, the sacred emblem of the Athenian democracy. At the same time, the juice of its fruit, oil, was a key staple of daily diet (fig. 9), as well as the precious product from which myrrh was produced⁷ and which fueled the lamps in the sacred places of worship.⁸

The frequent presence of the fruit-bearing olive tree or olive branch as numismatic types serves, on the one hand, as proof of the issuing authority's wealth in olive products and, on the other, it hints at the importance of olive oil as a popular exportable commodity.⁹ The city of Athens, the Panhellenic cult center of Athena from the Archaic to the late Hellenistic period and throughout the period of Roman domination, continues to depict on its silver and bronze issues the goddess's two sacred symbols, the olive tree and the owl (cat. nos 25-43 and fig. 10); on "New Style" tetradrachms, the latter is standing on a pointed amphora used for transporting oil.¹⁰

Other ancient city-states, famous for olive cultivation, also depict on their issues, either as the main type or secondary in a scene, the emblem of the goddess of wisdom, the olive tree, which grew in their lands. In the case of cities where the cult of Athena was widespread, coins depict the goddess herself along with her sacred attributes, for instance in Athens,¹¹ the Athenian colony of Thourii in Southern Italy, Corinth (fig. 11), Tegea in Arcadia (fig. 12)¹² and Orthe in Thessaly.¹³

Fertile regions with olive groves in Southern Italy and Sicily (cat. nos 19-20), Thrace and Acarnania (cat. nos 21-24), the Peloponnese and Crete (cat. nos 44-50), Aeolis, Ionia and Caria (cat. nos 51-58), have opted for representing on the surfaces of the coins the olive tree, its branches and fruits, as irrefutable witnesses of the large production and good quality of their exquisite olive oil.

A thriving fruit-bearing branch accompanies the eagle of Zeus on a silver stater of Croton (cat. no. 19)¹⁴ and the forepart of a bull on a silver stater of Samos (cat. no. 56). A fruit-bearing olive wreath surrounds the city's ethnic on bronze issues of Elaiouos on the Thracian Chersonese, as its *punic type* (cat. nos 21-22).¹⁵ On silver denominations of the Aeolian city of Elaea, the port of Pergamum, there are depictions of the head of Athena and an olive branch, alluding not only to the widespread cultivation of olive trees in the wider region, but also to the name of the city itself.¹⁶ On the bronze issues of the same city, Athena and a barley-corn within an olive wreath allude to the rich agricultural production of the fertile Aeolian land. On silver issues of Mytilene, a fruit-bearing olive tree with trunk and roots separates the confronted heads of two calves, symbolizing the island's wealth in both olive trees and cattle (cat. nos 54-55 and fig. 13), while on a silver stater of Phaestos a fruit-bearing olive wreath surrounds the Cretan Bull, alluding to the labour of Heracles (cat. no. 50).

5. Herodotus V 82, VIII 55; Apollodorus 3.4.1.

6. The "olive of the Beautiful Crown" was linked to the athletic games and the victory crown in ancient Olympia (Pindar, *Olympian Victory Odes* 3.11-34). In the first six Olympic games the prize was an apple, after that a wreath was prescribed, made of twigs from the sacred wild-olive that had grown outside the temple of Zeus (Pausanias 5. 15. 3). The mint of Elis depicts the figure of Nike with branches or wreaths of wild-olive as one of the main types on its issues, see Ιακωβίδου 2013, 55-59, 68.

7. Linear B tablets from Pylos contain information on the production of aromatic oil, see Φάκλαρης – Σταματοπούλου 2004, 58-60. Theophrastus records ingredients and recipes for aromatic oil (*On Odours* IV).

8. Aristophanes, *Clouds* 56.

9. On the commercial network of olive oil trade in the Mediterranean basin, see Plato, *Timaeus*, Frag. 26a 7ff; Theophrastus, *Enquiry into Plants* IV 3,1.

10. Dionysius of Halicarnassus, *Roman Antiquities* XIII 10.3.

11. Victory prizes in the Panathenaic Games included a Panathenaic amphora containing oil from the *morai*, the sacred olive trees of Athens, as well as an olive wreath (Aristotle, *The Constitution of Athens*, 49.3).

12. Tegea was home to the temple of Athena Alea (Protectress), a work of Scopas and the second largest temple in Arcadia after the temple of Apollo Epicurius at Bassae (Pausanias 8.45.4 - 8.47.4).

13. It has been suggested that the reason behind Orthe's depiction of Athena on its coins was its adjacency to the Panthessalian sanctuary of Athena Itonia; see on this Georgiou 2015.

14. Acragas, a region covered with olive groves, sold olive oil to Carthage long before the cultivation of the olive tree was introduced there, thus accumulating vast treasures (see above, n. 9).

15. On the place-names of cities and sites owing their name to the olive tree, see Φάκλαρης – Σταματοπούλου 2004, 15-63, 267-276.

16. Op.cit, 35-36.

Εικ. 13. Αργυρός στατήρ Λέσβου, Αιολίς, 550-490 π.Χ. Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 184/1956

Fig. 13. Billon stater of Lesbos, Aeolis, 550-490 BC Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 184/1956

Εικ. 14. Διόνυσος. Μελανόμορφη κύλιξ του Εξηκία, περ. 530 π.Χ. Μόναχο. © Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek KM 3179

Fig. 14. Dionysus. Black-figure kylix by Exekias, ca 530 BC München. © Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek KM 3179

Εικ. 15. Διόνυσος και Άμπελος. Χαρακτικό του Jan de Bisschop, περ. 1672-1689

Λονδίνο. © The Trustees of the British Museum 1850,0810.716

Fig. 15. Dionysus and Ampelus. Etching by Jan de Bisschop, ca 1672-1689

London. © The Trustees of the British Museum 1850,0810.716

πέμπουν στην πλούσια γεωργική παραγωγή της εύφορης αιολικής γης. Σε αργυρές εκδόσεις της Μυτιλήνης, καρποφόρο δέντρο ελιάς με κορμό και ρίζες διαχωρίζει τις αντωπές κεφαλές δύο μόσχων, συμβολίζοντας τον πλούτο του νησιού σε ελαιόδεντρα και βοοειδή (αρ. κατ. 54-55 και εικ. 13), ενώ σε αργυρό στατήρα της Φαιστού καρποφόρο στεφάνι ελιάς περιβάλλει τον ταύρο της Κρήτης, υπόμνηση του ηράκλειου άθλου (αρ. κατ. 50).

Άμπελος – Διόνυσος

Η άμπελος για τους αρχαίους Έλληνες ήταν δημιούργημα του Διονύσου και αποτελούσε το κατεξοχήν ιερό σύμβολό του (εικ. 14). Σύμφωνα με τον Οβίδιο, ο Άμπελος, γιος ενός Σάτυρου και μίας Νύμφης, μεγαλωμένος στα βουνά της Φρυγίας, υπήρξε αγαπημένος και πιστός ακόλουθος του θεού.¹⁷ Ο Διόνυσος τον μεταμόρφωσε στο ομώνυμο αγαπημένο και εμβληματικό φυτό του, όταν ο νέος, στην προσπάθειά του να κόψει τους καρπούς ενός κλήματος που του είχε χαρίσει ο θεός, βρήκε τραγικό θάνατο (εικ.15).¹⁸ Άλλοι μύθοι συνδέουν απευθείας την άμπελο με τον Διόνυσο, αφού αυτός ήταν που δίδαξε τους ανθρώπους πώς να παρασκευάζουν τον οίνο, αναφέροντας τον ως προστάτη της αμπελοργίας και της οινοποιίας.

Πολλές πόλεις-κράτη, φημισμένες για τους αμπελώνες τους, επέλεξαν να απεικονίσουν στις όψεις των νομισμάτων τους το θεό του οίνου και τα σύμβολά του. Απλές ή πιο σύνθετες αποδόσεις της αμπέλου σε συνδυασμό με τον Διόνυσο, άλλες θεότητες και νύμφες, ή αγγεία πόσης και μεταφοράς οίνου παρελαύνουν ως εικονογραφικοί τύποι στα νομίσματα αρχαίων ελληνικών πόλεων, από τη Δύση έως την Ανατολή. Εύφορες περιοχές της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας (αρ. κατ. 65-68 και εικ. 16), της Θράκης και της Μακεδονίας (αρ. κατ. 70-85), της Θεσσαλίας και της Ηπείρου (αρ. κατ. 86-100), της Δοκρίδος και της Ευβοίας (αρ. κατ. 102-125), των νήσων του Αιγαίου (αρ. κατ. 131-145, 151-154, 156) και της Μικράς Ασίας (αρ. κατ. 146-150, 155, 157-168) κόσμησαν συστηματικά τη μικρή επιφάνεια των νομισμάτων τους με άμπελο, βότρυ ή δύο βότρυες, κληματίδες με καρπούς, έλικες και φύλλα, ως σύμβολα προβολής της πλούσιας παραγωγής και του καλού κρασιού τους.

Σε αργυρές και χαλκές εκδόσεις της Μαρώνειας, της Μένδης και της πολυσταφύλου Ιστιαίας,¹⁹ πόλεων φημισμένων για το μελιγδέα έρυνθρόν οίνον τους,²⁰ επιλέγεται ως οπισθότυπος η άμπελος (αρ. κατ. 78, 84, 116-117). Η Νεάπολις στην Απουλία (αρ. κατ. 66), η Νάξος στη Σικελία (αρ. κατ. 67-68 και εικ. 17), το Βυζάντιο και η Μαρώνεια στη Θράκη (αρ. κατ. 72, 79), η Καρθαία της Κέας, η Μύκονος και η Νάξος στις Κυκλάδες (αρ. κατ. 131-132, 135-138), η Τήνος, οι Ερυθρές και η Κνίδος στη Μικρά Ασία (αρ. κατ. 146-149, 155) απεικονίζουν στις όψεις των νομισμάτων τους το δίπτυχο: Διόνυσος και βότρυς ή κληματίδα. Η επιλογή τους αυτή παραπέμπει όχι μόνο στην εγχώρια διονυσιακή λατρεία, αλλά και στην πλούσια αμπελοκαλλιέργεια της περιοχής.

Πόλεις που εξήγαγαν εξαιρετικής ποιότητας οίνο, αποτυπώνουν στις εκδόσεις του ως κυρίαρχο στοιχείο τα αγγεία μεταφοράς του και ως παραπληρωματικό βότρυες. Η Κέρκυρα, το κρασί της οποίας εκτίμησαν, σύμφωνα με τον Ξενοφώντα, οι κατακτητές Σπαρτιάτες,²¹ προβάλλει σε χαλκές κοπές της αμφορέα κρασιού και βότρυ με φύλλα (αρ. κατ. 97-98). Οι Οπούντιοι Δοκροί στην οικονομία των οποίων η αμπελοκαλλιέργεια έπαιζε σημαντικό ρόλο, χαράσσουν σε αργυρούς οβολούς αμφορέα από το στόμιο του οποίου ξεπροβάλλει βότρυς (αρ. κατ. 104). Ανάμεσα στα φημισμένα κρασιά της αρχαιότητας ξεχώριζε αυτό της Νάξου, τον τόπο όπου έσμιξε ο Διόνυσος με την Αριάδνη. Ο προστάτης-θεός σε χαλκές εκδόσεις της νήσου συνδυάζεται με κάρναρο, από τα βασικότερα αγγεία συμποσίου, και βότρυ (αρ. κατ. 138). Η Χίος, γνωστή για τον χαριέστατον οίνο της,²² ο οποίος υμνήθηκε από τον Καλλίμαχο,²³ προβάλλει στα

17. Οβίδιος, Ημερολόγιον 3.409-412.

18. Ο Νόννος, στο μυθολογικό έπος Διονυσιακά, παραδίδει μία άλλη εκδοχή σχετικά με το θάνατο του Αμπέλου (Διονυσιακά 11.185 κ.εξ.) στην προσπάθειά του να ιππεύσει έναν ταύρο.

19. Ομήρου, Ιλιάς 2.537.

20. Ομήρου, Οδύσεια 9.196 κ.εξ.

21. Ξενοφώντος, Ελληνικά 6.2.5-6.

22. Αθήναιος, 9.32 κ.εξ.

23. «Έρχονται, το Αιγαίο διασχίζοντας, πολλοί αμφορείς από τη Χίο με το άφθονο κρασί...» (βλ. Παλατινή Ανθολογία 13.9).

Εικ. 16. Αργυρό τετράδραχμο Ακράγαντος, Σικελία, περ. 409 π.Χ.

Πηγή: Prospero Collection, αρ. 120

Fig. 16. Silver tetradrachm of Akragas, Sicily, ca 409 BC

Photo: Prospero Collection, lot 120

Εικ. 17. Αργυρή δραχμή Νάξου, Σικελία, περ. 500 π.Χ.

Πηγή: NAC, Auction 116, 1.10.2019, αρ. 48

Fig. 17. Silver drachm of Naxos, Sicily, ca 500 BC

Photo: NAC, Auction 116, 1.10.2019, lot 48

Εικ. 18. Αργυρός στατήρ Χίου, Ιωνία, 478-431 π.Χ.

Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 866/1956

Fig. 18. Silver stater of Chios, Ionia, 478-431 BC

Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 866/1956

Grapevine – Dionysus

Ancient Greeks considered the grapevine to be a creation of Dionysus, his sacred attribute *par excellence* (fig. 14). According to Ovid, Ampelus, the son of a satyr and a Nymph, raised on the mountains of Phrygia, was the god's favorite and faithful follower.¹⁷ When the young man, in an effort to pick grapes from a vine given to him by the god as a gift, met his tragic end, Dionysus transformed him into the homonymous plant, his beloved and emblematic grapevine (fig. 15).¹⁸ Other myths link the grapevine directly to Dionysus, since it was he who taught men how to produce wine, referring to him as the patron god of viticulture and wine-making.

Many city-states that were famous for their vineyards chose to depict the god of wine and his symbols on the faces of their coins. Simple or more complex renderings of the grapevine in conjunction with Dionysus, other deities and Nymphs, or drinking vessels and containers for transporting wine, they all parade as iconographic types through the coinage of ancient Greek cities, from West to East. Fertile regions of Southern Italy and Sicily (cat. nos 65-68 and fig. 16), of Thrace and Macedonia (cat. nos 70-85), of Thessaly and Epirus (cat. nos 86-100), of Locris and Euboea (cat. nos 102-125), of the Aegean islands (cat. nos 131-145, 151-154, 156) and Asia Minor (cat. nos 146-150, 155, 157-168) have systematically decorated the small surface of their coins with a grapevine, a bunch of grapes or a pair of them, vines with fruits, tendrils and leaves, as symbols to advertise their rich production and good-quality wine.

On silver and bronze issues of Maroneia, Mende and the *πολυστάφυλος* ("rich in grapes") Histiaea,¹⁹ cities famous for their "honey-sweet wine" (*μελιηδέα ἐρυθρόν οἶνον*),²⁰ the grapevine is chosen as their reverse type (cat. nos 78, 84, 116-117). Neapolis in Apulia (cat. no. 66), Naxos in Sicily (cat. nos 67-68 and fig. 17), Byzantium and Maroneia in Thrace (cat. nos 72, 79), Carthaea on Ceos, Myconos and Naxos in the Cyclades (cat. nos 131-132, 135-138), Temnos, Erythrae and Cnidus in Asia Minor (cat. nos 146-149, 155), they all adopt the twofold imagery of Dionysus/bunch of grapes or Dionysus/vine on their coins. Their choice alludes not only to the native cult of Dionysus, but also to the region's rich viticulture.

Cities that exported top-quality wine depict the latter's transport vessels as the dominant feature on their issues, with bunches of grapes as secondary elements. Corcyra, whose wine the Spartan conquerors duly appreciated, according to Xenophon,²¹ shows a wine amphora and a bunch of grapes and leaves on some of its bronze issues (cat. nos 97-98). The Locri Opuntii of Locris, in whose economy viticulture played a key role, engraved on their silver obols an amphora with a bunch of grapes hanging from its mouth (cat. no. 104). Among the famous wines of Antiquity, the one produced on the island of Naxos where Dionysus coupled with Ariadne, was renowned. On bronze issues of the island, the patron god is combined with a *kantharos*, one of the most essential banqueting cups, and a bunch of grapes (cat. no. 138). Chios, known for its "most elegant wine" (*οἶνος χαριέστατος*),²² which had been praised by Callimachus,²³ depicts on its silver tetradrachms and drachms the Chian pointed transport amphora, accompanied by a grape or wreath of vine-leaves (cat. nos 151-152 and fig. 18).

17. Ovid, *Fasti* 3.409-412.

18. In his mythological epic *Dionysiaca*, Nonnus preserves another version regarding the death of Ampelos (*Dionysiaca* 11.185ff) in his effort to ride a bull.

19. Homer, *Iliad* 2.537.

20. Homer, *Odyssey* 1' 196ff.

21. Xenophon, *Hellenica* 6, 2, 5-6.

22. Athenaeus, I' 32ff.

23. "Many are the amphorae which come from wine-rich Chios cutting the Aegean sea..." (see *Anthologia Palatina* 13, 9).

Εικ. 19. Δήμητρα με στάχυα και κωδιές μήκωνος. Πινάκιο, μέσα 5^{ου} αι. π.Χ.

Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Α537

Fig. 19. Demeter with wheat ears and poppies. Plate, mid. of 5th c. BC

Athens, National Archaeological Museum, inv. no. Α537

Εικ. 20. Περσεφόνη και Άδης έθθρονοι. Πίναξ, 5^{ου} αι. π.Χ. Ρήγιο Καλαβρίας, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Fig. 20. Persephone and Hades on the throne. Pinax, 5th c. BC Reggio di Calabria, Museo Nazionale Archeologico

Εικ. 21. Αργυρός στατήρ Δελφικής Αμφικτυονίας, περ. 336 π.Χ. Αθήνα, ΝΜ 1898-1899 ΚΖ' 1

Fig. 21. Silver stater of the Delphic Amphictiony, ca 336 BC Athens, ΝΜ 1898-1899 ΚΖ' 1

αργυρά τετράδραχμα και τις δραχμές της τον οξυπύθμενο χιακό εμπορικό αμφορέα, συνοδευόμενο από βότρυ ή στεφάνι αμπέλου (αρ. κατ. 151-152 και εικ. 18).

Σίτος – Δήμητρα – Περσεφόνη

Η Δήμητρα, η μητέρα Γη,²⁴ από τις σπουδαιότερες και αρχαιότερες θεές του ελληνικού πανθέου, προστάτις της καλλιέργειας, της γεωργίας και της γονιμότητας, λατρευόταν κυρίως σε αγροτικές περιοχές, αφού ήταν αυτή που πρόσφερε ως δώρο τους καρπούς της γης και ιδιαίτερα το σίτο στους ανθρώπους (εικ. 19). Η λατρεία της Δήμητρος και της Κόρης συνυφασμένη με τελετές μύησης, όπως τα Ελευσίνια μυστήρια, σχετιζόταν με τη γεωργία, τη φύση και την εναλλαγή των εποχών (εικ. 20).²⁵ Μάλιστα, κεντρικό σύμβολο της έποπτείας, του υψίστου βαθμού μύησης, ήταν ένα στάχυ, σύμβολο της ανεξάντλητης δημιουργικής δύναμης της Μητέρας Γης (εικ. 21). Η λατρεία της Δήμητρος μεταφέρθηκε από τους Έλληνες σε εύφορες περιοχές της Μεσογείου, όπου μετανάστευσαν ιδρύοντας αποικίες. Στις νομισματικές εκδόσεις πόλεων-κρατών με μεγάλους σιτοβολώνες, στην Κάτω Ιταλία,²⁶ τη Σικελία,²⁷ τη Μακεδονία, τη Θράκη και τον Εύξεινο Πόντο (εικ. 22), τα στάχυα και τα σπέρματά τους, κυριαρχούν στις όψεις των νομισμάτων ως σύμβολο αφθονίας των δημητριακών.

Από τις απαρχές της νομισματοκοπίας του Μεταποντίου έως το τέλος της, το στάχυ παραμένει σταθερά το έμβλημά του,²⁸ δηλώνοντας όχι μόνο τον αγροτικό πλούτο και τους εύφορους σιτοβολώνες του, αλλά και τη λατρεία της Δήμητρος.²⁹ Αξίζει να αναφερθεί ότι ο μεγάλος πλούτος της πόλης διαφαίνεται από το αφιέρωμα στον Απόλλωνα στους Δελφούς, ενός θέρους χρυσού, ³⁰ αλλά και από το θησαυρό του Μεταποντίου στην Ολυμπία.³¹ Το Μεταπόντιο εκδίδει τα πρώτα του νομίσματα με την κοιλόκυρτη τεχνική και κυρίαρχη παράσταση το στάχυ (αρ. κατ. 176-179). Στη συνέχεια, ο καρπός του σίτου χρησιμοποιείται ως οπισθότυπος, ενώ οι κεφαλές των θεών και των ηρώων ως εμπροσθότυπος (αρ. κατ. 180-181, 183-185, 187-189 και εικ. 5, 23). Σε αργυρές κοπές της Γέλας, σικελικής σιτοφόρου περιοχής, μεγάλος κόκκος σίτου συνοδεύει το άρμα της Νίκης (αρ. κατ. 190). Στους Δεοντίους, φημισμένους για τη γονιμότητα των εδαφών τους, τέσσερα σπέρματα σίτου περιβάλλουν κεφαλή λιονταριού, ως σύμβολο αφθονίας των δημητριακών στην περιοχή (αρ. κατ. 191-192). Στάχυ χαράσσεται ως σύμβολο σε αργυρά νομίσματα της Μεσσήνης (αρ. κατ. 194), της Σεγέστας (αρ. κατ. 195 και εικ. 24) και των Συρακουσών (αρ. κατ. 196),³² σιτοπαραγωγών περιοχών της Σικελίας.

Το Κοινό των πόλεων της Θεσσαλίας, του μεγαλύτερου σιτοβολώνα του ελλαδικού χώρου, επιλέγει να απεικονίσει στα νομίσματά του έναν επιβλητικό κόκκο σίτου (αρ. κατ. 201-203). Κόκκος σίτου, στάχυ ή στεφάνια και συνθέσεις σταχυών παρελαύνουν στις εκδόσεις σιτοφόρων πόλεων στις οποίες μαρτυρείται λατρεία της Δήμητρος, όπως στα Άβδηρα (αρ. κατ. 198, 199), την Αμφίπολη (αρ. κατ. 200), το βοιωτικό Ορχομενό (αρ. κατ. 205-207), την Αθήνα (αρ. κατ. 209), την Ερμιόνη (αρ. κατ. 211, 212) και την Πάρο (αρ. κατ. 214).³³ Ο καρπός συνεχίζει να αποτυπώνεται σε ρωμαϊκές κοπές ως σύμβολο της καλλιέργειας, αλλά και του πλούτου των περιοχών σε σιτηρά, όπως σε αυτές της Εφέσου (αρ. κατ. 215) και της Απάμειας στη Μικρά Ασία (αρ. κατ. 219), ή της Αλεξάνδρειας στην Αίγυπτο (αρ. κατ. 221).

24. Η ετυμολογία της λέξης Δημήτηρ ή Δαμάτηρ προέρχεται από τη δωρική λέξη *δα* που σημαίνει γη και *μήτηρ/μάτηρ* που σημαίνει μητέρα.

25. Foucart 2000.

26. Στράβων, 6.1.5.

27. Διόδωρος Σικελιώτης 5.2.3-5.1. Για τις μητροπόλεις και τις αποικίες τους, βλ. Asheri 1980, 81-142· Fisher-Hansen *et al.* 2004a, 249-320· Fisher-Hansen *et al.* 2004b, 172-248· Wilkes – Fisher-Hansen 2004, 328-337· D'Agostino 2006, 201-237.

28. Σύμφωνα με τον Αντίοχο τον Συρακούσιο, το Μεταπόντιο ιδρύθηκε από τους Αχαιούς στον κόλπο του Τάραντος, στην εύφορη πεδιάδα ανάμεσα στους ποταμούς, Bradanus και Casuentus (FGrHist 555), ο Στράβων (6.1.15), ωστόσο, παραδίδει ότι ήταν αποικία των Πυλίων.

29. Για τη λατρεία της Δήμητρος στην περιοχή, βλ. Hinz 1998, 217.

30. Στράβων 6.1.15· Courby 1927, 268· Lacroix 1965, 154-158.

31. Πανσανίας 6.19.11· Mertens-Horn – Viola 1990, 245-246.

32. Για την καθιέρωση από τον Ηρακλή ετήσιας εορτής προς τιμήν της Δήμητρος και της Περσεφόνης, βλ. Διόδωρος Σικελιώτης 4.24.4.

33. Ηρόδοτος 6.134.

Εικ. 22. Χρυσός στατήρ Παντικαπαιίου, Ταυρική Χερσόνησος, περ. 350 π.Χ.

Αθήνα, ΝΜ 725

Fig. 22. Gold stater of Panticapaeum, Tauric Chersonese, ca 350 BC
Athens, NM 725

Εικ. 23. Αργυρό δίδραχμο-νόμος Μεταποντίου, Λευκανία, 340-330 π.Χ.

Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 861/1956

Fig. 23. Silver didrachm-nomos of Metapontum, Lucania, 340-330 BC

Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 861/1956

Εικ. 24. Αργυρό δίδραχμο Σεγέστας, Σικελία, περ. 415 π.Χ.

Πηγή: Prospero Collection, αρ. 154

Fig. 24. Silver didrachm of Segesta, Sicily, ca 415 BC

Photo: Prospero Collection, lot 154

Grain – Demeter – Persephone

Demeter, *Mother Earth*,²⁴ one of the most significant and oldest goddesses in the Greek pantheon, patron goddess of cultivation, agriculture and fertility, was mainly worshipped in rural areas, since it was she who offered, as a gift to mankind, the fruits of the earth in general and grain in particular (fig. 19). The cult of Demeter and Kore, interwoven with initiation rites such as the Eleusinian Mysteries, was related to agriculture, nature and the cycle of seasons (fig. 20).²⁵ In fact, the central symbol of *έποπτεία* (“contemplation”), the highest grade in the initiation rites, was an ear of grain, symbolizing the inexhaustible creative power of Mother Earth (fig. 21). The cult of Demeter was brought by the Greeks to fertile regions around the Mediterranean, where they emigrated to found colonies. On the numismatic issues of city-states in regions that were significant granaries, in Southern Italy,²⁶ Sicily,²⁷ Macedonia, Thrace and the Black Sea (fig. 22), wheat stalks and their seeds dominate the faces of the coins as a symbol of the abundance of cereals.

On the coinage of Metapontum, throughout its production, the grain ear serves continuously as the city’s emblem,²⁸ denoting not only its agricultural wealth and fertile wheat-fields, but also the cult of Demeter.²⁹ It is worth mentioning that its vast riches are evident from the city’s dedication of a *θέρρος χρυσοῦν* (“golden ear grain”) to Apollo at Delphi,³⁰ as well as from the treasury of Metapontum in Olympia.³¹ The first coins minted by Metapontum were made with the incuse technique and the grain ear was their predominant image (cat. nos 176-179). Later on, the grain ear is used on the reverse, while the heads of gods and heroes are portrayed on the obverse (cat. nos 180-181, 183-185, 187-189 and figs 5, 23). On silver issues of Gela, a Sicilian region rich in grain, a large barley-corn accompanies the chariot of Nike (cat. no. 190). In Leontini, renowned for the fertility of their soil, four barley-corns surround a lion’s head, as a symbol of the abundance of cereals in the region (cat. nos 191-192). A grain ear is engraved as a symbol on silver coins of Messene (cat. no. 194), Segesta (cat. no. 195 and fig. 24) and Syracuse (cat. no. 196),³² grain-producing regions of Sicily.

The Thessalian League, a federal union of the greatest granary cities in Greece, chooses to depict on its coins an imposing barley-corn (cat. nos 201-203). A barley-corn, a grain ear or wreaths and compositions of grain ears parade through the issues of grain-producing cities where a cult of Demeter is attested, such as Abdera (cat. nos 198, 199), Amphipolis (cat. no. 200), Boeotian Orchomenus (cat. nos 205-207), Athens (cat. no. 209), Hermione (cat. nos 211, 212) and Paros (cat. no. 214)³³. The grain continues to be depicted on Roman issues as a symbol of the cultivation of cereals, as well as of the rich grain production of regions such as Ephesus (cat. no. 215) and Apamea in Asia Minor (cat. no. 219) or Alexandria in Egypt (cat. no. 221).

24. The etymology of Demeter derives from the Doric word *δα*, meaning “earth”, and *μήτηρ/μάτηρ*, meaning “mother”.

25. Foucart 2000.

26. Strabo 6.1.5.

27. Diodorus Siculus, 5.2.3 - 5.5.1. On mother-cities and their colonies, see Asheri 1980, 124-126; Fisher-Hansen *et al.* 2004, 225-227; Wilkes – Fisher-Hansen 2004, 209; D’Agostino 2006, 218-219.

28. According to Antiochus of Syracuse, Metapontion was founded by the Achaeans in the gulf of Taras, on the fertile plain between the rivers Bradanus and Casuentus (*FGHHist* 555); however, Strabo (6.1.15) records that it was a colony of the Pylians.

29. On the cult of Demeter in the region, see Hinz 1998, 217.

30. Strabo 6. 1.15; Courby 1927, 268; Lacroix 1965, 154-158.

31. Pausanias 6.19.11; Mertens-Horn – Viola 1990, 245-246.

32. On the establishment by Heracles of an annual festival in honor of Demeter and Persephone, see Diodorus Siculus 4.24.4.

33. Herodotus 6.134.

Εικ. 25. Αργυρό τετράδραχμο Πύρρου, Ήπειρος, 280-278 π.Χ. Αθήνα, ΝΜ 1907-1908 Δ' 1

Fig. 25. Silver tetradrachm of Pyrrhos, Epirus, 280-278 BC Athens, NM 1907-1908 Δ' 1

Δρυς – Ζευς

Η μεγαλοπρεπής και αιωνόβια δρυς (βελανιδιά) ήταν το ιερό δένδρο αφιερωμένο στον ύπατο των θεών, τον Δία, ως σύμβολο ιδιαίτερης τιμής, δύναμης και υπεροχής (εικ. 25). Στη Δωδώνη, όπου βρισκόταν το ιερό μαντείο του, οι ιερείς χρησιμοδοτούσαν ερμηνεύοντας το θρόισμα των φύλλων της ιερής Φηγούς, μιας τεράστιας ομιλούσης βελανιδιάς.³⁴

Στους χαρακτήρες των νομισμάτων, στεφάνια από φύλλα και καρπούς δρυός συνδέονται κυρίως με τον Δία. Σε αργυρές εκδόσεις του Κοινού των Ηπειρωτών, ο Δωδωναίος Ζευς απεικονίζεται, μόνος του (αρ. κατ. 231-233) ή με τη σύζυγό του Διώνη, στεφανωμένος με φύλλα και καρπούς δρυός (αρ. κατ. 9 και εικ. 26).³⁵ Στην οπίσθια όψη των χρυσών στατήρων του Πύρρου Α', βασιλιά της Ηπείρου, στεφάνι βελανιδιάς, σύμβολο του Δωδωναίου Διός, κρατάει τροπαιοφόρος Νίκη στο δεξί της χέρι (εικ. 27).

Καρποφόρο στεφάνι δρυός σε αργυρά νομίσματα του Μακεδόνα βασιλιά Περσέα περιβάλλει τον αετό, σύμβολο επίσης του Διός, προστάτη του Μακεδονικού Βασιλείου (αρ. κατ. 229).³⁶ Μάλιστα, χρυσά καρποφόρα στεφάνια βελανιδιάς χρησιμοποιούνταν ως κτερίσματα σε μακεδονικούς τάφους, όπως το μεγαλειώδες στεφάνι του Φιλίππου Β', που βρέθηκε στο βασιλικό τύμβο των Αιγών (εικ. 28).³⁷

Καρποί δρυός συνδέονται όχι μόνο με τον Δία, αλλά και με την Αρτέμιδα. Βελανιδία χαράσσονται σε αργυρές υποδιαίρέσεις νομισμάτων της αρκαδικής Μαντινείας, παραπέμποντας στο γνωστό μύθο της Νύμφης Καλλιστούς,³⁸ την οποία η Άρτεμις μεταμόρφωσε σε άρκτο εξαιτίας της συνεύρεσής της με τον Δία (αρ. κατ. 235-240).³⁹ Η πόλη, στις πρώιμες αργυρές εκδόσεις της, απεικονίζει στην εμπρόσθια όψη την άρκτο και στην οπίσθια ένα ή τρία βελανίδια, την κύρια τροφή του ζώου (αρ. κατ. 234 και εικ. 29).⁴⁰ Σε χαλκό νόμισμα του Αρκαδικού Κοινού, η

Εικ. 26. Αργυρό δίδραχμο Κοινού Ηπειρωτών, 175-168 π.Χ. Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 134/1956

Fig. 26. Silver didrachm of Epirote League, 175-168 BC Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 134/1956

34. Τσαγκάρη 2011, 31.

35. Για τον τύπο, βλ. Franke 1961, 166-169.

36. Kakavas 2016, 74, εικ. 92· Ανδρέου κ.ά. 2018, 209, εικ.12. Για τον τύπο, βλ., de Callataÿ 1995, 23-37.

37. Κοτταρίδη 2013, 247 και 310-311.

38. Πανσανίας, 8.35.8· Οβίδιος, *Μεταμορφώσεις* 2.405-531.

39. Για τη νομισματοκοπία της Μαντινείας, βλ. Hoover 2011, 222-223.

40. BMC Peloponnesus, 184, αρ. 1-4, πίν. XXXIV, nos 19-21· BCD Peloponnesos, αρ. 1449· Hoover 2011, αρ. 895. Στην οπίσθια όψη παριστάνεται ένα βελανίδι σε έγκοιλο τετράγωνο, όταν στην εμπρόσθια απεικονίζεται μόνο η κεφαλή της άρκτου, βλ. BMC Peloponnesus, 184, αρ. 5, πίν. XXXIV, αρ. 22.

Εικ. 27. Χρυσός στατήρ Πύρρου, Ήπειρος, 278-276 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ 518/1997

Fig. 27. Gold stater of Pyrrhos, Epirus, 278-276 BC
Athens, NM 518/1997

Εικ. 28. Χρυσό στεφάνι βελανιδιάς από τον βασιλικό Τάφο
του Φιλίππου Β', 336 π.Χ.
Μουσείο Βασιλικών Τάφων Αιγών

Fig. 28. Gold oak wreath from the royal Tomb of Philip II,
336 BC
Museum of the Royal Tombs of Aigai

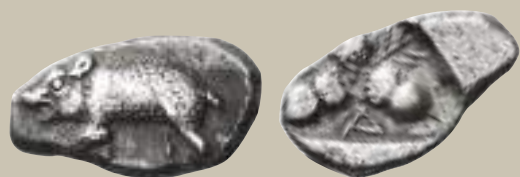
Oak – Zeus

The majestic centenarian oak was the sacred tree dedicated to Zeus, the highest of all gods, as a symbol of particular honour, strength and supremacy (fig. 25). In Dodona, where his sacred oracle was located, the priests would pronounce the oracles by interpreting the rustling of the leaves of the sacred *Phegos*, an enormous “talking” oak.³⁴

Wreaths of oak leaves and nuts as coin types are mainly linked to Zeus. On silver issues of the Epirote League, Zeus Dodonaeos is depicted, either on his own (cat. nos 231-233) or with his wife Dione, wreathed with oak leaves and fruits (cat. no. 9 and fig. 26)³⁵. On the reverse of the gold staters of King Pyrrhos I of Epirus, a trophy-bearing Nike is shown holding an oak wreath, symbol of Zeus Dodonaeos, in her right hand (fig. 27).

On some silver coins of Perseus, king of Macedonia, a fruit-bearing oak wreath surrounds the eagle, also a symbol of Zeus, patron god of the Macedonian kingdom (cat. no. 229).³⁶ In fact, golden fruit-bearing oak wreaths were used as grave goods in Macedonian tombs, like the magnificent wreath of Philip II found inside the royal tomb of Aigai (fig. 28).³⁷

The nuts of the oak are linked not only to Zeus, but to Artemis as well. Acorns are engraved on silver denominations minted by the Arcadian city of Mantinea, alluding to the well-known myth of the nymph Callisto,³⁸ whom Artemis transformed into a bear as punishment for copulating with Zeus (cat. nos 235-240).³⁹ On its early silver issues, the city depicts the bear on the obverse and one or three acorns, the animal's principal diet, on the reverse (cat. no. 234 and fig. 29).⁴⁰ On a bronze coin of the Arcadian League the head of Zeus is combined with a fruit-bearing oak wreath surrounding the Arcadian monogram (cat. no. 241).⁴¹

Εικ. 29. Αργυρό τριώβολο Μαντίνειας, Αρκαδία, περ. 490-
470 π.Χ.

Πηγή: Nomos, Auction 3, 10.5.2011, αρ. 99

Fig. 29. Silver triobol of Mantinea, Arcadia, ca 490-470 BC
Photo: Nomos, Auction 3, 10.5.2011, lot 99

34. Τσαγκάρη 2011, 31.

35. On the type, see Franke 1961, 166-169.

36. Kakavas 2016, 74, fig. 92; Ανδρέου et al. 2018, 209, fig.12. On the type, see de Callatay 1995, 23-37.

37. Κοτταρίδη 2013, 247, fig. on pp. 310-311.

38. Pausanias, *Description of Greece* VIII.35.8; Ovid, *Metamorphoses* II. 405-531.

39. On the coinage of Mantinea, see Hoover 2011, 222-223.

40. *BMC Peloponnesus*, 184, nos 1-4, pl. XXXIV, nos 19-21; *BCD Peloponnesos*, no. 1449; Hoover 2011, no. 895. The reverse depicts an acorn in incuse square, while the obverse depicts only the bear's head, see *BMC Peloponnesus*, 184, no. 5, pl. XXXIV, no. 22.

41. In Antiquity, a crimson dye was extracted from the nuts of the kermes oak (*Quercus coccifera*) growing on the Arcadian plateau that was used to dye yarns and textiles. Its production and trade were of great economic value to Arcadia, see Μπάουμαν 2004, 26-27.

Εικ. 30. Αργυρός στατήρ Ολυμπίας, Ήλις, περ. 425-400 π.Χ. Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 285/1956

Fig. 30. Silver stater of Olympia, Elis, ca 425-400 BC Athens, NM ΣΕΜΠ 285/1956

Εικ. 31. Ο Άδης και η Περσεφόνη σε συμπόσιο. Αττική ερυθρόμορφη κύλιξ του Ζωγράφου του Κόδρου, περ. 430 π.Χ. Λονδίνο. © The Trustees of the British Museum 1847,0906.6

Fig. 31. Hades and Persephone banqueting. Attic red-figure cup by the Codrus Painter, ca 430 BC London. © The Trustees of the British Museum 1847,0906.6

Εικ. 32. Αργυρός στατήρ Σίδης, Παμφυλία, 480-460 π.Χ. Πηγή: Prospero Collection, αρ. 581

Fig. 32. Silver stater of Side, Pamphylia, 480-460 BC Photo: Prospero Collection, lot 581

κεφαλή του Διός συνδυάζεται με καρποφόρο στεφάνι βελανιδιάς που περιβάλλει το αρκαδικό μονογράφημα (αρ. κατ. 241).⁴¹

Ρόδι – Δήμητρα – Ήρα – Αθηνά

Η ροδιά (Πουνική ροιά, *Punica granatum*),⁴² που θεωρείται από τους αρχαιοβotanολόγους το αρχαιότερο καλλιεργούμενο καρποφόρο δένδρο,⁴³ κατάγεται από την Περσία από όπου και μεταφέρθηκε κατά την αρχαιότητα στο μεσογειακό χώρο.⁴⁴ Το φυτό συνδέεται με την Αφροδίτη, καθώς, όπως μας παραδίδει ο Αθήναιος, η θεά, προστάτιδα της Κύπρου, φύτεψε εκεί την πρώτη ροδιά.⁴⁵

Το ρόδι, ως σύμβολο του γάμου και της μητρότητας, συνδέεται κυρίως με τη λατρεία της Ήρας (εικ. 30), της Δήμητρος και της Κόρης. Στη διάρκεια των Θεσμοφορίων, εορτής αφιερωμένης στη Δήμητρα, οι Αθηναίες έτρωγαν λαμπερούς σπόρους ροδιών για να αποκτήσουν γονιμότητα και ευημερία.⁴⁶ Στον Ομηρικό Ύμνο Εις Δημήτραν (συχ. 372), ο γάμος της Περσεφόνης με τον Πλούτωνα συντελείται με την προσφορά εκ μέρους του ροιής κόκκου, πράξη που τη «δένει» ισόβια με τον Κάτω Κόσμο (εικ. 31).⁴⁷ Ο καρπός της ροδιάς, ως σύμβολο θανάτου και ζωής, παραπέμπει στον ίδιο μύθο: η αρπαγή της Κόρης και η διακομή της στον Άδη συσχετίζεται με την εξαφάνιση των ανθέων και των καρπών, ενώ η επιστροφή της από τον Κάτω Κόσμο, σηματοδοτεί την αναγέννηση της φύσης με τη βλάστηση, την άνθιση των φυτών και την καρποφορία.⁴⁸

Στη νομισματοκοπία των πόλεων, όπου επιχωριάζει η λατρεία της Ήρας ή της Δήμητρος το ρόδι συμβολίζει επίσης την ευγονία ή τη γονιμότητα. Σε αργυρά ημίδραχμα της Ήλιδος η κεφαλή της Ήρας στην εμπρόσθια όψη συνοδεύεται από ένα σπασμένο ρόδι στην οπίσθια, οι πολυάριθμοι, μικροί σπόροι του οποίου αποδίδονται φυσιοκρατικά (αρ. κατ. 243-244).⁴⁹ Σε αργυρές κοπές του Μεταποντίου, τόπο κοινής λατρείας των δύο θεοτήτων, το κυρίαρχο έμβλημα της πόλης, το στάχυ, συνοδεύεται από ένα ρόδι (αρ. κατ. 182).⁵⁰

Στην αρχαιότητα η ροδιά αναφέρεται σε περιοχές της Μικράς Ασίας με την ονομασία Σίδη και Σίδα. Στη νομισματοκοπία της ομώνυμης πόλης, της αρχαίας Σίδης στην Παμφυλία, ο καρπός της, το σίδιον λειτουργεί ως λαλούν σύμβολο του ονόματός της.⁵¹ Σε πρώιμες αργυρές κοπές το ρόδι συσχετίζεται με την κεφαλή της Αθηνάς (αρ. κατ. 245-246 και εικ. 32-33).⁵² Σε αργυρό στατήρα η ολόσωμη παράσταση της θεάς συνοδεύεται με καρπό ροδιάς στο πεδίο (αρ. κατ. 65),⁵³ ενώ σε αργυρά τετράδραχμα η κεφαλή της Αθηνάς σχετίζεται με Νίκη και ρόδι (αρ. κατ. 248-249).⁵⁴

41. Από τους καρπούς της δρυός κοκκοφόρου (*Quercus coccifera*), που φύεται στο αρκαδικό οροπέδιο, έπαιρναν στην αρχαιότητα μια κόκκινη χρωστική ουσία για βαφή νημάτων και υφασμάτων. Η παραγωγή και το εμπόριο της είχε μεγάλη οικονομική αξία για την Αρκαδία, βλ. Μπάουμαν 2004, 26-27.

42. Σύμφωνα με την επιστημονική της ονομασία ενδέχεται να εισήχθη από τους Καρχηδονίους στη Σικελία κατά τη διάρκεια των Περσικών πολέμων, βλ. Μπάουμαν 2004, 34.

43. Απανθρακωμένο ξύλο ροδιάς πιστοποιείται από τα τέλη της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. στο Ακρωτήρι της Θήρας, βλ. Doumas 2006, 58, εικ. 1-2. Στο ναυάγιο στο *Uluburun* κοντά στο *Kas* της Λυκίας, του τέλους του 14^{ου} αιώνα π.Χ. μαζί με άλλα πολυτελή αγαθά και υλικά, εντοπίστηκαν χιλιάδες σπόροι ροδιών, βλ. Ward 2002/3, 536-538.

44. Byrne 1993, 167 σημ. 34

45. Αθήναιος, *Δειπνοσοφιστάι* 3.84 C. Steier 1928, στ. 939-941.

46. Ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, *Προτρεπτικός* 2.19.3, παραθέτει μία άλλη εκδοχή, ότι οι έγγαμες γυναίκες που συμμετείχαν στα Θεσμοφόρια απαγορευόταν να τρώνε τους πεσμένους στη γη σπόρους του ροδιού, επειδή τα δένδρα είχαν φυτρώσει από το αίμα του Διονύσου.

47. Έκτοτε η εικόνα του ροδιού είναι συνυφασμένη με τη λατρεία των νεκρών, όχι μόνο στην αρχαιότητα και στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, αλλά μέχρι και τη σύγχρονη εποχή.

48. Κακριδής 1986, 133-137.

49. Seltman 1921, 109, πίν. XII, αρ. 19.

50. Rutter 2001, 134, αρ. 1526.

51. Σύμφωνα με το μύθο η πόλη πήρε το όνομά της από τη Σίδη, κόρη του Ταύρου και σύζυγο του Κιμώλου, βλ. Στέφανος Βυζάντιος, 565.10-12.

52. Ο Στράβων αναφέρει ότι υπήρχε ιερό της θεάς, (βλ. Στράβων, 14.4.2). Η έναρξη της νομισματοκοπίας της Σίδης τοποθετείται περίπου στα μέσα του 5ου αιώνα π.Χ., βλ. Kraay 1976, 275· Nollé 1993, 37, 49. Για τη νομισματοκοπία της πόλης, βλ. Atlan 1967· Kraay 1969, 15-20.

53. Ο Απόλλων λατρευόταν στη Σίδη ως *Κτίστης*, βλ. σχετικά Mansel 1965, 880· Nollé 1993, 107.

54. Μετά την κατάκτηση της Σίδης από το Μέγα Αλέξανδρο, ο εξελληνισμός της πόλης αντανακλάται και στη νομισματοκοπία της με την αναγραφή των ονομάτων των υπευθύνων κοπής στην ελληνική γλώσσα.

Εικ. 33. Αργυρός στατήρ Σίδης, Παμφυλία, 490-450 π.Χ.
Πηγή: CNG, Auction Triton XVI, 8.1.2013, αρ. 516
Fig. 33. Silver stater of Side, Pamphylia, 490-450 BC
Photo: CNG, Auction Triton XVI, 8.1.2013, lot 516

Εικ. 34. Χαλκό νόμισμα Σίδης, Παμφυλία, 3^{ος} - 2^{ος} αι. π.Χ.
Πηγή: Triskeles, Auction 19, 13.7.2017, αρ. 172
Fig. 34. Bronze coin of Side, Pamphylia, 3rd - 2nd c. BC
Photo: Triskeles, Auction 19, 13.7.2017, lot 172

Εικ. 35. Ο Ηρακλής στον κήπο των Εσπερίδων.
Αργυρό τετράδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή, περ. 500 π.Χ.
Πηγή: Kraay - Hirmer 1966, αρ. 784
Fig. 35. Heracles and the Garden of the Hesperides.
Silver tetradrachm of Cyrene, Cyrenaica, ca 500 BC
Photo: Kraay - Hirmer 1966, no. 784

Pomegranate – Demeter – Hera – Athena

The pomegranate tree (*Πουνική ροιά*, *Punica granatum*),⁴² considered by archaeobotanists as the oldest fruit-bearing tree to be cultivated,⁴³ hails from Persia, from where it was brought to the Mediterranean region in ancient times.⁴⁴ The plant is connected with Aphrodite, since, as we are told by Athenaeus, it was on Cyprus that the patron goddess of the island planted the first pomegranate tree.⁴⁵

The pomegranate, as a symbol of marriage and motherhood, is mainly connected with the cult of Hera (fig. 30), Demeter and Kore. During the Thesmophoria, a festival devoted to Demeter, Athenian women would eat the shiny seeds of pomegranates to attain fertility and prosperity.⁴⁶ In the Homeric hymn *To Demeter* (l. 372), the wedding of Persephone and Pluto is brought about after the latter offers her a “pomegranate seed” (*ροϊῆς κόκκος*), an act that “binds” her to the Underworld for life (fig. 31).⁴⁷ The fruit of the pomegranate tree, symbolizing life and death, alludes to the same myth: the abduction of Kore and her sojourn in Hades is correlated with the disappearance of flowers and fruits, while her return from the netherworld marks the rebirth of nature with the sprouting of greenery, the blossoming of plants and fruition.⁴⁸

On the coinage of cities with local cults of Hera or Demeter, the pomegranate also symbolizes fertility. On silver hemidrachms of Elis, the head of Hera on the obverse is accompanied by a cracked pomegranate on the reverse; its numerous little seeds are rendered in a naturalistic manner (cat. nos 243-244).⁴⁹ On silver issues of Metapontum, where both deities were worshipped, the city’s predominant emblem, the grain ear, is accompanied by a pomegranate (cat. no. 182).⁵⁰

In ancient times, the pomegranate tree is attested in regions of Asia Minor under the names *Side* (*Σίδη*) and *Sida* (*Σίδα*). On the coinage of the homonymous city, ancient Side in Pamphylia, the tree’s fruit, called *sidion* (*σίδιον*) in Greek, serves as the *punic type* of the city’s name.⁵¹ On early silver issues there is a correlation between the pomegranate and the head of Athena (cat. nos 245-246 and figs 32-33).⁵² On a silver stater, the image of the standing goddess is accompanied by a pomegranate on the field (cat. no. 65),⁵³ while on silver tetradrachms, the head of Athena is associated with Nike and a pomegranate (cat. nos 248-249).⁵⁴

Finally, on its bronze issues Side once again adopts the twofold depiction of pomegranate / head of Athena (cat. no. 251) or head of Athena / pomegranate (cat. nos 250, 252-253 and fig. 34).

42. Judging from its scientific name, it is possible that it was imported to Sicily by the Carthaginians at the time of the Persian Wars, see Μπάουμαν 2004, 34.

43. The presence of charred wood from a pomegranate tree has been confirmed from the end of 3rd millennium BC in Akrotiri, Thera, see Doumas 2006, 58, figs 1-2. In the *Uluburun* shipwreck near Kas in Lycia, dated to the end of the 14th century BC, thousands of pomegranate seeds have been discovered among other luxury items and materials, see Ward 2002/3, 536-538.

44. Byrne 1993, 167 n. 34

45. Athenaeus, *Deipnosophists* 3, 84; Steier 1928, cols. 939-941.

46. Clement of Alexandria, *Protrepticus* II, 19, 3, cites a different version, that the married women who participated in the Thesmophoria were banned from eat any pomegranate seeds that had fallen to the ground, because the trees had sprang from the blood of Dionysos.

47. Since then, the image of the pomegranate has been intertwined with the cult of the dead, not only in Antiquity and Early Christianity, but even to this day.

48. Κακριδής 1986, 133-137.

49. Seltman 1921, 109, pl. XII, no. 19.

50. Rutter 2001, 134, no. 1526.

51. According to myth, the city was named after Side, daughter of Tauros and wife of Cimolos, see Stephanos Byzantios, 565.10-12.

52. Strabo mentions that there was a shrine of the goddess (see Strabo, 14.4.2). Side began minting coins sometime in the middle of the 5th century BC, see Kraay 1976, 275; Nollé 1993, 37, 49. On the coinage of the city, see Atlan 1967; Kraay 1969, 15-20.

53. Apollo was worshiped in Side as *Ktistes*, see on this Mansel 1965, 880; Nollé 1993, 107.

54. After the conquest of Side by Alexander the Great, the Hellenization of the city is also reflected in coinage, with the names of the magistrates responsible for each issue now being written in Greek.

Εικ. 36. Κρίση του Πάριδος. Σφραγιδολίθος, 1^{ος} - 3^{ος} αι. μ.Χ. Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Καραπάνου 686

Fig. 36. Judgement of Paris. Seal stone, 1st - 3rd c. AD Athens, NM Karapanos Collection 686

Τέλος, η Σίδη, σε χαλκές της εκδόσεις, υιοθετεί ξανά το δίπτυχο ρόδι – κεφαλή Αθηνάς (αρ. κατ. 251) ή κεφαλή Αθηνάς – ρόδι (αρ. κατ. 250, 252-253 και εικ. 34).

Μήλο – Αφροδίτη – Ήρα

Οι αρχαίοι Έλληνες με τη λέξη *μήλον* δήλωναν το σφαιρικό καρπό οποιουδήποτε οπωροφόρου δένδρου, όπως της μηλιάς (*Μηλέα* ή *ήμερος*, *Malus domestica*) ή της κυδωνιάς (*Κυδωνέα* ή *προμήκης*, *Cydonia oblonga*), για τη διάκριση των οποίων χρησιμοποιούσαν ένα περιγραφικό επίθετο (εικ. 35). Από την αρχαιότητα ο οπώδης και ωσειδής καρπός συμβολίζει τη γυναικεία ομορφιά και σχετίζεται με την Αφροδίτη, αλλά και τη γονιμότητα ή το γάμο και συνδέεται με την Ήρα.⁵⁵ Οι ελληνιστικές και ρωμαϊκές απεικονίσεις της Αφροδίτης (*Venus genetrix*) να κρατά ένα μήλο παραπέμπουν στην Κρίση του Πάριδος και στην απονομή του *Μήλου της έριδος τῆ καλλίστη*, τη θεά της ομορφιάς και του έρωτα (εικ. 36).⁵⁶ Ο Αρτεμίδωρος αναφέρει το μήλο ως σύμβολο της αγάπης, της γυναικείας υπόστασης, της έλξης και της ευδαιμονίας.⁵⁷

Η Μήλος επιλέγει να προβάλλει στις αργυρές και χαλκές κοπές της την απεικόνιση ενός μήλου με φύλλα, ως λαλούν σύμβολον (αρ. κατ. 254-263 και εικ. 37-38).⁵⁸ Το μήλο στα νομίσματα αυτά υποδηλώνει, εκτός από το λογοπαίγνιο της ονομασίας της, την ευρεία καλλιέργεια οπωροφόρων δένδρων στη νήσο, αλλά και τη σημασία των καρπών τους στην οικονομία και το εμπόριο.

Χουρμαδιά – Άρτεμις – Απόλλων

Η χουρμαδιά (*Phoenix dactylifera*) είναι ένα είδος φοίνικα. Φύεται κυρίως στη βόρεια Αφρική, τη Μικρά Ασία, τη Μεσοποταμία και τη βορειοδυτική Ινδία, όπου οι καρποί της αποτελούν βασικό μέρος της διατροφής των κατοίκων τους και ένα από τα σημαντικότερα εξαγωγίμα προϊόντα. Η χουρμαδιά στην αρχαιότητα, εξαιτίας του ασυνήθιστου σχήματός της, θεωρείτο το *θαύμα του Νότου*, το ιερό δένδρο που επέλεγαν να φυτεύσουν στον περίβολο ναών και ιερών.⁵⁹

Η χουρμαδιά με τους καρπούς της υιοθετήθηκε ως ιερό σύμβολο του Δηλίου Απόλλωνος και της Εφεσσίας Αρτέμιδος, υποδηλώνοντας τον τόπο της γέννησής τους, αφού, σύμφωνα με το μύθο ο θεός γεννήθηκε μαζί με τη δίδυμη αδελφή του στη Δήλο, κάτω από μία χουρμαδιά.⁶⁰ Καρποφόρα χουρμαδιά απεικονίζεται στην οπίσθια όψη χαλκού νομίσματος της Δήλου, με την κεφαλή του Απόλλωνος να χαράσσεται στην εμπρόσθια (αρ. κατ. 274). Στις εκδόσεις της Εφέσου, η Άρτεμις αποδίδεται με τη μορφή ελαφιού δίπλα στο ιερό δένδρο (αρ. κατ. 279-281).

Ένα είδος φοίνικα (*Phoenix theophrasti*), που επιχωριάζει στην Κρήτη, αποτέλεσε αγαπημένο θέμα στη νομισματοκοπία της Ιεράπυτνας (εικ. 39).⁶¹ Η πόλη εκδίδει μία σειρά αργυρών νομισμάτων με την πυργοστεφή κεφαλή της Τύχης στην εμπρόσθια όψη και χουρμαδιά με αετό στην οπίσθια (αρ. κατ. 275-278).⁶² Ο συνδυασμός των δύο συμβόλων παραπέμπει στον ιερό γάμο του Διός και της Λητούς, και στον καρπό της ένωσής τους, τον Απόλλωνα Πύθιο και Δεκατηφόρο, του οποίου η λατρεία κατείχε σημαίνουσα θέση στο πάνθεο της Ιεράπυτνας.⁶³

Σε καρχηδονιακά νομίσματα που κόβονται στη Σικελία προβάλλεται η χουρμαδιά ως σύμβολο της φοινικικής καταγωγής των Καρχηδονίων⁶⁴ και συνδέεται με τη μεγάλη

Εικ. 37. Αργυρός στατήρ Μήλου, Κυκλάδες, 425-416 π.Χ. Πηγή: Hess Divo, Auction 321, 25.10.2012, αρ. 129

Fig. 37. Silver stater of Melos, Cyclades, 425-416 BC Photo: Hess Divo, Auction 321, 25.10.2012, lot 129

Εικ. 38. Χαλκό νόμισμα Μήλου, Κυκλάδες, 2^{ος} αι. π.Χ. Πηγή: CNG, Auction 76, 12.9.2007, αρ. 649

Fig. 38. Bronze coin of Melos, Cyclades, 2nd c. BC Photo: CNG, Auction 76, 12.9.2007, lot 649

55. Kokkori 2017, 15-16.

56. Κακριδής 1986, 179.

57. Αρτεμίδωρος, *Όνειροκριτικά* 78.16-18· Μανουήλ, *Όνειροκριτικόν* 514.28: *τά μήλα καί τά ροδάκινα κρίνονται εις έρωτικὴν υπόθεσιν.*

58. Για τη νομισματοκοπία της Μήλου, βλ. Sheedy 2006, 62-71.

59. Μπάουμαν 2004, 20.

60. Κακριδής 1986, 139-140. Τη χουρμαδιά μετέφερε από την Κρήτη και φύτεψε στη Δήλο ο Θησέας, για να στεφανώνουν με τα φύλλα της τους νικητές των αγώνων προς τιμήν του Απόλλωνος, βλ. Μπάουμαν 2004, 20.

61. Ο φοίνικας απαντά στη νομισματική εικονογραφία και άλλων κρητικών πόλεων, βλ. Στεφανάκη 2019, 118.

62. Svoronos 1890, πίν. VII.

63. Sporn 2002, 53-54· Στεφανάκη 2019, 117.

64. Στην ελληνική γλώσσα η λέξη Φοίνιξ, εκτός από τη χουρμαδιά, δηλώνει τον κάτοικο της Φοινίκης ή της Καρχηδόνας, βλ. Kraay 1976, 235.

Εικ. 39. Αργυρή δραχμή Πριανσοῦ, Κρήτη, 330-280/70 π.Χ.
Αθήνα, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank 3926
Fig. 39. Silver drachm of Priansos, Crete, 330-280/70 BC
Athens, Alpha Bank Numismatic Collection 3926

Apple – Aphrodite – Hera

The ancient Greeks used the term *μήλον* to denote the spherical fruit of every fruit-bearing tree, such as the apple tree (*Μηλέα ἡ ἡμερος*, *Malus domestica*) or the quince tree (*Κυδωνέα ἡ προμήκης*, *Cydonia oblonga*), and a descriptive adjective would be used to differentiate between them (fig. 35). Ever since Antiquity, the juicy oval fruit symbolizes feminine beauty and is linked to Aphrodite, as well as to fertility or marriage, in connection to Hera.⁵⁵ Hellenistic and Roman depictions of Aphrodite (*Venus genitrix*) holding an apple allude to the Judgement of Paris and the presentation of the “Apple of Discord” as a prize to the “fairest of them all” (*τῆ καλλίστῃ*), the goddess of beauty and of love (fig. 36).⁵⁶ Artemidorus refers to the apple as a symbol of love, female nature, attraction and bliss.⁵⁷

Melos chooses to decorate its silver and bronze issues with the image of an apple with leaves, as its punic type (cat. nos 254-263 and figs 37-38).⁵⁸ The apple on these coins alludes, apart from the wordplay relating to the name of Melos, to the widespread cultivation of fruit-bearing trees on the island as well as to the significant role of their fruits in economy and commerce.

Date palm – Artemis – Apollo

The date tree (*Phoenix dactylifera*) is a kind of palm. It grows mainly in North Africa, Asia Minor, Mesopotamia and north-western India, where its fruits are both a staple of local diet and one of the most important exportable products of those regions. Because of its unusual shape, in Antiquity the date palm was considered the “marvel of the South”, the sacred tree they chose to plant in the precincts of temples and shrines.⁵⁹

The date palm and its fruit were adopted as the sacred symbol of Apollo Delios and Artemis Ephesia, denoting their place of birth, since, according to myth, the god and his twin sister were born on Delos, beneath a date palm.⁶⁰ A fruit-bearing date palm is depicted on the reverse of a bronze coin of Delos, with the head of Apollo on the obverse (cat. no. 274). On the coinage of Ephesus, Artemis is rendered in the form of a stag next to the sacred tree (cat. nos 279-281).

A species of date palm (*Phoenix theophrasti*), native to Crete, was a favorite subject on the coinage of Hierapytna (fig. 39).⁶¹ The city issues a series of silver coins with the turreted head of Tyche on the obverse and a date palm with eagle on the reverse (cat. nos 275-278).⁶² The combination of the two symbols alludes to the sacred marriage of Zeus and Leto and the product of their union, Apollo Pythios Dekatophoros (*Tithereceiver*), whose cult held a significant place in the pantheon of Hierapytna.⁶³

On Punic coins minted in Sicily the date palm is promoted as a symbol of the Phoenician ancestry of the Carthaginians⁶⁴ and linked to the latter’s major campaign in western Sicily,⁶⁵ their settlement there and the payment of their mercenary troops.⁶⁶ The conquerors use the Syracusan types as archetypes for their own issues, replacing the head of Persephone with that of the Punic/

Εικ. 40. Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό, 410-392 π.Χ.
Πηγή: NAC, Auction 116, 1.10.2019, αρ. 59
Fig. 40. Siculo-Punic silver tetradrachm, 410-392 BC
Photo: NAC, Auction 116, 1.10.2019, lot 59

Εικ. 41. Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό, περ. 360 π.Χ.
Πηγή: Prospero Collection, αρ. 199
Fig. 41. Siculo-Punic silver tetradrachm, ca 360 BC
Photo: Prospero Collection, lot 199

55. Kokkori 2017, 15-16.

56. Κακριδής 1986, 179.

57. Artemidorus, *Oneirocritica* 78.16-18; Manuel, *Oneirocriticon* 514. 28: τὰ μήλα καὶ τὰ ροδάκινα κρίνονται εἰς ἐρωτικὴν ὑπόθεσιν.

58. On the coinage of Melos, see Sheedy 2006, 62-71.

59. Μπάουμαν 2004, 20.

60. Κακριδής 1986, 139-140. The date palm was transplanted from Crete to Delos by Theseus, so that the victors in the games held in honor of Apollo may be crowned with its leaves, see Μπάουμαν 2004, 20.

61. The date palm is also found in the numismatic iconography of other Cretan cities, see Στεφανάκη 2019, 118.

62. Svoronos 1890, pl. VII.

63. Sporn 2002, 53-54; Στεφανάκη 2019, 117.

64. In the Greek language, the word Φοίνιξ, apart from the date palm, also denotes the resident of Phoenicia or Carthage, see Kraay 1976, 235.

65. Hans 1983; Lewis 1994; Anello 2002.

66. On the beginning of Siculo-Punic coin production, see Cutroni Tusa 2008, 398.

Εικ. 42. Ο βασιλιάς της Κυρήνης Αρκεσίλας επιβλέπει το ζύγισμα και την αποθήκευση του σιλφίου. Λακωνική κύλικα του Ζωγράφου του Αρκεσίλα, περ. 560 π.Χ.

Παρίσι, Bibliothèque Nationale, Cabinet des Médailles 189

Fig. 42. The king of Cyrene, Arkesilas, supervises the weighing and storing of silphium. Laconian cup by the Arkesilas Painter, ca 560 BC

Paris, Bibliothèque Nationale, Cabinet des Médailles 189

Εικ. 43. Αργυρή δραχμή Κυρήνης, Κυρηναϊκή, 550-500 π.Χ. Πηγή: Leu, Auction 1, 25.10.2017, αρ. 107

Fig. 43. Silver drachm of Cyrene, Cyrenaica, 550-500 BC Photo: Leu, Auction 1, 25.10.2017, lot 107

Εικ. 44. Αργυρό τετράδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή, περ. 500 π.Χ.

Αθήνα, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank 3925

Fig. 44. Silver tetradrachm of Cyrene, Cyrenaica, ca 500 BC Athens, Alpha Bank Numismatic Collection 3925

εκστρατεία τους στη Δυτική Σικελία,⁶⁵ την εγκατάσταση και την πληρωμή των μισθοφορικών στρατευμάτων τους.⁶⁶ Οι κατακτητές χρησιμοποιούν ως πρότυπα στις εκδόσεις τους, τους τύπους των Συρακουσών αντικαθιστώντας την κεφαλή της Περσεφόνης με την κεφαλή της καρχηδονιακής-φοινικικής θεάς Τανίτ (αρ. κατ. 266-269, 272 και εικ. 40-41),⁶⁷ ή του Ηρακλή Μελκάρτ (αρ. κατ. 270).⁶⁸

Σίλφιον – Άμμων Ζευς – Απόλλων

Το σίλφιον ευδοκίμοιζε αποκλειστικά στην αρχαία Κυρήνη,⁶⁹ δωρική αποικία των Θηραίων στη Λιβύη,⁷⁰ κέντρο λατρείας του Άμμωνος Διός,⁷¹ και του Απόλλωνος. Αρχαίοι συγγραφείς αναφέρονται στους καρπούς και τα φύλλα του φυτού ως ιατρικού ιάματος ή βρώσιμου βοτάνου.⁷² Ο Πλίνιος καταγράφει ότι το αυτοφύες σίλφιον ήταν τόσο πολύτιμο που το βάρος του υπολογιζόταν σε αργυρά δηνάρια (εικ. 42),⁷³ και αποτελούσε όχι μόνο φάρμακο γενικής χρήσης και καρύκευμα, αλλά και εξαιρετική τροφή για τα ζώα.⁷⁴ Η εκτεταμένη, μάλιστα, χρήση και εμπορία του σιλφίου οδήγησε στην εξαφάνισή του ήδη από τους ρωμαϊκούς αυτοκρατορικούς χρόνους.

Το καρποφόρο σίλφιον αποτυπώνεται με ρεαλιστικό τρόπο στην κυρηναϊκή νομισματοκοπία ως σύμβολο πλούτου και ευημερίας της περιοχής και συσχετίζεται με τον Άμμωνα Δία ή τον Απόλλωνα, ναοί των οποίων σώζονται στην περιοχή. Στις πρώτες αργυρές εκδόσεις της πόλης, που χρονολογούνται στους ύστερους αρχαϊκούς χρόνους, ο καρπός του κοσμεί την κύρια όψη των νομισμάτων (εικ. 43-44).⁷⁵ Σε αργυρές και χαλκές κοπές των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων το καρποφόρο φυτό κυριαρχεί σταθερά στη μία όψη, ενώ στην άλλη προβάλλει αντίστοιχα η κεφαλή του Άμμωνος Διός (αρ. κατ. 287-288, 294-295 και εικ. 45) ή του Απόλλωνος (αρ. κατ. 289-293).⁷⁶

Στύραξ – Απόλλων – Ηρακλής

Ο στύραξ (*Styrax officinalis*), δενδρύλλιο με μικρούς σφαιρικούς καρπούς, παράγει αρωματική ρητίνη χρήσιμη στην παρασκευή φαρμάκων, αρωμάτων και θυμιάματος.⁷⁷ Γνωστός από την αρχαιότητα, εισήχθη στην Ελλάδα από τους Φοίνικες.⁷⁸ Ο Πλούταρχος αναφέρει ότι ο στύραξ κατάγεται από την Κρήτη, από όπου η καλλιέργειά του μεταφέρθηκε από τον Ραδάμανθου στη βοιωτική Αλίαρτο.⁷⁹ Ο Στράβων μας πληροφορεί ότι το φυτό ευδοκίμοιζε στα εύφορα εδάφη της Σέλγης και ότι από τον κορμό του κατασκεύαζαν ακόντια.⁸⁰ Οι νομισματικές μαρτυρίες έρχονται προς επίρρωση των όσων αναφέρονται στις πηγές.

Η κρητική Ελεύθερνα, κέντρο λατρείας του Απόλλωνος Στυρακίτα, απεικονίζει σε αργυρές εκδόσεις το θεό-θεραπευτή όρθιο και γυμνό να κρατάει στο χέρι το σφαιρικό

65. Hans 1983· Lewis 1994· Anello 2002.

66. Για την έναρξη της σικελο-καρχηδονιακής νομισματοκοπίας, βλ. σχετικά Cutroni Tusa 2008, 398.

67. Jenkins 1977, 7-8, 11-19· Prag 2010, 4-5.

68. Κακαβάς 2018, 132-133. Για τον τύπο, βλ. Κακαβάς – Δρένη 2018, 380, αρ. κατ. 328-329 [B. Στεφανάκη].

69. Η Κυρήνη οφείλει την ονομασία της στην πηγή Κύρη, που ήταν αφιερωμένη στο θεό Απόλλωνα.

70. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, ο Αρισταίος ήταν αυτός που έφερε το σίλφιον στην περιοχή, βλ. Μπάουμαν 2004, 58.

71. Οι Κυρηναίοι ήταν οι πρώτοι που προσέδωσαν στον Άμμωνα μαντικές ικανότητες συνδέοντας τον με τον Δία, βλ. Parke 1967, 202-203· Παπαϊωάννου 1997, 267· ενώ ο πρώτος που αναφέρει το μαντείο του Άμμωνος στη Λιβύη είναι ο Ηρόδοτος (1.46.14) στο επεισόδιο με τον Κροίσο, βλ. Parke 1967, 201.

72. Αθηναίος, *Δειπνοσοφισταί* 3.117d· Θεόφραστος, *Περί φυτών ιστορία*, 6.3.1-7. Γενικά για το σίλφιον βλ. Chamoux 1985, 165-172. Για τις θεραπευτικές ιδιότητες του σιλφίου, βλ. Koerper – Kolls 1999. Για την ταύτιση του εξαφανισμένου φυτού, βλ. Helbig 2012, 41-48.

73. Σε παράσταση λακωνικής κύλικας, ο βασιλιάς της Κυρήνης Αρκεσίλαος Β' επιβλέπει την εξαγωγή σιλφίου, επιβεβαιώνοντας την ύπαρξη και τη σημασία του.

74. Πλίνιος, *Φυσική Ιστορία* 9.15.39 και 19.33.49· Θεόφραστος, *Περί φυτών ιστορία*, 6.3.1: ἄμα μὲν οὖν τῷ ἥρι τὸ μάσπετον τοῦτο ἀφήσιν, ὃ καθαίρει τὰ πρόβατα καὶ παχύνει σφόδρα καὶ τὰ κρέα θαναμαστὰ ποιεῖ τῆ ἡδονῆ.

75. Kraay 1976, 296· Gorini 2010, 83-89· Gorini 2016, 33-42.

76. Σε ελληνιστικές κυρηναϊκές εκδόσεις, το σίλφιον απεικονίζεται μαζί με ένα είδος ποντικού, που επίσης επιχωριάζει μόνο στη Λιβύη, βλ. σχετικά Wartenberg – Kagan 2016, 47-48, 54.

77. Για τις φαρμακευτικές του ιδιότητες, βλ. Πλίνιος, *Φυσική Ιστορία* 12.124-125 και 24.24· Θεόφραστος, *Περί φυτών ιστορίας*, 9.7.3.

78. Ηρόδοτος, 3.107.

79. Πλούταρχος, *Δύσανδρος*, 28.4. Ακόμα και σήμερα ο στύραξ, καλούμενος αστέρακας, στουρακιά, αστυράκι, λαγομηλιά ή άγρια κυδωνιά, φέται σε αρκετές περιοχές της Κρήτης, βλ. Σταμπολίδης 1996, 111.

80. Στράβων 12.7.3.

Εικ. 45. Αργυρό τετράδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή, περ. 360 π.Χ.

Πηγή: Prospero Collection, αρ. 629

Fig. 45. Silver tetradrachm of Cyrene, Cyrenaica, ca 360 BC
Photo: Prospero Collection, lot 629

Phoenician goddess Tanit (cat. nos 266-269, 272 and figs 40-41)⁶⁷ or Heracles Melqart (cat. no. 270).⁶⁸

Silphium – Zeus Ammon – Apollo

The silphium plant grew exclusively in the region close to ancient Cyrene,⁶⁹ a Dorian foundation on the shores of Libya established by colonists from Thera⁷⁰ and a cult center of Zeus Ammon⁷¹ and Apollo. Ancient authors describe the fruits and leaves of the plant as a medical curative or an edible herb.⁷² Pliny records that silphium, a wild-growing plant, was so precious that it was worth its weight in silver *denarii* (fig. 42)⁷³ and that it was used not only to treat all manner of ailments and as a seasoning, but also as an excellent source of animal feed.⁷⁴ In fact, excessive demand for, and trading in, silphium led to the plant becoming extinct as early as Roman Imperial times.

The fruit-bearing silphium plant is rendered in a realistic manner on the coinage of Cyrenaica as a symbol of the region's wealth and prosperity; it is linked to Zeus Ammon and Apollo, whose temples are preserved there. On the city's earliest silver issues, dating from the late Archaic period, its fruit adorns the obverse of the coins (figs 43-44).⁷⁵ On Classical and Hellenistic silver and bronze issues the fruit-bearing plant consistently dominates one side, while the head of Zeus Ammon (cat. nos 287-288, 294-295 and fig. 45) or Apollo (cat. nos 289-293), respectively, is depicted on the other.⁷⁶

Styrax – Apollo – Heracles

The styrax or storax tree (*Styrax officinalis*), a shrub with small spherical fruits, produces an aromatic resin used in the production of medicines, perfumes and incense.⁷⁷ Already known in Antiquity, the plant was introduced into Greece by the Phoenicians.⁷⁸ Plutarch mentions that styrax originated in Crete, whence its cultivation was transplanted by Rhadamanthys to the Boeotian city of Haliartus.⁷⁹ Strabo informs us that the plant thrived in the fertile soil of Selge and that wood from its trunk was used to make javelins.⁸⁰ Numismatic evidence can be used to corroborate the references found in written sources.

The Cretan city of Eleutherna, around which the cult of Apollo Styrakitas centered, depicts on some silver issues a nude standing figure of the god-healer holding the spherical fruit of the medicinal shrub in his hand (cat. no. 298 and fig. 46).⁸¹ Selge in Pisidia, a city whose religious life centered around the great temple of Zeus and Heracles, depicts on the obverse of its silver coins the demigod wreathed with branches

Εικ. 46. Αργυρή δραχμή Ελεούθερνας, Κρήτη, 330-280/70 π.Χ. Αθήνα, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank 4060

Fig. 46. Silver drachm of Eleutherna, Crete, 330-280/70 BC
Athens, Alpha Bank Numismatic Collection 4060

67. Jenkins 1977, 7-8, 11-19; Prag 2010, 4-5.

68. Κακαβάς 2018, 132-133. On the type, see Κακαβάς – Δρένη 2018, 380, cat. nos 328-329 [B. Στεφανάκη].

69. Cyrene owes its name to the spring Cyre, dedicated to the god Apollo.

70. According to Herodotus, it was Aristaeus who brought the silphium plant to the region, see Μπάουμαν 2004, 58.

71. The Cyreneans were the first who attributed oracular powers to Ammon, linking him to Zeus, see Parke 1967, 202-203; Παπαϊωάννου 1997, 267; while the first to refer to the oracle of Ammon in Libya is Herodotus (1. 46, 14), in his narrative of the Croesus episode, see Parke 1967, 201.

72. Athenaeus, *Deipnosophists* 3.117d; Theophrastus, *Enquiry into Plants* 6.3.1-7. On silphium in general, see Chamoux 1985, 165-172. On the therapeutic properties of silphium, see Koerper – Kolls 1999. On the identification of the extinct plant, see Helbig 2012, 41-48.

73. In a scene painted on the interior of a Laconian *kylix*, Arcesilas II, king of Cyrene, oversees the export of silphium, thus confirming both its existence and its importance.

74. Pliny, *Historia Naturalis* 9.15, 39 and 19.33, 49; Theophrastus, *Enquiry into Plants* 6.3.1: ἄμα μὲν οὖν τῷ ἥρι τὸ μάσπετον τοῦτο ἀφήσιν, ὃ καθαίρει τὰ πρόβατα καὶ παχύνει σφόδρα καὶ τὰ κρέα θανμαστὰ ποιεῖ τῇ ἡδονῇ.

75. Kraay 1976, 296; Gorini 2010, 83-89; Gorini 2016, 33-42.

76. On issues of Cyrene from the Hellenistic period, silphium is depicted along with the jerboa, a rodent akin to a mouse that is native only to Libya; see on this Wartenberg – Kagan 2016, 47-48, 54.

77. On its medicinal properties, see Pliny, *Historia Naturalis* 12.124-125 and 24.24; Theophrastus, *Enquiry into Plants* 9.7.3.

78. Herodotus, 3.107.

79. Plutarch, *Lysander* 28.4. To this day the styrax, known as *asterakas*, *stourakia*, *astyraiki*, *lagomelia* (snowbell) or *agrikydonia*, grows in several regions around Crete, see Σταμπολίδης 1996, 111.

80. Strabo 12.7.3, C570-71.

81. On the interpretation of the type on the coins of Eleutherna, see Στεφανάκη – Στρατίκη 2007/2008, 81-106.

Εικ. 47. Αργυρό τριώβολο Σέλγης, Πισιδία, 2^{ος} - 1^{ος} αι. π.Χ. Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 575/1956

Fig. 47. Silver triobol of Selge, Pisidia, 2nd - 1st c. BC
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 575/1956

Εικ. 48. Χρυσό δεκάδραχμο Βερενίκης Β', επί Πτολεμαίου Γ' Ευεργέτου, 246-221 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Δημητρίου 972δ
Fig. 48. Gold decadrachm of Verenice II, under Ptolemy III Euergetes, 246-221 BC
Athens, NM Demetriou Collection 972δ

καρπό του ιαματικού δενδρυλλίου (αρ. κατ. 298 και εικ. 46).⁸¹ Η πισιδική Σέλγη, η θρησκευτική ζωή της οποίας επικεντρωνόταν στο μεγάλο ναό του Διός και του Ηρακλέους, παριστάνει στην εμπρόσθια όψη των αργυρών νομισμάτων της τον ημίθεο στεφανωμένο με κλάδους στύρακος και στην οπίσθια το δενδρύλλιο εντός σκαφοειδούς κάδου (εικ. 47).⁸² Άξιο αναφοράς είναι ότι και στις δύο όψεις απεικονίζεται το ρόπαλο του ήρωα, υποδηλώνοντας την κατασκευή του από το σκληρό ξύλο του δενδρυλλίου.⁸³ Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι σε χαλκό νόμισμα της Ταρσού Κιλικίας το ρόπαλο περιβάλλεται από στεφάνι στύρακος (αρ. κατ. 298). Η συνεχής απεικόνισή του στα νομίσματα της πόλης ως το κυρίαρχο σύμβολό της υποδεικνύει τον άμεσο συσχετισμό του με την οικονομία, την κοινωνία, αλλά και την ταυτότητα της ίδια της Σέλγης.⁸⁴

Κέρας Αμαλθείας

Το κέρασ της Αμαλθείας ή της αφθονίας (εικ. 48-50), η επιτομή όλων των καρπών, το απόλυτο έμβλημα ευμάρειας, ευκαρπίας, ευγονίας και πλησμονής, συνδέεται με τη λατρεία του Διός και του Ηρακλέους.⁸⁵ Ως σύμβολο συνόδευε σε παραστάσεις αρκετές ελληνικές και ρωμαϊκές θεότητες,⁸⁶ ιδίως όσες συνδέονται με τη συγκομιδή, τον πλούτο ή την πνευματική αφθονία, όπως προσωποποιήσεις της Γαίας - Terra, του Πλούτου υιού της Δήμητρος, της Νύμφης Μαίας, της Τύχης - Fortuna (αρ. κατ. 317, 321 και εικ. 51). Άξιο αναφοράς είναι ότι ακόμη και ο Άδης, πρωταγωνιστής στις μυστηριακές λατρείες ως δοτήρ γεωργικού, ορυκτού και πνευματικού πλούτου, όταν απεικονίζεται στην τέχνη κρατά κέρασ αφθονίας.⁸⁷

Εικ. 49. Αργυρή δραχμή Δημητρίου Α' Σωτήρος, 161 π.Χ.
Πηγή: <https://segulamag.com/en/articles/the-youngest-maccabee>
Fig. 49. Silver drachm of Demetrius I Soter, 161 BC
Photo: <https://segulamag.com/en/articles/the-youngest-maccabee>

Στην πτολεμαϊκή Αίγυπτο, το κέρασ της Αμαλθείας ανάγεται στο απόλυτο σύμβολο των θεοποιημένων μοναρχών και αποδίδεται να ξεχειλίζει από ρόδια, χουρμάδες και σταφύλια, καρπούς που συνήθως προσφέρονταν στις λατρευτικές τελετές. Πρώτος ο Πτολεμαίος Β' Φιλάδελφος, μετά το θάνατο της αδελφής και συζύγου του Αρσινόης Β', κόβει προς τιμήν της χρυσά και αργυρά νομίσματα.⁸⁸ Το πορτρέτο της θεοποιημένης βασίλισσας αποτυπώνεται στην εμπρόσθια όψη, ενώ διπλό κέρασ αφθονίας κυριαρχεί στην οπίσθια (αρ. κατ. 323-328). Στο εξής όλες οι χρυσές και αργυρές εκδόσεις στο όνομα των Πτολεμαίων βασίλισσών φέρουν ως οπισθότυπο κέρασ Αμαλθείας (αρ. κατ. 329-331 και εικ. 48).

Στη μικρή πολύτιμη επιφάνεια των νομισμάτων διασώζεται μία πινακοθήκη πορτρέτων θεών και ηρώων, αλλά και απεικονίσεων καρπών ως ιερών συμβόλων συνδεδεμένων τόσο με τη λατρεία τους, όσο και με την παραγωγή και την οικονομία των περιοχών που ευδοκίμοσαν. Αρκετοί από αυτούς τους καρπούς θα είχαν χαθεί στη λήθη του χρόνου εάν τα νομίσματα δεν διατηρούσαν έως τις μέρες μας το σχήμα και τη μορφή τους. Οι ποικίλες απεικονίσεις και οι ευφάνταστοι συνδυασμοί αποτελούν από την αρχή της μελέτης τους ένα συναρπαστικό πεδίο αναζήτησης, αλλά και μία αστείρευτη πηγή πληροφοριών για την ιστορία, την πολιτική, την οικονομία, την κοινωνία, αλλά και την τέχνη της νομισματοκοπίας. Οι καρποί ως νομισματικά σύμβολα κατορθώνουν μέσα από τη ρεαλιστική ή σχηματική απόδοσή τους να μεταφέρουν πραγματικά ή συμβολικά μηνύματα, που σχετίζονται με τις περιοχές έκδοσης και κυκλοφορίας τους, αφήνοντας ανεξίτηλα τα ίχνη τους στη μεταλλική επιφάνεια και εν τέλει στην ιστορία.

81. Για την ερμηνεία του τύπου στα νομίσματα της Ελεύθερας, βλ. Στεφανάκη - Στρατική 2007/2008, 81-106.

82. Η συζήτηση για την ταύτιση του δενδρυλλίου αυτού, στηριζόμενη και στα νομίσματα που εκδίδει η Σέλγη κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, ξεκίνησε ήδη από το 17^ο αιώνα.

83. Κακαβάς - Δρένη 2018, 202, αρ. κατ. 70 [Γ. Κακαβάς].

84. Nollé 2015, 12-16.

85. Parker 2005, 422· Οβίδιος, *Μεταμορφώσεις*, 9.87-88.

86. Στην αυτοκρατορική λατρεία της Αρχαίας Ρώμης, οι προσωποποιήσεις της Pax Romana (Ρωμαϊκή Ειρήνη), της Prosperitas (Ευημερία) ή της Annona (θεάς της ρωμαϊκής σιτάρκειας), κρατούν συχνά Cornucopiae.

87. Clinton 1992, 105-107.

88. Troxell 1983, 35-70.

Εικ. 50. Χαλκό νόμισμα Κοπίας, Λευκανία 194-89 π.Χ.
 Πηγή: CGB, Auction 31, 21.6.2007, αρ. 7
 Fig. 50. Bronze coin of Copia, Lucania, 194-89 BC
 Photo: CGB, Auction 31, 21.6.2007, lot 7

Εικ. 51. Χρυσός aureus Αδριανού, 134-138 μ.Χ.
 Πηγή: Roma, Auction 14, 21.9.2017, αρ. 724
 Fig. 51. Gold aureus of Hadrian, 134-138 AD
 Photo: Roma, Auction 14, 21.9.2017, lot 724

of styrax and on the reverse the shrub inside a boat-shaped tub (fig.47).⁸² It is worth mentioning that both sides depict the hero's club, suggesting that it was made of the sapling's hard wood.⁸³ This hypothesis is supported by the fact that on a bronze coin of Tarsus in Cilicia the club is surrounded by a styrax wreath (cat. no. 298). Its continuous depiction on the city's coins as its predominant symbol indicates a direct correlation between it and the economy of Selge, its society, even the city's own identity.⁸⁴

Cornucopia

The cornucopia or horn of plenty (figs 48-50), the epitome of all fruits, the ultimate emblem of affluence, fruitfulness, fertility, abundance and surfeit, is linked to the cult of Zeus and Heracles.⁸⁵ It is found as a symbol on coin scenes, accompanying several Greek and Roman deities,⁸⁶ especially those connected with harvest, wealth or spiritual abundance, such as personifications of Gaia (*Γαία*), Plutus (Wealth), son of Demeter, the nymph Maïa, Tyche (*Fortuna*) (cat. nos 317, 321 and fig. 51). It is worth mentioning that even Hades, who played a leading part in sacred mysteries as a giver (*δοτήρ*) of agricultural, mineral and spiritual wealth, is shown holding a cornucopia whenever he is depicted in art.⁸⁷

In Ptolemaic Egypt the cornucopia becomes the ultimate symbol of the deified monarchs and is shown overflowing with pomegranates, dates and grapes, fruits traditionally used as offerings in ritual ceremonies. It was Ptolemy II Philadelphos who, after the death of his sister - wife, Arsinoë II, was the first to mint gold and silver coins in her honour.⁸⁸ The portrait of the deified queen is depicted on the obverse, while double cornucopias are predominant on the reverse (cat. nos 323-328). Henceforward, all gold and silver coins issued in the name of Ptolemaic queens bear a cornucopia on their reverse (cat. nos 323-328 and fig. 48).

The precious small surfaces of coins preserve a portrait gallery of gods and heroes, as well as depictions of fruits as sacred symbols linked both to their cult and to the production and economy of the regions where the plants thrived. Many of those fruits would have been consigned to oblivion if the coins had not preserved their form and image to this day. Since they became the focus of research, the various depictions and imaginative combinations constitute not only a fascinating research field but also an unending source of information on history, politics, economy, society as well as the art of coin minting. Fruits as numismatic symbols manage, through their realistic or schematic rendering, to convey actual or symbolic messages related to the regions where the coins were issued and circulated. They leave their everlasting mark on the metal surface and, ultimately, on history.

82. The discussion regarding the identification of this shrub, partly based on the coins minted by Selge in Roman times, was already underway in the 17th century.

83. Κακαβάς – Δρένη 2018, 202, cat. no. 70 [Γ. Κακαβάς].

84. Nollé 2015, 12-16.

85. Parker 2005, 422; Ovid, *Metamorphoses* 9. 87-88.

86. In the imperial cult of Ancient Rome, personifications of *Pax Romana* (Roman Peace), *Prosperitas* (Prosperity) or *Annona* (goddess of the Roman abundance in grain), are often shown holding *Cornucopias*.

87. Clinton 1992, 105-107.

88. Troxell 1983, 35-70.

ΚΑΡΤΤΟΙ ΚΑΙ ΦΥΤΑ ΣΤΑ ΣΥΜΒΟΛΑ
FRUITS AND PLANTS ON TOKENS

Εικ. 1. Μολύβδινο σύμβολο με απεικόνιση μήκωνος μέσα σε στεφάνι
Αθήνα, ΝΜ 973
Fig. 1. Lead token depicting poppy whittin a wreath
Athens, ΝΜ 973

Τα σύμβολα¹ (tesserae, tokens, jetons), κερματομόρφα αντικείμενα κατασκευασμένα κυρίως από μέταλλο (χαλκό ή μόλυβδο), πηλό ή οστό είχαν δημόσιο ή ιδιωτικό χαρακτήρα. Παρά τη μεγάλη ομοιότητά τους με τα νομίσματα, δεν αποτελούσαν συστηματικές εκδόσεις μιας αρχής και δεν χρησιμοποιούνταν στις συναλλαγές, αλλά όπως μαρτυρά και η ονομασία τους, η οποία είναι γνωστή από τις αρχαίες πηγές, «συμβόλιζαν» κάποια αξία και αποτελούσαν ένα είδος παραστατικού για κρατικές ή ιδιωτικές παροχές και υπηρεσίες. Με τα σύμβολα μπορούσε ένας πολίτης να συμμετέχει σε δημόσιες δραστηριότητες, όπως ήταν τα δικαστήρια, οι δημόσιες συνλεύσεις και τα θεατρικά δρώμενα ή να είναι αποδέκτης των κρατικών παροχών, όπως η διανομή σπλισμού ή σίτου. Τα ιδιωτικά σύμβολα ήταν εκδόσεις μεμονωμένων ιδιωτών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων, όπως λουτρών, πανδοχείων, μαγαζιών κλπ.

Τα σύμβολα ήταν σε χρήση από τα μέσα περίπου του 4^{ου} αιώνα π.Χ. έως το γ' τέταρτο του 3^{ου} αιώνα μ.Χ. Οι διάφορες χρήσεις των συμβόλων σχετίζονται με τις παραστάσεις των δύο όψεων, αν και συχνότερα είναι μονόπαιστα, φέρουν δηλαδή παράσταση μόνο στη μία όψη. Η εικονογραφική τους θεματολογία έχει τις ίδιες πηγές έμπνευσης με τα έργα μικροτεχνίας, όπως είναι τα νομίσματα και οι σφραγιδόλιθοι. Αντλούν τα θέματά τους από τη μυθολογία, τη φύση, τον ανθρώπινο βίο και επιπλέον περιλαμβάνουν γράμματα και επιγραφές, γραμμικά και φυτικά κοσμήματα, παραφερνάλια, χρηστικά αντικείμενα κ.ά. Στον κατάλογό της έκθεσης Καρποί και Σύμβολα παρουσιάζονται τριάντα οχτώ (38) σύμβολα από την πλούσια συλλογή του Νομισματικού Μουσείου,² με παραστάσεις καρπών και φυτών. Απεικονίζονται τα δέντρα της ελιάς και του φοίνικα (αρ. κατ. 285-286), φυτά όπως το στάχυ (αρ. κατ. 223-224), η παπαρούνα (κωδία μήκωνος – εικ. 1), το σίλφιο και καρποί όπως το μήλο, το βελανίδι (αρ. κατ. 242), το σταφύλι (εικ. 2), το στάχυ (εικ. 4), ο κόκκος σίτου (αρ. κατ. 226) ή ο καρπός ελιάς.

Το κέρας Αμαλθείας (εικ. 3-4) αποτελεί την επιτομή του συμβολισμού της καρποφορίας, του πλούτου και της ευμάρειας στη ζωή των ανθρώπων. Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, η αίγα Αμάλθεια έθρεψε με το γάλα της τον Δία μωρό, όταν η μητέρα του Ρέα τον γέννησε κρυφά σε μια σπηλιά του όρους Δίκη για να τον γλιτώσει από τον πατέρα του Κρόνο, που έτρωγε τα παιδιά του από φόβο μην πάρουν τον θρόνο. Στο μολύβδινο σύμβολο της εικ. 5 απεικονίζεται θεά, πιθανώς η Δήμητρα, να κρατά στο δεξί της χέρι δέσμη φυτών και στο αριστερό κέρας Αμαλθείας. Σε άλλο σύμβολο, (αρ. κατ. 332) απεικονίζεται η προσωποποιημένη μορφή της Τύχης να κρατά με το ένα χέρι κέρας Αμαλθείας και με το άλλο πηδάλιο, που συμβολίζει αντίστοιχα τη σωστή καθοδήγηση του ανθρώπινου βίου. Πρόκειται για μια αλληγορική παράσταση, πολύ διαδεδομένη στην τέχνη, που εκπέμπει θετικά μηνύματα στον κάτοχο και ιδιοκτήτη του συμβόλου.

Στη μικρή κυκλική επιφάνεια του συμβόλου αρ. κατ. 64 απεικονίζεται μία σκηνή από τη φύση, με μία αίγα ή αίγαγρο κάτω από ένα ελαιόδεντρο. Το δέντρο ταυτίζεται πιθανότατα με ελιά, λόγω της παρουσίας της κουκουβάγιας επάνω σε αυτό και πιθανώς συσχετίζονται με την πόλη των Αθηνών. Τα αιγοειδή είναι ζώα που τρέφονται με τα φύλλα της ελιάς, ταυτοχρόνως, όμως, αποτελούν και απειλή για τους καρπούς της και κατά συνέπεια για το ευεργετικό προϊόν του λαδιού. Η γενικότερη εικονογραφική μελέτη των συμβόλων έχει καταδείξει ότι συχνά απεικονίζονται σε αυτά απλές καθημερινές παραστάσεις που μπορεί όμως να κρύβουν έναν βαθύτερο συμβολισμό, αποτροπαικό ή προστατευτικό (φυλαχτά).

Εκτός από τις εικονογραφικές συνθέσεις, οι καρποί και τα φυτά απεικονίζονται πλεγμένα σε στεφάνια (εικ. 6), μεμονωμένα, σε δέσμες (αρ. κατ. 225) ή σε συνδυασμό με άλλα υποκείμενα, όπως είναι η περίπτωση της ελιάς και της κουκουβάγιας (γλαύκας)

Εικ. 2. Μολύβδινο σύμβολο με απεικόνιση βότρουσ
Αθήνα, ΝΜ 504
Fig. 2. Lead token depicting depicting a bunch of grapes
Athens, ΝΜ 504

1. Γενικά για τα σύμβολα βλ. Dumont 1870· Benndorf 1875, 1-29, 83-92, 579-618· Engel 1884, 1-21· Σβορώνος 1898, 37-120· Σβορώνος 1900, 319-343· Rostovtzeff 1903· Rostovtzeff 1905, 1-131· Davidson – Thompson 1943· *Agora X*· Ράλλη 2018, 121-125.

2. Τα μολύβδινα σύμβολα της συλλογής Κύρου του Νομισματικού Μουσείου αποτελούν θέμα διδακτορικής διατριβής στο Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Πολιτισμικής Διαχείρισης του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, από την υπογράφοσα, στην οποία ανήκουν τα αποκλειστικά δικαιώματα μελέτης και δημοσίευσής τους.

Εικ. 3. Μολύβδινο σύμβολο με απεικόνιση κέρατος Αμαλθείας
Αθήνα, ΝΜ 1920 ΙΕ' 909

Fig. 3. Lead token depicting a cornucopia
Athens, ΝΜ 1920 ΙΕ' 909

Tokens¹ (*symbola*, *tesserae*, *jetons*) were coin-shaped objects, usually made of metal (bronze or lead), clay or bone, of both public and private nature. Despite their close similarity to coins, they were not regular issues of a particular authority and were not used in transactions; as their name (*symbolon*), delivered by the ancient written sources, signifies, the token “symbolized” a specific value and served as a form of voucher for state or private allowances or services. A citizen could use tokens to gain admission to public gatherings, such as law courts, popular assemblies or theatrical spectacles, or to obtain government grants such as items of weaponry or grain. Private tokens were issued by private citizens or businesses, such as baths, inns, shops, *etc.*

Tokens were in use from about the middle of the 4th century BC to the third quarter of the 3rd century AD. Their various uses are linked to the designs depicted on their two sides, although they more often bear a depiction only on one side. The iconography of tokens draws inspiration from the same sources as coins and gemstones. Motifs derive from mythology, nature, human life; furthermore, they include letters and inscriptions, linear and floral decorative patterns, paraphernalia, items of everyday use, *etc.* A total of thirty-eight (38) tokens from the rich collection of the Numismatic Museum are included in the catalogue of the exhibition *Fruit and Symbols*,² bearing images of fruits and plants. Depicted on them are olive and palm trees (cat. nos 285-286), plants such as grain (cat. nos 223-224), poppy (poppy-head, fig. 1), silphium, and fruits such as apple, acorn (cat. no. 242), grape (fig. 2), grain ear (fig. 4), barleycorn (cat. no. 226) and olive.

The cornucopia (figs 3-4) epitomizes the symbolism of fruitfulness, wealth and affluence in human life. According to Greek mythology, the goat Amaltheia nurtured the infant Zeus with her milk, when his mother, Rhea, secretly gave birth to him in a cave on Mount Dicte to save him from his father, Cronus, who devoured his children out of fear that they would take his throne. On the lead token of fig. 5, goddess Demeter is represented to hold two grain ears in her right hand and a cornucopia in the left. On the cat. no. 332 token, a representation of Tyche is depicted, holding a cornucopia in one hand and a rudder in the other, symbolizing the proper guidance of man's life. This imagery is an allegory widely used in art, emitting positive messages to the token's bearer/owner.

The small circular surface of the token cat. no. 64 depicts a scene from nature, with a goat or wild goat beneath a tree. The latter's highly probable identification with an olive tree is based on the presence of an owl on it, possibly in association with the city of Athens. Caprine animals feed on olive leaves, but at the same time they pose a threat to olives and, consequently, to wholesome olive oil. The study of token iconography, in general, has shown that they often depict simple everyday scenes, which, however, may hide a more profound symbolism, one that is apotropaic or protective (amulets).

Besides iconographic compositions, fruits and plants are depicted as wreaths (fig. 6), singly, in bunches (cat. no. 225) or in combination with other subjects, as is the case with the olive tree and the owl, emblems of Athens over time (cat. no. 227). According to mythology, the dispute between the two gods, Athena and Poseidon, over who would become the city's patron deity, ended in favor of Athena when she offered as a gift the sacred olive tree, thus outmatching Poseidon's offer of the horse. Apart from the strong symbolism of the iconography, used as decoration on Athenian coinage without interruption from the 5th to the 1st century BC, the inscription ΑΘΕ attests to the fact that the token has been issued by the city of Athens. The image of an

Εικ. 4. Μολύβδινο σύμβολο με απεικόνιση κέρατος Αμαλθείας, πίσω του στάχυ
Αθήνα, ΝΜ 7900

Fig. 4. Lead token depicting a cornucopia, behind grain ear
Athens, ΝΜ 7900

1. On tokens in general, see Dumont 1870; Benndorf 1875, 1-29, 83-92, 579-618; Engel 1884, 1-21; Σβορώνος 1898, 37-120; Σβορώνος 1900, 319-343; Rostovtzeff 1903; Rostovtzeff 1905, 1-131; Davidson – Thompson 1943; *Agora X*; Ράλλη 2018, 121-125.

2. The lead tokens of the Kyrou Collection at the Numismatic Museum are the subject of the author's doctoral thesis currently in progress at the Department of History, Archaeology and Cultural Resources Management, University of the Peloponnese; the author retains the exclusive right to study and publish this material.

Εικ. 5. Μολύβδινο σύμβολο με παράσταση θεάς, πιθανώς Δήμητρος, που κρατά κέρας Αμαλθείας και δέσμη φυτών Αθήνα, ΝΜ ΙΖ 1901-2Α' 21

Fig. 5. Lead token depicting a goddess, possibly Demeter, holding a cornucopia and a bundle of plants Athens, ΝΜ ΙΖ 1901-2Α' 21

που αποτελούν τα διαχρονικά εμβλήματα της Αθήνας (αρ. κατ. 227). Σύμφωνα με τη μυθολογία, στην έριδα μεταξύ των θεών Ποσειδώνα και Αθηνάς για την προστασία της πόλης υπερίσχυσε η Αθηνά, προσφέροντας ως δώρο το ιερό δέντρο της ελιάς έναντι του αλόγου που προσέφερε ο Ποσειδώνας. Πέρα από τον ισχυρό συμβολισμό της εικονογραφίας, που κόσμησε αδιάλειπτα την αθηναϊκή νομισματοκοπία από τον 5^ο έως τον 1^ο αιώνα π.Χ., η επιγραφή ΑΘΕ μαρτυρά ότι το σύμβολο έχει εκδοθεί από την πόλη των Αθηνών. Η παράσταση της μετωπικής κουκουβάγιας με τα δύο κλαδιά ελιάς (αρ. κατ. 62) προσομοιάζει με τις παραστάσεις των αργυρών τριωβόλων που εξέδωσε η Αθήνα κατά την περίοδο 390 – 295 π.Χ.³ Κάποια σύμβολα με όμοια παράσταση φέρουν στην άλλη όψη ένα γράμμα του αλφαβήτου και θεωρούνται ως εισιτήρια⁴ για δρώμενα που λάμβαναν χώρα στο θέατρο, όπως ήταν οι συνλεύσεις της Εκκλησίας του Δήμου, για τη συμμετοχή στις οποίες οι πολίτες πληρώνονταν με το εκκλησιαστικόν, δηλαδή με μισθό που ανερχόταν σε τρεις οβολούς. Το γράμμα στη β' όψη του συμβόλου αντιστοιχούσε στις θέσεις του θεάτρου.

Το μολύβδινο σύμβολο αρ. κατ. 63 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «νομισματομορφο», καθώς μιμείται τους νομισματικούς τύπους της Αθήνας και συγκεκριμένα των αθηναϊκών δραχμών.⁵ Υπάρχουν όμως σημαντικές διαφορές ως προς την απόδοση των παραστάσεων και γι' αυτό δεν μπορεί να συνδεθεί με ασφάλεια με τα νομίσματα, είτε τεχνοτροπικά είτε χρονολογικά. Έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες για τα νομισματομορφα σύμβολα, όπως ότι ήταν δοκίμια ή κοπές κυκλοφορίας σε περιόδους ανάγκης, η χρήση τους, όμως, γενικά δεν είναι απολύτως ξεακριβωμένη.⁶

Στην παράσταση του μολύβδινου συμβόλου αρ. κατ. 227, η κουκουβάγια πατά επάνω σε στάχυ. Η προέλευση του συμβόλου από θησαυρό που βρέθηκε στο Κορωπί Αττικής το 1905 και η αναγραφή του Α επάνω στα φτερά του πτηνού, έχει οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι το σύμβολο είναι αττικό. Η μελέτη των ενενήντα τριών (93) μολύβδινων συμβόλων του θησαυρού (82 του τύπου κουκουβάγια επάνω σε στάχυ και 11 με φυτικό κόσμημα, βλ. και εικ. 7) τα συνδέει με τη διανομή σίτου (σιτωνικόν) και χρονολογούνται στο τελευταίο τέταρτο του 3^{ου} – α' μισό του 2^{ου} αιώνα π.Χ.⁷

Στις παραστάσεις μεμονωμένων φυτών και καρπών αυτά επιλέχθηκαν ως εμβλήματα της εκδίδουσας αρχής και είτε συνδέονται με κάποια θεότητα ή αποτελούν χαρακτηριστικό προϊόν μιας περιοχής. Αυτές οι διασυνδέσεις έχουν καθιερωθεί κυρίως με τη νομισματοκοπία των πόλεων, συνήθως όμως, λόγω της απουσίας επιγραφών επάνω στα σύμβολα και πληροφοριών για την προέλευσή τους, δεν είναι βέβαιο ότι αυτή η μέθοδος μπορεί να εφαρμοσθεί με ασφάλεια και για την ταύτιση και ερμηνεία των συμβόλων. Το μήλο (αρ. κατ. 264) συνδέεται με τη νήσο Μήλο και αποτελεί το λαλούν σύμβολό της (έχουν δηλαδή την ίδια ηχητική εκφορά ονομασίας), ωστόσο το ρόπαλο που απεικονίζεται στη β' όψη του συμβόλου συνδέεται με τον Ηρακλή. Το σταφύλι (αρ. κατ. 170-173 και εικ. 2) συνδέεται με τον θεό του κρασιού Διόνυσο (εικ. 8). Ίσως δεν αποτελεί σύμπτωση ότι το ένα από αυτά τα σύμβολα φέρει επιγραφή ΜΑΡ, που παραπέμπει στη θρακική πόλη Μαρώνεια, τα νομίσματα της οποίας έχουν παραστάσεις Διονύσου και αμπέλου με σταφύλια.⁸ Ωστόσο, πολλές οινοπαραγωγικές πόλεις και νησιά έχουν ως έμβλημά τους το σταφύλι και αντίστοιχα οι σιτοπαραγωγικές το στάχυ και τον κόκκο σίτου (αρ. κατ. 223-225, 226).

Στις παραστάσεις των συμβόλων συναντάμε συχνά συνδυασμούς ή δέσμες φυτών, όπως σταφύλι με κλαδί φοίνικα και στάχυ (αρ. κατ. 305-306), σταφύλι με κόκκο σίτου (αρ. κατ. 303-304), σταφύλι με άνθος (αρ. κατ. 172), στάχυα με παπαρούνα (αρ. κατ. 307-308). Μία από τις χρήσεις των συμβόλων ήταν και για συμμετοχή σε θρησκευτικά και τελετουργικά δρώμενα, πολλά από τα οποία συσχετιζόνταν με την ανθοφορία και καρποφορία της γης. Είναι πιθανό τα σύμβολα με παραστάσεις φυτών και καρπών να προορίζονταν για συμμετοχή σε αυτές τις μαζικής προσέλευσης γιορτές.

3. Agora XXVI, 19.

4. Σβορώνος 1898, 37-120· Σβορώνος 1900, 319-34· Ράλλη 2018, 121-122.

5. Agora XXVI, 10.

6. Fisher-Bossert 2000/2001, 195-205· Fisher-Bossert 2002, 1-9· de Callatay 2010, 219-255· Ράλλη 2018, 125.

7. Ράλλη 2009, 235-245.

8. Schönert-Geiss 1987, 385.

Εικ. 6. Μολύβδινο σύμβολο με απεικόνιση Αθηνάς μέσα σε στεφάνι καρποφόρου ελιάς
Αθήνα, ΝΜ 850

Fig. 6. Lead token depicting Athena within an olive wreath with fruit
Athens, NM 850

owl facing between two olive branches (cat. no. 62) is akin to the iconography of the silver triobols issued by Athens during the period 390 – 295 BC.³ Some tokens with similar imagery bear a letter of the alphabet on the other side and are thought to be used as tickets⁴ for events held at the theater, such as the assemblies of the Ecclesia, participation to which made the citizen eligible for the *ekklesiastikon*, i.e. an assembly payment of three obols. The letter on side b corresponded to the theater seat.

Lead token cat. no. 63 could be characterized as “coin-shaped” since it imitates the Athenian coin types, particularly of the Athenian drachms.⁵ However, there are significant differences in the rendering of iconography, therefore it cannot be securely linked to coins, either stylistically or chronologically. Various theories have been put forward with regard to these coin-shaped tokens, for instance, that they were test-pieces or emergency issues, but their overall function has not been determined with certainty.⁶

Lead token cat. no. 227 depicts an owl standing on a grain ear. The provenance of this token, from a hoard found in 1905 at Koropi in Attica, along with the letter A inscribed on the bird’s wing, has led to the conclusion that this token is Athenian. The study of the ninety-three (93) lead tokens of the hoard (82 belonging to the owl-on-grain type and 11 decorated with a floral pattern, see also fig.7) links them to the distribution of grain (*sitonikon*); they date from the last quarter of the 3rd – first half of the 2nd century BC.⁷

The depiction of a single plant or fruit was chosen as an emblem of the issuing authority and were either connected to a deity or were the characteristic product of a region. These links have been established mainly through the coinage of the various cities; usually, however, due to the absence of inscriptions on the tokens and a lack of information regarding their provenance, it remains uncertain whether this method may be applied with any degree of certainty to the identification and interpretation of tokens. The apple on cat. no. 264 is linked to the island of Melos and serves as its *type parlant* (“canting badge”, meaning that the two names sound broadly similar); the club depicted on the other side of the token, however, is an attribute of Heracles. The grape (cat. nos 170-173 and fig. 2) is linked to Dionysus, the god of wine (fig. 8). Perhaps it is not a coincidence that one of the tokens bears the inscription MAP, alluding to the Thracian city of Maroneia, whose coins depict Dionysus and a vine with grapes.⁸ However, many wine-producing cities and islands use the grape as their emblem; correspondingly, grain-producing ones use the grain ear and the barleycorn in a similar manner (cat. nos 223-225, 226).

In the iconography of tokens we often find combinations or bunches of plants, such as grape with palm branch and grain ear (cat. nos 305-306), grape with barleycorn (cat. nos 303-304), grape with flower (cat. no. 172), or grain ears with poppy (cat. nos 307-308). The tokens were also used as tickets allowing participation in religious and ritual ceremonies, many of them celebrating the fertility and rebirth of the earth. It is possible that tokens bearing images of plants and fruits were used as a means of gaining entry into these mass festivals.

The lead token cat. no. 296 possibly depicts a silphium plant, with its characteristic tasseled top. Silphium, a plant related to fennel or celery, grew in Cyrenaica, modern Libya. Its rarity made it a significant exportable product in the Mediterranean, so much so that Arcesilas II himself, king of Cyrene, would oversee the weighing process, as evidenced by a scene painted on the interior of a Laconian kylix of 560 BC.⁹ The plant had medicinal properties and was often used to treat various maladies,

3. *Agora* XXVI, 19.

4. Σβορώνος 1898, 37-120; Σβορώνος 1900, 319-34; Πάλλη 2018, 121-122.

5. *Agora* XXVI, 10.

6. Fisher-Bossert 2000/2001, 195-205; Fisher-Bossert 2002, 1-9; de Callatay 2010, 219-255; Πάλλη 2018, 125.

7. Πάλλη 2009, 235-245.

8. Shönert-Geiss, 385.

9. Avisseau-Broustet 2006, 128-129.

Εικ. 7. Μολύβδινο σύμβολο με απεικόνιση κουκουβάγιας
πάνω σε στάχυ
Αθήνα, ΝΜ Εύρημα Κορωπίου 67Α

Fig. 7. Lead token depicting an owl standing on a grain ear
Athens, Koropi find, NM 67A

Το μολύβδινο σύμβολο αρ. κατ. 296 φέρει πιθανώς παράσταση σιλφίου, με τη χαρακτηριστική θυσανωτή απόληξη. Το σίλφιο, φυτό συγγενικό με το μάραθο ή το σέλινο, επιχωρίαζε στην Κυρηναϊκή, στη σημερινή Λιβύη. Η σπανιότητα του φυτού το καθιστούσε σημαντικό εξαγωγίμο προϊόν στη Μεσόγειο, τόσο ώστε τη ζύγισή του επέβλεπε ο ίδιος ο βασιλιάς της Κυρήνης Αρκεσίλας Β', όπως μαρτυρά και η παράσταση στο εσωτερικό λακωνικής κύλικας του 560 π.Χ.⁹ Το φυτό είχε θεραπευτικές και φαρμακευτικές ιδιότητες, κυρίως όμως χρησιμοποιούνταν στη μαγειρική ως καρύκευμα. Η μεγάλη χρήση του σιλφίου οδήγησε στην εξαφάνισή του, με αποτέλεσμα σήμερα να το γνωρίζουμε μόνο από τις περιγραφές των αρχαίων συγγραφέων, καθώς και από τις παραστάσεις κάποιων ειδωλίων, κυρίως δε των νομισμάτων της Κυρήνης.¹⁰ Το φίδι που απεικονίζεται στο πεδίο του συμβόλου, ως έμβλημα του Ασκληπιού, είναι πιθανό να αποτελεί αναφορά στην ιατρική χρήση του φυτού ή, με τη χθόνια φύση του, εμφανίζεται ως φύλακας που προστατεύει το αυτοφυές πολύτιμο φυτό.

9. Avisseau-Broustet 2006, 128-129.

10. SNG Cop. 1177 κ.εξ.

but its main use was as a seasoning. Excessive demand for silphium led to over-harvesting and its extinction so that today our only knowledge of it derives from the ancient authors' descriptions, some terracotta figurines and mainly its depiction on the coins of Cyrene.¹⁰ The snake depicted on the field of the token, as an emblem of Asclepius, could possibly be a reference to the use of the plant for medicinal purposes; alternatively, given the serpent's chthonic nature, it may have been depicted as a guardian protecting this naturally occurring precious plant.

Εικ. 8. Μολύβδινο σύμβολο με απεικόνιση κεφαλής Διονύσου
Αθήνα, ΝΜ 8127

Fig. 8. Lead token depicting a Dionysous head
Athens, ΝΜ 8127

---

10. SNG Cop. 1177ff.

ΚΑΡΤΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΗ
ΣΦΡΑΓΙΔΟΓΛΥΦΙΑ

**FRUITS AND SYMBOLS
IN GREEK AND ROMAN
SEAL ENGRAVING**

Εικ. 1. Έγγλυφος δακτυλιόλιθος με παράσταση κρατήρα και κέρατος Αμαλθείας

Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Καραπάνου 579
Fig. 1. Engraved ring stone depicting a crater and a cornucopia
Athens, NM Karapanos Collection 579

Η τέχνη της σφραγιδογλυφίας εμφανίζεται στον ελλαδικό χώρο ήδη κατά τα προϊστορικά χρόνια. Ξύλινες, λίθινες, και μετέπειτα μεταλλικές, οι σφραγίδες φέρουν ευανάγνωστα και εύγλωττα σύμβολα –μυθολογικά, θρησκευτικά, κοινωνικά ή άλλα– που εκπροσωπούν τον κάτοχό τους εκφράζοντας τις ιδέες του, αλλά και την καλαισθησία του.¹

Κατά την Εποχή του Χαλκού, η χρήση των σφραγίδων ευνοήθηκε από την αυστηρή γραφειοκρατική δομή τόσο των μινωικών όσο και των μυκηναϊκών κέντρων εξουσίας και οικονομικής διαχείρισης. Τα ίδια τα αντικείμενα, από την άλλη μεριά, με κορυφαίο παράδειγμα τους εντυπωσιακούς χρυσούς δακτυλίους και τους πολύχρωμους έγγλυφους δακτυλιόλιθους από πέτρα που σώζονται κατά εκατοντάδες ως τις μέρες μας, φαίνεται ότι αντιμετωπιζόνταν και ως κοσμήματα –πολύτιμα, περιζήτητα, συλλεκτικά.

Το αναγκαστικό διάλειμμα που επιβλήθηκε στις χαρακτηριστικές τέχνες στον ελλαδικό χώρο μετά την κατάρρευση των ανακτορικών πολιτισμών του Αιγαίου γύρω στο 1200 π.Χ. φαίνεται να κράτησε ιδιαίτερα πολύ, έως και τον ύστερο 8^ο αιώνα π.Χ., αφενός γιατί η σφράγιση δεν είχε θέση στην αβέβαιη πολιτικά και καθημαγμένη οικονομικά κοινωνία που διαδέχτηκε, πανελλαδικά, τις «πολύχρυσες Μυκήνες», και αφετέρου γιατί οι ίδιες οι επίπονες τεχνικές της επεξεργασίας πολύτιμων λίθων είχαν προ πολλού ξεχαστεί. Η αναγέννηση της σφραγιδογλυφίας θα είναι, επομένως, διστακτική και ως εκ τούτου βασανιστικά αργή. Έως και τον 7^ο αιώνα π.Χ., αλλά ακόμη και τον πρώιμο 6^ο αιώνα π.Χ., οι σφραγίδες που συναντούμε είναι κατά κανόνα φτιαγμένες από ευτελέστερα υλικά (όπως το οστό, το ξύλο, που όμως σώζεται ελάχιστα στις κλιματικές συνθήκες της χώρας μας, και μαλακοί λίθοι όπως ο σερπεντινίτης), όσο για τη θεματολογία και την τεχνοτροπία παραμένουν πρωτόλειες.

Η εκ νέου εισαγωγή εξειδικευμένων τεχνικών επεξεργασίας σκληρών λίθων από τα εργαστήρια της Εγγύς Ανατολής, αλλά και η στροφή προς πολυτελέστερα, σπανιότερα υλικά (κυριαρχούν πλέον οι χαλαζίες, όπως ο κορναλίνης, ο χαλκηδόνιος και οι διάφοροι τύποι αχάτη), δίνουν το απαραίτητο έναυσμα για την ανάπτυξη της ελληνικής σφραγιδογλυφίας από το δεύτερο τέταρτο του 6^{ου} αιώνα π.Χ. και εξής. Τα θέματα τώρα είναι πολυπλοκότερα, κρατούν όμως τον εμβληματικό και έντονα συμβολικό τους χαρακτήρα (θεικές και μυθολογικές μορφές, αλλά και αποσπάσματα σκηνών της καθημερινότητας στην πόλη, στο ιερό, στο πεδίο της μάχης).

Σύμβολα (θεών, αλλά και ανθρώπινων ασχολιών ή επαγγελμάτων) κάνουν την εμφάνισή τους στην ελληνική σφραγιδογλυφία κατά τους υστεροαρχαϊκούς χρόνους, κυρίως όμως στην κλασική περίοδο. Τότε, το γλύμμα μιας κιθάρας, για παράδειγμα,² μπορεί να συμβόλιζε έναν κιθαρωδό ή και τον ίδιο τον Απόλλωνα, τη στιγμή που ένας σφραγιδόλιθος με παράσταση κρατήρα,³ θα μπορούσε να παραπέμπει στον Διόνυσο. Το πρόβλημα με αυτού του είδους τις ερμηνείες είναι ότι βασίζονται σε ευρύτερες υποθέσεις, αφενός διότι τα ίδια τα αντικείμενα φτάνουν ως εμάς χωρίς αρχαιολογική συνάφεια και αφετέρου διότι η σχέση των ίδιων των αρχαίων κατόχων αυτών των σφραγίδων με τα εμβλήματα που έφεραν φαίνεται να ήταν κάπως χαλαρή. Σε κάθε περίπτωση, όταν συναντάμε παραστάσεις όπως αυτή ενός χιακού εμπορικού αμφορέα σε έναν έγγλυφο ίασπη από το Παντικάπαιον του Ευξείνου Πόντου,⁴ δεν μπορούμε παρά να υποθέσουμε ότι ο ιδιοκτήτης του θα μπορούσε να είναι ο ίδιος ένας έμπορος κρασιού, ενδεχομένως από τη Χίο, ο οποίος έζησε και δραστηριοποιήθηκε οικονομικά στις παρυφές του ελληνικού κόσμου κάποια στιγμή προς τα τέλη του 5^{ου} αιώνα π.Χ.

Έναν αιώνα αργότερα, οι χιώτικοι αμφορείς θα μνημονεύονταν από τον Καλλίμαχο («έρχονται, το Αιγαίο διασχίζοντας, από τη Χίο με το άφθονο κρασί»)⁵ θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι κάτι αντίστοιχο είχε στο νου του ο χαρακτήρας του λίθου ή ο

1. Βλ. κυρίως το θεμελιώδες έργο *Greek Gems and Finger Rings* του John Boardman (Boardman 2001)· για την τέχνη της σφραγιδογλυφίας στον αρχαίο κόσμο ευρύτερα, Collon 1997· για τη χρήση και σημασία των σφραγίδων, Πλάντζος 1995, 211-230.

2. Boardman 2001, αρ. 614.

3. Boardman 2001, αρ. 613.

4. Boardman 2001, αρ. 470.

5. Παλατινή Ανθολογία 13.9.

Εικ. 2. Έγγλυφος δακτυλιόλιθος με παράσταση Τύχης να κρατάει κέρασ Αμάλθειας
Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Καραπάνου 314
Fig. 2. Engraved ring stone depicting Tyche/Fortuna holding a cornucopia
Athens, NM Karapanos Collection 314

The art of seal engraving makes its appearance in Greece as early as prehistoric times. Made of wood, stone, and later of metal, seals bear legible and eloquent symbols – mythological, religious, social, or other – that represent the seal’s owner, expressing his ideas as well as his taste.¹

In the Bronze Age, the use of seals was fostered by the rigidly bureaucratic structure of the Minoan and Mycenaean centres of power and economic administration. On the other hand, the objects themselves – the top example being the hundreds of impressive golden rings and multi-coloured engraved ring stones that survive to this day – appear to have been also treated as jewellery – valuable, eligible, collectible.

The unwanted hiatus forced upon the engraving arts in the Greek region after the collapse of the palatial civilizations of the Aegean around 1200 BC seems to have lasted quite a long time, well into the later 8th century BC; this was because on the one hand there was no place for sealing practices in the politically unstable and economically ruined society that had succeeded “golden Mycenae” throughout Greece, and on the other hand the painstaking techniques themselves, used in the treatment of precious gemstones, had long been forgotten. The rebirth of seal engraving, therefore, will be hesitant and thus also excruciatingly slow. Until the 7th or perhaps even the early 6th century BC, the seals we find are generally made of base materials (such as bone, wood, which, however, are scantily preserved in the climate conditions of our country, and soft stones such as serpentine); as for motifs and style, these remain rudimentary.

The reintroduction of specialised techniques for hardstone-carving from the workshops of Near East, as well as the shift towards more rare and high-end materials (types of quartz now dominate the field, such as carnelian, chalcedony and various forms of agate), provide the necessary spark for the development of Greek seal engraving from the second quarter of the 6th century BC onwards. The imagery is more complex now, but it retains its emblematic and highly symbolic character (divine and mythological figures, as well as scenes offering glimpses of everyday life in the city, the shrine, the battlefield).

Symbols (of gods, yet also representing human daily activities or professions) appear in Greek gem engraving during the Late Archaic era, but mainly in the Classical period. Back then, the engraved figure (γλύμμα) of a kithara, for instance,² could symbolise the music player (kitharodos) or even Apollo himself, while at the same time a seal stone bearing the image of a crater could allude to Dionysus.³ The problem with interpretations of this sort is that they are based on broader assumptions: on the one hand, due to the fact that the objects themselves come down to us devoid of any archaeological context; on the other, because the connection between the ancient owners of the seals themselves and the emblems those seals bore seems to have been rather loose. In any event, when we come across images such as that of a Chian transport amphora on an engraved jasper from Panticapaeum on the shores of the Black Sea,⁴ we can only assume that its owner may have been a wine-merchant himself, possibly from Chios, who lived and did business on the outskirts of the Greek world sometime toward the end of the 5th century BC.

A century later, Chian amphorae would be mentioned in the work of Callimachus (“they come from wine-rich Chios cutting the Aegean Sea”).⁵ Are we thus permitted to assume that the stone’s engraver or its owner had something similar in mind? On the contrary, a sard from the Collection of the Numismatic Museum (fig. 1)

1. Cf. the fundamental work *Greek Gems and Finger Rings* of John Boardman (Boardman 2001); generally on the art of gem engraving in the ancient world, Collon 1997; for the use and significance of seals, Παλάτιος 1995, 211-230.
2. Boardman 2001, no. 614.
3. Boardman 2001, no. 613.
4. Boardman 2001, no. 470.
5. *Anthologia Palatina* 13.9.

Εικ. 3. Έγγλυφος δακτυλιόλιθος με παράσταση Τύχης να κρατάει κέρασ Αμαλθείας και στάχυα
Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Καραπάνου 319

Fig. 3. Engraved ring stone depicting Tyche - Fortuna holding a cornucopia and ear grains
Athens, NM Karapanos Collection 319

ιδιοκτήτης του. Αντίθετα, ένας σάρδιος από τη Συλλογή του Νομισματικού Μουσείου (εικ. 1) ικονίζει κρατήρα, σύμβολο οινοποσίας, και ως εκ τούτου ευδαιμονίας, δίπλα σε βότρυες και κέρασ αφθονίας (βλ. παρακάτω). Εδώ ο οίνος και η κατανάλωσή του φαίνεται να συσχετίζονται κυρίως με τον Διόνυσο και την Τύχη.

Οι απεικονίσεις καρπών είναι σπανιότερες και η ερμηνεία τους παραμένει δυσχερής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ένας χαλκηδόνιος άγνωστης προέλευσης (σήμερα στη Βοστώνη) με παράσταση που φέρει μόνον ένα ποντικόν κάρυον, τον καρπό που σήμερα γνωρίζουμε ως «φουντούκι». ⁶ Πρόκειται και πάλι για συμβολισμό που υποδεικνύει το επάγγελμα ή κάποια άλλη ιδιότητα του ιδιοκτήτη και χρήστη του λίθου ή μήπως για κρυπτογραφημένη αναφορά στην καταγωγή του;

Κατά την ελληνιστική περίοδο (336-30 π.Χ.), η χρήση καρπών και μεμονωμένων αντικειμένων ως συμβόλων σε σφραγιδόλιθους και δακτυλίους φαίνεται να διευρύνεται. ⁷ Στο ρεπερτόριο των θεικών συμβόλων προστίθενται αντικείμενα που σχετίζονται με τις νέες λατρείες της εποχής, όπως αυτή της Ίσιδας, αλλά και τις νεοεισηγμένες δυναστικές λατρείες, όπως αυτή των Πτολεμαίων βασιλέων της Αιγύπτου. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι λίθοι που φιλοξενούνται στον παρόντα Κατάλογο, ιδίως αυτοί που ικονίζουν κέρασ Αμαλθείας (αρ. κατ. 333-335). ⁸ Στη Συλλογή του Νομισματικού Μουσείου απαντούν πολλοί σφραγιδόλιθοι με το θέμα, ορισμένοι από τους οποίους μπορούν να συνδεθούν με τους Πτολεμαίους, και άλλοι όχι: ιδιαίτερη διάδοση τόσο κατά την ελληνιστική περίοδο όσο και κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους θα πρέπει να είχαν οι παραστάσεις της Τύχης/Fortuna σε ορθή στάση, με κέρασ στο ένα χέρι και ενδεχομένως και άλλα σύμβολα (εικ. 2-4), άλλες περιπτώσεις όπου το κέρασ απεικονίζεται ως κύριος εικονογραφικός τύπος (εικ. 5) και, τέλος, άλλες όπου το συναντάμε σε συνδυασμό με μορφές σε προτομή (εικ. 6).

Το Κέρασ Αμαλθείας με καρπούς και σκήπτρο γύρω από το οποίο φαίνεται να έχει δεθεί ταινία ή βασιλικό διάδημα, αντίθετα, φέρει σαφέστερους πολιτικούς συμβολισμούς. Αποτελεί, για παράδειγμα, συχνό θέμα των πτολεμαϊκών σφραγίδων (αρ. κατ. 333). ⁹

Στις πολεμικές νίκες του Οκταβιανού και την προοπτική της οικουμενικής επικράτησης φαίνεται να αναφέρεται το θέμα της αιγός με το κέρασ Αμαλθείας με σταφύλια επάνω από σφαίρα (αρ. κατ. 334), γνωστό και από άλλους δακτυλιόλιθους της περιόδου. ¹⁰ Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η αίγα συμβολίζει το ζώδιο του Αιγόκερω, στο οποίο ανήκε ο Οκταβιανός, το κέρασ τον πλούτο που έφερναν στη Ρώμη οι κατακτήσεις του και η σφαίρα την παντοδυναμία του. ¹¹

Οι λεγόμενοι μαγικοί λίθοι αποτελούν μια ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα κατηγορία της ελληνιστικής σφραγιδογλυφίας. ¹² Εμφανίζονται κατά την ύστερη ελληνιστική περίοδο, φαίνεται να έχουν συνήθως επίκεντρο την Αίγυπτο και τις ντόπιες λατρείες, και κατά κανόνα θεωρούνται αντικείμενα προφυλακτικού/αποτροπαικτικού ή και μαγικού χαρακτήρα (ορισμένα κινούνται στον χώρο που σήμερα ορίζουμε ως «μαύρη μαγεία»). Φέρουν συνήθως επιγραφές, συχνά αναφερόμενες σε σύγχρονα ή προγενέστερα μαγικά κείμενα, σε πολλές περιπτώσεις όμως αυτές είναι χωρίς νόημα ή δύσκολο να διαβαστούν, καθώς αναφέρονται σε ακατάληπτα «ξόρκια», αρχικά, ή συμβολικές λέξεις και φράσεις. ¹³ Στο συγκεκριμένο παράδειγμα (αρ. κατ. 174), το τσαμπί σταφυλιού συνδυάζεται με τα δύο αστρικά σύμβολα του ήλιου και της ημισελήνου, καθώς και με ένα άλλο, δυσανάγνωστο, που μοιάζει φυτικό ή ζωικό. Η επι-

6. Boardman 2001, αρ. 514. Η νεοελληνική ονομασία του καρπού αποτελεί αντιδάνειο από την τουρκική λέξη findik, που προέρχεται με τη σειρά της από το αρχαιοελληνικό επίθετο «ποντικός», δηλαδή με προέλευση από τον Εύξεινο Πόντο.

7. Βλ. Plantzos 1999, 98-99, 134-136, αρ. 634-664 (σύμβολα), αρ. 665-689 (μάσκες), αρ. 690-709 (ζώα και έντομα).

8. Βλ. Plantzos 1999, αρ. 637-639.

9. Βλ. Plantzos 1999, 98. Με την πτολεμαϊκή εικονογραφία σχετίζεται επίσης η πλήρη πολεμικού πλοίου, βλ. δακτυλιόλιθο αρ. κατ. 333.

10. Βλ. Henig κ.ά. 1994, αρ. 233.

11. Το σχήμα του λίθου ανήκει επίσης στην περίοδο του Αυγούστου. Βλ. Plantzos 1999, 490.

12. Βλ. κυρίως Bonner 1950· επίσης, Henig κ.ά. 1994, 218-220 για μία χρήσιμη επισκόπηση.

13. Βλ. Vitellozzi 2017, 181-253.

Εικ. 4. Έγγλυφος δακτυλίολιθος με παράσταση Τύχης να κρατάει κέρας Αμαλθείας και στάχυα
Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Καραπάνου 243

Fig. 4. Engraved ring stone depicting Tyche - Fortuna holding a cornucopia and ear grains
Athens, NM Karapanos Collection 243

depicts a crater, a symbol of wine-drinking and consequently of prosperity, next to bunches of grapes and a cornucopia (see below). Here wine and its consumption seem to be linked mainly to Dionysus and Tyche.

Depictions of fruits are rarer and their interpretation remains difficult. A characteristic example is a chalcedony of unknown origin (now in Boston), with an engraving that depicts only a single *ποντικόν κάρυον* (“Pontic nut”, known today as hazelnut).⁶ Is this yet another case of symbolism alluding to the profession or some other quality of the seal stone owner/user, or is it a cryptic reference to the man's extraction?

In the Hellenistic period (336-30 BC), the use of fruits and individual objects as symbols on seal stones and rings appears to be more widespread.⁷ The repertoire of divine symbols is augmented with the addition of objects related to the new cults of the age, such as that of Isis, as well as newly-minted dynastic cults, such as that of the Ptolemaic kings of Egypt. The seal stones listed in this Catalogue, particularly those that depict cornucopiae (cat. nos 333-335), fall into this category.⁸ There are many seal stones in the Collection of the Numismatic Museum that show this motif, some of which may be linked to the Ptolemies, while others cannot: images of Tyche/Fortuna standing, with cornucopia in one hand and possibly other symbols as well (figs 2-4), other instances of the cornucopia being depicted as main iconographical type (fig. 5), and finally other cases where it is found in combination with figures in bust (fig. 6) must have been particularly widespread during the Hellenistic period, as well as in Roman Imperial times.

On the contrary, the political symbolism of the cornucopia with fruits and a sceptre bound with fillet or royal diadem is far more explicit. For instance, it is often found as a motif on Ptolemaic seals (cat. no. 333).⁹

The motif of the goat with a cornucopia with grapes on a globe appears to be referring to the battle victories of Octavian and the prospect of world domination (cat. no. 334); this motif is also known from other ring stones of the same period.¹⁰ In this particular case, the goat symbolises the astrological sign of Capricorn, under which Octavian was born, the cornucopia is a representation of the wealth his conquests brought to Rome, and the globe is a symbol of his omnipotence.¹¹

The so-called magic stones form a particularly intriguing category of Graeco-Roman seal engraving.¹² They appear during the Late Hellenistic period, they seem to be usually centred on Egypt and its local cults, and they are generally considered to be devices of a protective/apotropaic or even magical nature (some move in the area of what we now call “black magic”). Usually, they bear inscriptions, often referring to contemporary or earlier magical texts, yet in many cases these are meaningless or hard to read since they refer to unintelligible “spells”, initials or symbolic words and phrases.¹³ In this particular specimen (cat. no. 174), a bunch of grapes is combined with the two stellar symbols of the sun and the crescent, as well as with another, unintelligible one, which looks floral or animal. Finally, the inscription, engraved on the stone from right to left (so that it can be read from left to right on the imprint), is unintelligible.

6. Boardman 2001, no. 514. The Modern Greek name for this nut (“φουντούκι”) is actually a “repatriated loanword” from Turkish *findik*, the latter deriving from the Ancient Greek adjective *ποντικός*, i.e. originating from Euxinus Pontus”.

7. Cf. Plantzos 1999, 98-99, 134-136, nos 634-664 (symbols), nos 665-689 (masks), nos 690-709 (animals and insects).

8. Cf. Plantzos 1999, nos 637-639.

9. Cf. Plantzos 1999, 98. The prow of a warship also relates to Ptolemaic iconography; see ring stone cat. no. 333.

10. Cf. Henig et al. 1994, no. 233.

11. The shape of the gem also belongs to the Augustan era. Cf. Plantzos 1999, 490.

12. See mainly Bonner 1950; also, Henig et al. 1994, 218-220, for a useful overview.

13. See Vitellozzi 2017, 181-253.

Εικ. 5. Έγγλυφος δακτυλιόλιθος με παράσταση κέρατος Αμαλθείας, στο πεδίο αίγα

Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Καραπάνου 480

Fig. 5. Engraved ring stone depicting a cornucopia, in the field a goat

Athens, NM Karapanos Collection 480

γραφή, τέλος, χαραγμένη επί τά λαιά στον λίθο (ώστε να διαβάζεται δεξιόστροφα στο αποτύπωμα), είναι ακατάληπτη.

Στη σφραγιδογλυφία των αυτοκρατορικών χρόνων (κυρίως του 1^{ου} – 2^{ου} αιώνα μ.Χ.), το θέμα των χειρών (αρ. κατ. 309) που εικονίζονται είτε μεμονωμένα, όπως εδώ, είτε στο μοτίβο της «δεξιόσεως», είναι αρκετά συχνό. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, η προσφορά των φυτικών στοιχείων θα πρέπει να έχει συμβολικό ή και μαγικό χαρακτήρα. Στάχνα, κωδίες κλπ. εμφανίζονται συχνά στη σφραγιδογλυφία της περιόδου μαζί με άλλα σύμβολα, όπως κέρας, καρποί, αλλά και ζώα ή πτηνά (π.χ. πετεινός).¹⁴

Πέρα από αυτά τα σχετικά ευανάγνωστα σύμβολα, στην ελληνιστική σφραγιδογλυφία κανείς συναντά και άλλες, λιγότερο προφανείς αναπαραστάσεις αντικειμένων (αγγεία, αντικείμενα ένδυσης), καρπών και σπόρων, ζώων ή και εντόμων. Υποθέτουμε ότι η σημασία αυτών των εμβλημάτων ήταν προσωπική και ενδεχομένως και ρευστή, μπορούσε δηλαδή να μεταβάλλεται με το πέρασμα της σφραγίδας από τον έναν κάτοχο στον άλλον.

14. Βλ. Henig κ.ά. 1994, αρ. 387.

Εικ. 6. Έγγλυφος δακτυλιόλιθος με παράσταση προτομής Τύχης και κέρατος Αμαλθείας
Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Καραπάνου 311

Fig. 6. Engraved ring stone depicting a bust of Tyche -
Fortuna and a cornucopia
Athens, NM Karapanos Collection 311

The iconography of hands (cat. no. 309), depicted either separately, as in this case, or in the handshaking motif (*dexiosis*), is quite common in seal engraving of the Roman Imperial period (mainly of the 1st – 2nd centuries AD). In this particular example, the offering of floral elements must have a symbolic, perhaps even a magical character. Grain ears, poppy-heads, *etc.* appear frequently in seal engravings of the period, along with other symbols such as *cornucopiae*, fruits, but also animals or birds (e.g. cockerels).¹⁴

Apart from these relatively legible symbols, in Hellenistic seal engraving one also comes across other, less obvious representations of objects (*vases*, items of clothing), fruits and seeds, animals or even insects. We assume that the significance of these emblems was personal and possibly volatile; in other words, it could vary with the passing of the seal from one owner to the other.

14. Cf. Henig et al. 1994, no. 387.

ΔΑΙΔΑΛΑ ΠΟΛΛΑ
ΠΟΛΥΚΑΡΤΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ

**ELABORATE CREATIONS
FRUITFUL JEWELLERY
NUMISMATIC SYMBOLS**

Εικ. 1. Αργυρό δεκάδραχμο Συρακουσών, Σικελία, 470-465 π.Χ. Βοστώνη, © Museum of Fine Arts, αρ. ευρ. 35.21

Fig. 1. Silver decadrachm of Syracuse, Sicily, 470-465 BC Boston, © Museum of Fine Arts, inv. no. 35.21

Τα κοσμήματα, παλιά όσο και ο ίδιος ο άνθρωπος, συγκαταλέγονται ανάμεσα στα πρωιμότερα τεχνουργήματα που δημιούργησε. Βότσαλα, όστρεα, ξηροί καρποί, σπόροι, κουκούτσια και άλλα απλά ανεπεξέργαστα υλικά, που βρίσκονται σε αφθονία στη φύση, χρησιμοποιήθηκαν για τον στολισμό του σώματος.

Όταν αργότερα ο άνθρωπος έμαθε να τρυπά και να σκαλίζει την πέτρα, η ποικιλία των κοσμημάτων αυξήθηκε. Η φύση δεν παρείχε μόνο τα υλικά, αλλά εξήψε τη φαντασία του και λειτουργούσε ως πηγή έμπνευσης. Οι προϊστορικοί τεχνίτες απεικόνισαν σε λίθο τους καρπούς που έβλεπαν γύρω τους, όπως το ρόδι, τη νεροκολοκύθα, το φραγκόσυκο κ.ά. Οι καρποί με τις θρεπτικές και θεραπευτικές ιδιότητές τους, ήταν ιδιαίτερα σημαντικοί και οι απομιμήσεις τους, με τη μορφή κοσμημάτων, φοριούνταν σε άμεση επαφή με το σώμα για να στολίσουν, ενώ παράλληλα λειτουργούσαν και ως φυλακτά. Η ζωή του ανθρώπου κυριαρχείτο από δαιμονοληψίες και οι «υπερφυσικές» δυνάμεις της φύσης «καθησύχαζαν» τις ανησυχίες του για τη γονιμότητα και την καρποφορία της γης, την ασθένεια, τον θάνατο και το πλήθος των τρομακτικών φαινομένων, που υπερέβαιναν την ικανότητά του να τα κατανοήσει.¹

Έκρηξη θεματική σημειώθηκε όταν οι ανώνυμοι επιδέξιοι τεχνίτες ξεκίνησαν να δουλεύουν τα μέταλλα. Άρχισαν να τα σφυρηλατούν, να τα χυτεύουν, να τα χαράσσουν· εφηύραν τεχνικές, όπως τη συρματερή και την κοκκίδωση, και δημιούργησαν εντυπωσιακά έργα της κοσμηματοποιίας.² Ο φυτικός διάκοσμος κατέχει πρωταγωνιστική θέση στο ρεπερτόριο των αρχαίων κοσμημάτων. Βαρύτιμα χρυσά στεφάνια από κλαδιά κισσού,³ μυρτιάς, δρυός, δάφνης και ελιάς απομιμούνται πιστά τα αντίστοιχα φυτά.⁴ Στα διαδήματα είναι πολύ συχνές οι έκτυπες συνθέσεις ανθεμίων, λωτών και ελικοβλαστών.⁵ Εντυπωσιακή ποικιλία παρουσιάζει το σχηματολόγιο των ψήφων (χάντρες) και των περιάπτων (κρεμαστά εξαρτήματα) που συνθέτουν ενώτια, ή στοιχειοθετούν περιδέραια, περασμένα σε κορδόνι και τοποθετημένα στη σειρά (θρμος).⁶ Τα ποικίλα σχήματά τους, όπως το σφαιρικό, το κωνικό, και το κυλινδρικό, εντοπίζονται όλα στη φύση. Άλλοτε, έχουν σχήμα αμυγδαλοειδές, πεπονοειδές, φακοειδές, ή ελαιοπύρρηνα, και άλλοτε αντιγράφουν με εντυπωσιακή ακρίβεια άνθη ή μπουμπούκια, φύλλα, σπόρους και καρπούς, όπως της παπαρούνας (κωδία μήκωνος), τον κόκκο σταριού, το βελανίδι, το ρόδι κ.ά.⁷

Τα κοσμήματα είχαν ιδιαίτερη σημασία για τις θεότητες. Οι ευεργετικές Ώρες χρυσοστολισμένες υποδέχθηκαν την Αφροδίτη κατά τη γέννησή της από τους αφρούς των κυμάτων και τη στόλισαν κρεμώντας χρυσά περιδέραια στο στήθος της και άνθη από χρυσάφι στους τρυπημένους της λοβούς.⁸ Και η Αφροδίτη, αργότερα, χρυσώ κοσμηθεΐσα έφυγε για την Τροία για να συναντήσει τον αγαπημένο της Αγκίση.⁹ Οι θεές της φύσης και της ομορφιάς, οι Χάριτες, και η ερωτική Πειθώ στόλισαν με θρμους χρυσεΐους τον λαϊμό της Πανδώρας.¹⁰ Πλούσια κοσμήματα φορά και η Ήρα στον Όμηρο, για να

Εικ. 2. Χρυσό ενώτιο με βελανιδόσχημο περίαπτο από την Κύπρο, ελληνιστικής εποχής Νέα Υόρκη, MET αρ. ευρ. 74.51.36317

Fig. 2. Gold earring with an acorn-shaped pendant from Cyprus, Hellenistic period New York, MET inv. no. 74.51.36317

Ευχαριστώ θερμά τον Δρ Γεώργιο Κακαβά, Διευθυντή του Νομισματικού Μουσείου, για το πλούσιο υλικό του Μουσείου που έθεσε υπ' όφιν μου και για την άψογη συνεργασία μας στην επιμέλεια του παρόντος καταλόγου της έκθεσης «Καρποί και Σύμβολα». Για τις γόνιμες συζητήσεις μας ευχαριστώ επίσης την Καθ. Κατερίνη Διάμπη. Το θέμα των φυτών στα αρχαία ελληνικά νομίσματα, «Coins and Plants», είχαμε μελετήσει και παρουσιάζει από κοινού στο 15ο Συνέδριο του Διεθνούς Κέντρου Μελέτης της Αρχαίας Ελληνικής Θρησκείας, «Ο φυτικός κόσμος στις θρησκευτικές αναπαραστάσεις και πρακτικές των αρχαίων Ελλήνων», 1-4 Οκτωβρίου 2015.

1. Για τα κοσμήματα της προϊστορικής εποχής, βλ. ενδεικτικά Κυπαρίση-Αποστολίνα 2001 και Νικολαΐδου 2010.

2. Γενικά για το αρχαίο ελληνικό κόσμημα, βλ. Deppert-Lippitz 1985· Williams – Ogden 1994· Κυπραίου 1997· Τσιγαρίδα 1997· Δεσποΐνη 2006 και Γραμμένος 2007. Για τις σχέσεις του νομίσματος με το κόσμημα βλ. Διάμπη κ.ά. 2017.

3. Βλ. για παράδειγμα το χρυσό στεφάνι κισσού στο Μουσείο Θεσσαλονίκης αρ. ευρ. ΑΠΟ 662, Γραμμένος 2004, 142.

4. Δεσποΐνη 2006, 25-28 και Τσιγαρίδα 2010, 313-314. Για τα στεφάνια από κισσό, γνωστά από την αρχαιότητα, βλ. Κανΐνια 2014-2015.

5. Δεσποΐνη 2006, 28-31.

6. Δεσποΐνη 2006, 31-35 (ενώτια) και 35-39 (περιδέραια και περιάπτα).

7. Για την εικονογραφία των κλασικών ελληνικών κοσμημάτων και πιο συγκεκριμένα τον φυτικό διάκοσμο και τα σχήματα των ψήφων και των περιάπτων, βλ. Williams – Ogden 1994, 41-44.

8. Ομηρικός ύμνος Εἰς Ἀφροδίτην 6, 5-13.

9. Ομηρικός ύμνος Εἰς Ἀφροδίτην, 65.

10. Ησίοδος, Θεογονία, 507-616 και Ἔργα και Ἡμέραι, 42-105.

Εικ. 3. Αργυρό τετράδραχμο Συρακουσών, Σικελία, 450-440 π.Χ.

Πηγή: Roma, Auction XVII, 28.3.2019, αρ. 359

Fig. 3. Silver tetradrachm of Syracuse, Sicily, 450-440 BC

Photo: Roma, Auction XVII, 28.3.2019, lot 359

Jewellery, as old as mankind, is among the earliest artefacts created by man. Pebbles, seashells, nuts, seeds, pits, and other simple unprocessed materials, found in abundance in nature, were used to decorate the human body.

Later on, when man learned how to pierce and carve stone, jewellery became even more diverse. Nature not only provided him with the material but also excited his imagination and served as a source of inspiration. Prehistoric craftsmen depicted on stone the fruits they saw around them, like the pomegranate, the gourd, the prickly pear, *etc.* The fruits, with their nutritious and therapeutic properties, were particularly important and their imitations, in the form of jewellery, were worn as decorations right next to the skin, while at the same time they also functioned as amulets. Man's life was dominated by superstition and the “supernatural” powers of nature “calmed” his uncertainties regarding the fertility and fruition of the earth, disease, death and the multitude of terrifying phenomena that went beyond his ability to understand them.¹

When the anonymous skilled craftsmen began working with various types of metal, the repertoire of motifs burst. They began to forge it, cast it, engrave it; they came up with new metalworking techniques, like filigree and granulation, and created impressive works of jewellery.² Floral decorations held a leading position in the repertoire of ancient jewellery. Precious gold wreaths of ivy,³ myrtle, oak, laurel, and olive branches are exact copies of the actual plants.⁴ Embossed compositions of rosettes, lotus flowers, and shoot spirals are very common on diadems.⁵ There is an impressive variety in the typology of shapes of beads and pendants used to create earrings and assemble necklaces, strung together in a row (*ὄρμος*).⁶ Their various shapes, spherical, conical, and cylindrical, may all be traced back to nature. Sometimes they are shaped like an almond, a melon, a lentil or an olive pit, and at others, they are impressively accurate imitations of blossoms or buds, leaves, seeds and fruits, such as poppy-heads, barleycorns, acorns, pomegranates, *etc.*⁷

Jewellery was of particular significance to deities. The beneficent Horae (“Hours”), embellished with gold, received Aphrodite as she was born through the foam of the waves and graced her with gold necklaces upon her bosom, and blossoms made of gold from her pierced earlobes.⁸ Later on, Aphrodite herself, “bejewelled with gold” (*χρυσῶ κοσμηθεῖσα*), left for Troy to meet her beloved Anchises.⁹ The Charites (“Graces”), the three goddesses of nature and beauty, along with the erotic Peitho, adorned Pandora's neck with “gold chains” (*ὄρμους χρυσείους*).¹⁰ Hera also wears rich jewellery, according to Homer, to attract the sexual interest of Zeus.¹¹ Hephaestus forged “many elaborate creations” (*δαίδαλα πολλά*), in order to thank Thetis and Eurynome who had raised him as an infant.¹²

Εικ. 4. Χρυσά βελανιδόσχημα περιάπτα από τη χρυσή λάρνακα του Φιλίππου Β' Μουσείο Βασιλικών Τάφων Αιγών

Fig. 4. Gold acorn-shaped pendants from the gold larnax of Philip II

Museum of the Royal Tombs of Aigai

My warmest thanks are due to Dr George Kakavas, Director of the Numismatic Museum, for placing the Museum's rich material at my disposal and for our flawless co-operation in editing the present catalogue of the exhibition “Fruits and Symbols”. I would also like to thank Prof. Katerini Liampi for our fruitful discussions. We jointly studied and presented the subject of plants on ancient Greek coins, “Coins and Plants”, at the XVe Colloque International du CIERGA, *Le monde vegetal dans les representations et les pratiques religieuses des anciens Grecs*, 1-4 octobre 2015.

1. On jewellery in Prehistoric period, see indicatively Νικολαΐδου 2010 and Κυπαρίση-Αποστολίκα 2001.
2. On ancient Greek jewellery in general, see Deppert-Lippitz 1985; Williams – Ogden 1994; Κυπραίου 1997; Τσιγαρίδα 1997; Δεσποίνη 2006 and Γραμμένος 2007. On the correlation of coins and jewellery, Λιάμπη κ.ά. 2017.
3. On the gold ivy wreath in the Museum of Thessaloniki, inv. no. ΑΠΟ 662, see Γραμμένος 2004, 142.
4. Δεσποίνη 2006, 25-28 and Τσιγαρίδα 2010, 313-314. On ivy wreaths known from antiquity, see Κανίνα 2014-2015.
5. Δεσποίνη 2006, 28-31.
6. Δεσποίνη 2006, 31-35 (earrings) and 35-39 (necklaces and pendants).
7. On the iconography of Classical Greek jewellery and, more specifically, on floral decorations and the shapes of beads and pendants, see Williams – Ogden 1994, 41-44.
8. *Homeric hymn to Aphrodite*, 6.5-13.
9. *Homeric hymn to Aphrodite*, 65.
10. Hesiod, *Theogony*, 507-616, and *Works and Days*, 42-105.
11. *Iliad* 14.180-182.
12. *Iliad* 18.400-402.

Εικ. 5. Αργυρό τετράδραχμο Συρακουσών, Σικελία, 440-430 π.Χ.
Πηγή: NAC, Auction 114, 6.5.2019, αρ 73
Fig. 5. Silver tetradrachm of Syracuse, Sicily, 440-430 BC
Photo: NAC, Auction 114, 6.5.2019, lot 73

Εικ. 6. Χρυσό περιδέραιο με αμφικωνικές χάντρες και δύο περιάπτα σε σχήμα ροδιού από τη Σίνδο, περ. 510 π.Χ. Θεσσαλονίκη. © AMΘ αρ. ευρ. 7962-7963 και 7966-7967
Fig. 6. Gold necklace with biconical beads and two pomegranate-shaped pendants from Sindos, ca 510 BC Thessaloniki. © AMTh inv. nos 7962-7963 and 7966-7967

προσελκύσει ερωτικά τον Δία.¹¹ Δαίδαλα πολλά χάλκευσε ο Ήφαιστος, προκειμένου να ευχαριστήσει τη Θέτιδα και την Ευρυνόμη που τον ανέθρεψαν από βρέφος.¹²

Στα μεγάλα Ιερά, τα αγάλματα και τα ξόανα των θεών ήταν στολισμένα με πολύτιμα κοσμήματα. Οι επιγραφικές μαρτυρίες κάνουν λόγο για χρυσά στεφάνια, ενώτια, όρμους, πόρπες και χρυσοποίκιλτα ενδύματα.¹³ Οι κατάλογοι απογραφής των αναθημάτων και τα ανασκαφικά ευρήματα αποκαλύπτουν, επίσης, ότι οι θεοί και οι θεές δέχονταν ποικίλες και πλούσιες προσφορές από τους πιστούς που αποζητούσαν την προστασία τους. Οι κόρες, κατά την ενηλικίωσή τους, εκδήλωναν τη θρησκευτική τους ευλάβεια αφιερώνοντας ενίοτε μαζί με τα παιχνίδια τους και κοσμήματα σε μια θεότητα. Το ίδιο έκαναν και οι νέες ή οι υποψήφιες μητέρες, ευγνωμονούσες για την ευγονία τους ή αποζητώντας προστασία κατά τον επικείμενο τοκετό.¹⁴

Δένδρα, θάμνοι και άνθη κατείχαν ξεχωριστή θέση στη μυθολογία, αφού ήταν ιερά και συνδέονταν με συγκεκριμένες θεότητες. Οι θεοί, απεικονίζονται στα νομισματικά τους πορτρέτα με στεφάνια από αειθαλή φυτά, σύμβολα της αιωνιότητάς τους. Στεφάνια από στάχυα με επιμήκη λογχοειδή φύλλα φορούν οι θεότητες της βλάστησης, όπως η Δήμητρα, η Περσεφόνη (αρ. κατ. 1, 10-12 και 14), αλλά και οι Νύμφες των υδάτων (αρ. κατ. 2). Ο Απόλλωνας, στις νομισματικές απεικονίσεις του, στέφεται με κλαδιά δάφνης, ανάμνηση της μεταμόρφωσης της αγαπημένης του ομώνυμης Δάφνης (αρ. κατ. 7). Το δάφνινο στεφάνι, σύμβολο ειρήνης και νίκης, κοσμεί και την κεφαλή του πατέρα των θεών, του Δία, όπως στους αργυρούς στατήρες του Φιλίππου Β' (αρ. κατ. 8). Το κατεξοχήν ιερό φυτό του Δία, ωστόσο, ήταν η δρυς, η οποία έχει την ιδιότητα να προσελκύει τους κεραυνούς. Με τα έλλοβα φύλλα και τους καρπούς της, τα βελανιδιά, στεφανώνεται ο Δωδωναίος Δίας στα νομίσματα του Ηπειρωτικού Κοινού (αρ. κατ. 9). Ο Διόνυσος έχει ιδιαίτερη σχέση με τον κισσό, αφού οι κληματίδες του, κατ' εντολή της Γαίας, είχαν περιβάλει την έγκυο Σεμέλη προφυλάσσοντάς την από τη ζηλοφθονία της Ήρας. Ο θεός φοράει πάντα στεφάνι κισσού, όπως στα νομίσματα της Θάσου (αρ. κατ. 5-6), της Μαρώνειας (αρ. κατ. 3-4) και της Θήβας (αρ. κατ. 13).

Οι βαρύτιμες και κομψές δημιουργίες των αρχαίων κοσμηματοποιών γρήγορα απεικονίστηκαν στα νομίσματα. Διαδήματα, ενώτια και περιδέραια κοσμούν τις θεϊκές και θνητές μορφές εξάιροντας την ομορφιά τους.¹⁵ Οι νομισματικές παραστάσεις μαρτυρούν την ευρηματικότητα, τη δεξιοτεχνία και την αισθητική ευαισθησία των αρχαίων καλλιτεχνών-χαρακτών. Προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για τη χρονολόγηση¹⁶ και τη γεωγραφική διάδοση των διάφορων τύπων κοσμημάτων, τους συρμούς της κάθε εποχής, και συνάμα μαρτυρούν τη δράση των περιοδευόντων χαρακτών και την επιρροή των μεγάλων νομισματοκοπειών σε άλλα ελάσσονα.

Οι αρχαίοι καλλιτέχνες αντέγραψαν με πιστότητα τα πρότυπά τους. Τα διαδήματα, στις μικρές επιφάνειες των νομισμάτων, αποδίδονται με εντυπωσιακές λεπτομέρειες. Συχνά είναι ευδιάκριτες οι ανάγλυφες παραστάσεις των εικονιστικών τους θεμάτων και ο πλούσιος φυτικός τους διάκοσμος (εικ. 24). Τα καλύμματα της κεφαλής που συγκρατούν τις πολύπλοκες κομμώσεις ομοιάζουν χρυσοποίκιλτα πιθανώς να αντιγράφουν υφάσματα με επίθετα ελάσματα σε σχήμα ανθέων.¹⁷ Με ακρίβεια χαράσσονται επίσης τα περιδέραια και τα ενώτια.¹⁸ Σε κάθε περίπτωση αναγνωρίζονται οι τύποι τους, συχνά δε διακρίνεται το σχήμα των ψήφων και των περιάπτων που τα συνθέτουν, επιτρέποντας την ταύτισή τους με γνωστά από την αρχαιότητα κοσμήματα. Από το πλήθος των νομισματικών απεικονίσεών τους σταχυολογούνται τα πιο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα καρπόσχημων κοσμημάτων.

11. *Ιλιάδα* Ξ, 180-182.

12. *Ιλιάδα* Σ, 400-402.

13. Ανδρέου – Τσέλεκας 2017, 180.

14. Για τα κοσμήματα στα αρχαία ελληνικά ιερά, βλ. Ανδρέου – Τσέλεκας 2017.

15. Τα κοσμήματα απεικονίζονται στα νομίσματα ως κύριοι τύποι, ως σύμβολα στο πεδίο τους και κυρίως ως στολισμός των πορτρέτων, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017.

16. Για τις δυσκολίες στη χρονολόγηση των κοσμημάτων, βλ. Δεσποίνη 2006, 10.

17. Papaevangelou-Genakos 2017, 80-81.

18. Ποικίλοι είναι οι τύποι ενώτιων και περιδεραίων που αναγνωρίζονται στα νομίσματα, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, 94-101, πίν. I.

Εικ. 7. Αργυρό δεκάδραχμο Συρακουσών, Σικελία, 410-400 π.Χ.
Αθήνα, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank 7347
Fig. 7. Silver decadrachm of Syracuse, Sicily, 410-400 BC
Athens, Alpha Bank Numismatic Collection 7347

Εικ. 8. Χρυσά περιάπτα σε σχήμα κόκκου σίτου από τις Αιγές, περ. 430 π.Χ.
Μουσείο Βασιλικών Τάφων Αιγών
Fig. 8. Gold barleycorn-shaped pendants from Aigai, ca 430 BC
Museum of the Royal Tombs of Aigai

Εικ. 9α. Αργυρός νόμος Μεταποντίου, Λευκανία, 300-340 π.Χ.
Πηγή: Solidus, Auction 46, 22.9.2019, αρ. 18
Fig. 9a. Silver nomos of Metapontium, Lucania, 300-340 BC
Photo: Solidus, Auction 46, 22.9.2019, lot 18
Εικ. 9β. Χρυσό λεμβοειδές ενώτιο με καρπόσχημο περιάπτο, περ. 350 π.Χ.
Νέα Υόρκη, MET. Πηγή: Williams – Ogden 1994: 211, αρ. 144
Fig. 9b. Gold boat-shaped earring with seed-like pendant, ca 350 BC
New York, MET. Photo: Williams – Ogden 1994: 211, no. 144

In the great sanctuaries, the statues and cult images of gods were embellished with precious jewels. Epigraphic testimonies refer to gold wreaths, earrings, chains, clasps, and gold-embroidered garments.¹³ Inventories listing votive offerings and the archaeological finds also indicate that gods and goddesses received rich offerings of all kinds from worshipers who sought their protection. When maidens came of age, they displayed their religious piety by sometimes dedicating jewels, along with their toys, to a female deity. A similar practice was followed by new or prospective mothers, either as an act of gratitude for their fertility or as a request for protection during the imminent childbirth.¹⁴

Trees, shrubs, and flowers held a prominent role in mythology since they were sacred and linked to specific deities. The portraits of gods depicted on the coins show them wearing wreaths of evergreen plants, symbols of their divine perpetuity. A wreath of grain ears with elongated, bladed leaves is worn by the female deities of vegetation, such as Demeter and Persephone (cat. nos 1, 10-12 and 14), as well as water Nymphs (cat. no. 2). The numismatic representations of Apollo depict him wearing a laurel wreath, in memory of the transformation of his beloved Daphne (cat. no. 7). A laurel wreath, the symbol of peace and victory, also adorns the head of Zeus, father of gods, as is the case with the silver staters of Philip II (cat. no. 8). Zeus' sacred plant, however, was eminently the oak tree, which had the property of attracting thunders. It is wreaths of that tree's podded leaves and its fruits, the acorns, that Zeus Dodonaeos wears on the coins of the Epirote League (cat. no. 9). Dionysus had a special relation to ivy since it was its shoots that, Gaia's orders, had surrounded the pregnant Semele, thus protecting her from Hera's jealousy. The god is always wearing an ivy wreath, as on the coins of Thasos (cat. nos 5-6), Maroneia (cat. nos 3-4), and Thebes (cat. no. 13).

It was not long before that the precious and elegant creations of ancient jewellers were depicted on coins. Diadems, earrings, and necklaces adorn the figures of gods and mortals, praising their beauty.¹⁵ Representations on coins attest to the ingenuity, craftsmanship, and aesthetic sensitivity of ancient artists-engravers. They offer us valuable information on dating,¹⁶ the geographic distribution of the various types of jewellery and the prevailing fashion in each period, while at the same time they speak to the activities of travelling engravers and the influence of major coinages on lesser ones.

Ancient artists imitated their models faithfully. The level of detail in diadems engraved on the restricted surfaces of coins is impressive. The engraved illustrations of their iconographic themes and their rich floral decorations are often discernible (fig. 24). The head coverings holding the complex hairstyles together appear to be gold-embroidered; perhaps they imitate textiles with inlaid floral-shaped metal lamellae.¹⁷ Necklaces and earrings are also engraved with precision.¹⁸ Their types are recognizable in every instance; in fact, the shape of the beads and pendants comprising them can often be distinguished, allowing us to identify them with jewellery known from antiquity. The most representative examples of fruit-shaped jewellery have been gleaned from the multitude of their depictions on coins.

The acorn, the nut of Zeus' sacred tree, the oak, was particularly favoured in jewellery iconography (figs 2, 4, 16 and 18).¹⁹ On coins it is mainly found in jewellery worn by the Nymphs, alluding to their special relationship with forests.²⁰ In Syracuse it adorns the

13. Ανδρέου – Τσέλεκας 2017, 180.

14. On jewellery in ancient Greek sanctuaries, see Ανδρέου – Τσέλεκας 2017.

15. Jewellery is depicted on coins as a main type, as a symbol in the field, and, mainly, as ornaments worn by the depicted portraits, see Papaevangelou-Genakos 2017.

16. For difficulties in dating jewellery, see Δεσποίνη 2006, 10.

17. Papaevangelou-Genakos 2017, 80-81.

18. The types of earrings and necklaces that can be identified on coins vary, see Papaevangelou-Genakos 2017, 94-101, table I.

19. On the acorn and its symbolism, see Waclawik 2015. On the acorn-shaped earring in New York (fig. 2), see Myres 1914, no. 3617. On the pendants and wreaths of oak from Aigai (fig.4), see Κοτταρίδη 2013, 145.

20. Nymphs, Naiads, Dryads and Hamadryads – half-trees, half-women – dwelled in dense forests, see Καμαρέττα 1986.

Εικ. 10. Αργυρός στατήρ Οπουντίων Λοκρών, Λοκρίς, 369-338 π.Χ.

Αθήνα, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank 4043

Fig. 10. Silver stater of Locri Opuntii, Locris, 369-338 BC Athens, Alpha Bank Numismatic Collection 4043

Εικ. 11. Ζεύγος χρυσών ενωτίων με αλυσιδωτά περιάπτα σε σχήμα κόκκου σίτου, 4ος αι. π.Χ.

Νέα Υόρκη, MET αρ. ευρ. 45.11.11, 12

Fig. 11. Pair of gold earrings with chain barleycorn-shaped pendants, 4th c. BC

New York, MET inv. no. 45.11.11, 12

Εικ. 12. Αργυρός στατήρ Στυμφάλου, Αρκαδία, μέσα 4ου αι. π.Χ.

Αθήνα, ΝΜ Αιτωλία 1961 (IGCH 72)

Fig. 12. Silver stater of Stymphalus, Arcadia, middle 4th c. BC Athens, NM Aitolia 1961 (IGCH 72)

Το βελανίδι, ο καρπός της δρυός, του ιερού δένδρου του Δία, υπήρξε ιδιαίτερα αγαπητό στην κοσμηματική εικονογραφία (εικ. 2, 4, 16 και 18).¹⁹ Στα νομίσματα απαντά σε κοσμήματα κυρίως των Νυμφών, παραπέμποντας στην ιδιαίτερη σχέση τους με τα δάση.²⁰ Στις Συρακούσες κοσμεί την κεφαλή της Αρέθουσας: κρέμεται από το αυτί της ως περιάπτο κρίκου (εικ. 1),²¹ ή στη βάση του λαιμού της (εικ. 3) ως κεντρικό εξάρτημα του περιδεραιού της. Βελανίδι θα πρέπει να αναπαριστά και το μενταγιόν που φορά η πανέμορφη, όπως προδίδει το όνομά της, Νύμφη Καλλιστώ, στα νομίσματα του Αρκαδικού Κοινού· ταιριαστό κόσμημα για τη συνοδό της Αρτέμιδος, που η θεά εντέλει μεταμόρφωσε σε άρκτο για να την τιμωρήσει που ενώθη με τον Δία.²²

Το ρόδι υπήρξε από την αρχαιότητα σύμβολο ζωής και θανάτου. Η πανσπερμία του το καθιστούσε σύμβολο καρποφορίας και ευμάρειας. Γι' αυτό και συχνά αποτέλεσε προσφορά σε ιερά γυναικείων θεοτήτων της γονιμότητας, κυρίως της Ήρας, της Δήμητρας, της Αφροδίτης, της Αθηνάς και της Αρτέμιδος.²³ Στην κοσμηματοτεχνία χρησιμοποιείτο στη σύνθεση περιδεραιών (εικ. 6).²⁴ Τα αντίστοιχα κοσμήματα απεικονίστηκαν σε νομίσματα, όπως μας υποδεικνύει το παράδειγμα κάποιου Συρακούσιου χαρακτή που δούλευε στο νομισματοκοπείο της πόλης (εικ. 5).

Το στάρι, το χρυσάφι της γης, απεικόνισαν πολλές αρχαίες ελληνικές πόλεις στα νομίσματά τους, ώστε να προβάλλουν την εύρωστη παραγωγή τους σε σιτηρά (αρ. κατ. 175-222). Ο κόκκος του σταριού, με το καθαρό επίμηκες σχήμα, είναι προσφιλές θέμα στους τεχνίτες κοσμημάτων (εικ. 8, 11 και 14).²⁵ Ανάλογα κοσμήματα απεικονίστηκαν και στα νομίσματα: με κόκκο σίτου ομοιάζει, για παράδειγμα, το απέριττο περιάπτο που φορά η Νύμφη Τέρικα στα νομίσματα της ομώνυμης πόλης της Κάτω Ιταλίας, όπως και το ενώτιο της Αρέθουσας στα νομίσματα των Συρακουσών, που υπογράφει ο χαράκτης Κίμων (εικ. 7).²⁶ Το ίδιο περιάπτο πλαισιωμένο από λεπτές αλυσίδες με σφαιρικά πέρατα φιλοτέχνησε ο Ευαίνετος στα συρακούσια νομίσματα της ίδιας εποχής. Οι κεφαλές της Αρέθουσας των δύο μεγάλων καλλιτεχνών, έργα απαράμιλλης ομορφιάς, έμελλε να αντιγραφούν από πολλές νομισματοκοπίες της αρχαιότητας. Συνακόλουθα και οι τύποι του μονού και τριπλού ενώτιου γνώρισαν μεγάλη διάδοση στα νομισματικά πορτρέτα.

Από τον 4^ο αιώνα π.Χ. στην κοσμηματοτεχνία, μικροσκοπικά καρπόσχημα πέρατα τοποθετούνταν στις άκρες λεπτεπίλεπτων αλυσίδων, δημιουργώντας εντυπωσιακά δαίδαλα (εικ. 11 και 14). Με ιδιαίτερη λεπτομέρεια χαράχθηκε στη μικρή επιφάνεια των νομισμάτων ο περίτεχνος τύπος ενώτιου, στον οποίο τα αλυσιδωτά στοιχεία εξαρτώνται από λεμβοειδές σώμα. Αυτός κοσμεί τις κεφαλές της Ήρας, της Δήμητρας ή Περσεφόνης (εικ. 10), της Αρτέμιδος (εικ. 12) και των Νυμφών.²⁷ Στους στατήρες του ακαρνανικού Θυρρείου (εικ. 13) απεικονίστηκε επίσης και η πιο σύνθετη παραλλαγή²⁸ του τύπου: από έναν δίσκο κρέμεται το λεμβοειδές σώμα και από αυτό εξαρτώνται οι αλυσίδες, οι οποίες ανά δύο συγκρατούν περιάπτα· ανάμεσά τους άλλες κοντύτερες αλυσίδες με παρόμοια πέρατα πληρούν τα κενά (εικ. 14). Πρόκειται για τη μοναδική περίπτωση που ένα κόσμημα απεικονίζεται ως σύμβολο στο πεδίο νομισμάτων.

19. Για το βελανίδι και τον συμβολισμό του, βλ. Waclawik 2015. Για το βελανιδόσχημο ενώτιο στη Νέα Υόρκη (εικ. 2), βλ. Myres 1914, αρ. 3617. Για τα περιάπτα από στεφάνι βελανιδιάς από τις Αιγές (εικ. 4), βλ. Κοτταρίδη 2013, 145.

20. Οι Νύμφες, οι Ναϊάδες, οι Δρυάδες και οι Αμαδρυάδες –που ήταν συγχρόνως δένδρα και γυναίκες– κατοικούσαν μέσα στα πυκνά δάση, βλ. Καμαρέττα 1986.

21. Baldwin-Brett 1974, αρ. 356.

22. Το βελανίδι απεικονίστηκε συχνά στα νομίσματα της Αρκαδίας, βλ. αρ. κατ. 234-240 (Μαντίνεια) και αρ. κατ. 241 (Αρκαδικό Κοινό).

23. Για τον συμβολισμό του ροδιού, βλ. Ζώση 2002-2003, 80-81· Τιβέριος 2009.

24. Τα κοσμήματα αυτά βρίσκονται στο Μουσείο Θεσσαλονίκης. Για το χρυσό περιδέραιο της εικόνας 6, βλ. Γραμμένος 2004, 220· Δεσποίνη 2006, 132, 242, αρ. 115. Για άλλα χρυσά περιάπτα σε σχήμα ροδιού, ΑΜΘ αρ. ευρ. 7944, βλ. Γραμμένος 2004, 88-89. Για άλλα κοσμήματα σε σχήμα ροδιού, βλ. Williams – Ogden 1994, 42, 80, αρ. 35 και 103, αρ. 55.

25. Για τα χρυσά περιάπτα από τις Αιγές (εικ. 8), βλ. Κοτταρίδη 2013, 204. Για το ζεύγος των χρυσών λεμβοειδών ενώτιων στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης (εικ. 14), βλ. Γραμμένος 2004, 266 και Δεσποίνη 2006, 230, αρ. 81.

26. Papaevangelou-Genakos 2017, 85-86. Για έναν αργυρό στατήρα της Τέρικας, όπου η Νύμφη φοράει περιδέραιο με καρπόσχημο περιάπτο, βλ. Lanz, Auction 125, 28.11.2005, αρ. 73.

27. Papaevangelou-Genakos 2017, 86.

28. Δεσποίνη 2006, 34-35.

Εικ. 13. Αργυρός στατήρ Θυρρείου, Ακαρνανία, 350-300 π.Χ.
Πηγή: Gorny, Auktion 1, 22.11.2010, αρ. 203

Fig. 13. Silver stater of Thyrrheion, Acarnania, 350-300 BC
Photo: Gorny, Auktion 1, 22.11.2010, lot 203

Εικ. 14. Χρυσό λεμβοειδές ενώτιο με αλυσιδωτά καρπό-
σχημα περιάπτα από το Δερβένι, περ. 330 π.Χ.
Θεσσαλονίκη. © ΑΜΘ αρ. ευρ. Ζ8

Fig. 14. Gold boat-shaped earring with chain fruit-shaped
pendants from Derveni, ca 330 BC
Thessaloniki. © AMTh inv. no. Z8

Εικ. 15. Χρυσός στατήρ Καρχηδόνας, Ζευγίτανια, 350-320 π.Χ.
Πηγή: NG, Auction 9, 14.12.2015, αρ. 24

Fig. 15. Gold stater of Carthage, Zeugmatia, 350-320 BC
Photo: NG, Auction 9, 14.12.2015, lot 24

head of Arethousa: it hangs from her ear as a ring pendant (fig. 1),²¹ or at the base of her neck (fig. 3) as the centrepiece of her necklace. The pendant, worn by the strikingly beautiful (as her name indicates) Nymph Callisto on the coins of the Arcadian League, probably represents an acorn too; a piece of jewellery suitable for the follower of Artemis, whom the goddess ultimately transformed into a bear to punish her for mating with Zeus.²²

As early as ancient times, the pomegranate had been a symbol of life and death. Its full load of seeds made it a symbol of fruition and affluence. That is why it was often offered in the sanctuaries of female fertility deities, mainly Hera, Demeter, Aphrodite, Athena, and Artemis.²³ In jewellery, it is used in necklace compositions (fig. 6).²⁴ Such jewellery has been represented on coins, as indicated in a specimen by a Syracusan engraver working in the city's mint (fig. 5).

Many ancient Greek cities depicted the grain ear, the gold of the earth, on their coins in order to advertise their rich grain production (cat. nos 175-222). The barleycorn, with its clear elongated shape, is a popular subject with jewellers (figs 8, 11 and 14).²⁵ Comparable jewellery were also depicted on coins: for example, the simple pendant worn by the Nymph Terina on the coins of the homonymous city in Southern Italy looks like a barleycorn, as does the earring of Arethousa on the coins of Syracuse signed by the engraver Kimon (fig. 7).²⁶ On Syracusan coins of the same period, Euainetos engraved the same pendant flanked by short chains with spherical endings. The heads of Arethousa engraved by Kimon and Euainetos, works of incomparable beauty, would be imitated by numerous coinages in antiquity. Consequently, the types of the single- and triple-pendant earring became widespread on numismatic portraits.

In jewellery from the 4th century BC onwards, tiny seed-shaped pendants are placed on the ends of delicate chains, creating impressive "elaborate creations" (figs 11 and 14). A type of elaborate earring, where the chain elements are suspended from a boat-shaped body, was engraved in exceptional detail on the confined surface of the coins. This type adorns the head of Hera, Demeter or Persephone (fig. 10), Artemis (fig. 12), and the Nymphs.²⁷ On the staters of the Acarnanian Thyrrheion (fig. 13), a more elaborate variation of the type²⁸ was also depicted: a boat-shaped body hangs from a disk, and from that chains in pairs, which hold the pendants; shorter chains with similar endings fill the gaps in between (fig. 14). This is the only instance of jewellery depicted as a symbol in the field of a coin.

This lattice of chain pendants was also used on necklaces, with remarkable results,²⁹ throughout the 3rd and until the beginning of the 2nd century BC. During the same period, they will adorn the head of various goddesses depicted on coins either facing or in profile (fig. 15). These necklaces carry two types of pendants, the "vase-shaped" and the "spear-heads". Scholars of ancient jewellery identify these types with the *ὄρμοι ἀμφορέων* (vase-shaped) and *λογχωτοὶ ὄρμοι* (bladed), correspondingly, mentioned in the catalogues of the *hieropoioi* (overseer of temples and sacred rituals) of Delos in the 3rd century BC. Although this identification seems correct, it is clear at any rate that the

21. Baldwin-Brett 1974, no. 356.

22. The acorn was often depicted on coins of Arcadia, see cat. nos 234-240 (Mantineia) and cat. no. 241 (Arcadian League).

23. On the symbolism of the pomegranate, see Ζώση 2002-2003, 80-81; Τιβέριος 2009.

24. This jewellery lie in the Archaeological Museum of Thessaloniki. On the gold necklace of figure 6, see Γραμμένος 2004, 220; Δεσποίνη 2006, 132, 242, no. 115. On other gold pendants in the shape of pomegranate AMΘ inv. no. 7944, see Γραμμένος 2004, 88-89. On other jewellery in the shape of a pomegranate, see Williams - Ogden 1994, 42, 80, no. 35 and 103, no. 55.

25. On the gold pendants from Aigai (fig. 8), see Κοτταρίδη 2013, 204. On the pair of gold boat-shaped earrings in the Archaeological Museum of Thessaloniki (fig. 14), see Γραμμένος 2004, 266 and Δεσποίνη 2006, 230, no. 81.

26. Papaevangelou-Genakos 2017, 85-86. For a silver stater of Terina depicting Nymph wearing a necklace with a see-like pendant see, Lanz, Auction 125, 28.11.2005, lot 73.

27. Papaevangelou-Genakos 2017, 86.

28. Δεσποίνη 2006, 34-35.

29. For example, see the gold necklace from Madytus of Thrace, now in the MET, New York, inv. no. 06.1217.13, see Williams - Ogden 1994, 112-13, fig. 37.

Εικ. 16. Χρυσό περιδέραιο από την Ερέτρια, τέλη 6^{ου} – αρχές 5^{ου} αι. π.Χ.
Αθήνα, © Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Χρ731
Fig. 16. Gold necklace from Eretria, late 6th – early 5th c. BC
Athens, © National Archaeological Museum, inv. no. Χρ731

Εικ. 17. Αργυρό τετράδραχμο Συρακουσών, Σικελία, τέλη 5^{ου} αι. π.Χ.
Πηγή: NAC, Auction 114, 6.5.2019, αρ. 81
Fig. 17. Silver tetradrachm of Syracuse, Sicily, late 5th c. BC
Photo: NAC, Auction 114, 6.5.2019, lot 81

Εικ. 18. Χρυσό περιδέραιο από την Ερέτρια, περ. 500 π.Χ.
Αθήνα, © Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Χρ731α
Fig. 18. Gold necklace from Eretria, ca 500 BC
Athens, © National Archaeological Museum, inv. no. Χρ731α

Το πλέγμα αυτό των αλυσιδωτών περιάπτων χρησιμοποιήθηκε με εντυπωσιακά απο-τελέσματα και για τα περιδέραια²⁹ σε όλη τη διάρκεια του 3^{ου} έως και τις αρχές του 2^{ου} αιώνα π.Χ. Την ίδια εποχή θα κοσμήσουν τις κεφαλές ποικίλων θεαινών στις κατά τομή και μετωπικές νομισματικές απεικονίσεις τους (εικ. 15). Τα περιδέραια φέρουν δύο τύπων εξαρτήματα, «αγγειόσχημα» και «λογχόσχημα». Οι μελετητές της αρχαίας κοσμηματοτεχνίας αναγνωρίζουν αντίστοιχα σε αυτά τους «ὄρμους ἀμφορέων» και τους «λογχωτούς ὄρμους» που αναφέρονται στους καταλόγους των ιεροποιών της Δήλου τον 3^ο αιώνα π.Χ. Αν και η ταύτιση αυτή φαίνεται σωστή, σε κάθε περίπτωση είναι σαφές ότι τα περιάπτα των περιδεραίων απομιμούνται κόκκους σίτου και καρπούς ιτιάς που ενίοτε, με την προσθήκη λεπτεπίλεπτων σφαιρικών περάτων ή κυλινδρικών λαιμών, άλλαξαν μορφή ομοιάζοντας περισσότερο με αγγεία.³⁰

Αν και δεν είναι εφικτό να διακρίνουμε πάντοτε το ακριβές σχήμα των ψήφων και των περιάπτων των κοσμημάτων που φορούν οι μορφές στα νομίσματα, σε πολλές περιπτώσεις μπορούμε να τα χαρακτηρίσουμε καρπόσχημα, με βάση την αντιπαραβολή τους με τα αρχαία κοσμήματα. Για παράδειγμα το περιάπτο που κρέμεται από το λεμβοειδές ενώτιο της Νύμφης στα νομίσματα του Μεταποντίου (εικ. 9α),³¹ θυμίζει βελανίδι ή κόκκο σίτου, ενώ παραλλαγές του μας έχουν σωθεί σε πρωτότυπα κοσμήματα από την Κάτω Ιταλία και τη Μικρά Ασία (εικ. 9β).³²

Πολύκαρπα περιδέραια αναπαριστούν μάλλον και οι Συρακούσιοι καλλιτέχνες σε ορισμένες κεφαλές της Αρέθουσας, που αποδίδονται κατά τομή, αλλά και στην κατά μέτωπο απεικονιζόμενη κεφαλή της Αθηνάς, έργο του καλλιτέχνη Ευκλείδα (εικ. 17).³³ Τα πρότυπά τους θα πρέπει να αναζητηθούν σε κοσμήματα παρόμοια με τα εντυπωσιακά περιδέραια από την Ερέτρια, όπου χρυσά βελανίδια, εναλλασσόμενα με καρπούς δάφνης, πλαισιώνουν ζωόμορφα κεντρικά περιάπτα (εικ. 16 και 18).³⁴ Ο περίτεχνος τύπος περιδεραίου με τα πολλαπλά περιάπτα απεικονίστηκε από πολλά νομισματοκοπεία στον αρχαίο κόσμο, συνήθως στις κατ' ενώπιον κεφαλές των θεαινών, όπως στα νομίσματα των δυναστών της Λυκίας (εικ. 20). Τα ωσειδή εξαρτήματα του περίτεχνου περιλαίμιου, που φορά σε άλλα παραδείγματα η Αθηνά,³⁵ θα μπορούσαν να ερμηνευθούν ως βελανίδια ή ως καρποί μυρτιάς, ανάλογα του περιδεραίου από την Ακαρνανία που φυλάσσεται σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο (εικ. 19).³⁶

29. Για παράδειγμα βλ. το χρυσό περιδέραιο από τη Μάδυτο της Θράκης, σήμερα στη Νέα Υόρκη, MET αρ. ευρ. 06.1217.13, (Williams – Ogden 1994, 112–13, εικ. 37).

30. Williams – Ogden 1994, 42–43· Δεσποίνη 2006, 39. Για μία άλλη παραλλαγή αγγειόσχημων περιάπτων με ωσειδές, συχνά οξυπύθμενο, σώμα και τη σχέση τους με ιερατικά αγγεία της Ανατολής, βλ. Ignatiadou 2012.

31. Ο τύπος αυτός του λεμβοειδούς ενώτιου με ένα καρπόσχημο περιάπτο απεικονίζεται μόνο στα νομίσματα του Μεταποντίου, βλ. CNG, MBS τ66, 19.05.2004, αρ. 78 και Papaevangelou-Genakos 2017, 84.

32. Για τα λεμβοειδή ενώτια στη Νέα Υόρκη της εικόνας 9β, βλ. Williams – Ogden 1994: 211, αρ. 144. Για ένα άλλο παρόμοιο ζεύγος ενώτιων στο Βρετανικό Μουσείο, αρ. ευρ. 1901.0226.1, βλ. Williams – Ogden 1994, 87, αρ. 38.

33. Για τον περίτεχνο αυτό τύπο περιδεραίου, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, 87.

34. Τα δύο εντυπωσιακά περιδέραια από την Ερέτρια φυλάσσονται στην Αθήνα, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, βλ. Deppert-Lippitz 1985, 120, εικ. 68c και Δεσποίνη 2006, 134–135, 243, αρ. 119–120· Καλτσάς 2007, 256. Για έναν άλλο χρυσό ὄρμο με κεντρικό περιάπτο σε σχήμα κριοκεφαλής, βλ. Δεσποίνη 2006, 243–244, αρ. 121.

35. Για τη διάδοσή του κατά τον 4ο αι. π.Χ., βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, 83 και σημ. 72.

36. Για το απέριττο, αλλά συνάμα εντυπωσιακό περιδέραιο από την Ακαρνανία(;) (εικ. 19), βλ. Williams – Ogden 1994, 54, αρ. 7.

Εικ. 19. Χρυσό περιδέραιο με περιάπτα σε σχήμα καρπών μυρτιάς από την Ακαρνανία (?), 450-400 π.Χ. Λονδίνο. © Trustees of the British Museum αρ. ευρ. 1919.0621.2

Fig. 19. Gold necklace with myrtle fruit-shaped pendants from Acarnania (?), 450-400 BC London. © Trustees of the British Museum inv. no. 1919.0621.2

Εικ. 20. Αργυρός στατήρ δυναστών Λυκίας Zagaba, 400-380 π.Χ.

Πηγή: NAC, Auction 116, 1.10.2019, αρ. 197

Fig. 20. Silver stater of the Lycian dynast Zagaba, 400-380 BC

Photo: NAC, Auction 116, 1.10.2019, lot 197

Εικ. 21α. Χρυσό ενώτιο, 2^{ος} αι. μ.Χ. (?) Λονδίνο. © Trustees of the British Museum αρ. ευρ. 1917.0601.2600

Fig. 21a. Gold earring, 2nd c. AD (?) London. © Trustees of the British Museum inv. no. 1917.0601.2600

Εικ. 21β. Αργυρό τετράδραχμο Συρακουσών, Σικελία, 466-406 π.Χ.

Αθήνα, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank 8722

Fig. 21b. Silver tetradrachm of Syracuse, Sicily, 466-406 BC Athens, Alpha Bank Numismatic Collection 8722

pendants of the necklaces imitate barleycorns and beech nuts which sometimes, with the addition of tiny spherical endings, changed form and resembled vases.³⁰

Although it is not always possible to distinguish the exact shape of the beads and pendants in the jewellery worn by the figures on the coins, in many cases we could describe them as fruit-shaped, based on how they compare to ancient jewellery. For instance, the pendant hanging from the boat-shaped earring of the Nymph on the coins of Metapontum (fig. 9a)³¹ alludes to an acorn or barleycorn, whereas variations of it are preserved in actual jewellery from Southern Italy and Asia Minor (fig. 9b).³²

Fruit-bearing necklaces are also what the Syracusan artists are probably representing on some depictions of the head of Arethousa in profile and the three-quarters facing head of Athena, a work of the artist Eucleidas (fig. 17).³³ Their archetypes ought to be sought among jewellery similar to the impressive necklaces from Eretria, with their gold acorns alternating with laurel berries, surrounding animal-shaped centrepiece pendants (figs 16 and 18).³⁴ This elaborate type of necklace with multiple pendants has been depicted on the issues of many ancient coinages, usually on the facing head of goddesses, such as on the coins of the dynasts of Lycia (fig. 20). The oval pendants in the elaborate neckband worn by Athena in other examples³⁵ could be interpreted as acorns or myrtle buds, similar to those of the necklace from Acarnania now in the British Museum (fig. 19).³⁶

Finally, the fruit of the vine, the grape, signifying nature's generosity, a symbol of plenty, joy and fertility, was also used in ancient jewellery.³⁷ The characteristic form of the grape-bunch earring makes it the most recognizable fruit-shaped jewellery depicted on coins. It is found originally in the 5th century BC in its more simplified, schematic form; three or more small but well-engraved dots adorn the head of Athena on Corinthian staters, Artemis on the coinage of Phocian League, and the Nymph Callisto on coins issued by the Arcadian League, Mantinea and Tegea. The depictions of the grape-bunch earring outnumber all contemporary jewellery known from antiquity; in every case, however, specific ancient patterns are imitated, as is indicated by later examples (figs 21b, 26 and 27).³⁸ The type of the bunch of grapes, for instance, suspended by the ring through the earlobe of

30. Δεσποίνη 2006, 39; Williams – Ogden 1994, 42-43. On another variation of vase-shaped pendants with an oval, often pointed-base body and its relation to sacred vessels from the East, see Ignatiadou 2012.

31. This type of boat-shaped earrings with a seed-shaped pendant is only depicted on coins of Metapontum, see CNG, MBS 66, 19.05.2004, lot 78 and Papaevangelou-Genakos 2017, 84.

32. On the the boat-shaped earrings in the MET of figure 9b, see Williams – Ogden 1994, 211, no. 144. On another similar pair of earrings in the British Museum, London, inv. no. 1901.0226.1, see Williams – Ogden 1994, 87, no. 38.

33. On this elaborate type of necklace, see Papaevangelou-Genakos 2017, 87.

34. The two impressive necklaces from Eretria lie in the National Archaeological Museum, Athens, see Deppert-Lippitz 1985, 120, fig. 68c and Δεσποίνη 2006, 134-135, 243, nos 119-120; Καλτσάς 2007, 256. On another gold necklace with a centrepiece pendant in the shape of a ram's head, see Δεσποίνη 2006, 243-244, no. 121.

35. For its spread during the 4th century BC, see Papaevangelou-Genakos 2017, 83 and n. 72.

36. On the simple, yet impressive necklace from Acarnania(?) (fig. 19), see Williams – Ogden 1994, 54, no. 7.

37. See figs 21b, 23, 26-27.

38. On the grape-bunch earring on coins, see Papaevangelou-Genakos 2017, 83.

Εικ. 22. Αργυρό τρίδραχμο Κορίνθου, 470-450 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 863/1956

Fig. 22. Silver tridrachm of Corinth, 470-450 BC
Athens, NM ΣΕΜΠ 863/1956

Εικ. 23. Βοτρυόσχημο ενώτιο από την αρχαία Ολυμπία
(αρ. ευρ. Βr 4277), 6^{ος} αι. π.Χ.

Fig. 23. Grape-bunch shaped earring from ancient
Olympia (inv. no. Br 4277), 6th c. BC

Εικ. 24. Αργυρός στατήρ Ολυμπίας, Ήλις, 385-365 π.Χ.
Αθήνα, ΝΜ Συλλογή Σαρόγλου (αρ. κατ. 15)

Fig. 24. Silver stater of Olympia, Elis, 385-365 BC
Athens, NM Saroglos Collection (cat. no. 15)

Τέλος, ο καρπός της αμπέλου, το σταφύλι, ταυτόσημος με τη γενναιοδωρία της φύσης, σύμβολο αφθονίας, χαράς και γονιμότητας, χρησιμοποιήθηκε επίσης στα αρχαία κοσμήματα.³⁷ Το χαρακτηριστικό σχήμα του καρπού καθιστά το βοτρυόσχημο ενώτιο το πιο εύκολα αναγνωρίσιμο καρπόσχημο κόσμημα που φιλοτεχνήθηκε στα νομίσματα. Απαντά αρχικά κατά τον 5^ο αιώνα π.Χ. στην πιο απλοποιημένη, σχηματοποιημένη μορφή του· τρεις ή περισσότερες μικρές, αλλά καλοχαραγμένες στιγμές κοσμούν τις κεφαλές της Αθηνάς σε κορινθιακούς στατήρες, της Αρτέμιδος σε νομίσματα του κοινού των Φωκίων και της Νύμφης Καλλιστούς σε νομίσματα του Αρκαδικού Κοινού, της Μαντίνειας και της Τεγέας. Οι απεικονίσεις του βοτρυόσχημου ενωτίου υπερέχουν αριθμητικά των γνωστών από την αρχαιότητα σύγχρονών του κοσμημάτων, σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, αντιγράφονται συγκεκριμένα αρχαία πρότυπα, όπως μαρτυρούν μεταγενέστερα παραδείγματα (εικ. 21α, 26 και 27).³⁸ Ο τύπος του βότρυος, για παράδειγμα, όπως αναρτήθηκε από τον κρίκο που διαπερνά τον λοβό της Αρέθουσας σε νομίσματα των Συρακουσών (εικ. 21β), είναι σαφές ότι αντιγράφει έναν τύπο ενωτίου που επιβίωσε μέχρι τους ρωμαϊκούς χρόνους (εικ. 21α).³⁹

Το βοτρυόσχημο ενώτιο σταδιακά αποδίδεται στα νομίσματα με περισσότερες λεπτομέρειες, ο όγκος του διευρύνεται και ομοιάζει περισσότερο με πλούσιο τσαμπί σταφυλιών. Κοσμεί την κεφαλή της κρανοφόρου θεάς Αθηνάς σε νομίσματα της Κορίνθου (εικ. 22)⁴⁰ και της Αμβρακίας, της Ήρας σε νομίσματα του Άργους, της Ολυμπίας (εικ. 24) και των Γόμφων, της Εννοδίας σε στατήρες των Φερών (εικ. 25) και της Αφροδίτης σε νομίσματα της Λευκάδας. Σπάνιες και ιδιαίτερες είναι και οι παραλλαγές του ενωτίου. Θα απεικονισθεί με ανθεμωτή επίστεψη από το νομισματοκοπείο της Πανδοσίας⁴¹ στο αυτί της Ήρας Λακινίας, που λατρευόταν στην περιοχή. Επίσης, πλαισιωμένο από πλευρικά αλυσιδωτά περιάπτα, κοσμεί στα νομίσματα της Ολυμπίας και των Οπουντίων Λοκρών τις κεφαλές της Ήρας και της Δήμητρας - Περσεφόνης, αντίστοιχα.⁴²

Η επιλογή των καρπόσχημων κοσμημάτων για τις νομισματικές συνθέσεις οφειλόταν στη δημιουργική φαντασία του εκάστοτε χαράκτη, ο οποίος, συμπεριλαμβανοντας τους ποικίλους τύπους τους στις δημιουργίες του, στόχευε στην πληρότητα της σύνθεσής του, επιδιώκοντας ταυτόχρονα και την προβολή της καλλιτεχνικής του δεινότητας.⁴³ Περιάπτα ενωτίων και περιδεραιών σε σχήμα βότρυος, βελανιδιού, κόκκου σίτου ή ροδιού κόσμησαν στα νομίσματα την Ήρα, τη Δήμητρα και την Περσεφόνη,⁴⁴ την Αθηνά, την Αρτέμιδα, την Εννοδιά⁴⁵ και τις Νύμφες, χωρίς απαραίτητα να σχετίζονται με τα φυτά που ήταν ιδιαίτερα για κάθε θεότητα.

Η εικονογραφία των κοσμημάτων αντανακλά πανάρχαιες λατρευτικές πρακτικές και μαγικές δοξασίες. Τα διακοσμητικά θέματα, εμπνευσμένα από τη φύση, φορτισμένα με βαθύτερο χθόνιο και αποτρεπτικό χαρακτήρα, προσλαμβάνονταν ως μαγικά με φυλακτικές ιδιότητες· η διαρκής χρήση τους, εξάλλου, ανά τους αιώνες, υποδεικνύει τη δύναμη του συμβολισμού τους. Τα φυτά, τα άνθη, τα φύλλα και οι καρποί της φύσης πέρασαν στο κόσμημα και στη συνέχεια μέσω των επιδέξιων και ειδικευμένων χεριών των χαράκτων μεταπήδησαν στα νομίσματα. Τα καρπόσχημα κοσμήματα, στολίζοντας τις μορφές των μεγάλων θεαινών της γονιμότητας και των ελασσόνων της φύσης, εξακολούθησαν να αποτελούν στις νομισματικές απεικονίσεις τους σύμβολα ευγονικά, ευχετικά και ελπιδοφόρα.

37. Βλ. εικ. 21α, 23, 26 και 27.

38. Για το βοτρυόσχημο ενώτιο στα νομίσματα, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, 83.

39. Τα κοσμήματα παράγονταν ανά τους αιώνες πανομοιότυπα με τις ίδιες ή παρόμοιες τεχνικές. Η τυπολογική αυτή διαχρονικότητά τους μας επιτρέπει να αναζητήσουμε τα παράλληλα των νομισματικών απεικονίσεών τους και σε μεταγενέστερες εποχές.

40. Οικονομίδου 1996, 225, αρ. 80.

41. Για τα ανθεμωτά βοτρυόσχημα ενώτια στις αργυρές δραχμές της Πανδοσίας βλ. NAC, Auction 52, 7.10.2009, αρ. 51. Το πλησιέστερο παράλληλό τους αποτελούν τα χρυσά ενώτια στο Βρετανικό Μουσείο BM, αρ. ευρ. 19201221.6), βλ. Williams - Ogden 1994, 60, αρ. 12.

42. Gkikaki 2013, 47-48 και Papaevangelou-Genakos 2017, 83.

43. Δεν είναι άπιθανο οι καλλιτέχνες-χαράκτες των αρχαίων νομισμάτων να κοσμούσαν τις μορφές που απεικόνιζαν με τύπους κοσμημάτων, τους οποίους είχαν δημιουργήσει οι ίδιοι.

44. Caccamo-Caltabianno 2008.

45. Για τη λατρεία της θεάς Εννοδίας στη Θεσσαλία κατά τον 4ο αι. π.Χ., βλ. Χρυσοστόμου 1998 και Graninger 2009.

Εικ. 25. Αργυρός στατήρ Αλεξάνδρου Φερών, Θεσσαλία, 369-358 π.Χ.

Πηγή: NAC, Auction 116, 1.10.2019, αρ. 119

Fig. 25. Silver stater of Alexander of Pherrae, Thessaly, 369-358 BC

Photo: NAC, Auction 116, 1.10.2019, lot 119

Arethousa on the coins from Syracuse (fig. 21a), clearly imitates a type of earring that survived to the Roman period (fig. 21a).³⁹

The grape-bunch earring is gradually rendered on coins in increasing detail, its volume expanding and it begins to resemble more closely a luscious bunch of grapes. It embellishes the helmeted head of Athena on coins from Corinth (fig. 22)⁴⁰ and Ambracia, Hera on the coins of Argos, Olympia (fig. 24) and Gomphi, Ennodia on staters of Pherrae (fig. 25), and Aphrodite on coins of Leucas. The variations of this earring are also rare and distinctive. The mint of Pandosia will depict it with a palmetted topping, hanging from the ear of Hera Lacinia,⁴¹ a name under which the goddess was worshipped in that region. Another variation, framed by chain pendants, bejewels the head of Hera and Demeter - Persephone on the coins of Olympia and Locri Opuntii, respectively.⁴²

The selections of fruit-shaped jewels for numismatic compositions was due to the creative imagination of each engraver, who, by including the various types in his creations, aimed to the fullness of his composition, while at the same time seeking to promote his artistic prowess.⁴³ Earrings and necklaces in the shape of bunches of grape, acorns, barleycorns or pomegranates are depicted being worn by Hera, Demeter and Persephone,⁴⁴ Athena, Artemis, Ennodia,⁴⁵ and the Nymphs, without being necessarily related to the particular plants to which each deity was linked.

The iconography of jewellery reflects age-old ritual practices and magical beliefs. The decorative patterns, inspired by nature and charged with a more profound character, chthonic as well as apotropaic, are perceived as talismans with magic properties; after all, their continuous use throughout the centuries is indicative of the power of their symbolism. Plants, flowers, leaves, and nature's fruit were integrated into jewellery and then, through the skilful and dexterous hands of the engravers, were transplanted onto coins. Adorning the figures of the great female goddesses of fertility and the lesser ones of nature, the fruit-shaped jewellery as depicted on coins continued to be symbols eugenic, desiderative, and hopeful.

Εικ. 26. Βοτρυόσχημο ενώτιο, 1^{ος} αι. μ.Χ.

Sands of Time, Ancient Art, αρ. RJ 1313

Fig. 26. Grape-bunch shaped earring, 1st c. AD

Sands of Time, Ancient Art, no. RJ 1313

Εικ. 27. Χρυσό ενώτιο με βοτρυόσχημο περίαπτο

Νέα Υόρκη, ΜΕΤ, αρ. ευρ. 98.11.49

Fig. 27. Gold earring with grape-bunch shaped pendant

New York, MET, inv. no. 98.11.49

39. Throughout the centuries, jewellery was produced in identical fashion, using the same or similar techniques. This timeless typology of jewellery allows us to seek the parallels of their numismatic representations in later periods as well.

40. Ουκονομίδου 1996, 225, no. 80.

41. For the grape-bunch earrings with palmetted topping depicted on the drachms of Pandosia see NAC, Auction 52, 7.10.2009, lot 51. On its closest parallel, the earrings in London BM, inv. no. 19201221.6), see Williams – Ogden 1994, 60, no. 12.

42. Gkikaki 2013, 47-48 and Papaevangelou-Genakos 2017, 83.

43. It is not unlikely that the artists-engravers of ancient coins adorned the figures they depicted with types of jewellery they themselves had created.

44. Caccamo-Caltabiano 2008.

45. On the cult of the goddess Ennodia in Thessaly during the 4th century BC, see Chrysostomou 1998 and Graninger 2009.

---

*Όλα τα νομίσματα του καταλόγου έχουν απεικονιστεί σε κλίμακα 2:1

*All the coins in the catalogue are illustrated in a 2:1 scale

---

//

ΛΗΜΜΑΤΑ*

ENTRIES*

//

ΚΑΡΤΟΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΘΕΩΝ
FRUITS AS SYMBOLS OF GODS

Αργυρός στατήρ Μεταποντίου, Λευκανία

330 – 290 π.Χ.
Βάρος 7,55 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 711/1956

Ε: Κεφαλή Δήμητρος σε 3/4 προς τα δεξιά, με ενώτιο και περιδέραιο, στεφανωμένη με στάχνα.

Ο: Στάχνη, στο πεδίο δεξιά βουκράνιο και κάτω επιγραφή ΑΘΑ. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 1220· Rutter 2001, 136, αρ. 1584.

1 Silver stater of Metapontum, Lucania

330 – 290 BC
Weight 7.55 g. MD. 19 mm. Axis 11
Athens, NM ΣΕΜΠ 711/1956

Ο: Head of Demeter facing 3/4 right, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears.

Ρ: Grain ear; bucranium in right field; ΑΘΑ below. Unpublished

On the type, see SNG Cop. 1220; Rutter 2001, 136, no. 1584.

Αργυρό τετράδραχμο Συρακουσών, Σικελία

επί Αγαθοκλέους, 310 – 305 π.Χ.
Βάρος 16,77 γρ. ΜΔ. 25 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 712/1956

Ε: Κεφαλή νύμφης Αρέθουσας προς τα αριστερά, με περιδέραιο και ενώτιο, στεφανωμένη με στάχνα. Περιμετρικά τρία δελφίνια, κάτω από την κεφαλή ΝΙ.

Ο: ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Τέθριππο με ηνίοχο προς τα αριστερά, επάνω τρισκελές, στο έξεργο μονογράφημα ΑΙ. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Kraay - Hirmer 1966, 293, αρ. 134· Rutter 1997, 173, αρ. 197.

2 Silver tetradrachm of Syracuse, Sicily

under Agathocles, 310 – 305 BC
Weight 16.77 g. MD. 25 mm.
Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 712/1956

Ο: Head of nymph Arethousa left, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears; three dolphins around; ΝΙ beneath head.

Ρ: ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Charioteer driving quadriga left; triskeles above; ΑΙ monogram in exergue. Unpublished

On the type, see Kraay - Hirmer 1966, 293, no. 134; Rutter 1997, 173, no. 197.

Αργυρό τετράδραχμο Μαρώνειας, Θράκη

189/8 – 49/5 π.Χ.
Βάρος 16,50 γρ. ΜΔ. 33 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 1894-95 Η' 1281

Ε: Κεφαλή Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.
Ο: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Διόνυσος ιστάμενος κατενώπιον, κοιτά προς τα αριστερά. Κρατά στο δεξί χέρι σταφύλι και στο αριστερό ιμάτιο και δύο στελέχη των διονυσιακών θύρσων, ή στηρίγματα της αμπέλου. Στο πεδίο εκατέρωθεν μονογραφήματα. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1987, 192-193, αρ. 1146-1169.

3

Silver tetradrachm of Maroneia, Thrace

189/8 – 49/5 BC
Weight 16.50 g. MD. 33 mm.
Axis 12
Athens, NM 1894-95 H' 1281

Ο: Head of Dionysus right, wearing wreath of ivy and fruit.
Ρ: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Dionysus standing facing, head left. He is holding a bunch of grapes in his right hand; in his left a himation and two narthex stalks, either of Dionysian thyrsos or vine supports; monograms in the field on either side. Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1987, 192-193, nos 1146-1169.

Αργυρό τετράδραχμο Μαρώνειας, Θράκη

189/8 – 49/5 π.Χ.
Βάρος 14,20 γρ. ΜΔ. 36 χιλ.
Άξονας 12
Ιδιωτική Συλλογή
Θ. Αραβάνη

Ε: Κεφαλή Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.
Ο: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Διόνυσος ιστάμενος κατενώπιον, κοιτά προς τα αριστερά. Κρατά στο δεξί χέρι σταφύλι και στο αριστερό ιμάτιο και δύο στελέχη των διονυσιακών θύρσων, ή στηρίγματα της αμπέλου. Στο πεδίο εκατέρωθεν μονογραφήματα. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1987, 195, αρ. 1201-1212.

4

Silver tetradrachm of Maroneia, Thrace

189/8 – 49/5 BC
Weight 14.20 g. MD. 36 mm.
Axis 12
Th. Aravanis
Private Collection

Ο: Head of Dionysus right, wearing wreath of ivy and fruit.
Ρ: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Dionysus standing facing, head left. He is holding a bunch of grapes in his right hand; in his left a himation and two narthex stalks, either of Dionysian thyrsos or vine supports; monograms in the field on either side. Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1987, 195, nos 1201-1212.

Αργυρή δραχμή Θάσου, Θράκη

5

Silver drachm of Thasos, Thrace

404 – 340 π.Χ.
Βάρος 3,94 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 714/1956

404 – 340 BC
Weight 3.94 g. MD. 15 mm. Axis 5
Athens, NM ΣΕΜΠ 714/1956

Ε: Κεφαλή γενειοφόρου Διονύσου προς τα αριστερά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.

Ο: ΘΑΣ – Ι – ΟΝ. Γενειοφόρος Ηρακλής με λεοντή, γονατιστός, τοξεύει προς τα δεξιά.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Le Rider 1968, 187-188, πίν. 2, αρ. 19 και 24· Picard 1990, 17, εικ. 4· Κακαβάς – Δρένη 2018, 288, αρ. κατ. 195 [Γ. Κακαβάς].

Ο: Bearded head of Dionysus left, wearing wreath of ivy and fruit.

R: ΘΑΣ – Ι – ΟΝ. Bearded Heracles with lionskin, kneeling right and shooting his bow.

Unpublished

On the type, see Le Rider 1968, 187-188, pl. 2, nos 19 and 24; Picard 1990, 17, fig. 4; Κακαβάς – Δρένη 2018, 288, cat. no. 195 [Γ. Κακαβάς].

Αργυρό δίδραχμο Θάσου, Θράκη

6

Silver didrachm of Thasos, Thrace

404 – 340 π.Χ.
Βάρος 6,12 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 713/1956

404 – 340 BC
Weight 6.12 g. MD. 19 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 713/1956

Ε: Κεφαλή γενειοφόρου Διονύσου προς τα αριστερά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.

Ο: ΘΑ[ΣΙΟΝ]. Γενειοφόρος Ηρακλής με λεοντή, γονατιστός, τοξεύει προς τα δεξιά.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Le Rider 1968, 187-188, πίν. 2, αρ. 23· Picard 1990, 17· Κακαβάς – Δρένη 2018, 288, αρ. κατ. 196 [Γ. Κακαβάς].

Ο: Bearded head of Dionysus left, wearing wreath of ivy and fruit.

R: ΘΑ[ΣΙΟΝ]. Bearded Heracles with lionskin, kneeling right and shooting his bow.

Unpublished

On the type, see Le Rider 1968, 187-188, pl. 2, no. 23; Picard 1990, 17; Κακαβάς – Δρένη 2018, 288, cat. no. 196 [Γ. Κακαβάς].

Αργυρό τετράδραχμο Αμφιπόλεως, Μακεδονία

370 – 369 π.Χ.
Βάρος 14,11 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος σε 3/4 προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου δάφνης.
Ο: ΑΜΦ / ΙΠΟ / ΔΙΤ / ΕΩΝ. Αναμμένη δάδα σε τετράγωνο πλαίσιο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 37; Lorber 1990, 117-118, αρ. 1-3.

7 Silver tetradrachm of Amphipolis, Macedonia

370 – 369 BC
Weight 14.11 g. MD. 23 mm. Axis 7
Athens, NM Saroglos Col.

Ο: Head of Apollo facing 3/4 right, wearing wreath of laurel and fruit.
Ρ: ΑΜΦ / ΙΠΟ / ΔΙΤ / ΕΩΝ. Burning race-torch in a square frame.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 37; Lorber 1990, 117-118, nos 1-3.

Αργυρό τετράδραχμο Φιλίππου Β', Μακεδονία

323/2 – 316/5 π.Χ.
Νομισματοκοπείο: Αμφίπολις
Βάρος 14,31 γρ. ΜΔ. 24 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 715/1956

Ε: Κεφαλή Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου δάφνης.
Ο: ΦΙΛΙΠ – ΠΟΥ. Νεαρός ιππέας προς τα δεξιά, κρατά κλαδί φοίνικα. Κάτω από την κοιλιά του αλόγου ημισέληνος, ανάμεσα στα μπροστινά πόδια του Π.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Le Rider 1977, 123, πίν. 46, αρ. 4.

8 Silver tetradrachm of Philip II, Macedonia

323/2 – 316/5 BC
Mint: Amphipolis
Weight 14.31 g. MD. 24 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 715/1956

Ο: Head of Zeus facing right, wearing wreath of laurel and fruit.
Ρ: ΦΙΛΙΠ – ΠΟΥ. Nude youth on horseback to right, holding palm branch; crescent below horse's belly, Π between front legs.
Unpublished

On the type, see Le Rider 1977, 123, pl. 46, no. 4.

Αργυρή τρίτη στατήρος Κοινού Ηπειρωτών

9

Silver 1/3 stater of Epirote League

234/3 – 168 π.Χ.
Βάρος 3,13 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 4
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 716/1956

234/3 – 168 BC
Weight 3.13 g. MD. 17 mm. Axis 4
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 716/1956

Ε: Κεφαλές Διός Δωδωναίου, με στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς, και Διώνης με στεφάνη προς τα δεξιά.

Ο: ΑΠΕΙ / ΡΩΤΑΝ. Δέσμη κεραυνού σε στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Soutzos* 448; Franke 1961, 320 κ.εξ.

Ο: Jugate heads of Zeus Dodonaeos, wearing wreath of oak and fruit, and Dione wearing stephane, facing right.

Ρ: ΑΠΕΙ / ΡΩΤΑΝ. Thunderbolt within wreath of oak and fruit. Unpublished

On the type, see *SNG Soutzos* 448; Franke 1961, 320ff.

Αργυρός στατήρ Οπουντίων Λοκρών

10

Silver stater of Locri Opuntii

369 – 338 π.Χ.
Βάρος 12,25 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΒΠ 2142

369 – 338 BC
Weight 12.25 g. MD. 25 mm. Axis 11
Athens, ΝΜ ΒΠ 2142

Ε: Κεφαλή Δήμητρος/Περσεφόνης προς τα δεξιά, με ενώτιο και περιδέ-
ραιο, στεφανωμένη με στάχυα.

Ο: ΟΠΟΝΤΙΩΝ. Ο Αίας, γυμνός, μαχόμενος προς τα δεξιά. Φορεί κοριν-
θιακό κράνος και κρατά ξίφος και ασπίδα με γρύπα στο εσωτερικό της.
Πίσω από τα πόδια του δόρυ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Central Greece*, 4, αρ. 28, πιν. 1, αρ. 9; *SNG Alpha Bank*, 688.

Ο: Head of Demeter/Persephone right, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears.

Ρ: ΟΠΟΝΤΙΩΝ. Ajax, naked but for Corinthian helmet, advancing right, brandishing sword and holding shield adorned with griffin on its interior; spear behind hero's legs. Unpublished

On the type, see *BMC Central Greece*, 4, no. 28, pl. 1, no. 9; *SNG Alpha Bank*, 688.

Αργυρός στατήρ Οπουντίων Λοκρών

11

Silver stater of Locri Opuntii

369 – 338 π.Χ.

Βάρος 12,00 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Δήμητρος/Περσεφόνης προς τα αριστερά, με ενώτιο και περιδέ-
ραιο, στεφανωμένη με στάχυα.

Ο: ΟΠΟΝΤΙΩΝ. Ο Αίας, γυμνός, μαχόμενος προς τα δεξιά. Φορεί κορινθι-
ακό κράνος και κρατά ξίφος και ασπίδα με ανθέμιο και γρύπα στο εσωτε-
ρικό της. Ανάμεσα στα πόδια του κλαδί δάφνης και πίσω από αυτά δόρυ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Central Greece*, 4, αρ. 30, πίν. 1, αρ. 10· *BCD Lokris-Phokis*, αρ. 57.

369 – 338 BC

Weight 12.00 g. MD. 26 mm. Axis 3
Athens, NM Saroglos Col.

Ο: Head of Demeter/Persephone left, wearing earring, necklace, and
wreath of grain ears.

Ρ: ΟΠΟΝΤΙΩΝ. Ajax, naked but for Corinthian helmet, advancing
right, brandishing sword and holding shield adorned with palmette
and griffin on its interior. Laurel branch between hero's legs and spear
behind them.

Unpublished

On the type, see *BMC Central Greece*, 4, no. 30, pl. 1, no. 10; *BCD Lokris-Phokis*, lot 57.

Αργυρός στατήρ Δελφών, Φωκίας

12

Silver stater of Delphi, Phocis

338/6 – 334/3 π.Χ.

Βάρος 11,95 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Δήμητρος προς τα αριστερά, με πέπλο και στεφάνι από στάχυα.

Ο: ΑΜΦΙ – ΚΤΙΟ – ΝΩΝ. Απόλλων καθήμενος προς τα αριστερά, επάνω
στον ομφαλό. Κρατά στο αριστερό χέρι κλαδί δάφνης και στηρίζει το
δεξί σε κιθάρα. Στο πεδίο αριστερά τρίποδας.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Kinns 1983*, πίν. 3, αρ. 11· *SNG Alpha Bank*, 714.

338/6 – 334/3 BC

Weight 11.95 g. MD. 23 mm. Axis 6
Athens, NM Saroglos Col.

Ο: Head of Demeter left, wearing veil and wreath of grain ears.

Ρ: ΑΜΦΙ – ΚΤΙΟ – ΝΩΝ. Apollo seated left on omphalos, holding laurel
branch in his left hand and resting his right on a kithara; tripod in left
field.

Unpublished

On the type, see *Kinns 1983*, pl. 3, no. 11; *SNG Alpha Bank*, 714.

Αργυρός στατήρ Θηβών, Βοιωτία

13

Silver stater of Thebes, Boeotia

426 – 395 π.Χ.
Βάρος 12,08 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

426 – 395 BC
Weight 12.08 g. MD. 23 mm. Axis 2
Athens, NM Saroglos Col.

E: Βοιωτική ασπίδα, διακοσμημένη με ρόπαλο.
O: Θ – [E]. Κεφαλή γενειοφόρου Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Central Greece*, 74, αρ. 73, πίν. 13, αρ. 5· *SNG Alpha Bank*, 771.

O: Boeotian shield, decorated with club.
R: Θ – [E]. Bearded head of Dionysus right, wearing wreath of ivy and fruit.
Unpublished

On the type, see *BMC Central Greece*, 74, no. 73, pl. 13, no. 5; *SNG Alpha Bank*, 771.

Αργυρή δραχμή Κοινού Βοιωτών

14

Silver drachm of Boeotian League

περ. 250 π.Χ.
Βάρος 4,98 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 717/1956

ca 250 BC
Weight 4.98 g. MD. 19 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 717/1956

E: Κεφαλή Περσεφόνης σε 3/4 προς τα δεξιά, με στεφάνι από στάχνα και περιδέραιο.
O: ΒΟΙΩΤΩΝ. Ποσειδών γυμνός, ιστάμενος κατενώπιον, κοιτάει προς τα δεξιά. Στηρίζεται με το δεξί χέρι σε τρίαινα και στο αριστερό κρατά δελφίни. Στο πεδίο δεξιά μονογράφημα ΔΕ, κάτω βοιωτική ασπίδα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Weber Col.*, αρ. 3304· *SNG Cop.* 383· *BCD Boiotia*, αρ. 96.

O: Head of Persephone facing 3/4 right, wearing wreath of grain ears and necklace.
R: ΒΟΙΩΤΩΝ. Poseidon, naked, standing facing, head to right. He rests his right arm on a trident and holds a dolphin in his left hand; ΔΕ monogram in field right; Boeotian shield below.
Unpublished

On the type, see *Weber Col.*, no. 3304; *SNG Cop.* 383; *BCD Boiotia*, lot 96.

Αργυρός στατήρ Ολυμπίας, Ἴηλις

15

Silver stater of Olympia, Elis

περ. 376 π.Χ.
Βάρος 12,09 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Ἄξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: F – [A]. Κεφαλή Ἴηρας προς τα δεξιά, με βοτρυόσχημο ενώτιο και στεφάνη με φυτικό διάκοσμο.
Ο: Αετός ιστάμενος κατενώπιον, με ανοιχτά φτερά, στρέφει την κεφαλή προς τα αριστερά. Σε στεφάνη ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Peloponnesus*, 69, αρ. 95· *BCD Olympia*, αρ. 110.

ca 376 BC
Weight 12.09 g. MD. 23 mm. Axis 7
Athens, NM Saroglos Col.

Ο: F – [A]. Head of Hera facing right, wearing grape-shaped earring and stephane with floral decoration.
R: Eagle with spread wings, standing facing, head to left; within wreath of olive.
Unpublished

On the type, see *BMC Peloponnesus*, 69, no. 95; *BCD Olympia*, lot 110.

Αργυρό τετράδραχμο Μιθριδάτου ΣΤ', Πόντος

16

Silver tetradrachm of Mithridates VI, Pontus

102 – 101 π.Χ.
Νομισματοκοπείο: Αμισός
Βάρος 16,81 γρ. ΜΔ. 31 χιλ.
Ἄξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Μιθριδάτου ΣΤ' Ευπάτορος Διονύσου με ταινία προς τα δεξιά.
Ο: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΙΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ. Πήγασος προς τα αριστερά βόσκει. Στο πεδίο αριστερά αστέρι και ημισέληνος, δεξιά Γ και κάτω μονογράφημα. Σε στεφάνη καρποφόρου κισσού.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Kakavas 2016, 269-270, αρ. 213, εικ. 213 (χρυσός στατήρ); de Callataÿ 1997, 34-35, πίν. 2, D9 – R1a· *SNG BM, Black Sea 1037-1043*.

102 – 101 BC
Mint: Amisos
Weight 16.81 g. MD. 31 mm.
Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

Ο: Diademed head of Mithridates VII Eupator Dionysus right.
R: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΙΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ. Pegasus grazing left; star and crescent in left field, Γ in right field and monogram below. Within wreath of ivy and fruit.
Unpublished

On the type, see Kakavas 2016, 269-270, no. 213, fig. 213 (gold stater); de Callataÿ 1997, 34-35, pl. 2, D9 – R1a; *SNG BM, Black Sea 1037-1043*.

Αργυρό τετράδραχμο Περγάμου, Μυσία

17

Silver tetradrachm of Pergamum, Mysia

μετά το 143 π.Χ.
Βάρος 15,69 γρ. ΜΔ. 32 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 305/2004

Ε: Κεφαλή Δήμητρος προς τα δεξιά με στεφάνι από στάχνα.
Ο: ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΣΥΡΙΩΝ. Κάβειροι ιστάμενοι κατενώπιον, κρατούν δόρατα. Στο πεδίο δεξιά μονογράφηματα. Σε στεφάνι καρποφόρου δάφνης.

Τουράτσογλου – Τσούρτη 2010, 360, 372, 375, αρ. 149· Ανδρέου κ.ά. 2018, 210, εικ. 13.

after 143 BC
Weight 15.69 g. MD. 32 mm.
Axis 12
Athens, NM 305/2004

Ο: Head of Demeter right, wearing wreath of grain ears.
Ρ: ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΣΥΡΙΩΝ. Kabeiroi standing facing, holding spears; monograms in right field. Within wreath of laurel and fruit.

Τουράτσογλου – Τσούρτη 2010, 360, 372, 375, no. 149; Ανδρέου κ.ά. 2018, 210, fig. 13.

Αργυρό τετράδραχμο Αντιόχου Ζ', Συρία

18

Silver tetradrachm of Antiochos VII, Syria

138 – 129 π.Χ.
Νομισματοκοπείο:
Αντιόχεια η επί Ορόντου
Βάρος 16,82 γρ.
Διάμετρος 32 χιλ.
Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΒΠ 2114

Ε: Κεφαλή Αντιόχου Ζ' Ευεργέτου Σιδήτου, με ταινία προς τα δεξιά. Σε κύκλο από εναλλασσόμενες στιγμές και γραμμές.

Ο: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ. Αθηνά ιστάμενη προς τα αριστερά, κρατά Νίκη στο δεξί προτεταμένο χέρι και δόρυ στο αριστερό. Στα πόδια της ασπίδα. Στο πεδίο αριστερά μονογράφημα και κάτω Α. Σε στεφάνι καρποφόρου δάφνης.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Israel I, 1855-1867; Houghton et al. 2008, αρ. 2061.

138 – 129 BC
Mint:
Antioch on the Orontes
Weight 16.82 g.
Diameter 32 mm.
Axis 11
Athens, NM ΒΠ 2114

Ο: Diademed head of Seleucid king Antiochos VII Euergetes Sidetes right; all within border of dots alternating with lines.

Ρ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ. Athena standing left, holding Nike in her extended right hand and spear with her left; shield at her feet, monogram in left field, and A below. Within wreath of laurel and fruit.
Unpublished

On the type, see SNG Israel I, 1855-1867; Houghton et al. 2008, no. 2061.

—//—
ΕΛΙΑ
OLIVE
—//—

Αργυρός στατήρ Κρότωνος, Βρεττία

19

Silver stater of Croton, Bruttium

5^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 7,30 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 846/1956

Ε: Αετός ιστάμενος προς τα δεξιά, με κλειστά φτερά, επάνω σε καρποφόρο κλαδί ελιάς. Σε στικτό κύκλο.

Ο: QPO. Τρίποδας.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Pozzi Col., αρ. 293-294.

5th c. BC

Weight 7.30 g. MD. 22 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 846/1956

Ο: Eagle, with closed wings, standing right on olive branch with fruit. Within border of dots.

R: QPO. Tripod.
Unpublished

On the type, see Pozzi Col., nos 293-294.

Αργυρό τετράδραχμο Μεσσήνης, Σικελία

20

Silver tetradrachm of Messana, Sicily

475 – 471 π.Χ.

Βάρος 17,35 γρ. ΜΔ. 25 χιλ.

Άξονας 4

Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 757/1956

Ε: Γενειοφόρος άνδρας οδηγεί απήγη, στο έξεργο φύλλο ελιάς. Σε στικτό κύκλο.

Ο: MESSE – N – IO – N. Λαγός τρέχει προς τα δεξιά. Σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Caccamo-Caltabiano 1993, 216-223, πίν. 7-10.

475 – 471 BC

Weight 17.35 g. MD. 25 mm.

Axis 4

Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 757/1956

Ο: Bearded man driving biga of mules right; laurel leaf in exergue. Within border of dots.

R: MESSE – N – IO – N. Hare running right. Within border of dots.
Unpublished

On the type, see Caccamo-Caltabiano 1993, 216-223, pls. 7-10.

Χαλκό νόμισμα Ελαιούντος, Θρακική Χερσόνησος

21

Bronze coin of Elaeus, Thracian Chersonese

350 – 281 π.Χ.
Βάρος 7,00 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 741/1956

350 – 281 BC
Weight 7.00 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 741/1956

Ε: Πρώρα προς τα δεξιά.
Ο: ΕΛΔΙ σε στεφάνι καρποφόρου ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 889· SNG Euvripides 1058.

Ο: Ship's prow right.
R: ΕΛΔΙ within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 889; SNG Euvripides 1058.

Χαλκό νόμισμα Ελαιούντος, Θρακική Χερσόνησος

22

Bronze coin of Elaeus, Thracian Chersonese

350 – 281 π.Χ.
Βάρος 4,85 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ 1093α

350 – 281 BC
Weight 4.85 g. MD. 17 mm. Axis 5
Athens, ΝΜ 1093α

Ε: Πρώρα προς τα δεξιά.
Ο: ΕΛΔΙ σε στεφάνι καρποφόρου ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Euvripides 1058.

Ο: Ship's prow right.
R: ΕΛΔΙ within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see SNG Euvripides 1058.

Αργυρός στατήρ Λευκάδος, Ακαρνανία

23

Silver stater of Leucas, Acarnania

430 – 330 π.Χ.
Βάρος 8,17 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ 637 Γ'

430 – 330 BC
Weight 8.17 g. MD. 23 mm. Axis 9
Athens, NM 637 Γ'

Ε: Πήγασος προς τα αριστερά. Κάτω από την κοιλιά του Δ.
Ο: ΔΕΥ. Κεφαλή Αθηνάς προς τα αριστερά, με κορινθιακό κράνος. Στο πεδίο δεξιά, καρποφόρο κλαδί ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Col. de Hirsch*, αρ. 1206.

Ο: Pegasus flying left; Δ beneath its belly.
Ρ: ΔΕΥ. Head of Athena left, wearing Corinthian helmet; in right field, olive branch with fruit.
Unpublished

On the type, see *Col. de Hirsch*, no. 1206.

Αργυρός στατήρ Λευκάδος, Ακαρνανία

24

Silver stater of Leucas, Acarnania

Μετά το 167 π.Χ.
Βάρος 8,13 γρ. ΜΔ. 29 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 733/1956

After 167 BC
Weight 8.13 g. MD. 29 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 733/1956

Ε: Αφροδίτη ιστάμενη προς τα δεξιά, κρατά στο δεξί χέρι άφλαστο. Στα πόδια της, δεξιά, ελάφι και αριστερά στο πεδίο σκήπτρο με περιστέρι στην κορυφή. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.
Ο: ΔΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΘΕΝΟΓΕΝΗΣ. Πρώρα προς τα δεξιά. Στο πεδίο, επάνω, κεφαλή κάπρου και κάτω μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *de Callataj* 2015, 251, αρ. 217.

Ο: Aphrodite standing right, holding aphlaston in right hand; stag by her feet in right, sceptre surmounted by dove in left field. Within wreath of olive and fruit.
Ρ: ΔΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΘΕΝΟΓΕΝΗΣ. Ship's prow right; boar's head in field above, monogram in field below.
Unpublished

On the type, see *de Callataj* 2015, 251, no. 217.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

25

Silver tetradrachm of Athens, Attica

περ. 500 π.Χ.
Βάρος 16,81 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 737/1956

ca 500 BC
Weight 16.81 g. MD. 22 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 737/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος.
Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς. Σε έγκοιλο τετράγωνο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora XXVI*, αρ. 7.

Ο: Head of Athena right, wearing Attic helmet.
R: ΑΘΕ. Owl standing right, head facing; olive branch with fruit in left field above. Within incuse square. Unpublished

On the type, see *Agora XXVI*, no. 7.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

26

Silver tetradrachm of Athens, Attica

450 – 404 π.Χ.
Βάρος 17,01 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

450 – 404 BC
Weight 17.01 g. MD. 25 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ Saroglos Col.

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος διακοσμημένο με φύλλα ελιάς.
Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο επάνω αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς και ημισέληνος. Σε έγκοιλο τετράγωνο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora XXVI*, αρ. 8.

Ο: Head of Athena right, wearing Attic helmet decorated with olive leaves.
R: ΑΘΕ. Owl standing right, head facing; olive branch with fruit and crescent in left field above. Within incuse square. Unpublished

On the type, see *Agora XXVI*, no. 8.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

27

Silver tetradrachm of Athens, Attica

450 – 404 π.Χ.
Βάρος 17,02 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ 1892-93 ΙΔ' 15

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος διακοσμημένο με φύλλα ελιάς.
Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο επάνω αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς και ημισέληνος. Σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 8.

450 – 404 BC
Weight 17.02 g. MD. 26 mm. Axis 11
Athens, NM 1892-93 ID' 15

Ο: Head of Athena right, wearing Attic helmet decorated with olive leaves.
Ρ: ΑΘΕ. Owl standing right, head facing; olive branch with fruit and crescent in left field above. Within incuse square.
Unpublished

On the type, see *Agora* XXVI, no. 8.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

28

Silver tetradrachm of Athens, Attica

450 – 404 π.Χ.
Βάρος 17,11 γρ. ΜΔ. 27 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 615/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος διακοσμημένο με φύλλα ελιάς.
Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο επάνω αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς και ημισέληνος. Σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 8.

450 – 404 BC
Weight 17.11 g. MD. 27 mm.
Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 615/1956

Ο: Head of Athena right, wearing Attic helmet decorated with olive leaves.
Ρ: ΑΘΕ. Owl standing right, head facing; olive branch with fruit and crescent in left field above. Within incuse square.
Unpublished

On the type, see *Agora* XXVI, no. 8.

Αργυρή δραχμή Αθηνών, Αττική

29

Silver drachm of Athens, Attica

454 – 404 π.Χ.

Βάρος 4,22 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 672

454 – 404 BC

Weight 4.22 g. MD. 15 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 672

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος διακοσμημένο με φύλλα ελιάς.

Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο επάνω αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς. Σε έγκοιλο τετράγωνο.

SNG Soutzos 672. Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 10.

O: Head of Athena right, wearing Attic helmet decorated with olive leaves.

R: AΘE. Owl standing right, head facing; olive branch with fruit in left field above. Within incuse square.

SNG Soutzos 672. On the type, see *Agora* XXVI, no. 10.

Αργυρή δραχμή Αθηνών, Αττική

30

Silver drachm of Athens, Attica

450 – 404 π.Χ.

Βάρος 4,25 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 738/1956

450 – 404 BC

Weight 4.25 g. MD. 16 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 738/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος διακοσμημένο με φύλλα ελιάς.

Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο επάνω αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς. Σε έγκοιλο τετράγωνο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 10.

O: Head of Athena right, wearing Attic helmet decorated with olive leaves.

R: ΑΘE. Owl standing right, head facing; olive branch with fruit in left field above. Within incuse square.

Unpublished

On the type, see *Agora* XXVI, no. 10.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

31

Silver tetradrachm of Athens, Attica

390 – 295 π.Χ.
Βάρος 16,83 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χρηστομάνου 900/1930

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος διακοσμημένο με φύλλα ελιάς.
Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο επάνω αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς και ημισέληνος. Σε έγκυκλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 15.

390 – 295 BC
Weight 16.83 g. MD. 26 mm. Axis 7
Athens, NM Christomanos Col. 900/1930

Ο: Head of Athena right, wearing Attic helmet decorated with olive leaves.
Ρ: ΑΘΕ. Owl standing right, head facing; olive branch with fruit and crescent in left field above. Within incuse square.
Unpublished

On the type, see *Agora* XXVI, no. 15.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

32

Silver tetradrachm of Athens, Attica

165 – 42 π.Χ.
Βάρος 16,96 γρ. ΜΔ. 33 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε στικτό κύκλο.
Ο: Α – ΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον, στα αριστερά της στάχυν. Στο πεδίο δεξιά και αριστερά μονογραφήματα. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Thompson 1961, αρ. 51-52.

165 – 42 BC
Weight 16.96 g.
MD. 33 mm. Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.
Ρ: Α – ΘΕ. Owl standing right on amphora, head facing barley ear left; monograms in right and left fields. Within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see Thompson 1961, nos 51-52.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

33

Silver tetradrachm of Athens, Attica

165 – 42 π.Χ.
Βάρος 16,53 γρ. ΜΔ. 31 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 617/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε στικτό κύκλο.

Ο: Α – ΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον, στα αριστερά της στάχυ. Στο πεδίο δεξιά και αριστερά μονογραφήματα. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Thompson 1961, αρ. 51-52.

165 – 42 BC
Weight 16.53 g. MD. 31 mm.
Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 617/1956

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.

Ρ: Α – ΘΕ. Owl standing right on amphora, head facing barley ear left; monograms in right and left fields. Within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see Thompson 1961, nos 51-52.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

34

Silver tetradrachm of Athens, Attica

165 – 42 π.Χ.
Βάρος 16,79 γρ. ΜΔ. 34 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 735/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε στικτό κύκλο.

Ο: Α – ΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο δεξιά ΔΙΟ, αριστερά ΑΜ / ΜΩ και κάτω πλημοχόη. Επάνω στον αμφορέα Α. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Thompson 1961, αρ. 98.

165 – 42 BC
Weight 16.79 g. MD. 34 mm.
Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 735/1956

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.

Ρ: Α – ΘΕ. Owl standing right on amphora, head facing; ΔΙΟ in right field, ΑΜ / ΜΩ in left field, plemochoe below; Α on amphora. Within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see Thompson 1961, no. 98.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

35

Silver tetradrachm of Athens, Attica

165 – 42 π.Χ.
Βάρος 16,27 γρ. ΜΔ. 35 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 734/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε σιλικό κύκλο.

Ο: Α – ΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο εκατέρωθεν μονογράφηματα, αριστερά κάτω δύο φίδια. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Thompson 1961, αρ. 80.

165 – 42 BC
Weight 16.27 g. MD. 35 mm.
Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 734/1956

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.

R: A – ΘΕ. Owl standing right on amphora, head facing; monograms in right and left fields, two serpents below left. Within wreath of olive and fruit.

Unpublished

On the type, see Thompson 1961, no. 80.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

36

Silver tetradrachm of Athens, Attica

165 – 42 π.Χ.
Βάρος 16,79 γρ. ΜΔ. 32 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 736/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε σιλικό κύκλο.

Ο: Α – ΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο δεξιά ΕΥ / ΜΑ, κάτω Νίκη προς τα δεξιά, και αριστερά ΚΤΗ / ΣΙ. Κάτω από τον αμφορέα ΠΡ. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Thompson 1961, αρ. 283.

165 – 42 BC
Weight 16.79 g. MD. 32 mm.
Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 736/1956

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.

R: A – ΘΕ. Owl standing right on amphora, head facing; ΕΥ / ΜΑ in right field, below Nike right, ΚΤΗ / ΣΙ in left field, ΠΡ beneath amphora. Within wreath of olive and fruit.

Unpublished

On the type, see Thompson 1961, no. 283.

Αργυρό τετράδραχμο Αθηνών, Αττική

37

Silver tetradrachm of Athens, Attica

165 – 42 π.Χ.
Βάρος 16,95 γρ. ΜΔ. 32 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 720

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε σιτικό κύκλο.

Ο: Α Θ Ε. Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο αριστερά ΜΙ / ΚΙ και δεξιά ΘΕΟ / ΦΡΑ, κάτω δεξιά Νίκη σε τέθριππο προς τα δεξιά. Κάτω από τον αμφορέα ΑΡ. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

SNG Soutzos 720.

165 – 42 BC
Weight 16.95 g. MD. 32 mm.
Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 720

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.

Ρ: Α Θ Ε. Owl standing right on amphora, head facing; ΜΙ / ΚΙ in left field, ΘΕΟ / ΦΡΑ in right; below right, Nike on quadriga right; ΑΡ beneath amphora. Within wreath of olive and fruit.

SNG Soutzos 720.

Αργυρή δραχμή Αθηνών, Αττική

38

Silver drachm of Athens, Attica

86 – 84 π.Χ.
Βάρος 3,80 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 755/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε σιτικό κύκλο.

Ο: Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο δεξιά και αριστερά μονογράφηματα. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Thompson 1961, αρ. 1330-1340.

86 – 84 BC
Weight 3.80 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 755/1956

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.

Ρ: Owl standing right on amphora, head facing; monograms to left and right. Within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see Thompson 1961, nos 1330-1340.

Χαλκό νόμισμα Αθηνών, Αττική

39

Bronze coin of Athens, Attica

1^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 6,61 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 745/1956

1st c. BC
Weight 6.61 g. MD. 22 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 745/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς Παρθένου προς τα δεξιά, με αττικό κράνος, σε στικτό κύκλο.
Ο: Α – ΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη επάνω σε αμφορέα προς τα δεξιά, με την κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο δεξιά δυο στάχνα. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευντο

Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 122.

Ο: Head of Athena Parthenos right, wearing Attic helmet; within border of dots.
R: A – ΘΕ. Owl standing right on amphora, head facing; in right field, two grain ears. Within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see *Agora* XXVI, no. 122.

Χαλκό νόμισμα Αθηνών, Αττική

40

Bronze coin of Athens, Attica

περ. 120 – 175 μ.Χ.
Βάρος 4,02 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 757

ca 120 – 175 AD
Weight 4.02 g. MD. 18 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 757

Ε: Προτομή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος και αιγίδα.
Ο: ΑΘΗ – Ν – [ΑΙΩΝ]. Καρποφόρο δέντρο ελιάς με γλαύκα στα κλαδιά της. Σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 757.

Ο: Bust of Athena right, wearing Corinthian helmet and aegis.
R: ΑΘΗ – Ν – [ΑΙΩΝ]. Olive tree with fruit; owl on its branches. Within border of dots.

SNG Soutzos 757.

Χαλκό νόμισμα Αθηνών, Αττική

41

Bronze coin of Athens, Attica

264 – 267 μ.Χ.
Βάρος 3,80 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα,
ΝΜ Θησαυρός Ελευσίνας 1902-3 ΚΒ '178

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΘΗΝΑΙΩΝ. Δέντρο ελιάς, ανάμεσα σε γλαύκα και αμφορέα. Στο έξεργο κλαδί δάφνης. Σε στικτό κύκλο.

Σβορώνος 1904α, 129, αρ. 178, πίν. Ι, αρ. 53· Svoronos 1923-1926, πίν. 90, αρ. 23.
Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 377.

264 – 267 AD
Weight 3.80 g. MD. 23 mm. Axis 3
Athens,
NM Eleusis Hoard 1902-3 KB '178

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.
Ρ: ΑΘΗΝΑΙΩΝ. Olive tree between owl and amphora; olive branch in exergue. Within border of dots.

Σβορώνος 1904α, 129, no. 178, pl. I, no. 53; Svoronos 1923-1926, pl. 90, no. 23.
On the type, see *Agora* XXVI, no. 377.

Χαλκό νόμισμα Αθηνών, Αττική

42

Bronze coin of Athens, Attica

264 – 267 μ.Χ.
Βάρος 5,87 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα,
ΝΜ Θησαυρός Ελευσίνας 1902-3 ΚΒ '120

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΘΗΝ – ΑΙΩΝ. Αθηνά ιστάμενη προς τα δεξιά, μπροστά από δέντρο ελιάς, στηρίζεται με το αριστερό της χέρι ασπίδα. Επάνω στην ελιά γλαύκα. Σε στικτό κύκλο.

Svoronos 1923-1926, πίν. 87, αρ. 28. Για τον τύπο, βλ. *SNG München* 420· *Agora* XXVI, αρ. 341.

264 – 267 AD
Weight 5.87 g. MD. 23 mm. Axis 9
Athens,
NM Eleusis Hoard 1902-3 KB '120

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.
Ρ: ΑΘΗΝ – ΑΙΩΝ. Athena standing right before olive tree, resting her left arm on shield; owl on top of the tree. Within border of dots.

Svoronos 1923-1926, pl. 87, no. 28. On the type, see *SNG München* 420; *Agora* XXVI, no. 341.

Χαλκό νόμισμα Αθηνών, Αττική

43

Bronze coin of Athens, Attica

264 – 267 μ.Χ.
Βάρος 6,61 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 742/1956

264 – 267 AD
Weight 6.61 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 742/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΘΗΝΑΙ / ΩΝ. Δέντρο ελιάς, ανάμεσα σε αμφορέα και γλαύκα.
Σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora* XXVI, αρ. 377.

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.
Ρ: ΑΘΗΝΑΙ / ΩΝ. Olive tree between owl and amphora. Within border of dots.
Unpublished

On the type, see *Agora* XXVI, no. 377.

Χαλκό νόμισμα Σικυώνος, Σικυωνία

44

Bronze of Sicyon, Sicyonia

περ. 290 π.Χ.
Βάρος 3,47 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 743/1956

ca 290 BC
Weight 3.47 g. MD. 16 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 743/1956

Ε: Περιστερί πετά προς τα αριστερά.
Ο: ΘΕΥ (επί τα λαιά) σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Warren 1983, 45, αρ. 6· *BCD Peloponnesos*, αρ. 308.

Ο: Dove flying left.
Ρ: ΘΕΥ (from right to left), within wreath of olive and fruit.
Unpublished

On the type, see Warren 1983, 45, no. 6; *BCD Peloponnesos*, lot 308.

Αργυρό τριώβολο Αχαϊκής Συμπολιτείας

45

Silver triobol of Achaean League

Νομισματοκοπείο: Αίγειρα
167 – 146 π.Χ.
Βάρος 2,26 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 905

Mint: Aigeira
167 – 146 BC
Weight 2.26 g. MD. 16 mm. Axis 10
Athens, NM Soutzos Col. 905

Ε: Κεφαλή Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης, σε στικτό κύκλο.
Ο: Μονογράφημα της Αχαϊκής Συμπολιτείας και εκατέρωθεν Α – Υ. Στο πεδίο επάνω ημίτομο αίγας και εκατέρωθεν Γ – Λ. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

SNG Soutzos 905.

Ο: Laureate head of Zeus right, within border of dots.
R: Achaean League monogram and A – Y at sides. Forepart of goat in field above and Γ – Λ at sides. Within wreath of laurel and fruit.

SNG Soutzos 905.

Αργυρό τριώβολο Αχαϊκής Συμπολιτείας

46

Silver triobol of Achaean League

Νομισματοκοπείο: Ήλις
167 – 146 π.Χ.
Βάρος 2,36 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 324/1956

Mint: Elis
167 – 146 BC
Weight 2.36 g. MD. 17 mm. Axis 3
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 324/1956

Ε: Κεφαλή Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης, σε στικτό κύκλο.
Ο: FA. Μονογράφημα της Αχαϊκής Συμπολιτείας, επάνω ΛΥ και κάτω ΣΩ. Η παράσταση σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Benner 2008, 59, αρ. 27.

Ο: Laureate head of Zeus right, within border of dots.
R: FA. Achaean League monogram, ΛΥ above, ΣΩ below. Within wreath of laurel and fruit.
Unpublished

On the type, see Benner 2008, 59, no. 27.

Αργυρό τριώβολο Αχαϊκής Συμπολιτείας

47

Silver triobol of Achaean League

Νομισματοκοπείο: Μεσσήνη
175 – 168 π.Χ.
Βάρος 2,31 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1005

Mint: Messene
175 – 168 BC

Weight 2.31 g. MD. 17 mm. Axis 6
Athens, NM Soutzos Col. 1005

Ε: Κεφαλή Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης, σε στικτό κύκλο.
Ο: Μονογράφημα της Αχαϊκής Συμπολιτείας. Εκατέρωθεν Ο και Ν, επάνω ΟΡ και κάτω Μ. Σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

SNG Soutzos 1005.

Ο: Laureate head of Zeus right, within border of dots.
Ρ: Achaean League monogram. O and N at sides, OP above, M below. Within wreath of laurel and fruit.

SNG Soutzos 1005.

Αργυρό ημίδραχμο Τεγέας, Αρκαδία

48

Silver hemidrachm of Tegea, Arcadia

360 – 350 π.Χ.
Βάρος 2,84 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 4
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 367/1956

360 – 350 BC

Weight 2.84 g. MD. 15 mm. Axis 4
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 367/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα αριστερά, με αττικό κράνος.
Ο: ΤΕ – ΓΕ. Γλαύκα επάνω σε καρποφόρο κλαδί ελιάς προς τα αριστερά, με την κεφαλή κατενώπιον.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. McClean Col., αρ. 7014.

Ο: Head of Athena left, wearing Attic helmet.
Ρ: ΤΕ – ΓΕ. Owl standing left on olive branch with fruit, head facing. Unpublished

On the type, see McClean Col., no. 7014.

Αργυρό τριώβολο Μεσσήνης, Μεσσηνία

49

Silver triobol of Messene, Messenia

2^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 2,36 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 756/1956

2nd c. BC

Weight 2.36 g. MD. 16 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 756/1956

Ε: Κεφαλή Διός προς τα αριστερά, με στεφάνι δάφνης, σε στικτό κύκλο.

Ο: ΜΕ – Σ. Τρίποδας σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Grandjean 2003, 114, αρ. 120· *BMC Peloponnesus*, 110, αρ. 15.

Ο: Laureate head of Zeus left, within border of dots.

Ρ: ΜΕ – Σ. Tripod within wreath of laurel and fruit.

Unpublished

On the type, see Grandjean 2003, 114, no. 120; *BMC Peloponnesus*, 110, no. 15.

Αργυρός στατήρ Φαιστού, Κρήτη

50

Silver stater of Phaestos, Crete

περ. 300 π.Χ.

Βάρος 11,45 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ 4640

ca 300 BC

Weight 11.45 g. MD. 23 mm. Axis 5
Athens, ΝΜ 4640

Ε: Ηρακλής ιστάμενος κατενώπιον, στηρίζεται με το δεξί χέρι σε ρόπαλο και κρατά στο αριστερό λεοντή. Στο πεδίο δεξιά δέντρο και αριστερά φίδι.

Ο: Ταύρος ιστάμενος προς τα αριστερά, σε καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Κακαβάς – Δρένη 2018, 360, αρ. κατ. 308-309 [Β. Στεφανάκη]; Σβορώνος 1890, 256-257, αρ. 13 και 15, πίν. XXIII, αρ. 8, 9, 11· Le Rider 1966, 88, αρ. 24, πίν. XXI, αρ. 20-21.

Ο: Heracles standing facing, leaning on club with right arm, holding lionskin in left hand. Tree in right field, serpent in left field.

Ρ: Bull standing left, within wreath of laurel and fruit.

Unpublished

On the type, see Κακαβάς – Δρένη 2018, 360, cat. nos 308-309 [Β. Στεφανάκη]; Σβορώνος 1890, 256-257, nos 13 and 15, pl. XXIII, nos 8, 9, 11; Le Rider 1966, 88, no. 24, pl. XXI, nos 20-21.

Αργυρό τετράδραχμο Κύμης, Αιολίς

51

Silver tetradrachm of Cyme, Aeolis

μέσα 2^ο αι. π.Χ.
Βάρος 16,12 γρ. ΜΔ. 33 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 740/1956

E: Κεφαλή της Αμαζόνας Κύμης προς τα δεξιά.
O: ΚΥΜΑΙΩΝ. Άλογο προς τα δεξιά, κάτω από την κοιλιά του μόνωτο κύπελο, στο έξεργο ΗΛΟΔΟΞΟΣ. Σε καρποφόρο στεφάνι δάφνης.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Soutzos 1378.

middle 2nd c. BC
Weight 16.12 g. MD. 33 mm.
Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 740/1956

O: Head of Amazon Cyme right.
R: ΚΥΜΑΙΩΝ. Horse right; one-handed cup below horse's belly; ΗΛΟΔΟΞΟΣ in exergue. Within wreath of laurel and fruit.
Unpublished

On the type, see SNG Soutzos 1378.

Αργυρό τετράδραχμο Μύρινας, Αιολίς

52

Silver tetradrachm of Myrina, Aeolis

μέσα 2^ο αι. π.Χ.
Βάρος 16,73 γρ. ΜΔ. 34 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

E: Κεφαλή Γρυνείου Απόλλωνος προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.
O: ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ. Γρύνειος Απόλλων ιστάμενος προς τα δεξιά, κρατά στο αριστερό χέρι κλαδί δάφνης και στο δεξί φιάλη. Μπροστά στα πόδια του ομφαλός και αμφορέας, στο πεδίο αριστερά μονογράφημα. Σε καρποφόρο στεφάνι δάφνης.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 1660.

middle 2nd c. BC
Weight 16.73 g. MD. 34 mm.
Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

O: Laureate head of Apollo Gryneos right; within laurel wreath.
R: ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ. Apollo Gryneos standing right, holding laurel branch in left hand and phiale in right. Omphalos and amphora before feet, monogram in left field. Within wreath of laurel and fruit.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 1660.

Αργυρό τετράδραχμο Μύρινας, Αιολίς

53

Silver tetradrachm of Myrina, Aeolis

μέσα 2^ο αι. π.Χ.
Βάρος 16,15 γρ. ΜΔ. 36 χιλ.
Άξονας 11
Αθήνα,
NM Συλ. Σούτζου 1384

Ε: Κεφαλή Γρυνείου Απόλλωνος προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.

Ο: ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ. Γρύνειος Απόλλων ιστάμενος προς τα δεξιά, κρατά στο αριστερό χέρι κλαδί δάφνης και στο δεξί φιάλη. Μπροστά στα πόδια του ομφαλός και αμφορέας, στο πεδίο αριστερά μονογράφημα ΜΕ. Σε καρποφόρο στεφάνι δάφνης.

SNG Soutzos 1384.

middle 2nd c. BC
Weight 16.15 g. MD. 36 mm.
Axis 11
Athens,
NM Soutzos Col. 1384

Ο: Laureate head of Apollo Gryneus right.

Ρ: ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ. Apollo Gryneus standing right, holding laurel branch in left hand and phiale in right. Omphalos and amphora before feet, ME monogram in left field. Within wreath of laurel and fruit.

SNG Soutzos 1384.

Αργυρός στατήρ Μυτιλήνης, Αιολίς

54

Billon stater of Mytilene, Aeolis

500 – 490 π.Χ.
Βάρος 11,18 γρ. ΜΔ. 20 χιλ.
Αθήνα, NM Συλ. Σούτζου 1391

Ε: Δύο αντωπές κεφαλές μοσχαριών, ανάμεσά τους καρποφόρο δέντρο ελιάς.

Ο: Τραχύ έγκοιλο τετράγωνο.

SNG Soutzos 1391.

500 – 490 BC
Weight 11.18 g. MD. 20mm.
Athens, NM Soutzos Col. 1391

Ο: Confronted heads of two calves, olive tree with fruit between them.

Ρ: Rough incuse square.

SNG Soutzos 1391.

Αργυρός στατήρ Μυτιλήνης, Αιολίς

55

Billon stater of Mytilene, Aeolis

500 – 490 π.Χ.
Βάρος 11,06 γρ. ΜΔ. 20 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 739/1956

500 – 490 BC
Weight 11.06 g. MD. 20 mm.
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 739/1956

Ε: Δύο αντωπές κεφαλές μοσχαριών, ανάμεσά τους καρποφόρο δέντρο ελιάς.
Ο: Τραχύ έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 1682· SNG Soutzos 1391.

Ο: Confronted heads of two calves, olive tree with fruit between them.
R: Rough incuse square.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 1682; SNG Soutzos 1391.

Αργυρό τετράδραχμο Σάμου, Ιωνία

56

Silver tetradrachm of Samos, Ionia

400 – 365 π.Χ.
Βάρος 15,31 γρ. ΜΔ. 25 χιλ.
Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

400 – 365 BC
Weight 15.31 g. MD. 25 mm.
Axis 6
Athens, ΝΜ Saroglos Col.

Ε: Κεφαλή λέοντος κατενώπιον.
Ο: ΣΑ. Ημίτομο ταύρου προς τα δεξιά, στο πεδίο αριστερά κλαδί ελιάς, επάνω ΗΓΗΣΙΑΝΑΞ και κάτω μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Barron 1966, 205, αρ. 121-122.

Ο: Head of lion facing.
R: ΣΑ. Forepart of bull right, olive branch in left field, ΗΓΗΣΙΑΝΑΞ above, monogram below.
Unpublished

On the type, see Barron 1966, 205, nos 121-122.

Χαλκό νόμισμα Μύνδου, Καρία

57

Bronze coin of Myndos, Caria

2^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 6,53 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1479

2nd c. BC

Weight 6.53 g. MD. 20 mm. Axis 10
Athens, NM Soutzos Col. 1479

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.

Ο: [Μ]ΥΝΔ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, η κεφαλή κατενώπιον, επάνω σε καρποφόρο κλαδί ελιάς, στο πεδίο κάτω δυσανάγνωστο όνομα.

SNG Soutzos 1479.

Ο: Laureate head of Apollo right.

Ρ: [Μ]ΥΝΔ. Owl standing right on olive branch with fruit, head facing; illegible name in field below.

SNG Soutzos 1479.

Χαλκό νόμισμα Μύνδου, Καρία

58

Bronze coin of Myndos, Caria

2^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 6,18 γρ. ΜΔ. 18,30 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 744/1956

2nd c. BC

Weight 6.18 g. MD. 18.30 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 744/1956

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.

Ο: ΜΥΝ[Δ]. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, η κεφαλή κατενώπιον, επάνω σε καρποφόρο κλαδί ελιάς, στο πεδίο κάτω δυσανάγνωστο όνομα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 2639· SNG Soutzos 1479.

Ο: Laureate head of Apollo right.

Ρ: ΜΥΝ[Δ]. Owl standing right on olive branch with fruit, head facing; illegible name in field below.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 2639; SNG Soutzos 1479.

Αργυρός στατήρ Αράδου, Φοινίκη

59

Silver stater of Aradus, Phoenicia

72/1 π.Χ.

Βάρος 15,14 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 746/1956

Ε: Πυργοστεφής κεφαλή Τύχης προς τα δεξιά, με πέπλο, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΡΑΔΙΩΝ. Νίκη ιστάμενη προς τα αριστερά, φέρει στο δεξί χέρι άφλαστο και κλαδί φοίνικα στο αριστερό. Στο πεδίο αριστερά επάνω ΗΠΡ και κάτω ΜΣ. Σε καρποφόρο στεφάνι δάφνης.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Phoenicia*, 32, αρ. 264· *SNG Cop.* 54.

72/1 BC

Weight 15.14 g. MD. 26 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 746/1956

Ο: Turreted and veiled head of Tyche right; within border of dots.
R: ΑΡΑΔΙΩΝ. Nike standing left, holding aphlaston in right hand and palm branch in left. ΗΠΡ over ΜΣ in left field. Within wreath of laurel and fruit.
Unpublished

On the type, see *BMC Phoenicia*, 32, no 264; *SNG Cop.* 54.

20 λεπτά, Βασίλειον της Ελλάδος

60

20 cents, Kingdom of Greece

1969

Χαλκονικέλιο
Βάρος 2,52 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΒΠ 2456

Ε: 20 ΛΕΠΤΑ. Κλαδί ελιάς με καρπούς.
Ο: ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1969. Στέμμα και καρποφόρο στεφάνι ελιάς.

Για τον τύπο βλ. Τζαμαλής 1981, αρ. 208.

1969

Copper-nickel
Weight 2.52 g. MD. 23 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΒΠ 2456

Ο: 20 ΛΕΠΤΑ. Olive branch with fruit.
R: ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1969. Crown and olive wreath with fruit.

On the type, see Τζαμαλής 1981, no. 208.

1 ευρώ, Ελληνική Δημοκρατία

61

1 euro, Hellenic Republic

Εσωτερικά: Χαλκονικέλιο
Εξωτερικά: Ορείχαλκος, 2002.
Βάρος 7,50 γρ. ΜΔ. 23 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΒΠ 1714

Inner part: Copper-nickel
Outer part: Nickel-brass, 2002.
Weight 7.50 g. MD. 23 mm.
Axis 12
Athens, NM ΒΠ 1714

Ε: 1 EURO. Χάρτης της Ευρώπης.

Ο: 1 ΕΥΡΩ. Γλάυκα ιστάμενη προς τα δεξιά, η κεφαλή κατενώπιον. Στο πεδίο επάνω αριστερά καρποφόρο κλαδί ελιάς και ημισέληνος. Σε κύκλο από τα δώδεκα αστέρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εικονίζει αρχαίο αθηναϊκό τετράδραχμο του 5ου π.Χ. αιώνα.

Ο: 1 EURO. Map of Europe.

R: 1 ΕΥΡΩ. Owl standing right, head facing. Olive branch with fruit and crescent in upper field left. Within a border of the twelve stars symbolizing the European Union. Depicts an ancient Athenian tetradrachm of the 5th c. BC.

Μολύβδινο σύμβολο

62

Lead token

4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 8,10 γρ. ΜΔ. 22 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 1910-1911 ΙΕ' 1

4th – 3rd c. BC.
Weight 8.10 g. MD. 22 mm.
Athens, NM 1910-1911, IE' 1

A' όψη: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη μετωπικά, περιβάλλεται στο επάνω μέρος από δύο κλαδιά ελιάς.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: ΑΘΕ. Owl standing facing, surrounded above by two olive branches.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο

63

Lead token

Βάρος 3,22 γρ. ΜΔ. 15 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Κύρου 1655/1998

Weight 3.22 g. MD. 15 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 1655/1998

A' όψη: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά.
B' όψη: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά, η κεφαλή κατενώπιον. Αριστερά κλαδί ελιάς με δύο φύλλα και καρπό.
Αδημοσίευτο

Side A: Head of Athena right.
Side B: Owl standing right, head facing; left, olive branch with two leaves and fruit.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο

64

Lead token

Βάρος 4,97 γρ. ΜΔ. 21 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 2936

Weight 4.97 g. MD. 21 mm.
Athens, NM 2936

A' όψη: Αίγαγρος, κάτω από δέντρο ελιάς, ιστάμενος προς τα αριστερά, στρέφει την κεφαλή προς τα πίσω. Επάνω στο δέντρο γλαύκα.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Wild goat standing left, head turned back, beneath olive tree. Owl sitting on tree.
Side B: Blank.
Unpublished

//

ΣΤΑΦΥΛΙ

GRAPE

//

Αργυρό δίδραχμο Νεαπόλεως, Καμπανία

65

Silver didrachm of Neapolis, Campania

325 – 241 π.Χ.
Βάρος 7,22 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 8
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

325 – 241 BC
Weight 7.22 g. MD. 18 mm. Axis 8
Th. Aravanis Private Collection

Ε: Κεφαλή Νύμφης προς τα δεξιά, στο πεδίο αριστερά βότρυς.
Ο: Ανθρωπόμορφος ταύρος ιστάμενος προς τα δεξιά, επάνω ιπτάμενη Νίκη τον στεφανώνει.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 428-430· *SNG ANS*, 362-363.

O: Head of Nymph right; a bunch of grapes in left field.
R: Man-headed bull standing right, Nike flying above, crowning him.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 428-430; *SNG ANS*, 362-363.

Χαλκό νόμισμα Νεαπόλεως, Απουλία

66

Bronze coin of Neapolis, Apulia

3^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 4,38 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 772/1956

3rd c. BC
Weight 4.38 g. MD. 20 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 772/1956

Ε: Κεφαλή Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΝΕΑΠ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, σε γραμμικό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 667· *SNG ANS*, 362-363.

O: Head of Dionysus right, wearing ivy wreath; within border of dots.
R: ΝΕΑΠ. Vine with a bunch of grapes and leaves; within linear circle.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 667; *SNG ANS*, 362-363.

Αργυρή λίτρα Νάξου, Σικελία

67

Silver litra of Naxos, Sicily

περ. 520 π.Χ.
Βάρος 0,65 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 774/1956

ca 520 BC
Weight 0.65 g. MD. 11 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 774/1956

E: Κεφαλή Διονύσου προς τα αριστερά, σε στικτό κύκλο.
O: NAX/ION. Βότρυς σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Lockett 838· Jameson Col., αρ. 671.

O: Head of Dionysus left; within border of dots.
R: NAX/ION. Bunch of grapes; within border of dots.
Unpublished

On the type, see SNG Lockett 838; Jameson Col., no. 671.

Αργυρή δραχμή Νάξου, Σικελία

68

Silver drachm of Naxos, Sicily

πριν το 480 π.Χ.
Βάρος 5,49 γρ. ΜΔ. 24 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 773/1956

before 480 BC
Weight 5.49 g. MD. 24 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 773/1956

E: Κεφαλή Διονύσου προς τα αριστερά, σε στικτό κύκλο.
O: NAXION. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, έλικες και φύλλα, σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Lockett 83· SNG Cop. 485· Jameson Col., αρ. 672.

O: Head of Dionysus left; within border of dots.
R: NAXION. Vine with a bunch of grapes, volutes and leaves; within border of dots.
Unpublished

On the type, see SNG Lockett 838; SNG Cop. 485; Jameson Col., no. 672.

Αργυρό δίδραχμο Παντικαπαίου, Ταυρική Χερσόνησος

69

Silver didrachm of Panticapaeum, Tauric Chersonese

100 – 75 π.Χ.
Βάρος 8,31 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 776/1956

100 – 75 BC
Weight 8.31 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 776/1956

E: Κεφαλή Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.
O: ΠΑΝΤΙ / ΚΑΝΤΙ / ΤΩΝ. Βότρυς σε στεφάνι κισσού, επάνω μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG BM, *Black Sea* 934.

O: Head of Dionysus right, wearing ivy wreath with fruit.
R: ΠΑΝΤΙ / ΚΑΝΤΙ / ΤΩΝ. Bunch of grapes within ivy wreath; monogram above.
Unpublished

On the type, see SNG BM, *Black Sea* 934.

Χαλκό νόμισμα Διονυσοπόλεως, Κάτω Μοισία

70

Bronze coin of Dionysopolis, Lower Moesia

τέλη 3^{ου} – 2^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 5,26 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 775/1956

late 3rd – 2nd c. BC
Weight 5.26 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 775/1956

E: Κεφαλή Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού.
O: ΔΙΟΝΥΣ. Βότρυς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. BMC *Phrygia*, 182, αρ. 1, πίν. XXIII, αρ. 1; SNG KIKPE 290.

O: Head of Dionysus right, wearing ivy wreath.
R: ΔΙΟΝΥΣ. Bunch of grapes.
Unpublished

On the type, see BMC *Phrygia*, 182, no. 1, pl. XXIII, no. 1; SNG KIKPE 290.

Αργυρό τετράδραχμο Αίνου, Θράκη

71

Silver tetradrachm of Ainos, Thrace

385 – 383 π.Χ.
Βάρος 15,02 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 1
ΝΜ ΣΕΜΠ 777

Ε: Κεφαλή Ερμή σε 3/4 προς τα αριστερά, με πέτασο.
Ο: ΑΙΝΙΟΝ. Αίγα ιστάμενη προς τα δεξιά, στο πεδίο δεξιά βότρυς. Σε
έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο βλ. May 1950, αρ. 375.

385 – 383 BC
Weight 15.02 g. MD. 25 mm. Axis 1
Athens, NM ΣΕΜΠ 777

Ο: Head of Hermes facing 3/4 left, wearing petasus.
R: ΑΙΝΙΟΝ. Goat standing right, a bunch of grapes in right field;
within incuse square.
Unpublished

On the type, see May 1950, no. 375.

Χαλκό νόμισμα Βυζαντίου, Θράκη

72

Bronze coin of Byzantium, Thrace

1^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 5,12 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 778/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού, σε σι-
κτό κύκλο.
Ο: ΒΥΖΑ – ΝΤΙΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, φύλλο και έλικες, σε
σικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 501; Schönert-Geiss 1970, αρ. 2115, πίν. 130.

1st c. BC
Weight 5.12 g. MD. 21 mm. Axis 7
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 778/1956

Ο: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath; within border
of dots.
R: ΒΥΖΑ – ΝΤΙΩΝ. Vine with a bunch of grapes, leaf and volutes;
within border of dots.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 501; Schönert-Geiss 1970, no. 2115, pl. 130.

Χαλκό νόμισμα Βυζαντίου, Θράκη

73

Bronze coin of Byzantium, Thrace

επί Γέτα, 198 – 205 μ.Χ.
Βάρος 6,29 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 779/1956

under Geta, AD 198 – 205
Weight 6.29 g. MD. 22 mm. Axis 5
Athens, NM ΣΕΜΠ 779/1956

Ε: Π ΣΕΠ Γ ΕΤΑΚ Κ. Προτομή αυτοκράτορα προς τα αριστερά, σε στικτό κύκλο.

Ο: ΒΥΖΑ – ΝΤΙΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, σε στικτό κύκλο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1970, αρ. 1617, πίν. 89.

Ο: Π ΣΕΠ ΓΕΤΑΚ Κ. Bust of emperor left; within border of dots.

Ρ: ΒΥΖΑ – ΝΤΙΩΝ. Vine with a bunch of grapes and leaves; within border of dots.

Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1970, no. 1617, pl. 89.

Αργυρό τριώβολο Μαρωνείας, Θράκη

74

Silver triobol of Maroneia, Thrace

398 – 385 π.Χ.
Βάρος 2,65 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 958

398 – 385 BC
Weight 2.65 g. MD. 15 mm. Axis 12
Athens, NM 958

Ε: Ημίτομο αλόγου προς τα δεξιά, στο πεδίο αριστερά μονογράφημα και δεξιά Π.

Ο: ΜΑ ΕΠΙ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, σε στικτό τετράγωνο. Σε έγκοιλο τετράγωνο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1987, αρ. 303-311.

Ο: Forepart of horse right; monogram in left field, Π in right field.

Ρ: ΜΑ ΕΠΙ. Vine with a bunch of grapes and leaves, enclosed in dotted square; within incuse square.

Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1987, nos 303-311.

Αργυρό τριώβολο Μαρωνείας, Θράκη

75

Silver triobol of Maroneia, Thrace

398 – 385 π.Χ.
Βάρος 2,84 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 782/1956

398 – 385 BC
Weight 2.84 g. MD. 16 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 782/1956

Ε: Ημίτομο αλόγου προς τα αριστερά. Στο πεδίο αριστερά Ε, δεξιά Υ και κάτω Π.

Ο: Μ – Α. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, σε στικτό τετράγωνο. Σε έγκοιλο τετράγωνο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Corp. 614· Schönert-Geiss 1987, αρ. 207-234.

Ο: Forepart of horse left; E in left field, Y in right field, Π below.

Ρ: Μ – Α. Vine with a bunch of grapes and leaves, enclosed in dotted square; within incuse square. Unpublished

On the type, see SNG Corp. 614; Schönert-Geiss 1987, nos 207-234.

Αργυρό τριώβολο Μαρωνείας, Θράκη

76

Silver triobol of Maroneia, Thrace

397 – 386/5 π.Χ.
Βάρος 2,65 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 221

397 – 386/5 BC
Weight 2.65 g. MD. 15 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 221

Ε: Ημίτομο αλόγου προς τα αριστερά. Στο πεδίο αριστερά Μ και κάτω Τ.

Ο: Μ – Α. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, δεξιά φύλλο κισσού, σε στικτό τετράγωνο. Σε έγκοιλο τετράγωνο.

SNG Soutzos 221.

Ο: Forepart of horse left; M in left field, T below.

Ρ: Μ – Α. Vine with a bunch of grapes and leaves, ivy leaf to right, enclosed in dotted square; within incuse square.

SNG Soutzos 221.

Χαλκό νόμισμα Μαρωνείας, Θράκη

77

Bronze coin of Maroneia, Thrace

398 – 385 π.Χ.
Βάρος 1,01 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου 73

398 – 385 BC
Weight 1.01 g. MD. 12 mm. Axis 12
Athens, NM Christomanos Col. 73

Ε: Ημίτομο αλόγου προς τα δεξιά.
Ο: Μ – Α / Ρ – Ο. Βότρυς.

SNG Christomanos 73.

Ο: Forepart of horse right.
Ρ: Μ – Α / Ρ – Ο. Bunch of grapes.

SNG Christomanos 73.

Αργυρό τετράδραχμο Μαρωνείας, Θράκη

78

Silver tetradrachm of Maroneia, Thrace

386 – 347 π.Χ.
Βάρος 11,20 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 781/1956

386 – 347 BC
Weight 11.20 g. MD. 22 mm. Axis 7
Athens, NM ΣΕΜΠ 781/1956

Ε: Άλογο καλπάζει προς τα αριστερά.
Ο: ΕΠΙ – ΑΘΗ – ΝΕΩ. Κλήμα αμπέλου, με τέσσερις βότρυες και φύλλα, σε γραμμικό τετράγωνο. Στο πεδίο αριστερά στάχνη. Σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1987, αρ. 412-413.

Ο: Horse galloping left.
Ρ: ΕΠΙ – ΑΘΗ – ΝΕΩ. Vine with four clusters of grapes and leaves, enclosed in linear square. Grain ear in right field; within incuse square.
Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1987, nos 412-413.

Αργυρό τρίδραχμο Μαρωνείας, Θράκη

79

Silver tridrachm of Maroneia, Thrace

380 – 347 π.Χ.

Βάρος 13,88 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 780/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα αριστερά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.

Ο: ΘΕΟΔΟΤΟ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα σε γραμμικό τετράγωνο, στο πεδίο δεξιά θύρσος. Σε έγκοιλο τετράγωνο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1987, αρ. 385.

380 – 347 BC

Weight 13.88 g. MD. 23 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 780/1956

Ο: Head of young Dionysus left, wearing wreath of ivy and fruit.

Ρ: ΘΕΟΔΟΤΟ. Vine with a bunch of grapes and leaves enclosed in linear square; thyrsos in right field; within incuse square. Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1987, no. 385.

Χαλκό νόμισμα Μαρωνείας, Θράκη

80

Bronze coin of Maroneia, Thrace

189 – 45 π.Χ.

Βάρος 14,22 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 783/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού.

Ο: ΔΙΟΝ[ΥΣΟΥ ΣΩ]ΤΗΡΟΣ [ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ]. Διόνυσος ιστάμενος προς τα αριστερά, κρατά στο δεξί χέρι βότρυ και στο αριστερό ιμάτιο και δύο νάρθηκες, στελέχη των διονυσιακών θύρσων, ή χάρακες, στηρίγματα της αμπέλου. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1987, αρ. 1416· SNG Soutzos 224.

189 – 45 BC

Weight 14.22 g. MD. 27 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 783/1956

Ο: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath.

Ρ: ΔΙΟΝ[ΥΣΟΥ ΣΩ]ΤΗΡΟΣ [ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ]. Dionysus standing left, holding a bunch of grapes in right hand and a himation and two narthex stalks, either of Dionysian thyrsos or vine supports in left. Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1987, no. 1416; SNG Soutzos 224.

Χαλκό νόμισμα Μαρωνείας, Θράκη

81

Bronze coin of Maroneia, Thrace

189 – 45 π.Χ.
Βάρος 4,62 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 784/1956

189 – 45 BC
Weight 4.62 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 784/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού.
Ο: ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Διόνυσος ιστάμενος προς τα αριστερά, κρατά στο δεξί χέρι βότρυ και στο αριστερό ιμάτιο και δύο νάρθηκες, στελέχη των διονυσιακών θύρσων, ή χάρακες, στηρίγματα της αμπέλου.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Schönert-Geiss 1987, αρ. 1532-1540· SNG Christomanos 79.

Ο: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath.
R: ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Dionysus standing left, holding a bunch of grapes in right hand; in his left a himation and two narthex stalks, either of Dionysian thyrsos or vine supports.
Unpublished

On the type, see Schönert-Geiss 1987, nos 1532-1540; SNG Christomanos 79.

Χαλκό νόμισμα Αιγός Ποταμών, Θράκη

82

Bronze coin of Aegios Potamoi, Thrace

περ. 300 π.Χ.
Βάρος 7,93 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 11
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

ca 300 BC
Weight 7.93 g. MD. 21 mm. Axis 11
Th. Aravanis Private Collection

Ε: Κεφαλή Δήμητρος προς τα αριστερά, με ενώτιο, περιδέραιο και στεφάνη διακοσμημένη με ανθέμια, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΙΓΟΣ ΠΟ. Αίγα ιστάμενη προς τα αριστερά, κάτω από την κοιλιά της βότρυς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Evelpides 1049· SNG Christomanos 88-89.

Ο: Head of Demeter left, wearing earring, necklace, and stephane decorated with palmettes; within border of dots.
R: ΑΙΓΟΣ ΠΟ. Goat standing left; a bunch of grapes beneath its belly.
Unpublished

On the type, see SNG Evelpides 1049; SNG Christomanos 88-89.

Αργυρό τετράδραχμο Αμφιπόλεως, Μακεδονία

83

Silver tetradrachm of Amphipolis, Macedonia

410 – 357 π.Χ.

Βάρος 14,34 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 4
Αθήνα, ΝΜ ΒΕ 768/1999

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος σε 3/4 προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου δάφνης.
Ο: ΑΜΦ – ΙΠΟ – ΛΙΤ – ΩΝ. Αναμμένη δάδα σε τετράγωνο πλαίσιο, στο πεδίο αριστερά βότρυ. Σε έγκοιλο τετράγωνο.

Ladogianni 2013, 101, αρ. κατ. 81. Για τον τύπο, βλ. Lorber 1990, αρ. 41.

410 – 357 BC

Weight 14.34 g. MD. 25 mm. Axis 4
Athens, NM BE 768/1999

Ο: Head of Apollo facing 3/4 right, wearing laurel wreath with fruit.
Ρ: ΑΜΦ – ΙΠΟ – ΛΙΤ ΩΝ. Burning race-torch in a square frame; a bunch of grapes in left field; within incuse square.

Ladogianni 2013, 101, cat. no. 81. On the type, see Lorber 1990, no. 41.

Αργυρό τετράδραχμο Μένδης, Μακεδονία

84

Silver tetradrachm of Mende, Macedonia

450 – 405 π.Χ.

Βάρος 17,30 γρ. ΜΔ. 28 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 785/1956

Ε: Διόνυσος καθήμενος ανάστροφα επάνω σε όνο που κινείται προς τα δεξιά, κρατά κάνθαρο στο δεξί χέρι. Στο πεδίο δεξιά πτηνό σε στεφάνι κισσού. Σε στικτό κύκλο.

Ο: [Μ]ΕΝ – Δ – [Α]ΙΟ – Ν. Κλήμα αμπέλου με πέντε βότρυες και φύλλα, σε γραμμικό τετράγωνο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 209· SNG ANS 7, 328.

450 – 405 BC

Weight 17.30 g. MD. 28 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 785/1956

Ο: Dionysus riding backwards on ass walking right, holding kantharos in right hand; bird on ivy wreath in right field; within border of dots.

Ρ: [Μ]ΕΝ – Δ – [Α]ΙΟ – Ν. Vine with five grape clusters and leaves; within linear square.

Unpublished

On the type, see SNG Cop. 209; SNG ANS 7, 328.

Χαλκό νόμισμα Τραγίλου, Μακεδονία

85

Bronze coin of Tragilos, Macedonia

450 – 400 π.Χ.
Βάρος 4,96 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 316

450 – 400 BC
Weight 4.96 g. MD. 15 mm. Axis 10
Athens, NM Soutzos Col. 316

E: Κεφαλή Ερμή προς τα δεξιά, με πέτασο.
O: T – ΠΑΙΔΙ – Ο – Ν. Ρόδο, στο πεδίο δεξιά βότρυς.

SNG Soutzos 316. Για τον τύπο, βλ. SNG Corp 451· Παπαευαγγέλου 1995, 56.

O: Head of Hermes right, wearing petasus.
R: T – ΠΑΙΔΙ – Ο – Ν. Rose; a bunch of grapes in right field.

SNG Soutzos 316. On the type, see SNG Corp. 451; Παπαευαγγέλου 1995, 56.

Χαλκό νόμισμα Ευρέας, Θεσσαλία

86

Bronze coin of Eureka, Thessaly

πριν το 344 π.Χ.
Βάρος 5,81 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 786/1956

before 344 BC
Weight 5.81 g. MD. 19 mm. Axis 11
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 786/1956

E: Κεφαλή Νύμφης σε 3/4 προς τα αριστερά, με στεφάνι από φύλλα αμπέλου.
O: [ΕΥΡΕΑΙ]/ΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, έλικες και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Rogers 1932, αρ. 211· SNG Corp. 49.

O: Head of Nymph facing 3/4 left, wearing wreath of vine leaves.
R: [ΕΥΡΕΑΙ]/ΩΝ. Vine with a bunch of grapes, volutes and leaves.
Unpublished

On the type, Rogers 1932, no. 211; see SNG Corp. 49.

Χαλκό νόμισμα Ευρέας, Θεσσαλία

87

Bronze coin of Eurea, Thessaly

πριν το 344 π.Χ.
Βάρος 6,95 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 793/1956

before 344 BC
Weight 6.95 g. MD. 20 mm. Axis 5
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 793/1956

Ε: Κεφαλή Νύμφης σε 3/4 προς τα αριστερά με στεφάνι από φύλλα αμπέλου.
Ο: [ΕΥΡΕΑΙΩΝ]. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, έλικες και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Rogers 1932, αρ. 211· SNG Cop. 49.

O: Head of Nymph facing 3/4 left, wearing wreath of vine leaves.
R: [ΕΥΡΕΑΙΩΝ]. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see Rogers 1932, no. 211; SNG Cop. 49.

Χαλκό νόμισμα Μελιβοίας, Θεσσαλία

88

Bronze coin of Meliboea, Thessaly

400 – 344 π.Χ.
Βάρος 5,25 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 789/1956

400 – 344 BC
Weight 5.25 g. MD. 18 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 789/1956

Ε: Κεφαλή της Νύμφης Μελιβοίας σε 3/4 προς τα αριστερά, με βότρυες ανάμεσα στους βοστρύχους των μαλλιών της. Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΜΕΛΙΒΟΙΕ[ΩΝ]. Βλαστός αμπέλου με δύο βότρυες και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Rogers 1932, αρ. 390· SNG Cop. 170.

O: Head of Nymph Meliboea facing 3/4 left, the locks of her hair entwined with bunches of grapes; within border of dots.
R: ΜΕΛΙΒΟΙΕ[ΩΝ]. Vine with two bunches of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see Rogers 1932, no. 390; SNG Cop. 170.

Χαλκό νόμισμα Μελιβοίας, Θεσσαλία

89

Bronze coin of Meliboea, Thessaly

400 – 344 π.Χ.
Βάρος 5,38 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 792/1956

400 – 344 BC
Weight 5.38 g. MD. 18 mm. Axis 9
Athens, NM ΣΕΜΠ 792/1956

Ε: Κεφαλή της Νύμφης Μελιβοίας σε 3/4 προς τα αριστερά, με βότρες ανάμεσα στους βοστρύχους των μαλλιών της. Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΜΕΛΙΒ[ΟΙΕΩΝ]. Βλαστός αμπέλου με δύο βότρες και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Rogers 1932, αρ. 390· SNG Cop. 170.

Ο: Head of Nymph Meliboea facing 3/4 left, the locks of her hair entwined with bunches of grapes; within border of dots.
R: ΜΕΛΙΒ[ΟΙΕΩΝ]. Vine with two grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see Rogers 1932, no. 390; SNG Cop. 170.

Χαλκό νόμισμα Μελιβοίας, Θεσσαλία

90

Bronze coin of Meliboea, Thessaly

400 – 344 π.Χ.
Βάρος 2,12 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 8
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 382

400 – 344 BC
Weight 2.12 g. MD. 12 mm. Axis 8
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 382

Ε: Κεφαλή Νύμφης Μελιβοίας προς τα δεξιά.
Ο: Μ Ε - Λ Ι. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.

SNG Soutzos 382.

Ο: Head of Nymph Meliboea right.
R: Μ Ε - Λ Ι. Vine with a bunch of grapes and leaves.

SNG Soutzos 382.

Χαλκό νόμισμα Μελιβοίας, Θεσσαλία

91

Bronze coin of Meliboea, Thessaly

400 – 344 π.Χ.
Βάρος 7,4 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 4
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 791/1956

400 – 344 BC
Weight 7.4 g. MD. 19 mm. Axis 4
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 791/1956

Ε: Κεφαλή Νύμφης Μελιβοίας προς τα δεξιά, με ενώτιο, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΜΕΛΙ – ΒΟΕ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Rogers 1932, αρ. 391· SNG Cop. 171.

Ο: Head of Nymph Meliboea right, wearing earring; within border of dots.
R: ΜΕΛΙ – ΒΟΕ. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see Rogers 1932, no. 391; SNG Cop. 171.

Χαλκό νόμισμα Ριζούντος, Θεσσαλία

92

Bronze coin of Rhizous, Thessaly

352 – 344 π.Χ.
Βάρος 6,80 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 795/1956

352 – 344 BC
Weight 6.80 g. MD. 21 mm. Axis 3
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 795/1956

Ε: Κεφαλή Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης, σε στικτό κύκλο.
Ο: [PI] ΠΟΥΣΙΩ[N]. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα. Πλησίον του μίσχου, αριστερά, Δ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Rogers 1932, αρ. 537· SNG KIKPE 503.

Ο: Laureate head of Zeus right; within border of dots.
R: [PI] ΠΟΥΣΙΩ[N]. Vine with a bunch of grapes and leaves; left, near the stem, Δ.
Unpublished

On the type, see Rogers 1932, no. 537; SNG KIKPE 503.

Αργυρός στατήρ Πεπαρήθου, Θεσσαλία

93

Silver stater of Peperethos, Thessaly

500 – 480 π.Χ.
Βάρος 16,51 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 796/1956

500 – 480 BC
Weight 16.51 g. MD. 23 mm. Axis 5
Athens, NM ΣΕΜΠ 796/1956

E: Βότρυς.
O: Κορινθιακό κράνος προς τα δεξιά, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο
Για τον τύπο, βλ. Σβορώνος 1905β, 339, πίν. XI, αρ. 18-20· *Weber Col.*, αρ. 2958.

O: Bunch of grapes.
R: Corinthian helmet right; within incuse square.
Unpublished
On the type, see Σβορώνος 1905β, 339, pl. XI, nos 18-20; *Weber Col.*, no. 2958.

Αργυρό διώβολο Κερκύρας, Ήπειρος

94

Silver diobol of Corcyra, Epirus

435 – 375/60 π.Χ.
Βάρος 1,13 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Μουρούζη 122

435 – 375/60 BC
Weight 1.13 g. MD. 12 mm. Axis 3
Athens, ΝΜ Μουρούζη 122

E: Κεφαλή κριού προς τα δεξιά.
O: Κ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ.
Ποστολάκας 1868, 14, αρ. 122, πίν. Α'. Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 154· *SNG Soutzos* 457.

O: Ram's head right.
R: Κ – Ο. Vine shoot with a bunch of grapes.
Ποστολάκας 1868, 14, no. 122, pl. Α'. On the type, see *SNG Cop.* 154; *SNG Soutzos* 457.

Αργυρό διώβολο Κερκύρας, Ήπειρος

95

Silver diobol of Corcyra, Epirus

435 – 375/60 π.Χ.
Βάρος 1,07 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 457

E: Κεφαλή κριού προς τα δεξιά, σε στικτό κύκλο.
O: Κ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ.

SNG Soutzos 457.

O: Ram's head right; within border of dots.
R: Κ – Ο. Vine shoot with a bunch of grapes.

SNG Soutzos 457.

435 – 375/60 BC
Weight 1.07 g. MD. 11 mm. Axis 11
Athens, NM Soutzos Col. 457

Αργυρό διώβολο Κερκύρας, Ήπειρος

96

Silver diobol of Corcyra, Epirus

435 – 375/60 π.Χ.
Βάρος 1,31 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 802/1956

E: Κεφαλή κριού προς τα δεξιά.
O: Κ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 154· SNG Soutzos 457.

O: Ram's head right.
R: Κ – Ο. Vine shoot with a bunch of grapes.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 154; SNG Soutzos 457.

435 – 375/60 BC
Weight 1.31 g. MD. 11 mm. Axis 10
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 802/1956

Χαλκό νόμισμα Κερκύρας, Ήπειρος

97

Bronze coin of Corcyra, Epirus

350/30 – 290/50 π.Χ.
Βάρος 3,95 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 797/1956

350/30 – 290/50 BC
Weight 3.95 g. MD. 17 mm. Axis 5
Athens, NM ΣΕΜΠ 797/1956

Ε: Κ – Ο. Αμφορέας.
Ο: Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα. Στο πεδίο εκατέρωθεν Μ και Ι.
Αδημοσίευτο

Ο: Κ – Ο. Amphora.
R: Vine shoot with a bunch of grapes and leaves; in field on either side,
M and I.
Unpublished

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 163-166· SNG Soutzos 460-461.

On the type, see SNG Cop. 163-166; SNG Soutzos 460-461.

Χαλκό νόμισμα Κερκύρας, Ήπειρος

98

Bronze coin of Corcyra, Epirus

350/30 – 290/50 π.Χ.
Βάρος 4,6 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 460

350/30 – 290/50 BC
Weight 4.6 g. MD. 17 mm. Axis 5
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 460

Ε: Κ – Ο. Αμφορέας.
Ο: Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, σε έγκοιλο κύκλο.

Ο: Κ – Ο. Amphora.
R: Vine shoot with a bunch of grapes and leaves; within incuse circle.

SNG Soutzos 460.

SNG Soutzos 460.

Αργυρό δίδραχμο Κερκύρας, Ήπειρος

99

Silver didrachm of Corcyra, Epirus

300 – 229 π.Χ.
Βάρος 5,10 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Μουρούζη 77

300 – 229 BC
Weight 5.10 g. MD. 18 mm. Axis 11
Athens, NM Mourouzis Col. 777

Ε: ΚΟΡ – ΚΥ – ΡΑΙΩΝ. Ημίτομο αγελάδας, ιστάμενης προς τα δεξιά.
Ο: Παραλληλόγραμμο διηρημένο σε δύο ίσα τετράγωνα με φυτικό διάκοσμο. Στο πεδίο αριστερά βότρυς και κάτω Σ, δεξιά φύλλο κισσού και κάτω Ω. Σε διπλό γραμμικό κύκλο.

Ποστολάκας 1868, 10, αρ. 77. Για τον τύπο, βλ. *McClellan Col.*, αρ. 5214; *SNG Cop.* 171.

Ο: ΚΟΡ – ΚΥ – ΡΑΙΩΝ. Forepart of cow standing right.
Ρ: Rectangle divided into two equal squares with floral decoration; a bunch of grapes in left field, Σ below; ivy leaf in right field, Ω below; within double linear border.

Ποστολάκας 1868, 10, no. 77. On the type, see *McClellan Col.*, no. 5214; *SNG Cop.* 171.

Χαλκό νόμισμα Κερκύρας, Ήπειρος

100

Bronze coin of Corcyra, Epirus

300 – 229 π.Χ.
Βάρος 3,01 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 799/1956

300 – 229 BC
Weight 3.01 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 799/1956

Ε: ΚΟΡ. Ημίτομο ιστάμενης αγελάδας προς τα δεξιά.
Ο: Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα. Στο πεδίο εκατέρωθεν Σ και Ο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 178.

Ο: ΚΟΡ. Forepart of cow standing right.
Ρ: Vine shoot with a bunch of grapes and leaves; in field on either side, Σ and Ο.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 178.

Αργυρός στατήρ Κοινού Ακαρνανών

101

Silver stater of Acarnanian League

320 – 280 π.Χ.

Βάρος 8,35 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ 15/2090α

Ε: Πήγασος πετά προς τα αριστερά. Κάτω από την κοιλιά του μονογράφημα ΑΚ.

Ο: Κεφαλή Αθηνάς προς τα αριστερά, με κορινθιακό κράνος. Στο πεδίο δεξιά βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Corinth*, 113, αρ. 1, πίν. XXX, αρ. 5· *BCD Akarnanien und Aetolien*, αρ 13.

320 – 280 BC

Weight 8.35 g. MD. 22 mm. Axis 5
Athens, NM 15/2090α

Ο: Pegasus flying left; AK monogram beneath its belly.

Ρ: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet; vine shoot with a bunch of grapes and leaves, in right field.

Unpublished

On the type, see *BMC Corinth*, 113, no. 1, pl. XXX, no. 5; *BCD Akarnanien und Aetolien*, lot 13.

Αργυρός οβολός Οπουντίων Λοκρών

102

Silver obol of Locri Opuntii

350 – 340 π.Χ.

Βάρος 0,73 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 804/1956

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα αριστερά, με στεφάνι δάφνης.

Ο: Λ – [Ο]. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες. Στο πεδίο εκατέρωθεν φύλλο κισσού και τρίαινα.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BCD Lokris – Phokis*, αρ. 88· Hoover 2014, αρ. 975.

350 – 340 BC

Weight 0.73 g. MD. 11 mm. Axis 10
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 804/1956

Ο: Laureate head of Apollo left.

Ρ: Λ – [Ο]. Vine shoot with a bunch of grapes and volutes; in field on either side, ivy leaf and trident.

Unpublished

On the type, see *BCD Lokris – Phokis*, lot 88; Hoover 2014, no. 975.

Αργυρός οβολός Οπουντίων Λοκρών

103

Silver obol of Locri Opuntii

350 – 340 π.Χ.
Βάρος 0,83 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 805/1956

350 – 340 BC
Weight 0.83 g. MD. 12 mm. Axis 9
Athens, NM ΣΕΜΠ 805/1956

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα αριστερά με στεφάνι δάφνης.
Ο: Λ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες. Στο πεδίο εκατέρωθεν φύλλο κισσού και τρίαινα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BCD Lokris – Phokis*, αρ. 88· Hoover 2014, αρ. 975.

Ο: Laureate head of Apollo left.
R: Λ – Ο. Vine with a bunch of grapes and volutes; ivy leaf and trident on either side in field.
Unpublished

On the type, see *BCD Lokris – Phokis*, lot 88; Hoover 2014, no. 975.

Αργυρός οβολός Οπουντίων Λοκρών

104

Silver obol of Locri Opuntii

350 – 340 π.Χ.
Βάρος 0,83 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 806/1956

350 – 340 BC
Weight 0.83 g. MD. 12 mm. Axis 9
Athens, NM ΣΕΜΠ 806/1956

Ε: ΔΟ – ΚΡ. Αμφορέας. Από το στόμιό του κρέμεται αριστερά βλαστός με βότρυ και δεξιά βλαστός με φύλλο κισσού.
Ο: Δεκαεξάκτινο αστέρι, σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BCD Lokris – Phokis*, αρ. 89-91· Hoover 2014, αρ. 976.

Ο: ΔΟ – ΚΡ. Amphora; a bunch of grapes is hanging from its mouth to the left, a sprout with ivy leaf to the right.
R: Sixteen-rayed star; within border of dots.
Unpublished

On the type, see *BCD Lokris – Phokis*, lots 89-91; Hoover 2014, no. 976.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών 105 Bronze coin of Locri Opuntii

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 1,82 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 807/1956

330 – 300 BC
Weight 1.82 g. MD. 15 mm. Axis 5
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 807/1956

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα αριστερά με στεφάνι δάφνης.
Ο: Λ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες. Στο πεδίο κάτω αριστερά φύλλο κισσού.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 72; *SNG Christomanos* 691; Hoover 2014, αρ. 986.

Ο: Laureate head of Apollo left.
R: Λ – Ο. Vine with a bunch of grapes and volutes. Ivy leaf in left field below.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 72; *SNG Christomanos* 691; Hoover 2014, no. 986.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών 106 Bronze coin of Locri Opuntii

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 2,23 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 808/1956

330 – 300 BC
Weight 2.23 g. MD. 16 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 808/1956

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα αριστερά με στεφάνι δάφνης.
Ο: Λ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες. Στο πεδίο κάτω αριστερά φύλλο κισσού.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 72; *SNG Christomanos* 691; Hoover 2014, αρ. 986.

Ο: Laureate head of Apollo left.
R: Λ – Ο. Vine with a bunch of grapes and volutes. Ivy leaf in left field below.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 72; *SNG Christomanos* 691; Hoover 2014, no. 986.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών

107

Bronze coin of Locri Opuntii

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 1,90 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου 691

330 – 300 BC
Weight 1.90 g. MD. 15 mm. Axis 11
Athens, NM Christomanos Col. 691

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα αριστερά με στεφάνι δάφνης.
Ο: Λ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες. Στο πεδίο κάτω αριστερά φύλλο κισσού.

SNG Christomanos 691.

Ο: Laureate head of Apollo left.
R: Λ – Ο. Vine with a bunch of grapes and volutes. Ivy leaf in left field below.

SNG Christomanos 691.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών

108

Bronze coin of Locri Opuntii

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 3,00 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου 705

330 – 300 BC
Weight 3.00 g. MD. 15 mm. Axis 6
Athens, NM Christomanos Col. 705

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Ο: Λ – Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες.

SNG Christomanos 705.

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
R: Λ – Ο. Vine with a bunch of grapes and volutes.

SNG Christomanos 705.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών 109

Bronze coin of Locri Opuntii

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 1,90 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 543

330 – 300 BC
Weight 1.90 g. MD. 15 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 543

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, στο πεδίο επάνω Δ Ε.
Ο: ΔΟΚ – ΡΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, στο πεδίο επάνω Ο.

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; Δ Ε in field above.
Ρ: ΔΟΚ – ΡΩΝ. Vine with a bunch of grapes and leaves; Ο in field above.

SNG Soutzos 543.

SNG Soutzos 543.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών 110

Bronze coin of Locri Opuntii

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 2,15 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Χριστομάνου 698

330 – 300 BC
Weight 2.15 g. MD. 13 mm. Axis 12
Athens, NM Christomanos Col. 698

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Ο: ΔΟΚ – ΡΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες.

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
Ρ: ΔΟΚ – ΡΩΝ. Vine with a bunch of grapes and volutes.

SNG Christomanos 698.

SNG Christomanos 698.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών **111** Bronze coin of Locri Opuntii

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 3,62 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 809/1956

330 – 300 BC
Weight 3.62 g. MD. 16 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 809/1956

E: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
O: ΔΟΚ – [ΡΩΝ]. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 67· SNG Soutzos 542.

O: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
R: ΔΟΚ – [ΡΩΝ]. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 67; SNG Soutzos 542.

Χαλκό νόμισμα Οπουντίων Λοκρών **112** Bronze coin of Locri Opuntii

περ. 300 π.Χ.
Βάρος 2,09 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 811/1956

ca 300 BC
Weight 2.09 g. MD. 19 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 811/1956

E: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
O: ΔΟΚΡ ΕΠΙΚΝΑ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 74-76· SNG Soutzos 544-54· Hoover 2014, αρ. 984.

O: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
R: ΔΟΚΡ ΕΠΙΚΝΑ. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 74-76; SNG Soutzos 544-545; Hoover 2014, no. 984.

Αργυρό τεταρτημόριο Θηβών, Βοιωτία

113

Silver tetartemorion of Thebes, Boeotia

426 – 395 π.Χ.
Βάρος 0,22 γρ. ΜΔ. 7 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 593

426 – 395 BC
Weight 0.22 g. MD. 7 mm.
Athens, NM Soutzos Col. 593

E: Βοιωτική ασπίδα.
O: Θ – [E]. Βότρυς.

SNG Soutzos 593.

O: Boeotian shield.
R: Θ – [E]. Bunch of grapes.

SNG Soutzos 593.

Αργυρό τεταρτημόριο Θηβών, Βοιωτία

114

Silver tetartemorion of Thebes, Boeotia

395 – 387 π.Χ.
Βάρος 0,20 γρ. ΜΔ. 7 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Χριστομάνου 760

395 – 387 BC
Weight 0.20 g. MD. 7 mm.
Athens, NM Christomanos Col. 760

E: Βοιωτική ασπίδα.
O: Θ-Ε. Βότρυς.

SNG Christomanos 760.

O: Boeotian shield.
R: Θ-Ε. Bunch of grapes.

SNG Christomanos 760.

Αργυρό τετράβολο Ερετρίας, Εύβοια

115

Silver tetrobol of Eretria, Euboea

197 – 146 π.Χ.
Βάρος 2,77 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 812/1956

197 – 146 BC
Weight 2.77 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 812/1956

E: [EPET]PIEΩ[N]. Κεφαλή Νύμφης Ευβοίας προς τα δεξιά.
O: [Φ]ΑΝΙΑΣ. Βλαστός αμπέλου με δύο βότρυες και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Central Greece*, 123, αρ. 43, πίν. XXIII, αρ. 11· *SNG Cop.* 498.

O: [EPET]PIEΩ[N]. Head of Nymph Euboea right.
R: [Φ]ΑΝΙΑΣ. Vine with two bunches of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see *BMC Central Greece*, 123, no. 43, pl. XXIII, no. 11; *SNG Cop.* 498.

Αργυρή δραχμή Ιστιαιάς, Εύβοια

116

Silver drachm of Histiaea, Euboea

Β' μισό 4^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 3,52 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 813/1956

Second half of 4th c. BC
Weight 3.52 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 813/1956

E: Κεφαλή Νύμφης Ιστιαιάς προς τα δεξιά, με ενώτιο και στεφάνι αμπέλου.
O: ΙΣΤΙ. Αγελάδα ιστάμενη προς τα δεξιά, μπροστά από κλήμα αμπέλου, με δύο βότρυες και φύλλα. Στο πεδίο δεξιά μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 516· *SNG Alpha Bank* 923-924.

O: Head of Nymph Histiaea right, wearing earring and vine wreath.
R: ΙΣΤΙ. Cow standing right, before vine with two bunches of grapes and leaves; monogram in right field.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 516; *SNG Alpha Bank* 923-924.

Χαλκό νόμισμα Ιστιαίας, Εύβοια

117

Bronze coin of Histiaea, Euboea

4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 5,35 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 814/1956

4th – 3rd c. BC

Weight 5.35 g. MD. 20 mm. Axis 2
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 814/1956

Ε: Κεφαλή Νύμφης Ιστιαίας προς τα δεξιά, με στεφάνι αμπέλου.

Ο: Ι – Σ – Τ – Ι. Αγελάδα ιστάμενη προς τα δεξιά, μπροστά από κλήμα αμπέλου με δύο βότρυες.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 510· SNG Alpha Bank 926-931.

Ο: Head of Nymph Histiaea right, wearing vine wreath.

R: Ι – Σ – Τ – Ι. Cow standing right, before vine with two bunches of grapes.

Unpublished

On the type, see SNG Cop. 510; SNG Alpha Bank 926-931.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού

118

Bronze coin of Euboean League

304 – 290 π.Χ.

Βάρος 3,46 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 815/1956

304 – 290 BC

Weight 3.46 g. MD. 17 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 815/1956

Ε: Αγελάδα ιστάμενη προς τα αριστερά. Στο πεδίο, επάνω αστέρι και κάτω μονογράφημα ΑΙ.

Ο: ΕΥ[Β]. Βλαστός αμπέλου με δύο βότρυες. Στο πεδίο, επάνω αστέρι.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Picard 1979, 170, εκδ. 20· SNG Alpha Bank 987.

Ο: Cow standing left. Star in field above and monogram AI below.

R: ΕΥ[Β]. Vine with two bunches of grapes. Star in field above.

Unpublished

On the type, see Picard 1979, 170, emiss. 20; SNG Alpha Bank 987.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού **119** Bronze coin of Euboean League

272 – 267 π.Χ.
Βάρος 1,69 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 817/1956

272 – 267 BC
Weight 1.69 g. MD. 15 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 817/1956

Ε: Αγελάδα ιστάμενη προς τα δεξιά, στο πεδίο επάνω κέρασ και κάτω δεξιά θυμιατήριο.

Ο: ΕΥ – ΒΟ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Picard 1979, 171, εκδ . 25· *BCD Euboeia*, αρ. 77.

Ο: Cow standing right, horn above; in field above cornucopia, below right thymiaterion.

Ρ: ΕΥ – ΒΟ. Vine with a bunch of grapes.

Unpublished

On the type, see Picard 1979, 171, emiss. 25; *BCD Euboeia*, lot 77.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού **120** Bronze coin of Euboean League

272 – 267 π.Χ.
Βάρος 1,91 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 649

272 – 267 BC
Weight 1.91 g. MD. 12 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 649

Ε: Αγελάδα ιστάμενη προς τα δεξιά, στο πεδίο επάνω ρόπαλο.

Ο: ΕΥΒΟ. Βλαστός αμπέλου με βότρυες, έναν μεγάλο στη μέση και από έναν μικρό σε κάθε άκρη του.

SNG Soutzos 649.

Ο: Cow standing right; in field above club.

Ρ: ΕΥΒΟ. Vine with bunches of grapes, one large in the middle and two small ones on either side.

SNG Soutzos 649.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού **121** Bronze coin of Euboean League

272 – 267 π.Χ.
Βάρος 1,89 γρ. ΜΔ. 14 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Χριστομάνου 898

272 – 267 BC
Weight 1.89 g. MD. 14 mm. Axis 11
Athens, NM Christomanos Col. 898

Ε: Αγελάδα ιστάμενη προς τα δεξιά, στο πεδίο επάνω ξίφος.
Ο: ΕΥΒΟ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ. Στο πεδίο αριστερά τρόπαιο.
SNG Christomanos 898.

Ο: Cow standing right; in field above sword.
R: EYBO. Vine with a bunch of grapes; trophy in left field.
SNG Christomanos 898.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού **122** Bronze coin of Euboean League

272 – 267 π.Χ.
Βάρος 2,23 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 818/1956

272 – 267 BC
Weight 2.23 g. MD. 13 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 818/1956

Ε: Αγελάδα ιστάμενη προς τα δεξιά. Στο πεδίο επάνω ρόπαλο.
Ο: ΕΥΒΟ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ.
Αδημοσίευτο
Για τον τύπο, βλ. Picard 1979, 171, πίν. XXX, εκδ. 23· SNG Alpha Bank 991-992.

Ο: Cow standing right; club in field above.
R: EYBO. Vine with a bunch of grapes.
Unpublished
On the type, see Picard 1979, 171, pl. XXX, emiss. 23; SNG Alpha Bank 991-992.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού

123

Bronze coin of Euboean League

194 – 192 π.Χ.
Βάρος 5,86 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου 887

194 – 192 BC
Weight 5.86 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, NM Christomanos Col. 887

E: Αγελάδα καθήμενη προς τα δεξιά.
O: [EYBOEΩN]. Βλαστός αμπέλου με δύο βότρνες και φύλλα.

SNG Christomanos 887.

O: Cow sitting right.
R: [EYBOEΩN]. Vine with two bunches of grapes and leaves.

SNG Christomanos 887.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού

124

Bronze coin of Euboean League

194 – 192 π.Χ.
Βάρος 3,87 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 1896-1897, IB', I', 509

194 – 192 BC
Weight 3.87 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM 1896-1897, IB', I', 509

E: Αγελάδα καθήμενη προς τα δεξιά. Στο πεδίο επάνω, αστέρι.
O: [EYBOEΩN]. Βλαστός αμπέλου με δύο βότρνες και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Picard 1979, 192, πίν. XXX, εκδ. 28· SNG Alpha Bank 994·
SNG Christomanos 886.

O: Cow sitting right; star in field above.
R: [EYBOEΩN]. Vine with two bunches of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see Picard 1979, 192, pl. XXX, emiss. 28; SNG Alpha Bank 994;
SNG Christomanos 886.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού

125

Bronze coin of Euboean League

194 – 192 π.Χ.
Βάρος 3,87 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου 886

194 – 192 BC
Weight 3.87 g. MD. 16 mm. Axis 12
Athens, NM Christomanos Col. 886

Ε: Αγελάδα καθήμενη προς τα δεξιά. Στο πεδίο, επάνω αστέρι, στο έξεργο [ΣΑ]ΤΥΡΟΣ.

Ο: [ΕΥΒΟΕΩΝ]. Βλαστός αμπέλου με δύο βότρυες και φύλλα.

SNG Christomanos 886.

Ο: Cow sitting right; star in field above; in exergue [ΣΑ]ΤΥΡΟΣ.

Ρ: [ΕΥΒΟΕΩΝ]. Vine with two bunches of grapes and leaves.

SNG Christomanos 886.

Χαλκό νόμισμα Αθηνών, Αττική

126

Bronze coin of Athens, Attica

120 – 175 μ.Χ.
Βάρος 1,69 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 762

AD 120 – 175
Weight 1.69 g. MD. 12 mm. Axis 3
Athens, NM Soutzos Col. 762

Ε: Προτομή Θησέα προς τα δεξιά με ρόπαλο στον ώμο, σε στικτό κύκλο.

Ο: Α-[ΘΗ]. Βότρυς, σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 762.

Ο: Bust of Theseus right, club across shoulder; within border of dots.

Ρ: Α-[ΘΗ]. Bunch of grapes; within border of dots.

SNG Soutzos 762.

Αργυρό ημίδραχμο Ολυμπίας, Ήλις 127 Silver hemidrachm of Olympia, Elis

340 – 330 π.Χ.
Βάρος 2,99 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 819/1956

340 – 330 BC
Weight 2.99 g. MD. 16 mm. Axis 11
Athens, NM ΣΕΜΠ 819/1956

Ε: Κεφαλή Νύμφης Ολυμπίας προς τα αριστερά.
Ο: F – Α. Αετός ιστάμενος προς τα δεξιά, με κλειστά φτερά, στο πεδίο αριστερά βλαστός αμπέλου με βότρυ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Seltman 1921, αρ. 23, πίν. XII· *BCD Olympia*, αρ. 194.

Ο: Head of Nymph Olympia left.
R: F - A. Eagle standing right, wings closed; vine with a bunch of grapes in left field.
Unpublished

On the type, see Seltman 1921, no. 23, pl. XII; *BCD Olympia*, lot 194.

Αργυρό ημίδραχμο Ολυμπίας, Ήλις 128 Silver hemidrachm of Olympia, Elis

340 – 330 π.Χ.
Βάρος 2,97 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 820/1956

340 – 330 BC
Weight 2.97 g. MD. 17 mm. Axis 11
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 820/1956

Ε: Κεφαλή Νύμφης Ολυμπίας προς τα αριστερά.
Ο: F – Α. Αετός ιστάμενος προς τα αριστερά, με κλειστά φτερά, στο πεδίο δεξιά βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *McClellan Col.*, αρ. 6663· *BCD Olympia*, αρ. 195.

Ο: Head of Nymph Olympia left.
R: F – A. Eagle standing left, wings closed; vine with a bunch of grapes and leaf in right field.
Unpublished

On the type, see *McClellan Col.*, no. 6663; *BCD Olympia*, lot 195.

Αργυρό ημίδραχμο Κορώνης, Μεσσηνία

129

Silver hemidrachm of Corone, Messenia

1^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 2,32 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ 60/4238α

1st c. BC
Weight 2.32 g. MD. 15 mm. Axis 1
Athens, NM 60/4238α

E: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.
O: Κ – ΟΡ. Βότρυς, κάτω Η. Σε στεφάνι κισσού.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 533; Grandjean 2003, 154, πίν. XXVI, αρ. 6.

O: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.
R: Κ – ΟΡ. Bunch of grapes, below H; within ivy wreath.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 533; Grandjean 2003, 154, pl. XXVI, no. 6.

Αργυρό ημίδραχμο Κορώνης, Μεσσηνία

130

Silver hemidrachm of Corone, Messenia

1^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 2,46 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 822/1956

1st c. BC
Weight 2.46 g. MD. 15 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 822/1956

E: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.
O: Κ – ΟΡ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, κάτω Θ. Σε στεφάνι κισσού.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Grandjean 2003, 154, πίν. XXVI, αρ. 7.

O: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.
R: Κ – ΟΡ. Vine with a bunch of grapes, below Θ; within ivy wreath.
Unpublished

On the type, see Grandjean 2003, 154, pl. XXVI, no. 7.

Χαλκό νόμισμα Καρθαίας Κέας, Κυκλάδες

131

Bronze coin of Carthaea of Ceos, Cyclades

4^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 5,48 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1215

4th c. BC

Weight 5.48 g. MD. 19 mm. Axis 5
Athens, NM Soutzos Col. 1215

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού.

Ο: ΚΑΡΘ[Α]. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, στο πεδίο κάτω αριστερά αστέρι.

SNG Soutzos 1215.

Ο: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath.

R: ΚΑΡΘ[Α]. Vine with a bunch of grapes; star in left field below.

SNG Soutzos 1215.

Χαλκό νόμισμα Καρθαίας Κέας, Κυκλάδες

132

Bronze coin of Carthaea of Ceos, Cyclades

4^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 5,04 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΑΕ 668

4th c. BC

Weight 5.04 g. MD. 20 mm. Axis 5
Athens, NM AE 668

Ε: Κεφαλή Διονύσου προς τα δεξιά, με καρποφόρο στεφάνι κισσού.

Ο: ΚΑΡΘΑ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, στο πεδίο κάτω αριστερά αστέρι.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Crete and the Aegean Islands*, 93, αρ. 42, πίν. XXI, αρ. 23·
Papageorgiadou-Banis 1997, 97, αρ. 45· SNG Soutzos 1215.

Ο: Head of Dionysus right, wearing wreath of ivy and fruit.

R: ΚΑΡΘΑ. Vine with a bunch of grapes; star in left field below.
Unpublished

On the type, see *BMC Crete and the Aegean Islands*, 93, no. 42, pl. XXI, no. 23;
Papageorgiadou-Banis 1997, 97, no. 45; SNG Soutzos 1215.

Χαλκό νόμισμα Ιουλίδος Κέας, Κυκλάδες

133

Bronze coin of Ioulis of Ceos, Cyclades

1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 7,11 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 823/1956

1st c. BC

Weight 7,11 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 823/1956

Ε: Κεφαλή Αρτέμιδος προς τα δεξιά.

Ο: ΙΟΥ – ΛΙ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα. Στο πεδίο επάνω αριστερά Ε.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Crete and the Aegean Islands*, 96, αρ. 75-76, πίν. XXII, αρ. 16-17; Papageorgiadou-Banis 1997, 89, αρ. 104-106.

Ο: Head of Artemis right.

R: IOY – ΛΙ. Vine with a bunch of grapes and leaves; in right field above E.
Unpublished

On the type, see *BMC Crete and the Aegean Islands*, 96, nos 75-76, pl. XXII, nos 16-17; Papageorgiadou-Banis 1997, 89, nos 104-106.

Χαλκό νόμισμα Ιουλίδος Κέας, Κυκλάδες

134

Bronze coin of Ioulis of Ceos, Cyclades

1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 4,34 γρ. ΜΔ. 14 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου 888

1st c. BC

Weight 4.34 g. MD. 14 mm. Axis 7
Athens, NM Christomanos Col. 888

Ε: Κεφαλή Αρτέμιδος προς τα δεξιά.

Ο: [ΙΟΥ] – Λ[Ι]. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Crete and the Aegean Islands*, 96, αρ. 75, πίν. XXII, αρ. 16-17; Papageorgiadou-Banis 1997, 89, αρ. 107-111.

Ο: Head of Artemis right.

R: [IOY] – Λ[I]. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see *BMC Crete and the Aegean Islands*, 96, no. 75, pl. XXII, nos 16-17; Papageorgiadou-Banis 1997, 89, nos 107-111.

Χαλκό νόμισμα Μυκόνου, Κυκλάδες

135

Bronze coin of Myconos, Cyclades

3^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 4,77 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 824/1956

3rd c. BC

Weight 4.77 g. MD. 19 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 824/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου σε 3/4 προς τα αριστερά.
Ο: Μ – Υ/Κ – Ο. Βότρυς. Στο πεδίο αριστερά κόκκος σίτου.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Weber Col.*, αρ. 4678· *Διάμπη* 1998, 247α· *SNG Soutzos* 1236.

O: Head of young Dionysus facing 3/4 left.
R: M – Υ/Κ – Ο. Bunch of grapes; barleycorn in left field.
Unpublished

On the type, see *Weber Col.*, no. 4678; *Διάμπη* 1998, 247α; *SNG Soutzos* 1236.

Χαλκό νόμισμα Μυκόνου, Κυκλάδες

136

Bronze coin of Myconos, Cyclades

3^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 3,90 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 825/1956

3rd c. BC

Weight 3.90 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 825/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου σε 3/4 προς τα αριστερά.
Ο: Μ-[Υ]/Κ[Ο]. Βότρυς, στο πεδίο αριστερά κόκκος σίτου.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Weber Col.*, αρ. 4678· *Διάμπη* 1998, 247α· *SNG Soutzos* 1236.

O: Head of young Dionysus 3/4 left.
R: M-[Υ]/Κ[Ο]. Bunch of grapes; barleycorn in left field.
Unpublished

On the type, see *Weber Col.*, no. 4678; *Διάμπη* 1998, 247α; *SNG Soutzos* 1236.

Χαλκό νόμισμα Μυκόνου, Κυκλάδες

137

Bronze coin of Myconos, Cyclades

4^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 0,81 γρ. ΜΔ. 9 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1237

4th – 1st c. BC

Weight 0.81 g. MD. 9 mm. Axis 11
Athens, NM Soutzos Col. 1237

E: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά με στεφάνι από φύλλα κισσού.
O: Μ – Υ / Κ – Ο. Βότρυς, στο πεδίο αριστερά κόκκος σίτου.

SNG Soutzos 1237.

O: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath.
R: Μ – Υ / Κ – Ο. Bunch of grapes; barleycorn in left field.

SNG Soutzos 1237.

Χαλκό νόμισμα Νάξου, Κυκλάδες

138

Bronze coin of Naxos, Cyclades

4^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 1,80 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 5
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

4th – 1st c. BC

Weight 1.80 g. MD. 11 mm. Axis 5
Th. Aravanis Private Collection

E: Κεφαλή γενειοφόρου Διονύσου προς τα αριστερά, με στεφάνι κισσού.
O: Ν – Α. Κάνθαρος, εκατέρωθεν των λαβών του φύλλο κισσού και επάνω βότρυς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Crete and the Aegean Islands*, 111, αρ. 8, πίν. XXV, αρ. 11· SNG Cop. 706.

O: Head of bearded Dionysus left, wearing ivy wreath.
R: Ν - Α. Kantharos; ivy leaf on either handle, a bunch of grapes above.
Unpublished

On the type, see *BMC Crete and the Aegean Islands*, 111, no. 8, pl. XXV, no. 11; SNG Cop. 706.

Αργυρό ημίδραχμο Τήνου, Κυκλάδες

139

Silver hemidrachm of Tenos, Cyclades

510 – 490 π.Χ.
Βάρος 2,39 γρ. ΜΔ. 13 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1255

510 – 490 BC
Weight 2.39 g. MD. 13 mm.
Athens, NM Soutzos Col. 1255

Ε: Βότρυς.
Ο: Έγκοιλο τετράγωνο.

SNG Soutzos 1255.

Ο: Bunch of grapes.
R: Incuse square.

SNG Soutzos 1255.

Αργυρό ημίδραχμο Τήνου, Κυκλάδες

140

Silver hemidrachm of Tenos, Cyclades

510 – 490 π.Χ.
Βάρος 2,39 γρ. ΜΔ. 12 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 826/1956

510 – 490 BC
Weight 2.39 g. MD. 12 mm.
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 826/1956

Ε: Βότρυς.
Ο: Έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Λιάμπη 1998, 268· SNG Soutzos 1255.

Ο: Bunch of grapes.
R: Incuse square.
Unpublished

On the type, see Λιάμπη 1998, 268; SNG Soutzos 1255.

Αργυρή δραχμή Τήνου, Κυκλάδες 141 Silver drachm of Tenos, Cyclades

330 – 300 π.Χ.
Βάρος 2,95 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 827/1956

330 – 300 BC
Weight 2.95 g. MD. 16 mm. Axis 11
Athens, NM ΣΕΜΠ 827/1956

E: Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα δεξιά.
O: T – H / N – I. Κλωνάρι αμπέλου με βότρυ, στο πεδίο αριστερά θύρσος.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Crete and the Aegean Islands*, 127, αρ. 2, πίν. XXVIII, αρ. 11.

O: Head of Zeus Ammon right.
R: T – H / N – I. Vine with a bunch of grapes; thyrsos in left field.
Unpublished

On the type, see *BMC Crete and the Aegean Islands*, 127, no. 2, pl. XXVIII, no. 11.

Χαλκό νόμισμα Τήνου, Κυκλάδες 142 Bronze coin of Tenos, Cyclades

Τέλη 4^{ου} – αρχές 1^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 5,57 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1257

Late 4th – early 1st c. BC
Weight 5.57 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 1257

E: Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα δεξιά.
O: T – [H] / N – I. Κλωνάρι αμπέλου με βότρυ, στο πεδίο αριστερά τρίαινα.

SNG Soutzos 1257.

O: Head of Zeus Ammon right.
R: T – [H] / N – I. Vine with a bunch of grapes; trident in left field.

SNG Soutzos 1257.

Αργυρή δραχμή Τενέδου, Τρωάς

143

Silver drachm of Tenedos, Troas

450 – 387 π.Χ.
Βάρος 3,48 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 829/1956

450 – 387 BC
Weight 3.48 g. MD. 16 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 829/1956

Ε: Κεφαλή Ιανού.
Ο: TE NE – ΔΙ – ΟΝ. Διπλός πέλεκυς, στο πεδίο αριστερά βότρυς και δεξιά λύρα, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Troas*, 93, αρ. 15, πίν. XVII, αρ. 10· *SNG Cop.* 513.

Ο: Janiform head.
R: TE NE - ΔΙ - ΟΝ. Labrys; a bunch of grapes in left field, lyre in right field; within incuse square.
Unpublished

On the type, see *BMC Troas*, 93, no. 15, pl. XVII, no. 10; *SNG Cop.* 513.

Αργυρή δραχμή Τενέδου, Τρωάς

144

Silver drachm of Tenedos, Troas

450 – 387 π.Χ.
Βάρος 3,40 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 830/1956

450 – 387 BC
Weight 3.40 g. MD. 16 mm. Axis 7
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 830/1956

Ε: Κεφαλή Ιανού.
Ο: TENE – ΔΙ – ΟΝ. Διπλός πέλεκυς, στο πεδίο αριστερά βότρυς και δεξιά θύρσος, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Troas*, 93, αρ. 17.

Ο: Janiform head.
R: TE NE – ΔΙ – ΟΝ. Labrys; a bunch of grapes in left field, thyrsos in right field; within incuse square.
Unpublished

On the type, see *BMC Troas*, 93, no. 17.

Αργυρό τετράδραχμο Τενέδου, Τρωάς

145

Silver tetradrachm of Tenedos, Troas

100 – 70 π.Χ.
Βάρος 16,28 γρ. ΜΔ. 30 χιλ.
Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 828/1956

E: Κεφαλή Ιανού.
O: ΤΕΝΕΔΙΩΝ. Διπλός πέλεκυς. Στο πεδίο αριστερά βότρυς και μονογράφημα, δεξιά ιστάμενη μορφή Μαρσύα προς τα αριστερά.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. de Callataÿ 1998, 104, αρ 65-69, πίν. 26· SNG Berry 989.

100 – 70 BC
Weight 16.28 g. MD. 30 mm.
Axis 1
Athens, NM ΣΕΜΠ 828/1956

O: Janiform head.
R: ΤΕΝΕΔΙΩΝ. Labrys; a bunch of grapes and monogram in left field; in right field, Marsyas standing left.
Unpublished

On the type, see de Callataÿ 1998, 104, nos 65-69, pl. 26; SNG Berry 989.

Χαλκό νόμισμα Τήμνου, Αιολίς

146

Bronze coin of Temnos, Aeolis

3^{ος} – 2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 1,44 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 831/1956

E: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά.
O: T – A. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, στο πεδίο δεξιά μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 255.

3rd – 2nd c. BC
Weight 1.44 g. MD. 13 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 831/1956

O: Head of young Dionysus right.
R: T – A. Vine with a bunch of grapes and leaves; monogram in right field.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 255.

Χαλκό νόμισμα Τήμνου, Αιολίς 147 Bronze coin of Temnos, Aeolis

3^{ος} – 2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 4,24 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 832/1956

3rd – 2nd c. BC
Weight 4.24 g. MD. 19 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 832/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού.
Ο: Τ – Α. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 256-257· SNG von Aulock 7708.

Ο: Head of young Dionysus right, wearing wreath of ivy and fruit.
R: T – A. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 256-257; SNG von Aulock 7708.

Χαλκό νόμισμα Τήμνου, Αιολίς 148 Bronze coin of Temnos, Aeolis

3^{ος} – 2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 3,65 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 801/1956

3rd – 2nd c. BC
Weight 3.65 g. MD. 17 mm. Axis 11
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 801/1956

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού.
Ο: [Τ] – Α. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 256-257· SNG von Aulock 7708.

Ο: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath.
R: [T] – A. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 256-257; SNG von Aulock 7708.

Χαλκό νόμισμα Ερυθρών, Ιωνία

149

Bronze coin of Erythrae, Ionia

3^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 3,65 γρ. ΜΔ. 14 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου 2018

3rd c. BC

Weight 3.65 g. MD. 14 mm. Axis 11
Athens, NM Christomanos Col. 2018

E: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού.

O: ΕΡ[Υ]. Βότρυς και το όνομα υπευθύνου κοπής Φ[ΙΛ]ΩΝ Η[Ρ]ΩΣΩ / ΝΤΟΣ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 658.

O: Head of young Dionysus right, wreathed with ivy.

R: ΕΡ[Υ]. Bunch of grapes and the name of the magistrate, Φ[ΙΛ]ΩΝ Η[Ρ]ΩΣΩ / ΝΤΟΣ.

Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 658.

Χαλκό νόμισμα Τέω, Ιωνία

150

Bronze coin of Teos, Ionia

τέλη 4^{ου} – 1^{ου} αι. π.Χ.

Βάρος 1,36 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 833/1956

late 4th – 1st c. BC

Weight 1.36 g. MD. 12 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 833/1956

E: Γρύπας προς τα δεξιά.

O: ΤΗΙ. Βότρυς και το όνομα υπευθύνου κοπής ΘΕΡΣ – ΙΩΝ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 1469.

O: Griffin right.

R: ΤΗΙ. Bunch of grapes and the name of the magistrate, ΘΕΡΣ – ΙΩΝ.

Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 1469.

Αργυρό τετράδραχμο Χίου, Ιωνία

151

Silver tetradrachm of Chios, Ionia

412 – 350 π.Χ.

Βάρος 13,82 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 834/1956

Ε: Σφίγγα καθήμενη προς τα δεξιά, στο πεδίο αριστερά οξυπύθμενος αμφορέας και βότρυς.

Ο: ΑΜΦΙΜΥΔΗΣ. Έγκοιλο τετράγωνο διηρημένο σε τέσσερα τμήματα με κάθετες ταινίες.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Ionia*, 331, αρ. 28-33, πίν. 32, αρ. 8· Mavrogordato 1916, 406, αρ. 49.

412 – 350 BC

Weight 13.82 g. MD. 23 mm. Axis 2
Athens, NM ΣΕΜΠ 834/1956

Ο: Sphinx sitting right; transport amphora and a bunch of grapes in left field.

Ρ: ΑΜΦΙΜΥΔΗΣ. Quadripartite incuse square with vertical striations within each quarter.
Unpublished

On the type, see *BMC Ionia*, 331, nos 28-33, pl. 32, no. 8; Mavrogordato 1916, 406, no. 49.

Αργυρή δραχμή Χίου, Ιωνία

152

Silver drachm of Chios, Ionia

2^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 4,15 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 835/1956

Ε: Σφίγγα καθήμενη προς τα δεξιά, στο πεδίο αριστερά βότρυς. Σε σι-
κτό κύκλο.

Ο: ΧΙΟΣ. Οξυπύθμενος αμφορέας και στο πεδίο δεξιά ΑΓΓΕΛΙΣΚΟΣ. Σε
στεφάνι από φύλλα αμπέλου.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Σβορώνος 1909-1910, 44, αρ. 2· Mavrogordato 1916, 308, αρ. 61.

2nd c. BC

Weight 4.15 g. MD. 20 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 835/1956

Ο: Sphinx sitting right; a bunch of grapes in left field; within border of dots.

Ρ: ΧΙΟΣ. Transport amphora; ΑΓΓΕΛΙΣΚΟΣ in right field; within
wreath of vine leaves.
Unpublished

On the type, see Σβορώνος 1909-1910, 44, no. 2; Mavrogordato 1916, 308, no. 61.

Χαλκό νόμισμα Οινόης, Ικαρία

153

Bronze coin of Oenoe, Icaria

3^{ος} π.Χ.

Βάρος 5,49 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1445

3rd c. BC

Weight 5.49 g. MD. 18 mm. Axis 5
Athens, NM Soutzos Col. 1445

E: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά με στεφάνι από φύλλα κισσού.
O: ΟΙΝΑΙΩΝ. Βότρυς.

SNG Soutzos 1445.

O: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath.
R: ΟΙΝΑΙΩΝ. Bunch of grapes.

SNG Soutzos 1445.

Χαλκό νόμισμα Οινόης, Ικαρία

154

Bronze coin of Oenoe, Icaria

3^{ος} π.Χ.

Βάρος 5,71 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 836/1056

3rd c. BC

Weight 5.71 g. MD. 19 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 836/1056

E: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά με στεφάνι από φύλλα κισσού.
O: ΟΙΝΑΙΩΝ. Βότρυς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Tübingen 3272· SNG Soutzos 1445.

O: Head of young Dionysus right, wearing ivy wreath.
R: ΟΙΝΑΙΩΝ. Bunch of grapes.
Unpublished

On the type, see SNG Tübingen 3272; SNG Soutzos 1445.

Χαλκό νόμισμα Κνίδου, Καρία

155

Bronze coin of Cnidus, Caria

2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 12,59 γρ. ΜΔ. 29 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ 62/5604

Ε: Κεφαλή νεαρού Διονύσου προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου κισσού, σε στικτό κύκλο.

Ο: ΚΝΙΔΙΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG München 330· SNG KIKPE 885.

2nd – 1st c. BC

Weight 12.59 g. MD. 29 mm. Axis 11
Athens, NM 62/5604

Ο: Head of young Dionysus right, wearing wreath of ivy and fruit; within border of dots.

Ρ: ΚΝΙΔΙΩΝ. Vine with a bunch of grapes and leaves.
Unpublished

On the type, see SNG München 330; SNG KIKPE 885.

Αργυρό δίδραχμο Ρόδου, Καρία

156

Silver didrachm of Rhodes, Caria

304-275 π.Χ.

Βάρος 6,50 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 810/1956

Ε: Κεφαλή Ηλίου 3/4 προς τα δεξιά.

Ο: ΡΟΔΙΟΝ. Ρόδο με μίσχο και μπουμπούκι, στο πεδίο αριστερά βότρυς και κάτω ΕΥ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Keckman 459-460.

304-275 BC

Weight 6.50 g. MD. 19 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 810/1956

Ο: Head of Helios facing 3/4 right.

Ρ: ΡΟΔΙΟΝ. Rose with stem and bud; a bunch of grapes in left field, ΕΥ below.

Unpublished

On the type, see SNG Keckman 459-460.

Χαλκό νόμισμα Νύσας, Λυδία

157

Bronze coin of Nysa, Lydia

επί Γορδιανού Γ', 238 – 244 μ.Χ.
Βάρος 3,25 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1528

under Gordian III, 238 – 244 AD
Weight 3.25 g. MD. 19 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 1528

E: AVT ΓΟ – ΡΑΙΑΝΟC. Δαφνοστεφής προτομή Γορδιανού Γ' προς τα δεξιά, σε στικτό κύκλο.
O: ΝΥ – CΑ – ΕΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα, σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 1528.

O: AVT ΓΟ – ΡΑΙΑΝΟC. Laureate bust of Gordian III right; within border of dots.
R: ΝΥ – CΑ – ΕΩΝ. Vine with a bunch of grapes and leaves; within border of dots.

SNG Soutzos 1528.

Χαλκό νόμισμα Σιλάνδου, Λυδία

158

Bronze coin of Silandos, Lydia

3^{ος} αι. μ.Χ.
Βάρος 1,87 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1536

3rd c. AD
Weight 1.87 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 1536

E: CΙ – ΛΑ[N]Δ – ΕΩΝ. Κεφαλή Σειληνού προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού. Σε στικτό κύκλο.

O: ΕΠΙ · Λ · Α · Υ · – ΜΑΙΟΡΟC. Βότρυς σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 1536.

O: CΙ – ΛΑ[N]Δ – ΕΩΝ. Head of Silenos right, wearing ivy wreath; within border of dots.

R: ΕΠΙ · Λ · Α · Υ · – ΜΑΙΟΡΟC. Bunch of grapes; within border of dots.

SNG Soutzos 1536.

Αργυρή δραχμή Τράλλεων, Λυδία

159

Silver drachm of Tralles, Lydia

2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 3,00 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 838/1956

2nd – 1st c. BC

Weight 3.00 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 838/1956

Ε: Λεοντή επάνω σε ρόπαλο. Σε στεφάνι από φύλλα αμπέλου.

Ο: ΤΡΑΛ. Βότρυς επάνω σε φύλλο αμπέλου. Στο πεδίο επάνω ΠΑ – ΜΜ και κάτω δεξιά τρόπαιο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 646-648.

Ο: Lionskin draped over club. Within wreath of vine leaves.

Ρ: ΤΡΑΛ. Vine with a bunch of grapes and vine leaf; ΠΑ – ΜΜ in the field above, and trophy in the right field below.

Unpublished

On the type, see SNG Cop. 646-648.

Αργυρό δίδραχμο Τράλλεων, Λυδία

160

Silver didrachm of Tralles, Lydia

2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 5,46 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 839/1956

2nd – 1st c. BC

Weight 5.46 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 839/1956

Ε: Λεοντή επάνω σε ρόπαλο, σε στεφάνι από φύλλα αμπέλου.

Ο: ΤΡΑΛ. Βότρυς επάνω σε φύλλο αμπέλου. Στο πεδίο δεξιά αμφορέας.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 645.

Ο: Lionskin draped over club, within vine wreath.

Ρ: ΤΡΑΛ. Vine with a bunch of grapes over leaf; in right field, amphora.

Unpublished

On the type, see SNG Cop. 645.

Αργυρό δίδραχμο Οινοάνδων, Λυκία

161

Silver didrachm of Oenoanda, Lycia

2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 7,64 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 12
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

2nd c. BC
Weight 7.64 g. MD. 22 mm. Axis 12
Th. Aravanis Private Collection

E: Κεφαλή Διός προς τα δεξιά, στο πεδίο αριστερά σκήπτρο.
O: ΟΙΝΟΑΝ / ΔΕΩΝ. Αετός ιστάμενος προς τα δεξιά, με κλειστά φτερά, επάνω σε δέσμη κεραυνού, στο πεδίο δεξιά βότρυς και κάτω Γ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Lycia* 73, αρ. 1, πίν. XV, αρ. 9.

O: Head of Zeus right; sceptre in left field.
R: ΟΙΝΟΑΝ / ΔΕΩΝ. Eagle standing right on thunderbolt, wings closed; a bunch of grapes in right field, Γ below.
Unpublished

On the type, see *BMC Lycia* 73, no. 1, pl. XV, no. 9.

Χαλκό νόμισμα Διοκαισαρείας, Κιλικία

162

Bronze coin of Diocaesarea, Cilicia

Αυτοκρατορικοί χρόνοι
Βάρος 3,77 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1652

Roman imperial period
Weight 3.77 g. MD. 16 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 1652

E: ΑΔΡΙΑΝΩΝ. Προτομή Ερμού προς τα δεξιά, στον ώμο του αριστερά κηρύκειο. Σε στικτό κύκλο.
O: ΔΙΟΚ – ΑΙCΑ[ΡΕ] – ΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλα σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 1652.

O: ΑΔΡΙΑΝΩΝ. Bust of Hermes right, caduceus on his left shoulder. Within border of dots.
R: ΔΙΟΚ – ΑΙCΑ[ΡΕ] – ΩΝ. Vine with a bunch of grapes and leaves; within border of dots.

SNG Soutzos 1652.

Αργυρός στατήρ Ναγίδου, Κιλικία

163

Silver stater of Nagidos, Cilicia

374 – 356 π.Χ.

Βάρος 10,23 γρ. ΜΔ. 24 χιλ. Άξονας 3
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

Ε: Αφροδίτη ένθρονη προς τα αριστερά κρατάει φιάλη επάνω από βωμό, πίσω της Έρως με κλαδί στο δεξί του χέρι. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΝΑΓΙΔΕΩ[N]. Διόνυσος ιστάμενος προς τα αριστερά, φέρει στο δεξί χέρι βλαστό αμπέλου με βότρυ, φύλλο και έλικες, ενώ στηρίζει το αριστερό σε θύρσο. Στο πεδίο επάνω αριστερά μονογράφημα. Σε στικτό κύκλο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cilicia*, 111, αρ. 12, πίν. XIX, αρ. 11· *SNG Paris*, BN 21.

374 – 356 BC

Weight 10.23 g. MD. 24 mm. Axis 3
Th. Aravanis Private Collection

Ο: Aphrodite enthroned left, holding phiale over altar; Eros standing behind her, holding branch in right hand; within border of dots.

Ρ: ΝΑΓΙΔΕΩ[N]. Dionysus standing left, holding vine shoot with a bunch of grapes, leaf and volutes in right hand, resting his left on thyrsus; monogram in left field above. Within border of dots. Unpublished

On the type, see *BMC Cilicia*, 111, no. 12, pl. XIX, no. 11; *SNG Paris*, BN 21.

Αργυρός στατήρ Σόλων, Κιλικία

164

Silver stater of Soloi, Cilicia

440 – 410 π.Χ.

Βάρος 10,69 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 6
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

Ε: Αμαζόνα γονατιστή προς τα αριστερά, κρατάει τόξο και φαρέτρα, σε στικτό κύκλο.

Ο: ΣΟΛΕΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες, στο πεδίο δεξιά μύγα. Σε στικτό πλαίσιο και έγκοιλο τετράγωνο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Levante* 40· *SNG Paris*, BN 132.

440 – 410 BC

Weight 10.69 g. MD. 23 mm. Axis 6
Th. Aravanis Private Collection

Ο: Amazon kneeling left, holding bow and quiver; within border of dots.

Ρ: ΣΟΛΕΩΝ. Vine with a bunch of grapes and volutes; fly in right field; within dotted frame and incuse square. Unpublished

On the type, see *SNG Levante* 40; *SNG Paris*, BN 132.

Αργυρός στατήρ Σόλων, Κιλικία

165

Silver stater of Soloi, Cilicia

400 – 350 π.Χ.

Βάρος 9,91 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 840/1956

400 – 350 BC

Weight 9.91 g. MD. 20 mm. Axis 5
Athens, NM ΣΕΜΠ 840/1956

E: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος.

O: ΣΟ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, φύλλο και έλικες, σε έγκοιλο τετράγωνο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG von Aulock* 5864.

O: Head of Athena right, wearing Attic helmet.

R: ΣΟ. Vine with a bunch of grapes, leaf and volutes. Within incuse square.

Unpublished

On the type, see *SNG von Aulock* 5864.

Αργυρός στατήρ Σόλων, Κιλικία

166

Silver stater of Soloi, Cilicia

400 – 350 π.Χ.

Βάρος 10,04 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 841/1956

400 – 350 BC

Weight 10.04 g. MD. 21 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 841/1956

E: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος.

O: [Σ]-Ο. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG von Aulock* 5867· *SNG Paris*, BN 176.

O: Head of Athena right, wearing Attic helmet.

R: [Σ]-Ο. Vine with a bunch of grapes and volutes.

Unpublished

On the type, see *SNG von Aulock* 5867; *SNG Paris*, BN 176.

Αργυρός στατήρ Σόλων, Κιλικία

167

Silver stater of Soloi, Cilicia

350 – 300 π.Χ.
Βάρος 9,35 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 842/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.
Ο: [ΣΟ]ΔΕΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ, φύλλο και έλικες. Στο πεδίο αριστερά αστέρι και επιγραφή ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΑ, δεξιά γλαύκα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 5871.

350 – 300 BC
Weight 9.35 g. MD. 23 mm. Axis 1
Athens, NM ΣΕΜΠ 842/1956

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.
Ρ: ΣΟ]ΔΕΩΝ. Vine with a bunch of grapes, leaf and volutes; star in left field and the inscription ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΑ, owl in right field.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 5871.

Χαλκό νόμισμα Σόλων, Κιλικία

168

Bronze coin of Soloi, Cilicia

2^{ος} αι. π.Χ. – αυτοκρατορικοί χρόνοι
Βάρος 7,46 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1661

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.
Ο: ΣΟΔΕΩΝ. Βλαστός αμπέλου με βότρυ και έλικες, στο πεδίο αριστερά μονογράφημα ΑΡ. Σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 1661.

2nd c. BC – Roman imperial times
Weight 7.46 g. MD. 21 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 1661

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.
Ρ: ΣΟΔΕΩΝ. Vine with a bunch of grapes and tendrils; AP monogram in left field. Within border of dots.

SNG Soutzos 1661.

246/5 – 239/8 π.Χ.
Βάρος 8,05 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 6
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

246/5 – 239/8 BC
Weight 8.05 g. MD. 18 mm. Axis 6
Th. Aravanis Private Collection

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος.
Ο: ΑΘΕ. Γλαύκα ιστάμενη προς τα δεξιά με την κεφαλή μετωπική. Στο πε-
δίο αριστερά πλώρα και βλαστός αμπέλου με βότρυ και φύλλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Boparachchi 1996, 22, 31, αρ. 8.

Ο: Head of Athena right, wearing Attic helmet.
R: ΑΘΕ. Owl standing right, head facing. Ship's prow and vine with a
bunch of grapes and leaf in left field.
Unpublished

On the type, see Boparachchi 1996, 22, 31, no. 8.

Μολύβδινο σύμβολο **170** Lead token

Βάρος 2,66 γρ. ΜΔ. 15 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 647/1998

Weight 2.66 g. MD. 15 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 647/1998

A' όψη: Μ ΑΡ. Βότρυς.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: M AP. Bunch of grapes.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **171** Lead token

Βάρος 1,33 γρ. ΜΔ. 12 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 648/1998

Weight 1.33 g. MD. 12 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 648/1998

A' όψη: Βότρυς.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Bunch of grapes.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **172** Lead token

Βάρος 8,37 γρ. ΜΔ. 24 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 7755

Weight 8.37 g. MD. 24 mm.
Athens, ΝΜ 7755.

A' όψη: Βότρυς. Αριστερά έκτυπος ρόδακας ή άνθος.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Bunch of grapes, left molded rosette or flower.
Side B: Blank.
Unpublished

Πήλινο σύμβολο **173** Clay token

Βάρος 1,73 γρ. ΜΔ. 18 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 8152α

Weight 1.73 g. MD. 18 mm.
Athens, NM 8152α

A' όψη: Κιονωτός κρατήρας.
B' όψη: Βότρυς σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Side A: Column crater.
Side B: Bunch of grapes, within incuse square.
Unpublished

Έγγλυφος δακτυλιόλιθος από κορναλίνη **174** Engraved ring stone of carnelian

Βάρος 0,83 γρ. ΜΔ. 13 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Καραπάνου 54/580

Weight 0.83 gr. MD. 13 mm.
Athens, NM Karapanos Col. 54/580

Βότρυς με μαγικά σύμβολα και επιγραφή ΕΡΩC.
Σβορώνος 1913, 170, πίν. VIII, αρ. 580.

Bunch of grapes with magic symbols and the inscription EPWC.
Σβορώνος 1913, 170, pl. VIII, no. 580.

//

ΣΤΑΧΥ

GRAIN EAR

//

Χαλκό νόμισμα Νεαπόλεως, Απουλία

175

Bronze coin of Neapolis, Apulia

325 – 250 π.Χ.
Βάρος 3,17 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 59

325 – 250 BC
Weight 3.17 g. MD. 16 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 59

E: Κεφαλή πεπλοφόρου Δήμητρος προς τα δεξιά, σε στικτό κύκλο.
O: ΝΕ/ΑΠΟ. Στάχυ, σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 59.

O: Veiled head of Demeter right; within border of dots.
R: NE/APO. Grain ear; within border of dots.

SNG Soutzos 59.

Αργυρός στατήρ Μεταποντίου, Λευκανία

176

Silver stater of Metapontum, Lucania

540 – 510 π.Χ.
Βάρος 8,23γρ. ΜΔ. 28χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 758/1956

540 – 510 BC
Weight 8.23 g. MD. 28 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 758/1956

E: ΜΕΤ. Στάχυ, σε στικτό κύκλο.
O: ΜΕΤ. Ίδια παράσταση σε έγκοιλη μορφή.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 1159 · SNG ANS 166 · Rutter 2001, αρ. 1459.

O: ΜΕΤ. Barley ear; within border of dots.
R: ΜΕΤ. The same type, incuse.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 1159; SNG ANS 166; Rutter 2001, no. 1459.

Αργυρός στατήρ Μεταποντίου, Λευκανία

177

Silver stater of Metapontum, Lucania

540 – 510 π.Χ.
Βάρος 8,21 γρ. ΜΔ. 30 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

E: MET[A]. Στάχυ, σε στικτό κύκλο.
O: Ίδια παράσταση σε έγκοιλη μορφή.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Rutter 2001, αρ. 1465.

540 – 510 BC
Weight 8.21 g. MD. 30 mm. Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

O: MET[A]. Barley ear; within border of dots.
R: The same type, incuse.
Unpublished

On the type, see Rutter 2001, no. 1465.

Αργυρός στατήρ Μεταποντίου, Λευκανία

178

Silver stater of Metapontum, Lucania

510 – 470 π.Χ.
Βάρος 8,04 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

E: META. Στάχυ, σε στικτό κύκλο.
O: Ίδια παράσταση σε έγκοιλη μορφή.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 213; Jameson Col., αρ. 260.

510 – 470 BC
Weight 8.04 g. MD. 25 mm. Axis 2
Athens, NM Saroglos Col.

O: META. Barley ear; within border of dots.
R: The same type, incuse.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 213; Jameson Col., no. 260.

Αργυρό τριώβολο Μεταποντίου, Λευκανία

179

Silver triobol of Metapontum, Lucania

510 – 470 π.Χ.
Βάρος 1,35 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 639/1956

510 – 470 BC
Weight 1.35 g. MD. 13 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 639/1956

E: MET. Στάχυ, σε στικτό κύκλο.
O: Βουκράνιο σε έγκοιλη μορφή.
Αδημοσίευτο

O: MET. Barley ear; within border of dots.
R: Bucranium, incuse.
Unpublished

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 263· Rutter 2001, αρ. 1487.

On the type, see SNG ANS 263; Rutter 2001, no. 1487.

Αργυρός στατήρ Μεταποντίου, Λευκανία

180

Silver stater of Metapontum, Lucania

400 – 340 π.Χ.
Βάρος 7,79 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 636/1956

400 – 340 BC
Weight 7.79 g. MD. 22 mm. Axis 11
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 636/1956

E: Κεφαλή Δήμητρος προς τα δεξιά, με ενώτιο και στεφάνι από στάχυα.
Κάτω από το πηγούνι μονογράφημα.
O: ΜΕΤΑ. Στάχυ. Στο πεδίο αριστερά τρίποδας και δεξιά κάτω ΠΡΟ.
Αδημοσίευτο

O: Head of Demeter right, wearing earring and wreath of grain ears;
monogram beneath her chin.
R: ΜΕΤΑ. Barley ear; tripod in left field and ΠΡΟ in right.
Unpublished

Για τον τύπο, βλ. Gullbenkian Col., αρ. 78· Rutter 2001, αρ. 1532.

On the type, see Gullbenkian Col., no. 78; Rutter 2001, no. 1532.

Αργυρός στατήρ Μεταποντίου, Λευκανία

181

Silver stater of Metapontum, Lucania

400 – 340 π.Χ.
Βάρος 7,73 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 637/1956

Ε: Κεφαλή Δήμητρος προς τα αριστερά, με ενώτιο, περιδέραιο και στεφάνι από στάχυα.
Ο: ΜΕΤΑ. Στάχυ, στο πεδίο αριστερά κηρύκειο, κάτω ΔΥ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 399· Rutter 2001, αρ. 1528.

400 – 340 BC
Weight 7.73 g. MD. 22 mm. Axis 9
Athens, NM ΣΕΜΠ 637/1956

Ο: Head of Demeter left, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears.
Ρ: ΜΕΤΑ. Barley ear; caduceus in left field, below ΔΥ.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 399; Rutter 2001, no. 1528.

Αργυρός στατήρ Μεταποντίου, Λευκανία

182

Silver stater of Metapontum, Lucania

400 – 340 π.Χ.
Βάρος 7,48 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 759/1956

Ε: Κεφαλή Νίκης προς τα αριστερά, με ενώτιο και περιδέραιο.
Ο: ΜΕΤΑΠΟΝΤΙΟΝ. Στάχυ, στο πεδίο αριστερά ρόδι.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 373· Rutter 2001, αρ. 1526.

400 – 340 BC
Weight 7.48 g. MD. 21 mm. Axis 2
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 759/1956

Ο: Head of Nike left, wearing earring and necklace.
Ρ: ΜΕΤΑΠΟΝΤΙΟΝ. Barley ear; pomegranate in left field.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 373; Rutter 2001, no. 1526.

Αργυρό διώβολο Μεταποντίου, Λευκανία

183

Silver diobol of Metapontum, Lucania

τελευταίο τέταρτο 4^{ου} – α' τέταρτο 3^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 0,86 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 640/1956

last quarter of 4th – first quarter of 3rd c. BC
Weight 0.86 g. MD. 12 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 640/1956

Ε: Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα δεξιά.
Ο: Στάχυ, στο πεδίο δεξιά τρίποδας.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG ANS 520; Jameson Col.*, αρ. 304.

O: Head of Zeus Ammon right.
R: Barley ear; tripod in right field.
Unpublished

On the type, see *SNG ANS 520; Jameson Col.*, no. 304.

Αργυρή δραχμή Μεταποντίου, Λευκανία

184

Silver drachm of Metapontum, Lucania

215 – 207 π.Χ.
Βάρος 3,01 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 638/1956

215 – 207 BC
Weight 3.01 g. MD. 16 mm. Axis 2
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 638/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με αττικό κράνος.
Ο: Στάχυ, στο πεδίο δεξιά ρόπαλο και αριστερά μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Weber Col.*, αρ. 780· *SNG ANS 541-542*.

O: Head of Athena right, wearing Attic helmet.
R: Barley ear; club in right field, monogram in left field.
Unpublished

On the type, see *Weber Col.*, no. 780; *SNG ANS 541-542*.

Χαλκό νόμισμα Μεταποντίου, Λευκανία

185

Bronze coin of Metapontum, Lucania

α' τέταρτο – μέσα 3^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 3,10 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 641/1956

first quarter – middle 3rd c. BC
Weight 3.10 g. MD. 16 mm. Axis 3
Athens, NM ΣΕΜΠ 641/1956

Ε: Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους προς τα δεξιά, με λεοντή.
Ο: ΜΕΤΑ. Στάχυ, στο πεδίο δεξιά αναμμένη δάδα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 569-570· Rutter 2001, αρ. 1688.

Ο: Beardless head of Heracles right, wearing lionskin.
Ρ: ΜΕΤΑ. Barley ear; flaming race-torch in right field.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 569-570; Rutter 2001, no. 1688.

Χαλκό νόμισμα Μεταποντίου, Λευκανία

186

Bronze coin of Metapontum, Lucania

α' τέταρτο – μέσα 3^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 2,54 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 760/1956

first quarter – middle 3rd c. BC
Weight 2.54 g. MD. 17 mm. Axis 3
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 760/1956

Ε: Πεπλοφόρος κεφαλή Δήμητρος προς τα δεξιά.
Ο: ΜΕΤΑ. Στάχυ, στο πεδίο αριστερά μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 573· Rutter 2001, αρ. 1693.

Ο: Veiled head of Demeter right.
Ρ: ΜΕΤΑ. Barley ear; monogram in left field.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 573; Rutter 2001, no. 1693.

Χαλκό νόμισμα Μεταποντίου, Λευκανία

187

Bronze coin of Metapontum, Lucania

α' τέταρτο – μέσα 3^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 2,25 γρ. ΜΔ. 14 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 642/1956

first quarter – middle 3rd c. BC
Weight 2.25 g. MD. 14 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 642/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα αριστερά, με κορινθιακό κράνος.
Ο: Μ – Ε – Τ. Τρεις κόκκοι σίτου.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 581-582· Rutter 2001, αρ. 1686.

Ο: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet.
R: Μ – Ε – Τ. Three barleycorns.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 581-582; Rutter 2001, no. 1686.

Χαλκό νόμισμα Μεταποντίου, Λευκανία

188

Bronze coin of Metapontum, Lucania

α' τέταρτο – μέσα 3^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 1,43 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 761/1956

first quarter – middle 3rd c. BC
Weight 1.43 g. MD. 13 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 761/1956

Ε: Κεφαλή Πανός προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.
Ο: ΜΕΤΑ. Στάχυ, στο πεδίο αριστερά σύριγγα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 588· Rutter 2001, αρ. 1678.

Ο: Laureate head of Pan right.
R: ΜΕΤΑ. Barley ear; syrinx in left field.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 588; Rutter 2001, no. 1678.

Χαλκό νόμισμα Μεταποντίου, Λευκανία

189

Bronze coin of Metapontum, Lucania

τέλη 3^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 3,84 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 762/1956

late 3rd c. BC
Weight 3.84 g. MD. 17 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 762/1956

Ε: Κεφαλή Δήμητρος προς τα δεξιά, με στεφάνι από στάχνα.
Ο: ΜΕΤΑ. Δύο στάχνα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 599-600; Rutter 2001, αρ. 1715.

O: Head of Demeter right, wearing wreath of grain ears.
R: META. Two barley ears.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 599-600; Rutter 2001, no. 1715.

Αργυρό τετράδραχμο Γέλας, Σικελία

190

Silver tetradrachm of Gela, Sicily

πριν το 405 π.Χ.
Βάρος 17,21 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 4
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 763/1956

before 405 BC
Weight 17.21 g. MD. 27 mm. Axis 4
Athens, NM ΣΕΜΠ 763/1956

Ε: Συνωρίδα με νεαρό ηνίοχο προς τα δεξιά, από επάνω Νίκη στεφανώνει τους ίππους; στο έξεργο κόκκος σίτου. Σε στικτό κύκλο.

Ο: CEΛΑΣ (επί τα λαιά). Ημίτομο ανθρωπόμορφου ταύρου (ποταμός Γέλας).
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 71.

O: Young charioteer driving biga right; Nike above crowning the horses; barleycorn in exergue. Within border of dots.

R: CEΛΑΣ (from right to left). Forepart of man-headed bull (the river Gelas).
Unpublished

On the type, see SNG ANS 71.

Αργυρό τετράδραχμο Λεοντίνων, Σικελία

191

Silver tetradrachm of Leontini, Sicily

500 – 466 π.Χ.

Βάρος 16,99 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 645/1956

E: Τέθριππο με νεαρό ηνίοχο προς τα δεξιά, επάνω Νίκη στεφανώνει τα άλογα. Σε στικτό κύκλο.

O: ΛΕΟ – Ν – ΤΙ – Ν – ΟΝ. Κεφαλή λέοντα προς τα δεξιά, πλαισιωμένη από τέσσερις κόκκους σίτου. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 337· SNG ANS 200-204.

500 – 466 BC

Weight 16.99 g. MD. 26 mm. Axis 9
Athens, NM ΣΕΜΠ 645/1956

O: Quadriga driven by young charioteer right; above, Nike crowning horses. Within border of dots.

R: ΛΕΟ – Ν – ΤΙ – Ν – ΟΝ. Head of lion right, surrounded by four barleycorns. Unpublished

On the type, see SNG Cop. 337; SNG ANS 200-204.

Αργυρό τετράδραχμο Λεοντίνων, Σικελία

192

Silver tetradrachm of Leontini, Sicily

466 – 422 π.Χ.

Βάρος 17,18 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 644/1956

E: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης. Στο πεδίο αριστερά φύλλο.

O: Λ – Ε – Ο – Ν – Τ – Ι – Ν – ΟΝ. Κεφαλή λέοντα προς τα δεξιά, πλαισιωμένη από τρεις κόκκους σίτου· κάτω ψάρι. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 351· SNG ANS 252-254.

466 – 422 BC

Weight 17.18 g. MD. 27 mm. Axis 7
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 644/1956

O: Laureate head of Apollo right; leaf in left field.

R: Λ – Ε – Ο – Ν – Τ – Ι – Ν – ΟΝ. Head of lion right, surrounded by three barleycorns; fish below. Unpublished

On the type, see SNG Cop. 351; SNG ANS 252-254.

Αργυρή λίτρα Μοργαντίνης, Σικελία

193

Silver litra of Morgantina, Sicily

465 – 459 π.Χ.

Βάρος 0,71 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 764/1956

Ε: Κεφαλή γενειοφόρου Περικλέους προς τα δεξιά, με ταινία.

Ο: ΜΟΡΚΑΝΤΙΝΑ. Στάχυ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *McClellan Col.*, αρ. 2453· *SNG ANS* 463.

465 – 459 BC

Weight 0.71 g. MD. 11 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 764/1956

Ο: Diademed head of bearded Pericles right.

R: ΜΟΡΚΑΝΤΙΝΑ. Grain ear.

Unpublished

On the type, see *McClellan Col.*, no. 2453; *SNG ANS* 463.

Αργυρό τετράδραχμο Μεσσήνης, Σικελία

194

Silver tetradrachm of Messana, Sicily

περ. 450 – 396 π.Χ.

Βάρος 17,13 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 5
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

Ε: Η Νύμφη Μεσσήνη οδηγεί απήνη προς τα αριστερά. Επάνω Νίκη κρατά ταινία και στεφάνι. Στο έξεργο δυο δελφίνια.

Ο: ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Λαγός τρέχει προς τα αριστερά. Επάνω περιστέρι πετάει προς τα αριστερά, κάτω στάχυ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 405· *SNG ANS* 378.

ca 450 – 396 BC

Weight 17.13 g. MD. 27 mm. Axis 5
Th. Aravanis Private Collection

Ο: Nymph Messene driving biga of mules left. Nike flying above, holding ribbon and wreath. Two dolphins in exergue.

R: ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Hare running left, dove flying left above, grain ear below.

Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 405; *SNG ANS* 378.

Αργυρό δίδραχμο Σεγέστας, Σικελία

195

Silver didrachm of Segesta, Sicily

461 – 415 π.Χ.
Βάρος 8,37 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 646/1956

Ε: ΣΕΓΕΣΤΑΙ[ΙΒ]. Σκύλος προς τα δεξιά, μπροστά από τρία στάχυα.
Ο: Κεφαλή Νύμφης Σεγέστας προς τα δεξιά.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 578-579· SNG ANS 644-645.

461 – 415 BC
Weight 8.37 g. MD. 27 mm. Axis 3
Athens, NM ΣΕΜΠ 646/1956

Ο: ΣΕΓΕΣΤΑΙ[ΙΒ]. Hound standing right, before three grain ears.
Ρ: Head of Nymph Segesta right.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 578-579; SNG ANS 644-645.

Αργυρές 16 λίτραι Συρακουσών, Σικελία

196

Silver 16 litrae of Syracuse, Sicily

218/7 – 214 π.Χ., επί Ιέρωνος Β΄
Βάρος 13,21 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 10
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

Ε: Κεφαλή Φιλιστίδος προς τα αριστερά, με διάδημα και πέπλο.
Ο: ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ / ΦΙΛΙΣΤΙΔΟΣ. Νίκη οδηγεί τέθριππο προς τα δεξιά.
Επάνω ΚΙ, στο πεδίο κάτω δεξιά στάχυ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG ANS 882· Kakavas 2016, 73, εικ. 90.

218/7 – 214 BC, under Hieron II,
Weight 13.21 g. MD. 27 mm. Axis 10
Th. Aravanis Private Collection

Ο: Diademed and veiled head of Philistis left.
Ρ: ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ / ΦΙΛΙΣΤΙΔΟΣ. Nike driving quadriga right. ΚΙ above,
grain ear in right field below.
Unpublished

On the type, see SNG ANS 882; Kakavas 2016, 73, fig. 90.

Χαλκό νόμισμα Συρακουσών, Σικελία **197** Bronze coin of Syracuse, Sicily

317 – 289 π.Χ.
Βάρος 6,13 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 643/1956

317 – 289 BC
Weight 6.13 g. MD. 19 mm. Axis 3
Athens, NM ΣΕΜΠ 643/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα αριστερά, με κορινθιακό κράνος.
Ο: Στάχυ σε καρποφόρο στεφάνι βελανιδιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Lindgren Col.*, αρ. 577.

Ο: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet.
R: Grain ear; within wreath of oak and fruit.
Unpublished

On the type, see *Lindgren Col.*, no. 577.

Αργυρό τετρώβολο Αβδήρων, Θράκη **198** Silver tetrobol of Abdera, Thrace

411 – 385 π.Χ.
Βάρος 2,74 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 1
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

411 – 385 BC
Weight 2.74 g. MD. 15 mm. Axis 1
Th. Aravanis Private Collection

Ε: Γρύπας καθήμενος προς τα αριστερά.
Ο: ΠΡΩΤΗΣ. Κεφαλή Απόλλωνος με στεφάνι δάφνης προς τα αριστερά, στο πεδίο κάτω δεξιά κόκκος σίτου. Σε γραμμικό τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *McClellan Col.*, αρ. 4020· May 1966, αρ. 333.

Ο: Griffin sitting left.
R: ΠΡΩΤΗΣ. Laureate head of Apollo left; barleycorn in right field below. Within linear square.
Unpublished

On the type, see *McClellan Col.*, no. 4020; May 1966, no. 333.

Αργυρό τετράβολο Αβδήρων, Θράκη **199** Silver tetrobol of Abdera, Thrace

411– 385 π.Χ.
Βάρος 2,91 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 648/1956

411– 385 BC
Weight 2.91 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 648/1956

E: ΑΒΔ. Γρύπας καθήμενος προς τα αριστερά.
O: ΕΠΙ ΠΡΩ – ΤΕΩ. Τρία στάχυα σε γραμμικό τετράγωνο. Σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. May 1966, αρ. 352-356.

O: ΑΒΔ. Griffin sitting left.
R: ΕΠΙ ΠΡΩ – ΤΕΩ. Three grain ears in linear square. Within incuse square.
Unpublished

On the type, see May 1966, nos 352-356.

Χαλκό νόμισμα Αμφιπόλεως, Μακεδονία **200** Bronze coin of Amphipolis, Macedonia

187 – 31 π.Χ.
Βάρος 4,81 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 273

187 – 31 BC
Weight 4.81 g. MD. 17 mm. Axis 11
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 273

E: Κεφαλή Αρτέμιδος προς τα δεξιά, σε στικτό κύκλο.
O: ΑΜΦΙΠ[Ο] / ΛΙΤΩΝ. Στάχυ, επάνω μονογράφημα.

SNG Soutzos 273.

O: Head of Artemis right; within border of dots.
R: ΑΜΦΙΠ[Ο] / ΛΙΤΩΝ. Grain ear; monogram above.

SNG Soutzos 273.

Αργυρό ημίδραχμο Κοινού Θεσσαλών

201

Silver hemidrachm of Thessalian League

470 – 460 π.Χ.
Βάρος 2,88 γρ. ΜΔ. 14 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 649/1956

470 – 460 BC
Weight 2.88 g. MD. 14 mm. Axis 3
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 649/1956

E: Ημίτομο αλόγου προς τα αριστερά.
O: ΘΕ / ΤΑ. Κόκκος σίτου, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 236· *BCD Thessaly*, αρ. 8-126.

O: Forepart of horse left.
R: ΘΕ / ΤΑ. Barleycorn; within incuse square.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 2; *BCD Thessaly*, lots 8-126.

Αργυρό ημίδραχμο Κοινού Θεσσαλών

202

Silver hemidrachm of the Thessalian League

470 – 460 π.Χ.
Βάρος 2,99 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 651/1956

470 – 460 BC
Weight 2.99 g. MD. 15 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 651/1956

E: Ημίτομο αλόγου προς τα δεξιά.
O: ΘΕ / ΤΑ. Κόκκος σίτου, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 236· *BCD Thessaly*, αρ. 8-12.

O: Forepart of horse right.
R: ΘΕ / ΤΑ. Barleycorn; within incuse square.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 236; *BCD Thessaly*, lots 8-12.

Αργυρό ημίδραχμο Κοινού Θεσσαλών

203

Silver hemidrachm of Thessalian League

470 – 460 π.Χ.
Βάρος 2,55 γρ. ΜΔ. 15 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ 1784β

E: Ημίτομο αλόγου προς τα αριστερά.
O: ΘΕ / ΤΑ. Κόκκος σίτου, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 236· *BCD Thessaly*, αρ. 8-12.

470 – 460 BC
Weight 2.55 g. MD. 15 mm. Axis 10
Athens, NM 1784β

O: Forepart of horse left.
R: ΘΕ / ΤΑ. Barleycorn in incuse square.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 236; *BCD Thessaly*, lots 8-12.

Αργυρός στατήρ Αμβρακίας, Ήπειρος

204

Silver stater of Ambracia, Epirus

α' μισό 4^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 8,33 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

E: Πήγασος προς τα αριστερά.
O: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος. Στο πεδίο δεξιά κόκκος σίτου. Σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *McClellan Col.*, αρ. 5101.

first half of 4th c. BC
Weight 8.33 g. MD. 21 mm. Axis 7
Athens, NM Saroglos Col.

O: Pegasus flying left
R: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet. Barleycorn in right field. Within incuse square.
Unpublished

On the type, see *McClellan Col.*, no. 5101.

Αργυρός οβολός Ορχομενού, Βοιωτία **205** Silver obol of Orchomenus, Boeotia

525 – 500 π.Χ.
Βάρος 0,90 γρ. ΜΔ. 8 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

525 – 500 BC
Weight 0.90 g. MD. 8 mm.
Athens, NM Saroglos Col.

Ε: Κόκκος σίτου.
Ο: Έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Fitzwilliam 2871; BCD Boiotia, αρ. 186.*

Ο: Barleycorn.
R: Incuse square.
Unpublished

On the type, see *SNG Fitzwilliam 2871; BCD Boiotia, lot 186.*

Αργυρό ημιωβόλιο Ορχομενού, Βοιωτία **206** Silver hemiobol of Orchomenus, Boeotia

387 – 374 π.Χ.
Βάρος 0,62 γρ. ΜΔ. 9,80 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 652/1956

387 – 374 BC
Weight 0.62 g. MD. 9.80 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 652/1956

Ε: Τρεις κόκκοι σίτου.
Ο: ΕΡΧ σε στεφάνι από στάχνα.
Αδημοσίευτο

Για τον εμπροσθότυπο βλ. *SNG Soutzos 571; για τον οπισθότυπο βλ. SNG Cop. 200.*

Ο: Three barleycorns.
R: ΕΡΧ. Within wreath of grain ears.
Unpublished

On the obverse, see *SNG Soutzos 571; on the reverse, see SNG Cop. 200.*

297. Αργυρό ημιωβόλιο Ορχομενού, Βοιωτία

207

Silver hemiobol of Orchomenus, Boeotia

387 – 374 π.Χ.
Βάρος 0,65 γρ. ΜΔ. 10 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 571

387 – 374 BC
Weight 0.65 g. MD. 10 mm. Axis 9
Athens, NM Soutzos Col. 571

E: ER. Τρεις κόκκοι σίτου.
O: Άλογο καλπάζει προς τα δεξιά.

SNG Soutzos 571. Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 202.

O: ER. Three barleycorns.
R: Horse galloping right.

SNG Soutzos 571. On the type, see SNG Cop. 202.

Χαλκό νόμισμα Ευβοϊκού Κοινού

208

Bronze coin of Euboean League

μετά το 148 π.Χ.
Βάρος 1,83 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 653

after 148 BC
Weight 1.83 g. MD. 13 mm. Axis 9
Athens, NM Soutzos Col. 653

E: Κεφαλή Ερμού προς τα δεξιά, με πέτασο.
O: ΕΥΒ[ΟΙ] – ΕΩΝ. Στάχυ.

SNG Soutzos 653.

O: Head of Hermes right, wearing petasus.
R: ΕΥΒ[ΟΙ] – ΕΩΝ. Grain ear.

SNG Soutzos 653.

Χαλκό νόμισμα Αθηνών, Αττική 209 Bronze coin of Athens, Attica

70 – 40 π.Χ.
Βάρος 3,75 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 765/1956

70 – 40 BC
Weight 3.75 g. MD. 16 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 765/1956

E: Δελφίνι προς τα δεξιά. Πίσω τρίαίνα
O: ΑΘΕ. Πλημοχόη σε στεφάνι από στάχνα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Agora XXVI*, αρ. 129.

O: Dolphin swimming right; trident in background.
R: ΑΘΕ. Plemochoe; within wreath of grain ears.
Unpublished

On the type, see *Agora XXVI*, no. 129.

Χαλκό νόμισμα Πάλης, Κεφαλληνία, Ήλις 210 Bronze coin of Pale, Cephallenia, Elis

4^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 4,22 γρ. ΜΔ. 14,80 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ 4206β

4th c. BC
Weight 4.22 g. MD. 14.80 mm. Axis 3
Athens, NM 4206β

E: Κόκκος σίτου εντός γράμματος Π.
O: Δελφίνι προς τα δεξιά.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Peloponnesus*, 88, αρ. 37-38· *SNG Cop.* 202· Hoover 2010, αρ. 177.

O: Barleycorn within the letter Π.
R: Dolphin right.
Unpublished

On the type, see *BMC Peloponnesus*, 88, nos 37-38; *SNG Cop.* 202; Hoover 2010, no. 177.

Αργυρό ημίδραχμο Ερμιόνης, Αργολίς **211** Silver hemidrachm of Hermione, Argolis

350 – 322 π.Χ.
Βάρος 2,64 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 767/1956

E: Κεφαλή Δήμητρος/Περσεφόνης προς τα αριστερά, με στεφάνι από στάχνα, περιδέραιο και ενώτιο.
O: Μονογράφημα ΕΡ σε στεφάνι από στάχνα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 136· Grandjean 1990, 30-31, Ομάδα I.1, πίν. VIII, D1/R2.

350 – 322 BC
Weight 2.64 g. MD. 16 mm. Axis 3
Athens, NM ΣΕΜΠ 767/1956

O: Head of Demeter/Persephone left, wearing wreath of grain ears, necklace, and earring.
R: EP monogram within wreath of grain ears.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 136; Grandjean 1990, 30-31, Group I.1, pl. VIII, D1/R2.

Αργυρό ημίδραχμο Ερμιόνης, Αργολίς **212** Silver hemidrachm of Hermione, Argolis

280 – 250 π.Χ.
Βάρος 2,44 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 766/1956

E: Κεφαλή Δήμητρος/Περσεφόνης προς τα αριστερά, με στεφάνι από στάχνα και ενώτιο.
O: Μονογράφημα ΕΡ και κάτω ΔΙ, σε στεφάνι από στάχνα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 137· Grandjean 1990, 40, Ομάδα II.8, πίν. X, D16/R25.

280 – 250 BC
Weight 2.44 g. MD. 16 mm. Axis 3
Athens, NM ΣΕΜΠ 766/1956

O: Head of Demeter/Persephone left, wearing wreath of grain ears and earring.
R: EP monogram and ΔΙ below; within wreath of grain ears.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 137; Grandjean 1990, 40, Group II.8, pl. X, D16/R25.

Χαλκό νόμισμα Μυκόνου, Κυκλάδες

213

Bronze coin of Myconos, Cyclades

3^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 4,97 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1236

E: Κεφαλή νεαρού Διονύσου σε 3/4 προς τα δεξιά, με στεφάνι κισσού.
O: Σταφύλι, στο πεδίο αριστερά κόκκος σίτου.

SNG Soutzos 1236.

O: Head of young Dionysus facing 3/4 right, wearing ivy wreath.
R: Grape; barleycorn in left field.

SNG Soutzos 1236.

3rd c. BC
Weight 4.97 g. MD. 17 mm. Axis 1
Athens, NM Soutzos Col. 1236

Αργυρό ημίδραχμο Πάρου, Κυκλάδες

214

Silver hemidrachm of Paros, Cyclades

4^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 1,95 γρ. ΜΔ. 14 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 768/1956

E: Τράγος ιστάμενος προς τα δεξιά.
O: Π – Α. Στάχυ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Crete and the Aegean Islands*, 113, αρ. 5, πίν. XXVI, αρ. 3;
SNG Cop. 718.

O: Goat standing right.
R: Π – Α. Grain ear.
Unpublished

On the type, see *MC Crete and the Aegean Islands*, 113, no. 5, pl. XXVI, no. 3;
SNG Cop. 718.

4th c. BC
Weight 1.95 g. MD. 14 mm. Axis 10
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 768/1956

Αργυρό τετράδραχμο Εφέσου, Ιωνία

215

Silver tetradrachm of Ephesus, Ionia

επί Αυγούστου, 25 – 20 π.Χ.
Βάρος 9,59 γρ. ΜΔ. 28 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Χριστομάνου

E: IMP-[CAE] – [S]AR. Κεφαλή Αυγούστου προς τα δεξιά.
O: AVGV – STVS. Δέσμη από έξι στάχνα, σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. RPC I, αρ. 2214.

under Augustus, 25 – 20 BC
Weight 9.59 g. MD. 28 mm. Axis 12
Athens, NM Christomanos Col.

O: IMP-[CAE] – [S]AR. Head of Augustus right.
R: AVGV – STVS. Sheaf of six grain ears; within border of dots.
Unpublished

On the type, see RPC I, no. 2214.

Χαλκό νόμισμα Πριήνης, Ιωνία

216

Bronze coin of Priene, Ionia

3^{ος} – 2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 0,80 γρ. ΜΔ. 9 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1432

E: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα αριστερά. Στο πεδίο δεξιά κλαδί ελιάς.

O: Π – ΠΙ. Στάχνη σε κύκλο από μαιάνδρο.

SNG Soutzos 1432.

3rd – 2nd c. BC
Weight 0.80 g. MD. 9 mm. Axis 2
Athens, NM Soutzos Col. 1432

O: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet; olive branch in right field.

R: Π – ΠΙ. Grain ear within circle of meander.

SNG Soutzos 1432.

Χαλκό νόμισμα Χίου, Ιωνία **217** Bronze coin of Chios, Ionia

190 – 84 π.Χ.
Βάρος 4,51 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1442

190 – 84 BC
Weight 4.51 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 1442

E: Σφίγγα καθήμενη προς τα δεξιά, στο πεδίο δεξιά στάχυ.
O: XI – ΟΣ. Οξυπύθμενος αμφορέας, στο πεδίο αριστερά βότρυς και δεξιά ΙΚΕΣΙΟΣ.

SNG Soutzos 1442.

O: Sphinx sitting right; grain ear in right field.
R: XI – ΟΣ. Transport amphora; a bunch of grapes in left field, ΙΚΕΣΙΟΣ in right field.

SNG Soutzos 1442.

Αργυρό δίδραχμο Ρόδου, Καρία **218** Silver didrachm of Rhodes, Caria

275 – 250 π.Χ.
Βάρος 6,63 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 769/1956

275 – 250 BC.
Weight 6.63 g. MD. 19 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 769/1956

E: Κεφαλή Ηλίου σε 3/4 προς τα δεξιά.
O: Ρ – Ο. Ρόδο, με μίσχο και μπουμπούκι επάνω το όνομα υπευθύνου κοπής ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ, στο πεδίο αριστερά στάχυ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Keckman 503· SNG Cop. 736.

O: Head of Helios facing 3/4 right.
R: Ρ – Ο. Rose with stem and bud; the magistrate's name, ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ, above; grain ear in left field.
Unpublished

On the type, see SNG Keckman 503; SNG Cop. 736.

Χαλκό νόμισμα Απαμείας, Φρυγία

219

Bronze coin of Aramea, Phrygia

επί Ιουλίας Δόμνας, 193 – 217 μ.Χ.
Βάρος 7,53 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 770/1956

under Julia Domna, 193 – 217 AD
Weight 7.53 g. MD. 22 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 770/1956

Ε: ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ ΣΕΒΑΣ. Προτομή Ιουλίας Δόμνας προς τα δεξιά.
Ο: ΕΠΙ ΑΡΤΕΜΑ Γ ΑΠΑΜΕΩΝ. Δέσμη από πέντε στάχυα. Σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 215.

Ο: ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ ΣΕΒΑΣ. Bust of Julia Domna right.
Ρ: ΕΠΙ ΑΡΤΕΜΑ Γ ΑΠΑΜΕΩΝ. Sheaf of five grain ears; within border of dots.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 215.

Χαλκό νόμισμα Σελευκείας Πιερίας, Σέλευκис και Πιερία

220

Bronze coin of Seleuceia Pieria, Seleucis and Pieria

1^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 1,24 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1701

1st c. BC
Weight 1.24 g. MD. 11 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 1701

Ε: Μύγα.
Ο: ΣΕΛΕΥ/ΚΕΩΝ. Στάχυ.

SNG Soutzos 1701.

Ο: Fly.
Ρ: ΣΕΛΕΥ/ΚΕΩΝ. Grain ear.

SNG Soutzos 1701.

Χαλκό νόμισμα Αλεξανδρείας, Αίγυπτος

221

Bronze coin of Alexandria, Egypt

επί Κλαυδίου, 49/50 μ.Χ.
Βάρος 9,07 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 771/1956

E: ΤΙΒ ΚΛΑΥ ΚΑΙ ΣΕΒΑΚ ΓΕΡΜΑ. Κεφαλή Κλαυδίου προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης. Στο πεδίο δεξιά ΛΙ, (έτος κοπής).

O: ΑΥΤΟΚΡΑ. Κηρύκειο με φτερά ανάμεσα σε τέσσερα στάχυα. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. RPC I, αρ. 5175.

under Claudius, 49/50 AD
Weight 9.07 g. MD. 25 mm. Axis 1
Athens, NM ΣΕΜΠ 771/1956

O: ΤΙΒ ΚΛΑΥ ΚΑΙ ΣΕΒΑΚ ΓΕΡΜΑ. Laureate head of Claudius right; ΛΙ (issuing year) in field right.

R: ΑΥΤΟΚΡΑ. Winged caduceus between four grain ears. Unpublished

On the type, see RPC I, no. 5175.

Χαλκό νόμισμα Καρχηδόνας, Ζευγίτανια

222

Bronze coin of Carthage, Zeugitana

3^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 7,90 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 8
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 853/1956

E: Κεφαλή καρχηδονιακής θεάς Tanit προς τα αριστερά, σε στικτό κύκλο.

O: Τρία στάχυα σε στικτό κύκλο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 250-251.

3rd c. BC
Weight 7.90 g. MD. 23 mm. Axis 8
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 853/1956

O: Head of Punic goddess Tanit left; within border of dots.

R: Three grain ears; within border of dots. Unpublished

On the type, see SNG Cop. 250-251.

Μολύβδινο σύμβολο **223** Lead token

Βάρος 3,05 γρ. ΜΔ. 13 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 2055

Weight 3.05 g. MD. 13 mm.
Athens, NM 2055

A' όψη: Στάχυ.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Grain ear.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **224** Lead token

Βάρος 1,84 γρ. ΜΔ. 12 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 657/1998

Weight 1.84 g. MD. 12 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 657/1998

A' όψη: Α Μ Ο Ρ. Στάχυ.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Α Μ Ο Ρ. Grain ear.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **225** Lead token

Βάρος 2,60 γρ. ΜΔ. 16 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 663/1998

Weight 2.60 g. MD. 16 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 663/1998

A' όψη: Δέσμη με τρία στάχυα.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Sheaf of three grain ears.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **226** Lead token

Βάρος 2,07 γρ. ΜΔ. 15 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 1901-1902, ΙΒ' 325

Weight 2.07 g. MD. 15 mm.
Athens, NM 1901-1902, IB' 325

A' όψη: Κόκκος σίτου.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Barleycorn.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **227** Lead token

Τέλη 3^{ου} – αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 3,44 γρ. ΜΔ. 18 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 1904-1905, Β', 7
(Εύρημα Κορωπίου)

End of 3rd – early 2nd c. BC
Weight 3.44 g. MD. 18 mm.
Athens, NM 1904-1905, B', 7
(Koropi Find)

A' όψη: Γλαύκα επάνω σε στάχυ. Επάνω στα φτερά της Α.
B' όψη: Άσημο.

Side A: Owl on grain ear; A on her wings.
Side B: Blank.

Ράλλη 2009, 235-245.

Ράλλη 2009, 235-245.

Πήλινο σύμβολο **228** Clay token

Βάρος 0,99 γρ. ΜΔ. 14 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 8148

Weight 0.99 g. MD. 14 mm
Athens, NM 8148

A' όψη: Τρία στάχυα.
B' όψη: Δελφίني προς τα δεξιά.

Side A: Three grain ears.
Side B: Dolphin swimming right.

Σβορώνος 1905α, 326, πίν. ΙΧ, αρ. 20.

Σβορώνος 1905α, 326, pl. ΙΧ, no. 20.

//

ΒΕΛΑΝΙΔΙ

ACORN

//

Αργυρό τετράδραχμο Περσέως, Μακεδονία

229

Silver tetradrachm of Perseus, Macedonia

179 – 178 π.Χ.
Βάρος 17,00 γρ. ΜΔ. 32 χιλ.
Άξονας 8
Αθήνα,
NM BE 8801ε 731/2005

Ε: Διαδηματοφόρος κεφαλή Περσέως προς τα δεξιά. Κάτω από τον λαιμό το όνομα του καλλιτέχνη-χαράκτη ΨΩΙΛΟΥ.

Ο: ΒΑΣΙ – ΛΕΩΣ / ΠΕΡ – ΣΕΩΣ. Αετός ιστάμενος σε δέσμη κεραυνού με ανοικτά φτερά προς τα δεξιά. Στο πεδίο δεξιά Σ και μονογράφημα. Σε καρποφόρο στεφάνι βελανιδιάς με οκτάκτινο αστέρι κάτω.

Kakavas 2016, 74, εικ. 92· Ανδρέου κ.ά. 2018, 209, εικ. 12. Για τον τύπο, βλ. de Callatay 1995, 23-37.

179 – 178 BC
Weight 17.00 g. MD. 32 mm.
Axis 8
Athens,
NM BE 8801ε 731/2005

Ο: Diademed Head of Perseus right. ΨΩΙΛΟΥ (the name of the artist-engraver) beneath neck.

R: ΒΑΣΙ – ΛΕΩΣ / ΠΕΡ – ΣΕΩΣ. Eagle standing right on thunderbolt, wings spread; Σ and monogram in right field. Within wreath of oak and fruit; star of eight rays below.

Kakavas 2016, 74, fig. 92; Ανδρέου κ.ά. 2018, 209, fig.12. On the type, see de Callatay 1995, 23-37.

Αργυρό τετράδραχμο Μακεδονίας

230

Silver tetradrachm of Macedonia

υπό ρωμαϊκής κυριαρχίας
148/7 π.Χ. – αρχές 1^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 16,69 γρ. ΜΔ. 31 χιλ.
Άξονας 3
Αθήνα, NM ΣΕΜΠ 693/1956

Ε: Μακεδονική ασπίδα με κεφαλή Αρτέμιδος προς τα δεξιά, με στεφάνη και πίσω της φαρέτρα.

Ο: LEG / ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Ρόπαλο σε στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς.

Τουράτσογλου 1993, 21, πίν. VII, αρ. 2-3.

under Roman rule
148/7 – early 1st c. BC
Weight 16.69 g. MD. 31 mm.
Axis 3
Athens, NM ΣΕΜΠ 693/1956

Ο: Macedonian shield with head of Artemis right, wearing stephane; behind her quiver.

R: LEG / ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Club within wreath of oak and fruit.

Τουράτσογλου 1993, 21, pl. VII, nos 2-3.

Αργυρή δραχμή Κοινού Ηπειρωτών

231

Silver drachm of Epirote League

234/33 – 168 π.Χ.
Βάρος 5,21 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ 89/1887

Ε: Κεφαλή Δωδωναίου Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς. Στο πεδίο αριστερά ΑΙ και δεξιά ΒΟ. Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΠΕΙΡ / ΩΤΑΝ. Αετός ιστάμενος επάνω σε δέσμη κεραυνού προς τα δεξιά, με κλειστά φτερά. Σε στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Franke 1961, 169, αρ. 97-105, πίν. 22, V48 – V52; SNG Alpha Bank, 468-469.

234/33 – 168 BC
Weight 5.21 g. MD. 21 mm. Axis 6
Athens, NM 89/1887

Ο: Head of Zeus Dodonaeos right, wearing wreath of oak and fruit; AI in right field, BO in left. Within border of dots.
Ρ: ΑΠΕΙΡ / ΩΤΑΝ. Eagle standing right on thunderbolt, wings closed. Within wreath of oak and fruit.
Unpublished

On the type, see Franke 1961, 169, nos 97-105, pl. 22, V48 – V52; SNG Alpha Bank, 468-469.

Αργυρή δραχμή Κοινού Ηπειρωτών

232

Silver drachm of Epirote League

234/33 – 168 π.Χ.
Βάρος 5,02 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 694/1956

Ε: Κεφαλή Δωδωναίου Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς. Στο πεδίο αριστερά μονογράφημα. Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΠΕΙ / ΡΩΤΑΝ. Αετός ιστάμενος επάνω σε δέσμη κεραυνού προς τα δεξιά, με κλειστά φτερά. Σε στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Franke 1961, 166-168, αρ. 32-91, πίν. 20-22, V12 – V44; SNG Alpha Bank, 468.

234/33 – 168 BC
Weight 5.02 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 694/1956

Ο: Head of Zeus Dodonaeos right, wearing wreath of oak and fruit; monogram in left field. Within border of dots.
Ρ: ΑΠΕΙ / ΡΩΤΑΝ. Eagle standing right on thunderbolt, wings closed. Within wreath of oak and fruit.
Unpublished

On the type, see Franke 1961, 166-168, nos 32-91, pls. 20-22, V12 – V44; SNG Alpha Bank, 468.

Αργυρή δραχμή Κοινού Ηπειρωτών

233

Silver drachm of Epirote League

234/33 – 168 π.Χ.
Βάρος 4,56 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 695/1956

234/33 – 168 BC
Weight 4.56 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 695/1956

E: Κεφαλή Δωδωναίου Διός προς τα δεξιά, με στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς. Στο πεδίο αριστερά και κάτω από τον λαϊμό μονογραφήματα. Σε στικτό κύκλο.
O: ΑΠΕΙ / ΡΩΤΑΝ. Αετός ιστάμενος επάνω σε δέσμη κεραυνού προς τα δεξιά, με κλειστά φτερά. Σε στεφάνι καρποφόρου βελανιδιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Franke 1961, 177, αρ. 168-176, πίν. 25, V96 – V99; SNG Alpha Bank, 468-469.

O: Head of Zeus Dodonaeos right, wearing wreath of oak and fruit; monograms in left field and below neck. Within border of dots.

R: ΑΠΕΙ / ΡΩΤΑΝ. Eagle standing right on thunderbolt, wings closed. Within wreath of oak and fruit.

Unpublished

On the type, see Franke 1961, 177, nos 168-176, pl. 25, V96 – V99; SNG Alpha Bank, 468-469.

Αργυρό τριώβολο Μαντινείας, Αρκαδία

234

Silver triobol of Mantinea, Arcadia

πριν το 471 π.Χ.
Βάρος 2,52 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1124

before 471 BC
Weight 2.52 g. MD. 11 mm. Axis 6
Athens, NM Soutzos Col. 1124

E: Άρκτος βαδίζει προς τα αριστερά.
O: Μ – Α – Ν. Τρεις καρποί και τρία φύλλα βελανιδιάς σε έγκοιλο τρίγωνο.

SNG Soutzos 1124.

O: Bear walking left.

R: Μ – Α – Ν. Three acorns and three oak leaves; within a triangular incuse.

SNG Soutzos 1124.

Αργυρός οβολός Μαντινείας, Αρκαδία

235

Silver obol of Mantinea, Arcadia

420 – 385 π.Χ.
Βάρος 0,79 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 355/1956

420 – 385 BC
Weight 0.79 g. MD. 13 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 355/1956

Ε: Βελανίδι.
Ο: Γράμμα Μ, κάτω ΜΑΝ, σε έγκοιλο κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Peloponnesus*, 185, αρ. 9, πίν. 34, αρ. 25· *BCD Peloponnesos*, αρ. 1470.

Ο: Acorn.
R: Letter M, ΜΑΝ below; within incuse circle.
Unpublished

On the type, see *BMC Peloponnesus*, 185, no. 9, pl. 34, no. 25; *BCD Peloponnesos*, lot 1470.

Αργυρός οβολός, Μαντινείας, Αρκαδία

236

Silver obol of Mantinea, Arcadia

420 – 385 π.Χ.
Βάρος 0,72 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 4536

420 – 385 BC
Weight 0.72 g. MD. 11 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ 4536

Ε: Βελανίδι.
Ο: Γράμμα Μ, κάτω ΜΑΝ, σε έγκοιλο κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Peloponnesus*, 185, αρ. 9, πίν. 34, αρ. 25· *BCD Peloponnesos*, αρ. 1470.

Ο: Acorn.
R: Letter M, ΜΑΝ below; in incuse circle.
Unpublished

On the type, see *BMC Peloponnesus*, 185, no. 9, pl. 34, no. 25; *BCD Peloponnesos*, lot 1470.

Αργυρός οβολός Μαντινείας, Αρκαδία

237

Silver obol of Mantinea, Arcadia

420 – 385 π.Χ.

Βάρος 0,84 γρ. ΜΔ. 9 χιλ. Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κινδύνη 227/1969

420 – 385 BC

Weight 0.84 g. MD. 9 mm. Axis 5
Athens, NM Kindynes Col. 227/1969

Ε: Βελανίδι.

Ο: Γράμμα Μ, κάτω ΜΑΝ, σε έγκοιλο κύκλο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Peloponnesus*, 185, αρ. 9, πίν. 34, αρ. 25· *BCD Peloponnesos*, αρ. 1470.

Ο: Acorn.

Ρ: Letter M, ΜΑΝ below; within incuse circle.

Unpublished

On the type, see *BMC Peloponnesus*, 185, no. 9, pl. 34, no. 25; *BCD Peloponnesos*, lot 1470.

Αργυρός οβολός Μαντινείας, Αρκαδία

238

Silver obol of Mantinea, Arcadia

420 – 385 π.Χ.

Βάρος 0,87 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 442/1956

420 – 385 BC

Weight 0.87 g. MD. 12 mm. Axis 3
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 442/1956

Ε: Βελανίδι σε στικτό κύκλο.

Ο: ΜΑΝΤΙ. Κεφαλή ίππου προς τα δεξιά.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Hoover 2011, αρ. 900.

Ο: Acorn within border of dots.

Ρ: ΜΑΝΤΙ. Horse's head right.

Unpublished

On the type, see Hoover 2011, no. 900.

Αργυρό ημιωβόλιο Μαντινείας, Αρκαδία

239

Silver hemiobol of Mantinea, Arcadia

420 – 385 π.Χ.

Βάρος 0,47 γρ. ΜΔ. 8 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1125

E: ΜΑ. Βελανίδι σε στικτό κύκλο.

O: Γράμμα Ε. Στο πεδίο δεξιά [M]AN.

SNG Soutzos 1125. Για τον τύπο, βλ. BCD Peloponnesos, αρ. 1474.

420 – 385 BC

Weight 0.47 g. MD. 8 mm. Axis 7
Athens, NM Soutzos Col. 1125

O: ΜΑ. Acorn within border of dots.

R: Letter E. [M]AN in right field.

SNG Soutzos 1125. Για τον τύπο, βλ. BCD Peloponnesos, lot 1474.

Αργυρό ημιωβόλιο Μαντινείας, Αρκαδία

240

Silver hemiobol of Mantinea, Arcadia

420 – 385 π.Χ.

Βάρος 0,34 γρ. ΜΔ. 7 χιλ. Άξονας 4
Αθήνα, ΝΜ 1892-3 Δ' 230

E: Βελανίδι.

O: Γράμμα Μ σε έγκοιλο κύκλο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. BCD Peloponnesos, αρ. 1472.1.

420 – 385 BC

Weight 0.34 g. MD. 7 mm. Axis 4
Athens, NM 1892-3 Δ' 230

O: Acorn.

R: Letter M within incuse circle.

Unpublished

On the type, see BCD Peloponnesos, lot 1472.1.

Χαλκό νόμισμα Αρκαδικού Κοινού

241

Bronze coin of Arcadian League

363 – 350 π.Χ.
Βάρος 4,98 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 696/1956

363 – 350 BC
Weight 4.98 g. MD. 22 mm. Axis 1
Athens, NM ΣΕΜΠ 696/1956

Ε: Κεφαλή Διός προς τα αριστερά, με στεφάνι δάφνης.
Ο: Μονογράφημα ΑΡ, κάτω σύριγγα, σε καρποφόρο στεφάνι βελανιδιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop. 207; BCD Peloponnesos*, αρ. 1514-1515.

O: Laureate head of Zeus left.
R: AP monogram, syrinx below; within wreath of oak and fruit.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop. 207; BCD Peloponnesos*, lot 1514-1515.

Μολύβδινο σύμβολο

242

Lead token

Βάρος 1,80 γρ. ΜΔ. 13 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 694/1998

Weight 1.80 g. MD. 13 mm.
Athens, ΝΜ Kyrou Col. 694/1998

Α' όψη: Βελανίδι.
Β' όψη: Άσημο.
Φέρει σπή.
Αδημοσίευτο

Side A: Acorn.
Side B: Blank.
With hole.
Unpublished

POΔI

POMEGRANATE

Αργυρό ημίδραχμο Ολυμπίας, Ήλις **243** Silver hemidrachm of Olympia, Elis

350 – 340 π.Χ.
Βάρος 2,60 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 2
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 725/1956

350 – 340 BC
Weight 2.60 g. MD. 18 mm. Axis 2
Athens, NM ΣΕΜΠ 725/1956

E: Κεφαλή Ήρας προς τα δεξιά, με ενώτιο.
O: F – A. Αετός ιστάμενος δεξιά, με κλειστά φτερά και την κεφαλή στραμμένη προς τα πίσω. Στο πεδίο δεξιά σπασμένο ρόδι. Αδημοσίευτο

O: Head of Hera right, wearing earring.
R: F – A. Eagle standing right, wings closed, head turned back; cracked pomegranate in right field. Unpublished

Για τον τύπο, βλ. Seltman 1921, 109, πίν. XII, αρ. 19· *BCD Olympia*, αρ. 182.

On the type, see Seltman 1921, 109, pl. XII, no. 19; *BCD Olympia*, lot 182.

Αργυρό ημίδραχμο Ολυμπίας, Ήλις **244** Silver hemidrachm of Olympia, Elis

350 – 340 π.Χ.
Βάρος 2,92 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 726/1956

350 – 340 BC
Weight 2.92 g. MD. 17 mm. Axis 9
Athens, NM ΣΕΜΠ 726/1956

E: Κεφαλή Ήρας προς τα δεξιά, με ενώτιο.
O: F – A. Αετός ιστάμενος δεξιά, με κλειστά φτερά και την κεφαλή στραμμένη προς τα πίσω. Στο πεδίο δεξιά σπασμένο ρόδι. Αδημοσίευτο

O: Head of Hera right, wearing earring.
R: F – A. Eagle standing right, wings closed, head turned back; cracked pomegranate in right field. Unpublished

Για τον τύπο, βλ. Seltman 1921, 109, πίν. XII, αρ. 19· *BCD Olympia*, αρ. 182.

On the type, see Seltman 1921, 109, pl. XII, no. 19; *BCD Olympia*, lot 182.

Αργυρό τετρώβολο Σίδης, Παμφυλία

245

Silver tetrobol of Side, Pamphylia

μέσα 5^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 3,68 γρ. ΜΔ. 13 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 727/1956

middle 5th c. BC
Weight 3.68 g. MD. 13 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 727/1956

Ε: Ρόδι.
Ο: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα δεξιά, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG von Aulock* 4763· *Kraay* 1969, πίν. 16, αρ. 11.

Ο: Pomegranate.
R: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within incuse square.
Unpublished

On the type, see *SNG von Aulock* 4763; *Kraay* 1969, pl. 16, no. 11.

Αργυρός στατήρ Σίδης, Παμφυλία

246

Silver stater of Side, Pamphylia

περ. 410 π.Χ.
Βάρος 10,61 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 730/1956

ca 410 BC
Weight 10.61 g. MD. 23 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 730/1956

Ε: Ρόδι σε στικτό κύκλο.
Ο: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα δεξιά, σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 369· *SNG von Aulock* 4765.

Ο: Pomegranate; within border of dots.
R: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within incuse square.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 369; *SNG von Aulock* 4765.

Αργυρός στατήρ Σίδης, Παμφυλία 247 Silver stater of Side, Pamphylia

4^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 10,36 γρ. ΜΔ. 24 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 729/1956

4th c. BC
Weight 10.36 g. MD. 24 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 729/1956

Ε: Αθηνά ιστάμενη προς τα αριστερά, με κορινθιακό κράνος, αιγίδα και ποδήρη χιτώνα. Κρατά στο δεξί της χέρι γλαύκα και στηρίζει το αριστερό σε ασπίδα. Στο πεδίο αριστερά ρόδι. Σε στικτό κύκλο.

Ο: Σιδική επιγραφή. Απόλλων ιστάμενος προς τα αριστερά, μπροστά σε βωμό, γυμνός, με χλαμύδα στους ώμους. Κρατά στο δεξί του χέρι κλαδί δάφνης και στο αριστερό τόξο. Δεξιά, στα πόδια του χήνα.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 372· SNG von Aulock 4767.

Ο: Athena standing left, wearing Corinthian helmet, aegis, and long chiton, holding owl in right hand, while resting her left arm on shield; pomegranate in left field. Within border of dots.

Ρ: Pamphylian inscription. Apollo standing left by altar, naked but for chlamys draped over shoulders, holding laurel branch in right hand and bow in left; goose right, at his feet.

Unpublished

On the type, see SNG Cop. 372; SNG von Aulock 4767.

Αργυρό τετράδραχμο Σίδης, Παμφυλία 248 Silver tetradrachm of Side, Pamphylia

τέλη 3^{ου} – αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 16,74 γρ. ΜΔ. 32 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 728/1956

late 3rd – early 2nd c. BC
Weight 16.74 g. MD. 32 mm.
Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 728/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος, σε στικτό κύκλο.

Ο: Νίκη προς τα αριστερά. Στο δεξί της χέρι κρατά στεφάνι. Στο πεδίο αριστερά ρόδι και δέσμη κεραυνού, κάτω μονογράφημα ΔΝ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 4783.

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet; within border of dots.

Ρ: Nike left, holding wreath in right hand. Pomegranate and thunderbolt in left field, monogram ΔΝ below.

Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 4783.

Αργυρό τετράδραχμο Σίδης, Παμφυλία

249

Silver tetradrachm of Side, Pamphylia

τέλη 3^{ου} – αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 16,23 γρ. ΜΔ. 30 χιλ.
Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1613

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Ο: ΚΛΕ – ΥΧ. Νίκη προς τα αριστερά, στο δεξί της χέρι κρατά στεφάνι.
Στο πεδίο αριστερά ρόδι.

SNG Soutzos 1613.

late 3rd – early 2nd c. BC
Weight 16.23 g. MD. 30 mm.
Axis 1
Athens, NM Soutzos Col. 1613

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
Ρ: ΚΛΕ – ΥΧ. Nike left, holding wreath in right hand. Pomegranate in left field.

SNG Soutzos 1613.

Χαλκό νόμισμα Σίδης, Παμφυλία

250

Bronze coin of Side, Pamphylia

1^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 4,30 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 731/1956

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Ο: Ρόδι.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 4805· SNG Soutzos 1614.

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
Ρ: Pomegranate.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 4805; SNG Soutzos 1614.

1st c. BC
Weight 4.30 g. MD. 16 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 731/1956

Χαλκό νόμισμα Σίδης, Παμφυλία

251

Bronze coin of Side, Pamphylia

1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 1,27 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 732/1956

1st c. BC

Weight 1.27 g. MD. 11 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 732/1956

Ε: Ρόδι σε στικτό κύκλο.

Ο: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG von Aulock* 4804.

Ο: Pomegranate; within border of dots.

Ρ: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
Unpublished

On the type, see *SNG von Aulock* 4804.

Χαλκό νόμισμα Σίδης, Παμφυλία

252

Bronze coin of Side, Pamphylia

1^{ος} αι π.Χ.

Βάρος 3,57 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1614

1st c. BC

Weight 3.57 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 1614

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.

Ο: Ρόδι σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 1614.

Ο: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.

Ρ: Pomegranate; within border of dots.

SNG Soutzos 1614.

1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 3,45 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

1st c. BC

Weight 3.45 g. MD. 17 mm. Axis 12
Th. Aravanis Private Collection

Ε: Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Ο: ΣΙΔ [Η]. Ρόδι και στο πεδίο αριστερά πτερωτό κηρύκειο
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Paris, BN, 772.*

O: Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
R: ΣΙΔ [H]. Pomegranate; winged caduceus in left field.
Unpublished

On the type, see *SNG Paris, BN, 772.*

—//—
MHΛO
APPLE
—//—

Αργυρός στατήρ Μήλου, Κυκλάδες

254

Silver stater of Melos, Cyclades

530 – 520/15 π.Χ.
Βάρος 12,05 γρ. ΜΔ. 19 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 635/1956

530 – 520/15 BC
Weight 12.05 g. MD. 19 mm.
Athens, NM ΣΕΜΠ 635/1956

E: Μήλο.
O: Τραχύ έγκοιλο τετράγωνο.
Sheedy 2006, 181, αρ. 1, πίν. 7, αρ. 1.

O: Apple.
R: Rough incuse square.
Sheedy 2006, 181, no. 1, pl. 7, no. 1.

Αργυρός στατήρ Μήλου, Κυκλάδες

255

Silver stater of Melos, Cyclades

500 – 416 π.Χ.
Βάρος 13,26 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

500 – 416 BC
Weight 13.26 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

E: Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.
O: ΜΑΔ – ΙΟΝ. Ημισέληνος σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο
Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 679; Jameson Col., αρ. 1293.

O: Apple with stem and two leaves.
R: ΜΑΔ – ΙΟΝ. Crescent within border of dots.
Unpublished
On the type, see SNG Cop. 679; Jameson Col., no. 1293.

Αργυρός στατήρ Μήλου, Κυκλάδες

256

Silver stater of Melos, Cyclades

500 – 416 π.Χ.

Βάρος 13,75 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.

Ο: Μ – Α – Λ – Ι – Ο – Ν. Τρισκελές σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 680; Jameson Col., αρ. 1287.

500 – 416 BC

Weight 13.75 g. MD. 23 mm. Axis 12
Athens, NM Saroglou Col.

Ο: Apple with stem and two leaves.

Ρ: Μ – Α – Λ – Ι – Ο – Ν. Τρισκελές within border of dots.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 680; Jameson Col., no. 1287.

Αργυρός στατήρ Μήλου, Κυκλάδες

257

Silver stater of Melos, Cyclades

περ. 450 π.Χ.

Βάρος 13,56 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: ΜΑΛ – ΙΟΝ. Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.

Ο: Τρίαινα σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Jameson Col., αρ. 1292.

ca 450 BC

Weight 13.56 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, NM Saroglou Col.

Ο: ΜΑΛ – ΙΟΝ. Apple with stem and two leaves.

Ρ: Τρίαινα within border of dots.
Unpublished

On the type, see Jameson Col., no. 1292.

Αργυρός στατήρ Μήλου, Κυκλάδες 258 Silver stater of Melos, Cyclades

περ. 440 π.Χ.
Βάρος 12,92 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

ca 440 BC
Weight 12.92 g. MD. 21 mm. Axis 7
Athens, NM Saroglos Col.

Ε: Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.
Ο: [M-A] – Λ – Ι – [O-N]. Γοργόνειο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Jameson Col.*, αρ. 1295.

Ο: Apple with stem and two leaves.
R: [M-A] – Λ – Ι – [O-N]. Gorgoneion.
Unpublished

On the type, see *Jameson Col.*, no. 1295.

Αργυρός στατήρ Μήλου, Κυκλάδες 259 Silver stater of Melos, Cyclades

περ. 430 π.Χ.
Βάρος 13,36 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

ca 430 BC
Weight 13.36 g. MD. 22 mm. Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

Ε: Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.
Ο: Μ – Α – Λ – Ι. Τετράγωνο διηρημένο σε οκτώ τρίγωνα, εκ των οποίων τα τέσσερα ανάγλυφα. Σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *Jameson Col.*, αρ. 1297.

Ο: Apple with stem and two leaves.
R: Μ – Α – Λ – Ι. Square divided into eight triangles, four of which in relief; within border of dots.
Unpublished

On the type, see *Jameson Col.*, no. 1297.

Χαλκό νόμισμα Μήλου, Κυκλάδες 260 Bronze coin of Melos, Cyclades

4^{ος} αι. π.Χ. ή αργότερα
Βάρος 5,17 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ 4776

4th c. BC or later
Weight 5.17 g. MD. 18 mm. Axis 9
Athens, NM 4776

Ε: Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.
Ο: ΜΑ. Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 681.

Ο: Apple with stem and two leaves.
R: MA. Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 681.

Χαλκό νόμισμα Μήλου, Κυκλάδες 261 Bronze coin of Melos, Cyclades

4^{ος} αι. π.Χ. ή αργότερα
Βάρος 5,10 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 703

4th c. BC or later
Weight 5.10 g. MD. 18 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 703

Ε: Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.
Ο: ΜΑ. Κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 681.

Ο: Apple with stem and two leaves.
R: MA. Head of Athena right, wearing Corinthian helmet.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 681.

Χαλκό νόμισμα Μήλου, Κυκλάδες **262** Bronze coin of Melos, Cyclades

4^{ος} αι. π.Χ. ή αργότερα
Βάρος 3,74 γρ. ΜΔ. 16 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 757/1956

4th c. BC or later
Weight 3.74 g. MD. 16 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 757/1956

E: Μήλο με μίσχο και δύο φύλλα.
O: Μ – Α. Κάνθαρος με σταφύλια που κρέμονται από τις λαβές.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 684.

O: Apple with stem and two leaves.
R: Μ – Α. Kantharos with grapes hanging from the handles.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 684.

Χαλκό νόμισμα Μήλου, Κυκλάδες **263** Bronze coin of Melos, Cyclades

1^{ος} αι. μ.Χ.
Βάρος 12,63 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1233

1st c. AD
Weight 12.63 g. MD. 25 mm. Axis 7
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 1233

E: ΕΠΙ ΤΙ ΠΑΝΚΛΑΕΟC ΤΟ Π. Μήλο.
O: ΜΗ[Δ]ΙΩΝ. Άγαλμα της Αθηνάς ιστάμενης προς τα δεξιά, με κορινθιακό κράνος. Κρατά στο δεξί χέρι δόρυ και στο αριστερό ασπίδα. Στο πεδίο δεξιά ΠΙΙ.

SNG Soutzos 1233.

O: ΕΠΙ ΤΙ ΠΑΝΚΛΑΕΟC ΤΟ Π. Apple.
R: ΜΗ[Δ]ΙΩΝ. Statue of Athena standing right, wearing Corinthian helmet, holding spear in her right arm and shield in left; in right field, ΠΙΙ.

SNG Soutzos 1233.

Μολύβδινο σύμβολο 264 Lead token

Βάρος 1,49 γρ. ΜΔ. 14 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 7866

Weight 1.49 g. MD. 14 mm.
Athens, NM 7866

A' όψη: Μήλο.
B' όψη: Ρόπαλο.
Αδημοσίευτο

Side A: Apple.
Side B: Club.
Unpublished

//

XOYPMAS

DATE

//

Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό

265

Siculo-Punic silver tetradrachm

410 – 392 π.Χ.
Βάρος 17,14 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 704/1956

Ε: Ημίτομο αλόγου προς τα δεξιά, επάνω Νίκη το στεφανώνει. Στο πεδίο δεξιά κόκκος σίτου. Σε στικτό κύκλο.

Ο: Χουρμαδιά με καρπούς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop* 957-958; Kraay 1976, 234, πίν. 51, αρ. 872; Οικονομίδου 1996, 220, αρ. 63.

410 – 392 BC
Weight 17.14 g. MD. 25 mm. Axis 11
Athens, NM ΣΕΜΠ 704/1956

Ο: Forepart of horse right, crowned by Nike above; in right field, barleycorn. Within border of dots.

Ρ: Date palm with date clusters.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop*. 957-958; Kraay 1976, 234, pl. 51, no. 872; Οικονομίδου 1996, 220, no. 63.

Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό

266

Siculo-Punic silver tetradrachm

4^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 16,84 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 705/1956

Ε: Κεφαλή της καρχηδονιακής θεάς Tanit προς τα δεξιά, με ενώτιο, περιδέραιο και στεφάνι από στάχνα. Στο πεδίο δεξιά θυμιατήριο. Σε στικτό κύκλο.

Ο: Φοινικική επιγραφή. Άλογο προς τα δεξιά, μπροστά από χουρμαδιά με καρπούς, στεφανώνεται από Νίκη. Στο πεδίο κάτω δεξιά κηρύκειο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop*. 967.

4th c. BC
Weight 16.84 g. MD. 26 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 705/1956

Ο: Head of Punic goddess Tanit right, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears; in right field, thymiaterion. Within border of dots.

Ρ: Phoenician inscription. Horse right before date palm with fruit clusters, crowned by Nike; in lower right field, caduceus.
Unpublished

On the type, see *SNG Cop*. 967.

Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό

267

Siculo-Punic silver tetradrachm

4^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 17,12 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 8
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 706/1956

Ε: Φοινικική επιγραφή. Κεφαλή της καρχηδονιακής θεάς Tanit προς τα δεξιά, με ενώτιο, περιδέραιο και στεφάνι από στάχνα. Σε στικτό κύκλο.

Ο: Άλογο προς τα δεξιά, μπροστά από χουρμαδιά με καρπούς. Στο πεδίο δεξιά κηρύκειο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 972; Jenkins – Lewis 1963, πίν. 26, αρ. 7.

4th c. BC

Weight 17.12 g. MD. 26 mm. Axis 8
Athens, NM ΣΕΜΠ 706/1956

Ο: Phoenician inscription. Head of Punic goddess Tanit right, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears. Within border of dots.

Ρ: Horse right, before date palm with fruit clusters; in right field, caduceus.

Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 972; Jenkins – Lewis 1963, pl. 26, no. 7.

Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό

268

Siculo-Punic silver tetradrachm

4^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 17,19 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 9
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 707/1956

Ε: Κεφαλή της καρχηδονιακής θεάς Tanit προς τα αριστερά, με ενώτιο, περιδέραιο και στεφάνι από στάχνα. Σε στικτό κύκλο.

Ο: Άλογο προς τα αριστερά, μπροστά από χουρμαδιά με καρπούς. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 970-971; Jenkins – Lewis 1963, πίν. 26, αρ. 4.

4th c. BC

Weight 17.19 g. MD. 26 mm. Axis 9
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 707/1956

Ο: Head of Punic goddess Tanit left, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears. Within border of dots.

Ρ: Horse left before date palm with fruit clusters.

Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 970-971; Jenkins – Lewis 1963, pl. 26, no. 4.

Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό

269

Siculo-Punic silver tetradrachm

4^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 16,97 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 708/1956

Ε: Κεφαλή της καρχηδονιακής θεάς Tanit προς τα αριστερά, με ενώτιο, περιδέραιο και στεφάνι από στάχυα. Περιμετρικά δελφίνια. Σε στικτό κύκλο.

Ο: Φοινικική επιγραφή ΜΗΣΒΜ (νομισματοκοπείο των ταμιών). Κεφαλή αλόγου προς τα αριστερά, και χουρμαδιά με καρπούς στο πεδίο δεξιά. Σε γραμμικό κύκλο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 978-979; Jenkins – Lewis 1963, πίν. 26, αρ. 9; Kraay 1976, 235, πίν. 51, αρ. 874; Οικονομίδου 1996, 220, αρ. 65.

4th c. BC

Weight 16.97 g. MD. 27 mm. Axis 7
Athens, NM ΣΕΜΠ 708/1956

Ο: Head of Punic goddess Tanit left, wearing earring, necklace, and wreath of grain ears; dolphins around. Within border of dots.

Ρ: Phoenician inscription ΜΗΣΒΜ (“The Paymasters’ Mint”). Horse’s head facing left; in right field, date palm with fruit clusters. Within linear border.

Unpublished

On the type, see *SNG Cop.* 978-979; Jenkins – Lewis 1963, pl. 26, no. 9; Kraay 1976, 235, pl. 51, no. 874; Οικονομίδου 1996, 220, no. 65.

Αργυρό τετράδραχμο Σικελο-καρχηδονιακό

270

Siculo-Punic silver tetradrachm

350 – 325 π.Χ.

Βάρος 16,82 γρ. ΜΔ. 24 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 190

Ε: Κεφαλή αγένειου Ηρακλή/Μελκάρτ προς τα δεξιά, με λεοντή, σε στικτό κύκλο.

Ο: Φοινικική επιγραφή ΜΗΣΒΜ (νομισματοκοπείο των ταμιών). Κεφαλή αλόγου προς τα αριστερά, στο πεδίο δεξιά χουρμαδιά με καρπούς. Σε στικτό κύκλο.

SNG Soutzos 190.

350 – 325 BC

Weight 16.82 g. MD. 24 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 190

Ο: Beardless head of Heracles/Melqart right, wearing lionskin. Within border of dots.

Ρ: Phoenician inscription ΜΗΣΒΜ (“The Paymasters’ Mint”). Horse’s head left, in right field, date palm with fruit clusters. Within border of dots.

SNG Soutzos 190.

Χαλκό νόμισμα Σικελο-καρχηδονιακό

271

Siculo-Punic bronze coin

τέλη 4^{ου} – αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 5,05 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 723/1956

late 4th – early 3rd c. BC
Weight 5.05 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 723/1956

Ε: Κεφαλή αλόγου προς τα δεξιά, σε γραμμικό κύκλο.
Ο: Χουρμαδιά με καρπούς σε γραμμικό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 102.

Ο: Horse's head right, within linear border.
R: Date palm with fruit clusters, within linear border.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 102.

Χαλκό νόμισμα Σικελο-καρχηδονιακό

272

Siculo-Punic bronze coin

221 – 202 π.Χ.
Βάρος 15,92 γρ. ΜΔ. 30 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 724/1956

221 – 202 BC
Weight 15.92 g. MD. 30 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 724/1956

Ε: Κεφαλή της καρχηδονιακής θεάς Tanit προς τα αριστερά, με ενώτιο και στεφάνι από στάχυα.

Ο: Άλογο προς τα δεξιά, μπροστά από χουρμαδιά με καρπούς. Κάτω από την κοιλιά του αλόγου Δ και στο πεδίο δεξιά φοινικικά γράμματα. Σε γραμμικό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 340-344.

Ο: Head of Punic goddess Tanit left, wearing earring and wreath of grain ears.

R: Horse right before date palm with fruit clusters; Δ beneath horse's belly and Phoenician letters in right field. Within linear border.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 340-344.

Χαλκό νόμισμα Κυρήνης, Κυρηναϊκή 273 Bronze coin of Cyrene, Cyrenaica

308 – 277 π.Χ.
Βάρος 5,94 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 722/1956

308 – 277 BC
Weight 5.94 g. MD. 19 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 722/1956

Ε: Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα δεξιά.
Ο: [Κ]-Υ / Ρ - Α. Χουρμαδιά με καρπούς, στο πεδίο κάτω δεξιά σίλφιο και καρκίνος.
Αδημοσίευτο

Ο: Head of Zeus Ammon right.
Ρ: [Κ]-Υ / Ρ - Α. Date palm with fruit clusters; silphium and crab in lower right field.
Unpublished

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 61, αρ. 293, πίν. 26, αρ. 2; *McClellan Col.*, αρ. 9958.

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 61, no. 293, pl. 26, no. 2; *McClellan Col.*, no. 9958.

Χαλκό νόμισμα Δήλου, Κυκλάδες 274 Bronze coin of Delos, Cyclades

200 – 87 π.Χ.
Βάρος 5,74 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 719/1956

200 – 87 BC
Weight 5.74 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 719/1956

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα αριστερά, με στεφάνι δάφνης.
Ο: Δ - Η. Χουρμαδιά με καρπούς.
Αδημοσίευτο

Ο: Laureate head of Apollo left.
Ρ: Δ - Η. Date palm with fruit clusters.
Unpublished

Για τον τύπο, βλ. *BMC Crete and the Aegean Islands*, 99, αρ. 1, πίν. 23, αρ. 1.

On the type, see *BMC Crete and the Aegean Islands*, 99, no. 1, pl. 23, no. 1.

Αργυρό τετράδραχμο Ιεραπύτνης, Κρήτη

275

Silver tetradrachm of Hierapytna, Crete

2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 16,46 γρ. ΜΔ. 33 χιλ.

Άξονας 12

Αθήνα, ΝΜ 118/1999

Ε: Κεφαλή Τύχης προς τα δεξιά με πυργόσχημο στέμμα, σε στικτό κύκλο.

Ο: [Ι] Ε – ΡΑ / Π – Υ. Χουρμαδιά με καρπούς και δεξιά αετός ιστάμενος προς τα αριστερά, με κλειστά φτερά. Στο πεδίο αριστερά ΛΕΥ / ΣΟΣ (όνομα υπευθύνου κοπής) και κάτω από το δέντρο μονογράφημα.

Ιλίου Μέλαθρον 2000, 68· Ανδρέου κ.ά. 2018, 212, εικ.16.

2nd – 1st c. BC

Weight 16.46 g. MD. 33 mm.

Axis 12

Athens, NM 118/1999

Ο: Turreted head of Tyche right, within border of dots.

Ρ: [Ι] Ε – ΡΑ / Π – Υ. Date palm with fruit clusters; to right, eagle with closed wings standing left; in left field, ΛΕΥ / ΣΟΣ (name of the emission magistrate); monogram below tree.

Ιλίου Μέλαθρον 2000, 68; Ανδρέου κ.ά. 2018, 212, fig.16.

Αργυρή δραχμή Ιεραπύτνης, Κρήτη

276

Silver drachm of Hierapytna, Crete

α' τρίτο 1^{ου} αι. π.Χ.

Βάρος 3,59 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 12

Αθήνα, ΝΜ 410/2004

Ε: Κεφαλή Τύχης προς τα δεξιά με πυργόσχημο στέμμα, σε στικτό κύκλο.

Ο: ΙΕΡΑΠΥ. Χουρμαδιά με καρπούς και αριστερά αετός ιστάμενος προς τα δεξιά, με ανοικτά φτερά. Στο πεδίο δεξιά ΣΑΜ – Α/ΓΟΡΑΣ (όνομα υπευθύνου κοπής).

Ανδρέου κ.ά. 2018, 212, εικ.15. Για τον τύπο, βλ. Svoronos 1890, 191, αρ. 28, πίν. XVII, αρ. 15.

first third of 1st c. BC

Weight 3.59 g. MD. 19 mm. Axis 12

Athens, NM 410/2004

Ο: Turreted head of Tyche right, within border of dots.

Ρ: ΙΕΡΑΠΥ. Date palm with fruit clusters; to left, eagle with spread wings standing right; in right field, ΣΑΜ – Α/ΓΟΡΑΣ (name of the emission magistrate).

Ανδρέου κ.ά. 2018, 212, fig.15. On the type, see Svoronos 1890, 191, no. 28, pl. XVII, no. 15.

Αργυρή δραχμή Ιεραπύτνης, Κρήτη **277** Silver drachm of Hierapytna, Crete

α' τρίτο 1^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 3,38 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 709/1956

first third of 1st c. BC
Weight 3.38 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 709/1956

E: Κεφαλή Τύχης προς τα δεξιά με πυργόσχημο στέμμα, σε στικτό κύκλο.
O: ΙΕΡΑΠΥ – ΝΕΩΝ. Χουρμαδιά με καρπούς και αριστερά αετός ιστάμενος προς τα δεξιά, με ανοικτά φτερά. Στο πεδίο δεξιά μονογράφημα. Σε στεφάνι δάφνης.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Svoronos 1890, 191, αρ. 27, πίν. XVII, αρ. 16.

O: Turreted head of Tyche right, within border of dots.
R: ΙΕΡΑΠΥ – ΝΕΩΝ. Date palm with fruit clusters; to left, eagle with spread wings standing right; in right field, monogram. Within laurel wreath.
Unpublished

On the type, see Svoronos 1890, 191, no. 27, pl. XVII, no. 16.

Αργυρό δίδραχμο Ιεραπύτνης, Κρήτη **278** Silver didrachm of Hierapytna, Crete

α' τρίτο 1^{ου} αι. π.Χ.
Βάρος 7,02 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 11
Ιδιωτική Συλλογή Θ. Αραβάνη

first third of 1st c. BC
Weight 7.02 g. MD. 25 mm. Axis 11
Th. Aravanis Private Collection

E: Κεφαλή Τύχης προς τα δεξιά με πυργόσχημο στέμμα, σε στικτό κύκλο.
O: [ΙΕ] ΡΑΠΥ. Χουρμαδιά με καρπούς και αριστερά αετός ιστάμενος προς τα δεξιά, με ανοικτά φτερά. Στο πεδίο δεξιά μονογράφημα και ΜΕΝΕΣΘΕ (όνομα υπευθύνου κοπής). Σε στεφάνι δάφνης.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Svoronos 1890, 190, αρ. 20· SNG Lockett 2567.

O: Turreted head of Tyche right, within border of dots.
R: [ΙΕ] ΡΑΠΥ. Date palm with fruit clusters; to left, eagle with spread wings standing right; in right field monogram and ΜΕΝΕΣΘΕ (name of the emission magistrate). Within laurel wreath.
Unpublished

On the type, see Svoronos 1890, 190, no. 20; SNG Lockett 2567.

Αργυρό τετράδραχμο Εφέσου, Ιωνία **279** Silver tetradrachm of Ephesus, Ionia

387 – 295 π.Χ.
Βάρος 15,14 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 718/1956

387 – 295 BC
Weight 15.14 g. MD. 22 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 718/1956

Ε: Ε – Φ. Μέλισσα.
Ο: [Μ]ΝΗΣΙΦΙΛΟ[Σ]. Ημίτομο ελαφιού προς τα δεξιά, με την κεφαλή στραμμένη προς τα πίσω. Στο πεδίο αριστερά χουρμαδιά με καρπούς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 232.

Ο: Ε – Φ. Bee.
Ρ: [Μ]ΝΗΣΙΦΙΛΟ[Σ]. Forepart of stag right, head turned backward; in left field, date palm with fruit clusters.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 232.

Αργυρή δραχμή Εφέσου, Ιωνία **280** Silver drachm of Ephesus, Ionia

202 – 133 π.Χ.
Βάρος 4,03 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 710/1956

202 – 133 BC
Weight 4.03 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 710/1956

Ε: Ε – Φ. Μέλισσα Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΔΑΝΑΟΣ. Ελάφι ιστάμενο προς τα δεξιά, μπροστά από χουρμαδιά με καρπούς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 288.

Ο: Ε – Φ. Bee within border of dots.
Ρ: ΔΑΝΑΟΣ. Stag standing right, date palm with fruit clusters in background.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 288.

Αργυρή δραχμή Εφέσου, Ιωνία **281** Silver drachm of Ephesus, Ionia

202 – 133 π.Χ.
Βάρος 4,19 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1412

202 – 133 BC
Weight 4.19 g. MD. 19 mm. Axis 1
Athens, NM Soutzos Col. 1412

E: Ε – Φ. Μέλισσα σε στικτό κύκλο.
O: ΠΥΘΕΑC. Ελάφι ιστάμενο προς τα δεξιά, μπροστά από χουρμαδιά με καρπούς.
SNG Soutzos 1412.

O: Ε – Φ. Bee within border of dots.
R: ΠΥΘΕΑC. Stag standing right, date palm with fruit clusters in background.
SNG Soutzos 1412.

Χαλκό νόμισμα Σκήψεως, Τρωάς **282** Bronze coin of Scepsis, Troas

4^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 3,62 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 720/1956

4th c. BC
Weight 3.62 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 720/1956

E: Ρυτό σε σχήμα Πήγασου προς τα αριστερά, σε στικτό κύκλο.
O: Σ – Κ. Χουρμαδιά σε γραμμικό τετράγωνο, στο πεδίο αριστερά θύρσος. Αδημοσίευτο
Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 480.

O: Pegasus-shaped rhyton left, within border of dots.
R: Σ – Κ. Date palm within linear square, thyrsos in field left.
Unpublished
On the type, see SNG Cop. 480.

Χαλκό νόμισμα Σκήψεως, Τρωάς **283** Bronze coin of Scepsis, Troas

4^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 3,92 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 721/1956

4th c. BC
Weight 3.92 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 721/1956

E: Ρυτό σε σχήμα Πήγασου προς τα αριστερά, σε στικτό κύκλο.
O: Σ – Κ. Χουρμαδιά σε γραμμικό τετράγωνο, στο πεδίο δεξιά αστέρι και μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 480-481.

O: Pegasus-shaped rhyton left, within border of dots.
R: Σ – Κ. Date palm within linear square; in right field, star and monogram.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 480-481.

Αργυρή δραχμή Αράδου, Φοινίκη **284** Silver drachm of Aradus, Phoenicia

174 – 110 π.Χ.
Βάρος 4,05 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1710

174 – 110 BC
Weight 4.05 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 1710

E: Ρ – ΔΙ. Μέλισσα σε στικτό κύκλο.
O: [ΑΡΑΔΙΩΝ]. Ελάφι ιστάμενο προς τα δεξιά, μπροστά από χουρμαδιά με καρπούς.

SNG Soutzos 1710.

O: Ρ – ΔΙ. Bee within border of dots.
R: [ΑΡΑΔΙΩΝ]. Stag standing right, Date palm with fruit clusters in background.

SNG Soutzos 1710.

Μολύβδινο σύμβολο **285** Lead token

Βάρος 2,4 γρ. ΜΔ. 13 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 1658

Weight 2.4 g. MD. 13 mm.
Athens, NM 1658

A' όψη: Χουρμαδιά.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Date palm.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **286** Lead token

Βάρος 3,73 γρ. ΜΔ. 14 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 1910-1911, ΙΕ' 458

Weight 3.73 g. MD. 14 mm.
Athens, NM 1910-1911, IE' 458

A' όψη: Χουρμαδιά.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Date palm.
Side B: Blank.
Unpublished

ΣΙΛΦΙΟΝ - ΣΤΥΡΑΞ - ΜΗΚΩΝ - ΚΩΝΟΣ
SILPHIUM - STYRAX - POPPY - CONE

Αργυρή δραχμή Κυρήνης, Κυρηναϊκή 287 Silver drachm of Cyrene, Cyrenaica

500 – 480 π.Χ.
Βάρος 3,39 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 751/1956

500 – 480 BC
Weight 3.39 g. MD. 17 mm. Axis 10
Athens, NM ΣΕΜΠ 751/1956

E: Καρποφόρο σίλφιο.
O: Κ – Υ – Ρ – Α. Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα δεξιά, σε στικτό κύκλο.
Όλη η παράσταση σε έγκοιλο τετράγωνο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 12, αρ. 49-50, πίν. VI, αρ. 13-14· *SNG Cop.* 1177.

O: Silphium plant with fruit.
R: Κ – Υ – Ρ – Α. Head of Zeus Ammon right; within border of dots. All within incuse square.
Unpublished

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 12, nos 49-50, pl. VI, nos 13-14; *SNG Cop.* 1177.

Αργυρό τετράδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή 288 Silver tetradrachm of Cyrene, Cyrenaica

435 – 331 π.Χ.
Βάρος 13,20 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 748/1956

435 – 331 BC
Weight 13.20 g. MD. 26 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 748/1956

E: Κ – Υ – Ρ – Α. Καρποφόρο σίλφιο.
O: Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα αριστερά.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 17, αρ. 71, πίν. VIII, αρ. 9· *SNG Cop.* 1191.

O: Κ – Υ – Ρ – Α. Silphium plant with fruit.
R: Head of Zeus Ammon left.
Unpublished

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 17, no. 71, pl. VIII, no. 9; *SNG Cop.* 1191.

Αργυρό δίδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή 289 Silver didrachm of Cyrene, Cyrenaica

308 – 274 π.Χ.
Βάρος 6,88 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 749/1956

Ε: Κεφαλή Καρνείου Απόλλωνος προς τα δεξιά.
Ο: Καρποφόρο σίλφιο, στο πεδίο επάνω αριστερά ΒΑ και κάτω κλαδί μηλιάς ή σίλφιου με καρπούς, επάνω δεξιά ΣΙ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 55, αρ. 260, πίν. XXIV, αρ. 7.

308 – 274 BC
Weight 6.88 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, NM ΣΕΜΠ 749/1956

Ο: Head of Apollo Carneius right.
Ρ: Silphium plant with fruit; in left field ΒΑ above and silphium or apple tree branch with fruit below; ΣΙ in right field above.
Unpublished

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 55, no. 260, pl. XXIV, no. 7.

Αργυρό δίδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή 290 Silver didrachm of Cyrene, Cyrenaica

308 – 274 π.Χ.
Βάρος 6,98 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 7139

Ε: Κεφαλή Καρνείου Απόλλωνος προς τα δεξιά.
Ο: ΚΥ – ΡΑ. Καρποφόρο σίλφιο, στο πεδίο επάνω αριστερά μονογράφημα και δεξιά καρκίνος.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 54, αρ. 255, πίν. XXIV, αρ. 1.

308 – 274 BC
Weight 6.98 g. MD. 21 mm. Axis 12
Athens, NM 7139

Ο: Head of Apollo Carneius right.
Ρ: ΚΥ – ΡΑ. Silphium plant with fruit; monogram in left field above; crab in right field.
Unpublished

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 54, no. 255, pl. XXIV, no. 1.

Αργυρό δίδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή

291

Silver didrachm of Cyrene, Cyrenaica

308 – 274 π.Χ.

Βάρος 6,72 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 752/1956

Ε: Κεφαλή Μυρτώου Απόλλωνος προς τα αριστερά, με στεφάνι μυρτιάς.
Ο: Κ – Υ – Ρ – Α. Καρποφόρο σίλφιο, στο πεδίο κάτω αριστερά ποντικός και δεξιά ΣΩ.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 55, αρ. 261, πίν. XXIV, αρ. 9.

308 – 274 BC

Weight 6.72 g. MD. 19 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 752/1956

Ο: Head of Apollo Myrtaeus left, wearing myrtle wreath.
Ρ: Κ – Υ – Ρ – Α. Silphium plant with fruit; mouse in left field below; ΣΩ in right field.
Unpublished

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 55, no. 261, pl. XXIV, no. 9.

Αργυρό δίδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή

292

Silver didrachm of Cyrene, Cyrenaica

294 – 274 π.Χ.

Βάρος 7,43 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 750/1956

Ε: Κεφαλή Καρνείου Απόλλωνος προς τα αριστερά.
Ο: ΚΥ – ΡΑ. Καρποφόρο σίλφιο, στο πεδίο επάνω αριστερά μονογράφημα και επάνω δεξιά οκτάκτινο αστέρι.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 52-53, αρ. 238-241, πίν. XXII, αρ. 1-7 Fischer-Bossert 2016, 62, αρ. 11.

294 – 274 BC

Weight 7.43 g. MD. 22 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 750/1956

Ο: Head of Apollo Carneius left.
Ρ: ΚΥ – ΡΑ. Silphium plant with fruit; monogram in left field above; eight-rayed star in right field above.
Unpublished

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 52-53, nos 238-241, pl. XXII, nos 1-7; Fischer-Bossert 2016, 62, no. 11.

Αργυρό δίδραχμο Κυρήνης, Κυρηναϊκή

293

Silver didrachm of Cyrene, Cyrenaica

300 – 250 π.Χ.

Βάρος 6,20 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Σουλ. Σούτζου 1743

300 – 250 BC

Weight 6.20 g. MD. 20 mm. Axis 12
Athens, NM Soutzos Col. 1743

E: Κεφαλή Μυρτώου Απόλλωνος προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.
O: [K]Y – PA. Καρποφόρο σίλφιο, στο πεδίο κάτω δεξιά ΚΕ.

SNG Soutzos 1743.

O: Head of Apollo Myrtaeus right, wearing myrtle wreath.
R: [K]Y – PA. Silphium plant with fruit; KE in right field below.

SNG Soutzos 1743.

Χαλκό νόμισμα Κυρήνης, Κυρηναϊκή

294

Bronze coin of Cyrene, Cyrenaica

250 π.Χ.

Βάρος 7,55 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 11
Αθήνα, ΣΕΜΠ 753/1956

250 BC

Weight 7.55 g. MD. 21 mm. Axis 11
Athens, ΣΕΜΠ 753/1956

E: Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα δεξιά.
O: K – O / I – N / O – N. Καρποφόρο σίλφιο, σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica*, 69, αρ. 10, πίν. XXVII, αρ. 18· SNG Cop. 1277.

O: Head of Zeus Ammon right.
R: K – O / I – N / O – N. Silphium plant with fruit; within border of dots.
Unpublished

On the type, see *BMC Cyrenaica*, 69, no. 10, pl. XXVII, no. 18; SNG Cop. 1277.

Χαλκό νόμισμα Κυρήνης, Κυρηναϊκή 295 Bronze coin of Cyrene, Cyrenaica

περ. 250 π.Χ.
Βάρος 10,50 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 7136α

ca 250 BC
Weight 10.50 g. MD. 23 mm. Axis 12
Athens, NM 7136α

Ε: Κεφαλή Άμμωνος Διός προς τα δεξιά.
Ο: Κ - Ο [Ι] - Ν / Ο - [Ν]. Καρποφόρο σίλφιο, σε στικτό κύκλο.
Αδημοσίευτο
Για τον τύπο, βλ. *BMC Cyrenaica* 69, αρ. 10, πίν. XXVII, αρ. 18· *SNG Cop.* 1277.

O: Head of Zeus Ammon facing right.
R: Κ - Ο [Ι] - Ν / Ο - [Ν]. Silphium plant with fruit; within border of dots.
Unpublished
On the type, see *BMC Cyrenaica* 69, no. 10, pl. XXVII, no. 18; *SNG Cop.* 1277.

Μολύβδινο σύμβολο 296 Lead token

Βάρος 1,40 γρ. ΜΔ. 19 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 680/1998

Weight 1.40 g. MD. 19 mm.
Athens, NM Kyrou Collection 680/1998

Α' όψη: Ε Μ ή Σ. Σίλφιο με κλαδί. Δεξιά πιθανώς φίδι.
Β' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Ε Μ or Σ. Silphium plant with branch. To right, possibly serpent.
Side B: Blank.
Unpublished

Αργυρός στατήρ Ελευθέρας, Κρήτη 297 Silver stater of Eleutherna, Crete

330 – 280/70 π.Χ.
Βάρος 11,29 γρ. ΜΔ. 26 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 843

330 – 280/70 BC
Weight 11.29 g. MD. 26 mm. Axis 7
Athens, NM ΣΕΜΠ 843

Ε: Κεφαλή Αρτέμιδος προς τα αριστερά, με ενώτιο και περιδέραιο.
Ο: Απόλλων γυμνός, ιστάμενος κατενώπιον, κρατά στο δεξί χέρι καρπό στύρακος και στο αριστερό τόξο.

Ο: Head of Artemis left, wearing earring and necklace.
R: Nude Apollo standing facing, holding styrax (quince) fruit in right hand and bow in left.

Svoronos 1890, 133, αρ. 22, πίν. XI, αρ. 22. Για τον τύπο, βλ. *McClellan Col.*, αρ. 7095· Στεφανάκη – Στρατική 2007-2008, 86, 101, αρ. 9.

Svoronos 1890, 133, no. 22, pl. XI, 22. On the type, see *McClellan Col.*, no. 7095; Στεφανάκη – Στρατική 2007-2008, 86, 101, no. 9.

Χαλκό νόμισμα Ταρσού, Κιλικία 298 Bronze coin of Tarsus, Cilicia

2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 3,85 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 844/1956

2nd c. BC
Weight 3.85 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 844/1956

Ε: Ρόπαλο με ταινία, σε στεφάνι στύρακος.
Ο: ΤΑΡΣΕΩΝ. Ζευς έnthρονος προς τα αριστερά, κρατά στο δεξί του χέρι Νίκη και στηρίζει το αριστερό σε σκήπτρο.
Αδημοσίευτο

Ο: Filleted club; within styra wreath.
R: ΤΑΡΣΕΩΝ. Zeus enthroned left, holding Nike in right hand, left arm resting on sceptre.
Unpublished

Για τον τύπο, βλ. *SNG Cop.* 345· *SNG Levante* 975.

On the type, see *SNG Cop.* 345; *SNG Levante* 975.

Αργυρός στατήρ Κορίνθου, Κορινθία

299

Silver stater of Corinth, Corinthia

4^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 8,34 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

4th c. BC
Weight 8.34 g. MD. 20 mm. Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

Ε: Πήγασος προς τα αριστερά, κάτω Ϙ.
Ο: Κεφαλή Αθηνάς προς τα αριστερά, με κορινθιακό κράνος, στο πεδίο δεξιά κωδία μήκωνος (κάψα παπαρούνας).
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. *BMC Corinth*, 36, αρ. 329, πίν. VI, αρ. 7.

Ο: Pegasus flying left; Ϙ.
R: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet; poppy-head in right field.
Unpublished

On the type, see *BMC Corinth*, 36, no. 329, pl. VI, no. 7.

Αργυρός στατήρ Κορίνθου, Κορινθία

300

Silver stater of Corinth, Corinthia

345-307 π.Χ.

Βάρος 8,49 γρ. ΜΔ. 21 χιλ. Άξονας 3
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 845

Ε: Πήγασος προς τα αριστερά, κάτω Q.

Ο: Κεφαλή Αθηνάς προς τα αριστερά, με κορινθιακό κράνος, στο πεδίο δεξιά ΔΙ και κώνος (κουκουνάρι).

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Ravel 1979, αρ. 1070.

345-307 BC

Weight 8.49 g. MD. 21 mm. Axis 3
Athens, NM ΣΕΜΠ 845

Ο: Pegasus flying left, Q below.

Ρ: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet; ΔΙ and pine cone in right field.

Unpublished

On the type, see Ravel 1979, no. 1070.

ΚΑΡΤΟΙ - ΣΤΕΦΑΝΙΑ
FRUITS - WREATHS

Αργυρή δραχμή Δυρραχίου, Ιλλυρία

301

Silver drachm of Dyrrhachium, Illyricum

2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 3,31 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 4
Αθήνα, ΝΜ 81/1864

2nd c. BC
Weight 3.31 g. MD. 18 mm. Axis 4
Athens, NM 81/1864

E: [ΦΙ]ΛΩΤΑΣ. Αγελάδα ιστάμενη προς τα δεξιά, με την κεφαλή στραμμένη στο μοσχαραάκι που θηλάζει. Στο πεδίο δεξιά στάχυ και στο έξεργο βότρυς.

O: ΔΥΡ. Φυτικό σχέδιο σε διπλό γραμμικό τετράγωνο. Στο πεδίο ΑΣ - ΚΛΑ - ΠΟΥ.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG *Tübingen* 1378.

O: [ΦΙ]ΛΩΤΑΣ. Cow standing right, head turned towards suckling calf. Grain ear in right field and bunch of a bunch of grapes in exergue.

R: ΔΥΡ. Geometric pattern within double linear square; in field, ΑΣ - ΚΛΑ - ΠΟΥ.

Unpublished

On the type, see SNG *Tübingen* 1378.

Χαλκό νόμισμα Ελευσίνος, Αττική

302

Bronze of Eleusis, Attica

2^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 3,54 γρ. ΜΔ. 14 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 850/1956

2nd c. BC
Weight 3.54 g. MD. 14 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 850/1956

E: Κεφαλή πεπλοφόρου Δήμητρος προς τα δεξιά, σε γραμμικό κύκλο.

O: Α - Θ / Ε. Κωδία μήκωνος (κάψα παπαρούνας) ανάμεσα σε στάχυα.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG *Cor.* 434.

O: Veiled head of Demeter right; within linear border.

R: Α - Θ / Ε. Poppy-head between grain ears.

Unpublished

On the type, see SNG *Cor.* 434.

Μολύβδινο σύμβολο ή σταθμίο **303** Lead token or weight

Βάρος 3,91 γρ. Διαστάσεις 13 x 12 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 1718/1998

Weight 3.91 g. Dimensions. 13 x 12 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 1718/1998

A' όψη: Μίσχος με βότρυες και κόκκος σίτου.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Παρατηρήσεις: Τετράγωνο.

Side A: Stem with a bunches of grapes and barleycorn.
Side B: Blank.
Unpublished

Observations: Square.

Μολύβδινο σύμβολο **304** Lead token

Βάρος 2,07 γρ. ΜΔ. 15 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 1901-1902, ΙΒ' 324

Weight 2.07 g. MD. 15 mm.
Athens, NM 1901-1902, IB' 324

A' όψη: Κόκκος σίτου και βότρυς.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Barleycorn and a bunch of grapes.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο **305** Lead token

Βάρος 1,95 γρ. ΜΔ. 13 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 655/1998

Weight 1.95 g. MD. 13 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 647/1998

A' όψη: Βότρυς ανάμεσα σε κλαδί φοίνικα (?) και στάχυ.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Bunch of grapes between palm branch (?) and grain ear.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο 306 Lead token

Βάρος 1,95 γρ. ΜΔ. 13 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ 504

Weight 1.95 g. MD. 13 mm.
Athens, NM 504

A' όψη: Βότρυς ανάμεσα σε κλαδί φοίνικα (?) και στάχυ.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Bunch of grapes between palm branch(?) and grain ear.
Side B: Blank.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο 307 Lead token

Βάρος 2,59 γρ. ΜΔ. 12 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 677/1998

Weight 2.59 g. MD. 12 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 677/1998

A' όψη: Κωδία μήκωνος (κάψα παπαρούνας) ανάμεσα σε δύο στάχυα.
B' όψη: Στεφάνι.
Αδημοσίευτο

Side A: Sheaf of poppy between two grain ears.
Side B: Wreath.
Unpublished

Μολύβδινο σύμβολο 308 Lead token

Βάρος 1,36 γρ. ΜΔ. 10 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ ΙΙ 223

Weight 1.36 g. MD. 10 mm.
Athens, ΝΜ ΙΙ 223

A' όψη: Κωδία μήκωνος (κάψα παπαρούνας) ανάμεσα σε δύο στάχυα.
B' όψη: Άσημο.
Αδημοσίευτο

Side A: Sheaf of a poppy between two grain ears.
Side B: Blank.
Unpublished

Έγγλυφος δακτυλιόλιθος από πρασεόλιθο

309

Engraved ring stone from prasiolite

1^{ος} αι. π.Χ. / 1^{ος} αι. μ.Χ.
Βάρος 0,75 γρ. ΜΔ. 12 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Καραπάνου 189/597

1st c. BC / 1st c AD
Weight 0.75 g. MD. 12 mm.
Athens, NM Karapanos Col. 189/597

Χέρι με δύο στάχια και δύο κωδίες μήκωνος.
Σβορώνος 1913, 171, πίν. VII, αρ. 597.

Hand with two grain ears and two poppies.
Σβορώνος 1913, 171, pl. VII, no. 597.

Χαλκό νόμισμα Ελαίας, Αιολίς 310 Bronze coin of Elaea, Aeolis

4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 6,03 γρ. ΜΔ. 19 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 848/1956

4th – 3rd c. BC
Weight 6.03 g. MD. 19 mm. Axis 7
Athens, NM ΣΕΜΠ 848/1956

E: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα αριστερά.
O: Ε – Δ. Κόκκος σίτου σε στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 1604· SNG Soutzos 1380.

O: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet.
R: Ε – Δ. Barleycorn within olive wreath.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 1604; SNG Soutzos 1380.

Χαλκό νόμισμα Ελαίας, Αιολίς 311 Bronze coin of Elaea, Aeolis

4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 5,01 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 1
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σούτζου 1380

4th – 3rd c. BC
Weight 5.01 g. MD. 20 mm. Axis 1
Athens, ΝΜ Soutzos Col. 1380

E: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα αριστερά.
O: Ε – Δ. Κόκκος σίτου σε στεφάνι ελιάς.

SNG Soutzos 1380.

O: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet.
R: Ε – Δ. Barleycorn within olive wreath.

SNG Soutzos 1380.

Χαλκό νόμισμα Ελαίας, Αιολίς **312** Bronze coin of Elaea, Aeolis

4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 1,31 γρ. ΜΔ. 12 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ Σουλ Σούτζου 1381

4th – 3rd c. BC
Weight 1.31 g. MD. 12 mm. Axis 6
Athens, NM Soutzos Col. 1381

Ε: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα αριστερά.
Ο: Ε – Λ. Κόκκος σίτου σε στεφάνι ελιάς.

SNG Soutzos 1381.

Ο: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet.
R: E – ΛΑ. Barleycorn within olive wreath.

SNG Soutzos 1381.

Χαλκό νόμισμα Ελαίας, Αιολίς **313** Bronze coin of Elaea, Aeolis

4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 1,46 γρ. ΜΔ. 11 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ 1891-1892 ΚΣΤ' 110

4th – 3rd c. BC
Weight 1.46 g. MD. 11 mm. Axis 7
Athens, NM 1891-1892 ΚΣΤ' 110

Ε: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα αριστερά.
Ο: Ε – Λ. Κόκκος σίτου σε στεφάνι ελιάς.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 1605· SNG Soutzos 1381.

Ο: Head of Athena left, wearing Corinthian helmet.
R: Ε – Λ. Barleycorn within olive wreath.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 1605; SNG Soutzos 1381.

Χαλκό νόμισμα Ελαίας, Αιολίς

314

Bronze coin of Elaea, Aeolis

4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 3,47 γρ. ΜΔ. 17 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ 1891-1892 ΚΣΤ' 105

4th – 3rd c. BC

Weight 3.47 g. MD. 17 mm. Axis 12
Athens, NM 1891-1892 ΚΣΤ' 105

Ε: Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος προς τα αριστερά.
Ο: Ε – Λ. Κόκκος σίτου σε στεφάνι ελιάς. Στο πεδίο κάτω, μονογράφημα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 1604; SNG Soutzos 1380.

Ο: Head of Athena facing left, wearing Corinthian helmet.
R: E – Λ. Barleycorn within olive wreath. Monogram in field below.
Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 1604; SNG Soutzos 1380.

Χαλκό νόμισμα Κριθουσίων, Θρακική Χερσόνησος

315

Bronze coin of Crithote, Thracian Chersonese

350 – 281 π.Χ.

Βάρος 8,32 γρ. ΜΔ. 20 χιλ. Άξονας 10
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 849/1956

350 – 281 BC

Weight 8.32 g. MD. 20 mm. Axis 10
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 849/1956

Ε: Κεφαλή Δήμητρος μετωπική, με ενώτια. Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΚΡΙΘΟΥ / ΣΙΩΝ. Κόκκος σίτου σε στεφάνι από στάχνα.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 886.

Ο: Head of Demeter facing, wearing earrings. Within border of dots.
R: ΚΡΙΘΟΥ / ΣΙΩΝ. Barleycorn within wreath of grain ears.
Unpublished

On the type, see SNG Cop. 886.

Χαλκό νόμισμα Κράγου, Λυκία

316

Bronze coin of Cragus, Lycia

2^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 5,62 γρ. ΜΔ. 23 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 851/1956

Ε: Κεφαλή Απόλλωνος προς τα δεξιά, με διάδημα.

Ο: Κ - Ρ / Ξ / Α - Ν. Λύρα σε καρποφόρο στεφάνι δάφνης.
Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Troxell 1982, 200· RPC I, αρ. 3321.

2nd c. BC

Weight 5.62 g. MD. 23 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 851/1956

Ο: Diademed head of Apollo right.

Ρ: Κ - Ρ / Ξ / Α - Ν. Lyre within wreath of laurel and fruit.
Unpublished

On the type, see Troxell 1982, 200; RPC I, no. 3321.

ΚΕΡΑΣ ΑΜΑΛΘΕΙΑΣ
CORNUCOPIA

Χαλκό νόμισμα Περίνθου, Θράκη **317** Bronze coin of Perinthus, Thrace

επί Δομιτιανού, 81 – 96 μ.Χ.
Βάρος 20,10 γρ. ΜΔ. 32 χιλ.
Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 697/1956

Ε: ΑΥΤΟΚ ΚΑΙΣΑΡ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΣΕΒ ΓΕΡ. Κεφαλή Δομιτιανού προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.
Ο: ΠΕΡΙΝ – ΘΙΩΝ. Ομόνοια ιστάμενη κατενώπιον, μπροστά σε βωμό. Κρατά στο αριστερό χέρι κέρας Αμαλθείας και στο δεξί φιάλη. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. RPC II, αρ. 361.

under Domitian, 81 – 96 AD
Weight 20.10 g. MD. 32 mm.
Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 697/1956

Ο: ΑΥΤΟΚ ΚΑΙΣΑΡ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΣΕΒ ΓΕΡ. Laureate head of Domitian right.
R: ΠΕΡΙΝ – ΘΙΩΝ. Homonoia facing standing by altar, holding cornucopia in left hand and phiale in right. Unpublished

On the type, see RPC II, no. 361.

Χαλκό νόμισμα Απολλωνίας, Ιλλυρία **318** Bronze coin of Apollonia, Illyricum

1^{ος} αι. π.Χ.
Βάρος 14,10 γρ. ΜΔ. 22 χιλ. Άξονας 7
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 698/1956

Ε: Κεφαλή Διονύσου προς τα αριστερά, με στεφάνι κισσού. Στο πεδίο δεξιά και αριστερά μονογραφήματα.
Ο: ΑΠΟΛΛΩ / ΝΙΑΤΑΝ. Κέρας Αμαλθείας διακοσμημένο με ταινία, πλήρες καρπών (βότρεων, ροδιών, στάχων). Σε στικτό κύκλο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 412.

1st c. BC
Weight 14.10 g. MD. 22 mm. Axis 7
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 698/1956

Ο: Head of Dionysus left, wearing ivy wreath; monograms in right and left fields.
R: ΑΠΟΛΛΩ / ΝΙΑΤΑΝ. Filleted cornucopia filled with fruit (grapes, pomegranates, grain ears). Within border of dots. Unpublished

On the type, see SNG Cop. 412.

Χαλκό νόμισμα Παντικαπαίου, Ταυρική Χερσόνησος

319

Bronze coin of Panticapaeum, Tauric Chersonese

2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Βάρος 3,78 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 699/1956

2nd – 1st c. BC

Weight 3.78 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 699/1956

Ε: Κεφαλή Πανός προς τα αριστερά, με στεφάνι κισσού.

Ο: ΠΑΝ – ΤΙ. Κέρας Αμαλθείας ανάμεσα σε πύλους Διοσκούρων με αστέρια.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG BM, *Black Sea 924-925*; BMC *Tauric Chersonese*, 9, αρ. 40.

Ο: Head of Pan left, wearing ivy wreath.

R: ΠΑΝ – ΤΙ. Cornucopia between the piloi (caps) of Dioscuri surmounted by stars.

Unpublished

On the type, see SNG BM, *Black Sea 924-925*; BMC *Tauric Chersonese*, 9, no. 40.

Χαλκό νόμισμα Αμισού, Πόντος

320

Bronze coin of Amisus, Pontus

125 – 100 π.Χ.

Βάρος 3,94 γρ. ΜΔ. 18 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 700/1956

125 – 100 BC

Weight 3.94 g. MD. 18 mm. Axis 12
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 700/1956

Ε: Ανδρική κεφαλή με φτερά προς τα δεξιά.

Ο: ΑΜΙ – ΣΟΥ. Κέρας Αμαλθείας ανάμεσα σε πύλους Διοσκούρων με αστέρια.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG BM, *Black Sea 1129-1133*.

Ο: Winged male head right.

R: ΑΜΙ – ΣΟΥ. Cornucopia between the piloi (caps) of Dioscuri surmounted by stars.

Unpublished

On the type, see SNG BM, *Black Sea 1129-1133*.

Χαλκό νόμισμα Ταβών, Καρία

321

Bronze coin of Tabai, Caria

επί Σεπτιμίου Σεβήρου, 193 – 217 π.Χ.
Βάρος 9,14 γρ. ΜΔ. 25 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 701/1956

under Septimius Severus, 193 – 217 BC
Weight 9.14 g. MD. 25 mm. Axis 6
Athens, NM ΣΕΜΠ 701/1956

Ε: ΙΟΥΛΙΑ ΣΕΒΑΚΤΗ. Προτομή Ιουλίας Δόμνας προς τα δεξιά, σε στικτό κύκλο.

Ο: ΤΑΒΗ – ΝΩΝ. Τύχη ιστάμενη κατενώπιον, κοιτάει προς τα δεξιά. Κρατά στο αριστερό χέρι κέρας Αμαλθείας με καρπούς και στο δεξί πηδάλιο. Σε στικτό κύκλο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG von Aulock 2723.

Ο: ΙΟΥΛΙΑ ΣΕΒΑΚΤΗ. Bust of Julia Domna right. Within border of dots.

Ρ: ΤΑΒΗ – ΝΩΝ. Tyche standing facing, head right, holding cornucopia with fruit in left hand and rudder in right. Within border of dots.

Unpublished

On the type, see SNG von Aulock 2723.

Χαλκό νόμισμα Λαοδικείας, Φρυγία

322

Bronze coin of Laodicea, Phrygia

2^{ος} – 3^{ος} αι. μ.Χ.
Βάρος 4,59 γρ. ΜΔ. 10 χιλ. Άξονας 6
Αθήνα, ΝΜ ΣΕΜΠ 702/1056

2nd – 3rd c. AD
Weight 4.59 g. MD. 10 mm. Axis 6
Athens, ΝΜ ΣΕΜΠ 702/1056

Ε: Προτομή Σαράπιδος προς τα δεξιά, σε στικτό κύκλο.

Ο: ΛΑΟΔΙ – ΚΕΩΝ. Κέρας Αμαλθείας με καρπούς, σε στικτό κύκλο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. SNG Cop. 543; SNG von Aulock 3828.

Ο: Bust of Serapis right, within border of dots.

Ρ: ΛΑΟΔ – ΙΚΕΩΝ. Cornucopia with fruit, within border of dots.

Unpublished

On the type, see SNG Cop. 543; SNG von Aulock 3828.

Χρυσό οκτάδραχμο Πτολεμαίου Β΄ Φιλαδέλφου

323

Gold octodrachm of Ptolemy II Philadelphos

254/3 – 253/2 π.Χ.
 Νομισματοκοπείο: Αλεξάνδρεια
 Βάρος 27,76 γρ. ΜΔ. 28 χιλ.
 Άξονας 12
 Αθήνα,
 ΝΜ Συλ. Δημητρίου 460α

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β΄ προς τα δεξιά, με πέπλο, στεφάνη, ενώτιο και πίσω της σκήπτρο. Στο πεδίο αριστερά, Θ. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, ροδιών, χουρμάδων). Σε στικτό κύκλο.

Σβορώνος 1904β, αρ. 460α. Για τον τύπο, βλ. Lorber 2018, αρ. 388.

254/3 – 253/2 BC
 Mint: Alexandria

Weight 27.76 g. MD. 28 mm.

Axis 12

Athens,

NM Demetriou Col. 460α

Ο: Veiled head of Arsinoe II right, with stephane, earring; behind her sceptre; in left field, Θ. Within border of dots.

Ρ: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, pomegranates, dates). Within border of dots.

Σβορώνος 1904β, no. 460α. On the type, see Lorber 2018, no. 388.

Χρυσό οκτάδραχμο Πτολεμαίου Β΄ Φιλαδέλφου

324

Gold octodrachm of Ptolemy II Philadelphos

254/3 – 253/2 π.Χ.
 Νομισματοκοπείο: Αλεξάνδρεια
 Βάρος 27,14 γρ. ΜΔ. 28 χιλ.
 Άξονας 12
 Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β΄ προς τα δεξιά, με πέπλο, στεφάνη, ενώτιο και πίσω της σκήπτρο. Στο πεδίο αριστερά, Θ. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, ροδιών, χουρμάδων). Σε στικτό κύκλο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Σβορώνος 1904β, αρ. 460α; Lorber 2018, αρ. 388.

254/3 – 253/2 BC
 Mint: Alexandria

Weight 27.14 g. MD. 28 mm.

Axis 12

Athens, ΝΜ Saroglos Col.

Ο: Veiled head of Arsinoe II right, with stephane, earring; behind her sceptre; in left field, Θ. Within border of dots.

Ρ: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, pomegranates, dates). Within border of dots. Unpublished

On the type, see Σβορώνος 1904β, no. 460α; Lorber 2018, no. 388.

Χρυσό οκτάδραχμο Πτολεμαίου Β΄ Φιλαδέλφου

325

Gold octodrachm of Ptolemy II Philadelphos

252/1 – 250/49 π.Χ.

Νομισματοκοπείο: Αλεξάνδρεια

Βάρος 27,80 γρ. ΜΔ. 27 χιλ.

Άξονας 12

Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β΄ προς τα δεξιά, με πέπλο, στεφάνη, ενώτιο και πίσω της σκήπτρο. Στο πεδίο αριστερά, Κ. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, ροδιών, χουρμάδων). Σε στικτό κύκλο. Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Σβορώνος 1904β, αρ. 475· Lorber 2018, αρ. 390.

252/1 – 250/49 BC

Mint: Alexandria

Weight 27.80 g. MD. 27 mm.

Axis 12

Athens, NM Saroglos Col.

Ο: Veiled head of Arsinoe II right, wearing stephane, and earring; behind her, scepter; in left field, K. Within border of dots.

Ρ: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, pomegranates, dates). Within border of dots. Unpublished

On the type, see Σβορώνος 1904β, no. 475; Lorber 2018, no. 390.

Χρυσό οκτάδραχμο Πτολεμαίου Β΄ Φιλαδέλφου

326

Gold octodrachm of Ptolemy II Philadelphos

261/0 – 253/2 π.Χ.

Νομισματοκοπείο: Πάφος

Βάρος 27,80 γρ. ΜΔ. 29 χιλ.

Άξονας 12

Αθήνα

ΝΜ Συλ. Δημητρίου 196Α

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β΄ προς τα δεξιά, με πέπλο, στεφάνη, ενώτιο και πίσω της σκήπτρο. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, χουρμάδων). Στο πεδίο κάτω, Π. Σε στικτό κύκλο.

Σβορώνος 1904β, αρ. 520α. Για τον τύπο, βλ. Lorber 2018, αρ. 492.

261/0 – 253/2 BC

Mint: Paphos

Weight 27.80 g. MD. 29 mm.

Axis 12

Athens

NM Demetriou Col. 196A

Ο: Veiled head of Arsinoe II right, wearing stephane and earring; behind her, sceptre. Within border of dots.

Ρ: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, dates); in field beneath, Π. Within border of dots.

Σβορώνος 1904β, no. 520α. On the type, see Lorber 2018, no. 492.

Αργυρό δεκάδραχμο Πτολεμαίου Β΄ Φιλαδέλφου

327

Silver decadrachm of Ptolemy II Philadelphos

253/2 – 250/9 π.Χ.
 Νομισματοκοπείο: Αλεξάνδρεια
 Βάρος 34,48 γρ.
 ΜΔ. 35 χιλ.
 Άξονας 12
 Αθήνα,
 ΝΜ Συλ. Δημητρίου
 942α

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β΄ προς τα δεξιά, με πέπλο, στεφάνη, ενώτιο και πίσω της σκήπτρο. Αριστερά, ΗΗ. Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, ροδιών, χουρμάδων). Σε στικτό κύκλο.

Σβορώνος 1904β, αρ. 942α. Για τον τύπο, βλ. Lorber 2018, αρ. 349.

253/2 – 250/49 BC
 Mint: Alexandria
 Weight 34.48 g.
 MD. 35 mm.
 Axis 12
 Athens,
 NM Demetriou Col.
 942α

Ο: Veiled head of Arsinoe II right, wearing stephane, and earring; behind her sceptre; in left field, ΗΗ. Within border of dots.
Ρ: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, pomegranates, dates). Within border of dots.

Σβορώνος 1904β, no. 942α. On the type, see Lorber 2018, no. 349.

Αργυρό δεκάδραχμο Πτολεμαίου Β΄ Φιλαδέλφου

328

Silver decadrachm of Ptolemy II Philadelphos

249/8 – 246/5 π.Χ.
 Νομισματοκοπείο: Αλεξάνδρεια
 Βάρος 35,60 γρ.
 ΜΔ. 34 χιλ. Άξονας 12
 Αθήνα,
 ΝΜ Συλ. Δημητρίου
 192L

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β΄ προς τα δεξιά, με πέπλο, στεφάνη, ενώτιο και πίσω της σκήπτρο. Αριστερά, ΤΤ. Σε στικτό κύκλο.
Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, ροδιών, χουρμάδων). Σε στικτό κύκλο.

Σβορώνος 1904β, αρ. 954α. Για τον τύπο, βλ. Lorber 2018, αρ. 361.

249/8 – 246/5 BC
 Mint: Alexandria
 Weight 35.60 g.
 MD. 34 mm. Axis 12
 Athens,
 NM Demetriou Col.
 192L

Ο: Head of Arsinoe II right, wearing veil, stephane, and earring; behind her, sceptre; in left field, ΤΤ. Within border of dots.
Ρ: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, pomegranates, dates). Within border of dots.

Σβορώνος 1904β, no. 954α. On the type, see Lorber 2018, no. 361.

Χρυσό οκτάδραχμο Πτολεμαίου Γ' Ευεργέτου 329 Gold octodrachm of Ptolemy III Euergetes

246 – 222 π.Χ.
Βάρος 27,76 γρ. ΜΔ. 27 χιλ. Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Δημητρίου 183Β

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β' προς τα δεξιά, με πέπλο, στεφάνη και ενώτιο. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, χουρμάδων). Σε στικτό κύκλο.

Σβορώνος 1904β, αρ. 1061α. Για τον τύπο, βλ. Lorber 2018, αρ. 811.

246 – 222 BC
Weight 27.76 g. MD. 27 mm. Axis 12
Athens, NM Demetriou Col. 183B

Ο: Veiled head of Arsinoe II right, wearing stephane, and earring. Within border of dots.

R: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, dates). Within border of dots.

Σβορώνος 1904β, no. 1061α. On the type, see Lorber 2018, no. 811.

Αργυρό δωδεκάδραχμο Πτολεμαίου Γ' Ευεργέτου 330 Silver dodecadrachm of Ptolemy III Euergetes

245 π.Χ.
Νομισματοκοπείο:
Αλεξάνδρεια
Βάρος 46,23 γρ.
ΜΔ. 42 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ
Συλ. Δημητρίου
224C

Ε: Κεφαλή Βερενίκης Β' προς τα δεξιά, με διάδημα, πέπλο, ενώτιο και περιδέραιο. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιού, μήκωνος, χουρμά, ροδιού, στάχews), ανάμεσα σε πύλους Διοσκούρων. Σε στικτό κύκλο.

Σβορώνος 1904β, αρ. 988α, XXXV, 2· Kakavas 2013, 142, αρ. κατ. 118 [G. Kakavas]· Kakavas 2016, 211, no. 1. Για τον τύπο, βλ. Lorber 2018, αρ. 734.

245 BC
Mint:
Alexandria
Weight 46.23 g.
MD. 42 mm.
Axis 12
Athens, NM
Demetriou Col.
224C

Ο: Head of Berenice II right, wearing diadem, veil, earring, and necklace. Within border of dots.

R: ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Filleted cornucopia filled with fruit (grape, poppy, date, pomegranate, grain ear), flanked by the piloi (caps) of Dioscuri. Within border of dots.

Σβορώνος 1904β, no. 988α, XXXV, 2; Kakavas 2013, 142, cat. no. 118 [G. Kakavas]; Kakavas 2016, 211, no. 13. On the type, see Lorber 2018, no. 734.

Χρυσό οκτάδραχμο Πτολεμαίου Η' Ευεργέτου Β'

331

Gold octodrachm of Ptolemy VIII Euergetes II

169 – 116 π.Χ.
Βάρος 27,43 γρ. ΜΔ. 28 χιλ.
Άξονας 12
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Σαρόγλου

Ε: Κεφαλή Αρσινόης Β' προς τα δεξιά, με πέπλο, διάδημα, ενώτιο και πίσω της σκήπτρο. Στο πεδίο αριστερά, Κ. Σε στικτό κύκλο.

Ο: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Διπλό κέρασ Αμαλθείας με ταινίες, πλήρες καρπών (σταφυλιών, μηκώνων, ροδιών, χουρμάδων).

Σε στικτό κύκλο.

Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Σβορώνος 1904β, αρ. 1499.

169 – 116 BC
Weight 27.43 g. MD. 28 mm.
Axis 12
Athens, NM Saroglos Col.

Ο: Head of Arsinoe II right, wearing veil, diadem, and earring; behind her, scepter; in left field, K. Within border of dots.

Ρ: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Filleted double cornucopiae filled with fruit (grapes, poppies, pomegranates, dates). Within border of dots.

Unpublished

On the type, see Σβορώνος 1904β, no. 1499.

Μολύβδινο σύμβολο **332** Lead token

Βάρος 5,82 γρ. ΜΔ. 29 χιλ.
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Κύρου 1001/1998

Weight 5.82 g. MD. 29 mm.
Athens, NM Kyrou Col. 1001/1998

A' όψη: Τύχη ισταμένη σε 3/4 προς τα αριστερά, κρατώντας με το δεξί πηδάλιο και με το αριστερό κέρασ Αμαλθείας. Η παράσταση περιβάλλεται από στεφάνι.
B' όψη: Α σε στεφάνι.
Αδημοσίευτο

Side A: Tyche standing 3/4 left, holding rudder in right hand and cornucopia in left; within wreath.
Side B: A within wreath.
Unpublished

Έγγλυφος δακτυλιόλιθος από κορναλίνη

333

Engraved ring stone of carnelian

2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Ύψ. 10 χιλ.

Αθήνα, ΝΜ Συλ. Καραπάνου 377/584

2nd – 1st c. BC

H. 10 mm

Athens, NM Karapanos Col. 377/584

Κέρας Αμαλθείας με καρπούς και σκήπτρο γύρω από το οποίο φαίνεται να έχει δεθεί ταινία ή βασιλικό διάδημα. Στα αριστερά, πλήρη πολεμικού πλοίου.

Σβορώνος 1913, 170, αρ. 584, πίν. VII.

Cornucopia with fruit and sceptre, around which appears to have been fastened a band or royal diadem; left prow.

Σβορώνος 1913, 170, no. 584, pl. VII.

Έγγλυφος δακτυλιόλιθος από κορναλίνη

334

Engraved ring stone of carnelian

2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.

Ύψ. 10 χιλ.

Αθήνα, ΝΜ Συλ. Καραπάνου 410/583

2nd – 1st c. BC

H. 10 mm

Athens, NM Karapanos Col. 410/583

Κέρας Αμαλθείας.

Σβορώνος 1913, 170, αρ. 583, πίν. VII.

Cornucopia.

Σβορώνος 1913, 170, αρ. 583, πίν. VII.

Έγγλυφος οκταγωνικός δακτυλιόλιθος από κορναλίνη

335

Engraved octagonal ringstone of carnelian

ύστερος 1^{ος} / πρώιμος 2^{ος} αι. μ.Χ.

Διαστάσεις 12 x 14 χιλ.

Αθήνα, ΝΜ Συλ. Καραπάνου 907/481

late 1st / early 2nd c. AD

Dimensions 12 x 14 mm

Athens, NM Karapanos Col. 907/481

Αριστερά, κέρας Αμαλθείας με σταφύλια επάνω από σφαίρα. Δεξιά, αίγα.

Σβορώνος 1913, 167, αρ. 481, πίν. VII.

Left, cornucopia with grapes over a globe. Right, goat.

Σβορώνος 1913, 167, no. 481, pl. VII.

επί Αδριανού, 136/7 π.Χ.
Βάρος 25,49 γρ. ΜΔ. 34 χιλ.
Άξονας 5
Αθήνα, ΝΜ Συλ. Δημητρίου

E: [ΑΥΤ] ΚΑΙC ΤΡΑΙΑΝ [ΑΔΡΙΑΝΟC CEB]. Προτομή Αδριανού προς τα δεξιά, με στεφάνι δάφνης.

O: Κάλαθος με στάχνα και κωδίες, επάνω σε κίονα. Εκατέρωθεν Αγαθοδαίμονες. Στο πεδίο κάτω δεξιά και αριστερά L ΚΑ (έτος κοπής). Αδημοσίευτο

Για τον τύπο, βλ. Köln 1978, αρ. 1228.

under Hadrian, 136/7 AD
Weight 25.49 g. MD. 34 mm.
Axis 5
Athens, NM Demetriou Col.

O: [ΑΥΤ] ΚΑΙC ΤΡΑΙΑΝ [ΑΔΡΙΑΝΟC CEB]. Laureate bust of Hadrian right.

R: Kalathos (basket) with grain ears and poppy-heads, on column flanked by Agathodaemon serpents. L ΚΑ (issuing year) in lower field right and left.

Unpublished

On the type, see Köln 1978, no. 1228.

//

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ
CONTEMPORARY GREEK JEWELLERY

//

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΙΑΣ ΣΚΕΨΗΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΟΝΕΙΡΟ

Επτά χρόνια μετά τη δημιουργία της πλατφόρμας *A JEWEL MADE IN GREECE* κοιτώντας πίσω, αναπολώ την πορεία, το ταξίδι μιας σκέψης που γέννησε ένα όνειρο, κι αυτό το όνειρο μετουσιώθηκε σε προσπάθεια και σκοπό, έγινε πραγματικότητα και ομάδα, σύμβολο και υπερηφάνεια. Αναλογίζομαι τη δύναμη της ιδέας, που μετουσιώθηκε σε δημιουργικό διάλογο του παλιού με το καινούργιο, που συνταίριασε την ορμή για το μέλλον του ελληνικού αυτόφωτου κοσμήματος με το δέος και την έμπνευση από την ιστορία, την παράδοση, την τέχνη και τον πολιτισμό. Μετρώ το μέγεθος μιας «εικόνας» που στο μυαλό μου, πήρε σχήμα κι έγινε όχημα έκφρασης, εξωστρέφειας και διάδρασης, μιας «εικόνας» που ευαγγελίστηκε μηνύματα αισιοδοξίας, ανάπτυξης και συμμετοχής.

Αναστοχαζόμενη τα επτά αυτά χρόνια, επιτρέψτε μου να πω ότι δεν θα άλλαζα τίποτα από το ταξίδι μου στην «Ιθάκη». Από τις πρώτες αγωνίες, τα σχέδια και τις δυσκολίες έως το να χτιστεί ένα οικοδόμημα ελληνικής δημιουργίας κυριολεκτικά ζωντανό, αληθινά συλλογικό, πέρα από πρόσωπα και ονόματα, περιορισμούς και γραφειοκρατικά εμπόδια. Μέρα με τη μέρα, άρχισε να αναδύεται ένας ζωντανός οργανισμός που συνταίριαζε την εμβληματική ιστορία χιλιετιών με την ευρηματική έμπνευση και τη γόνιμη προοπτική, που έφερε κοντά τους καλλιτέχνες με το κοινό. Με πίστη και αφοσίωση στην υψηλή αισθητική, τη λάμψη, το συμβολισμό, τη σημασία, τη συναισθηματική και υλική πολυτέλεια του κοσμήματος και οδηγό την έμπνευση, τη φαντασία, την καρδιά και τον ορίζοντα της ελληνικής ματιάς είδαμε το όραμά μας να παίρνει σάρκα και οστά.

Το *A JEWEL MADE IN GREECE* αυτόφωτο, ανεξάρτητο, γενναιόδωρο και διαρκώς εξελισσόμενο αποτελεί σήμερα μία πολυδιάστατη πλατφόρμα προώθησης και αναγνώρισης του ελληνικού αποτυπώματος, σε επίπεδο αισθητικής και επιχειρηματικότητας στον κλάδο του κοσμήματος στην Ελλάδα και τον κόσμο. Παράλληλα με την ενίσχυση της συνολικής εικόνας, αναδείχθηκε η μοναδικότητα και η οπτική κάθε δημιουργού, που βρήκε φιλόξενο χώρο έκφρασης για την ανάπτυξη της ιδιαίτερης καλλιτεχνικής προσωπικότητάς του. Νέα πρόσωπα και συνεργάτες συμμετοχοί στο όραμα, αλλά και σταθεροί, αέναοι υποστηρικτές και συνοδοιπόροι, ανταμώνουν στην ετήσια καθιερωμένη πια «Συνάντηση στο Ζάππειο Μέγαρο» για να μοιραστούν με επαγγελματίες, διεθνείς buyers και πολυπληθείς επισκέπτες, μια πολυδιάστατη εμπειρία αφιερωμένη στην τέχνη του κοσμήματος. Μία γιορτή αισθητικής, λάμψης και συνέργειας.

Με την πολύτιμη υποστήριξη του *ENTERPRISE GREECE* και με την ευκαιρία της επαγγελματικής παρουσίασης των κοσμημάτων των συμμετεχόντων σχεδιαστών, διοργανώθηκε εικαστική έκθεση σύγχρονου κοσμήματος με τίτλο «ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ». Ένας εικαστικός διάλογος ανάμεσα σε αρχαία τεχνουργήματα και σύγχρονα ελληνικά κοσμήματα», η οποία εγκαινιάστηκε στο Νομισματικό Μουσείο της Ελλάδας στο πλαίσιο της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων 2019 του *ICOM* και στη συνέχεια θα φιλοξενηθεί στο *Museum of Arts and Design (MAD)* της Νέας Υόρκης.

Ταξίδια, σχέδια, υλικά, προθήκες, λευκώματα, άρθρα, αφιερώματα, επισκέπτες, εικόνες και όνειρα, ξενύχτια, ενδοσκοπήσεις και επαναπροσδιορισμοί, στοιχήματα και επιτυχίες. Όλα συνδεδεμένα και αλληλένδετα με τα μέλη μιας μοναδικής ομάδας που δημιουργήθηκε με το πέρασμα του χρόνου και της οποίας αισθάνομαι ευλογημένη και τυχερή που είμαι μέρος της. Μιας ουσιαστικής ομάδας που την ενώνει η αγάπη για την Ελλάδα, την τέχνη και τον πολιτισμό, που μεγαλώνει και δυναμώνει, που απλώνεται και δένεται, που ονειρεύεται και μοιράζεται, που οικοδομεί και συμπορεύεται, που επιχειρεί, και αψηφά τα δύσκολα, που δημιουργεί ευκαιρίες και προχωρά, που ορθώνει ανάστημα και θεριεύει, που πετυχαίνει και συνεχίζει να ανελίσσεται.

Το ταξίδι ήταν και προοιωνίζεται ευοίωνα, από την Τεχνόπολη στο Ζάππειο Μέγαρο και από το Ίλιου Μέλαθρον στο Μουσείο Τεχνών και Σχεδίου, από την Αθήνα τη μητρόπολη του πολιτισμού στη Νέα Υόρκη τη μητρόπολη του κόσμου.

Μαίρη Σαμόλη

Ιδρύτρια του *A JEWEL MADE IN GREECE*

THE JOURNEY OF AN IDEA THAT BECAME A DREAM

Seven years after the creation of the A JEWEL MADE IN GREECE platform, I step back and wonder, thinking about the journey. The journey of thought that gave birth to a dream, and that dream was transformed into effort and purpose, into a reality and a team, into a symbol and a cause of pride. I reflect on the power of the idea, transformed into a creative dialogue of the old with the new, that reconciled the momentum for the future of Greek self-standing jewellery with awe and inspiration drawn from history, tradition art and culture. And I also measure the size of a "vision" that in my mind took shape and became a vehicle of expression, extroversion and interaction, a "vision" that evoked messages of optimism, growth and participation.

Reflecting on those seven years, let me say that I would not change anything from my trip to "Ithaca". From the first anxieties, plans and difficulties, up to building an edifice of Greek creativity, literally alive, truly collective, beyond faces and names, restrictions and bureaucratic obstacles. Day after day, a living entity began to emerge, pulling together the emblematic millennial history with inventive inspiration and fruitful perspective, and bringing artists closer to the public. With faith and dedication to the high aesthetics, brilliance, symbolism, significance, emotional and material luxury of the jewellery and guided by inspiration and imagination, the heart and the horizon of the Greek glance, we saw our vision become flesh and bone.

A JEWEL MADE IN GREECE is a self-contained, independent, generous and constantly evolving multi-dimensional platform whose purpose is the promotion and recognition of the Greek imprint, in a level of aesthetics and entrepreneurship within the Greek and international world of jewellery. While reinforcing the overall image, this platform also highlights the uniqueness and the visuals of each creator, respectfully providing a space of expression for the development of each artist's personality. New faces and willing partners in this vision, but also steady, constant supporters and companions, are responding to the now-established "Meeting at the Zappeion Mansion" to share with professionals, international buyers and crowded visitors, a multi-dimensional experience that pays tribute to the art of jewellery. A celebration of aesthetics, brilliance and synergy.

With the valuable support of ENTERPRISE GREECE and on the occasion of the professional presentation of the jewellery of the participating designers, an art exhibition of contemporary jewellery entitled "FRUITS AND SYMBOLS" was organized. An artistic dialogue between ancient artifacts and contemporary Greek jewellery, which was inaugurated at the Numismatic Museum of Greece in the framework of ICOM's International Museum Day 2019 and will then be hosted at the Museum of Arts and Design (MAD) in New York.

Travels, plans, materials, showcases, albums, articles, tributes, visitors, images and dreams, sleepless nights, insights and re-evaluations, bets and successes. All connected and interconnected with the members of a unique team that has been created over time and of which I feel blessed and fortunate to be a part of. An essential team that is united through its love for Greece, its love for art and culture, that grows and strengthens, that spreads and bonds, that dreams and shares, that builds and meets, that tries and defies difficulties, that creates opportunities and goes forward, standing up brightly, succeeding and continuing to evolve.

The voyage was and is auspicious, from Technopolis to the Zappeion Mansion and from Iliou Melathron to the Museum of Arts and Design, from Athens, the metropolis of culture, to New York, the metropolis of the world.

Mary Samoli

Founder of A JEWEL MADE IN GREECE

ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ «ΩΡΙΜΟΥΣ ΚΑΡΠΟΥΣ» ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΟΠΟΪΑΣ

Η οργανική σύνδεση με την Ελληνική Μυθολογία ή την τοπική καλλιέργεια της γης, η σημασία της διαχρονίας στους συμβολισμούς της Ειρήνης και της Ευημερίας, της Ευγονίας και της Αθανασίας, της Ευκαρπίας και της Αφθονίας, της Σποράς, της ανεξίτηλης Ωραιότητας και της Αναγέννησης που εμπεριέχονται με τρόπο ανεπανάληπτα μεστό και απέριττο στα επιλεγμένα νομίσματα του Μουσείου, αποτελούν ταυτόχρονα τους κύριους άξονες αναφοράς και έμπνευσης των συμμετεχόντων σχεδιαστών που τιμώντας την πρόσκληση του Μουσείου και εργαζόμενοι με παραδοσιακές τεχνικές, χειροποίητη διαδικασία και πληθώρα πολύτιμων υλικών, δημιούργησαν εξέχοντες μικρόκοσμους ωραιότητας και ιστορικής αναφοράς.

Έμπνεόμενοι από τους πολυσχιδείς συμβολισμούς του μικρού δέματος των καρπών της ελληνικής γης που αποτυπώνονται με θαυμαστή πλαστικότητα στις όψεις των πολύτιμων και σπάνιων τεχνουργημάτων των συλλογών του Νομισματικού Μουσείου, οι δεκαεννέα δημιουργοί, μέλη του A JEWEL MADE IN GREECE, σχεδίασαν και συνεκθέτουν σε εικαστικό διάλογο κοσμήματα με πηγή έμπνευσης έναν ή περισσότερους καρπούς της ελληνικής γης.

Έιρις Κρητικού
Ιστορικός Τέχνης

PICKING THE "RIPE FRUITS" OF CONTEMPORARY GREEK JEWELLERY

The organic connection to Greek Mythology or the local cultivation of the land, the importance of timelessness associated to the symbolisms of Peace and Prosperity, of Fertility and Immortality, of Fruitfulness and Abundance, of Sowing, of Indelible Beauty and of Rebirth, that are embodied in an both unparalleled and condensed way on the selected coins of the Museum, form also the principal lines of reference and inspiration of the participating designers, who, honoring the Museum's invitation and having worked with traditional techniques, a handmade process and a multitude of precious materials, created gracious microcosms of beauty and historical reference.

Inspired by the multifaceted symbolisms of the small bundle of the fruits raised on the fertile Greek land that are exquisitely embossed on the sides of the precious and rare artifacts of the Numismatic Museum collections, the nineteen creators, members of *A JEWEL MADE IN GREECE*, designed and present, in a visual dialogue, jewels inspired by one or more fruits of the Greek land.

Iris Kritikou
Art Historian

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Ο Ανδρέας Βερναδάκης ως γλύπτης, αυθόρμητα θεωρεί το κόσμημα ως «γλυπτό που φοριέται». Αυτό είναι εμφανές από τον τρόπο προσέγγισής του στον σχεδιασμό και τη δημιουργία κοσμημάτων, ως επέκταση της γλυπτικής του εμπνευσμένης από τη Μυθολογία, τη Φύση και τη Θάλασσα, όπως μαρτυρά η πρόσφατη δημιουργία του, η «Συλλογή Ανδρομέδα». Κάτοχος πτυχίου με άριστα στη Γλυπτική και μεταπτυχιακού στο *Graphic Design*, υπήρξε υπότροφος *Erasmus* στη Σχολή Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης. Σήμερα είναι υποψήφιος πτυχιούχος στη Γλυπτική της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών στην Αθήνα. Έχει συμμετάσχει σε εκθέσεις στο Μουσείο Μπενάκη, στο Κέντρο Δελφών, στο Νομισματικό Μουσείο και στο *Museo Vilassar de Mar* στην Ισπανία. Θεωρεί ότι η εμπειρία του στη σκηνογραφία ως Βοηθός Σκηνογράφος στο Φεστιβάλ Αθηνών, σε Επίδαυρο και Αθήνα, υπήρξε ουσιαστική για την ευρύτερη παιδεία του.

ΒΟΡΔΩΝΗ ΕΡΙΕΤΤΑ

Η Εριέττα Βορδώνη αποφοίτησε με το 1ο βραβείο στο γυμνό σχέδιο και στο *dossier-portfolio* από την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας και συνέχισε τις σπουδές της στο Παρίσι στην *École Nationale Supérieure des Beaux-Arts* με υποτροφία από την Ακαδημία Αθηνών. Σπούδασε επηρεασμένη από τον *Cremonini* και τον *César* και της προσφέρθηκε ένα διά βίου ατελιέ από το Γαλλικό Υπουργείο Πολιτισμού στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Της απονεμήθηκε το υψηλότερο βραβείο Ζωγραφικής στο *Salon de Montrouge* το 1997 στο Παρίσι και το βραβείο Ζωγραφικής από το Εθνικό Μουσείο του *Monte Carlo*. Έχει κάνει 31 ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές εκθέσεις σε όλο τον κόσμο. Η Εριέττα ζει και εργάζεται σήμερα στην Αθήνα και το Παρίσι.

ΓΑΪΤΑΝΗ ΜΑΙΡΗ

Η Μαίρη Γαϊτάνη είναι το πρόσωπο πίσω από την εταιρία *Mary Gaitani Jewellery* που δημιουργήθηκε το 2013. Γεννημένη στην Αθήνα, σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και Συντήρηση Μνημείων στο Πανεπιστήμιο *Sapienza* στη Ρώμη. Για περισσότερα από 15 χρόνια, εργάστηκε ως αρχιτέκτων στον τομέα των ανακαινίσεων και της εσωτερικής αρχιτεκτονικής. Το ταξίδι της στο κόσμημα άρχισε ως διέξοδος για το ανήσυχο καλλιτεχνικό της πνεύμα. Πραγματοποίησε σπουδές στη σχολή σύγχρονου κοσμήματος *Alchimia*, στη Φλωρεντία. Δύο είναι τα υλικά που χρησιμοποιεί, χρυσός και άργυρος, μόνα τους ή σε συνδυασμό με πολύτιμους ή ημιπολύτιμους λίθους και χρωματιστά κορδόνια ή κλωστές. Τα κοσμήματά της σχεδιάζονται και κατασκευάζονται αποκλειστικά στην Ελλάδα. Η εταιρία της συνεργάζεται με υψηλής αισθητικής καταστήματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

Η Ελένη Δασκαλάκη γεννήθηκε, ζει και εργάζεται στην Αθήνα, ως καλλιτέχνης με εξειδίκευση στο εικαστικό κόσμημα. Αρχική πηγή έμπνευσης του καλλιτεχνικού της έργου ήταν η ανάγκη να δημιουργήσει κάτι ανθεκτικό και άφθαρτο στον χρόνο. Έτσι επέλεξε το μέταλλο, δίνοντάς του εικαστικό περιεχόμενο και αξία. Οι φόρμες της ισορροπούν σε μέγεθος και σχήμα και οι δημιουργίες της προσδίδουν αυθεντικότητα και γοητεία, ενώ τυχαίοι σχηματισμοί συνιστούν δημιουργικές προκλήσεις που υλοποιούνται με αφετηρία την αναζήτηση του ωραίου. Σπούδασε εικαστικό κόσμημα και αργυροχοΐα στη Σχολή Καλών Τεχνών Βοργίας. Παρακολούθησε σεμινάρια 3D κατασκευών, σχεδίου κοσμήματος και χρώματος, καθώς και σεμινάρια αργυροχρυσοχοΐας με τους Απόστολο Κωνσταντινίδη και Γεώργιο Φραγκουλάκη, και σεμινάρια *felting* και *P.M.C.* (μεταλλικός πηλός). Έχει διδάξει εικαστικό κόσμημα, κατασκευές και αργυροχοΐα στο Σχολή Καλών Τεχνών Βοργίας, στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Μοσχάτου, στη Χ.Ε.Ν. Αθηνών και Πειραιά, καθώς και στο Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών και Μουσικής Β. & Μ. Θεοχαράκη. Επίσης, έχει διδάξει εξειδικευμένες τεχνικές εικαστικού κοσμήματος σε ιδιωτικά εργαστήρια. Έχει πραγματοποιήσει ατομικές εκθέσεις, ενώ συμμετείχε σε πολλές ομαδικές εκθέσεις εικαστικού κοσμήματος. Με την πλατφόρμα *A Jewel Made in Greece* έχει λάβει μέρος σε εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

RESUMES

DASKALAKI ELENI

Eleni Daskalaki was born in Athens, where she lives and works as an artist specialising in artistic jewellery. Her inspiration stemmed from the need for durable creations with the use of timeless materials. Thus she chose metal in order to achieve visual artistic context and value. The forms she prefers are both size and shape calibrated so that her creations convey authenticity and charm. In the quest for beauty, random formations are the result of experimentation with creative challenges. She studied silversmithing at the *Borgias College of Fine Arts & Design*, where she studied 3D construction, jewellery and colour design, and silver and goldsmithing under Apostolos Konstantinidis and George Frangoulakis. She also studied felting and P.M.C. She taught Artistic Jewellery & Silversmithing classes at the *Borgias College of Fine Arts*, as well as at the Moschato Cultural Centre, the YWCA Centres in Athens and Piraeus, and the B. and M. Theocharakis Visual Arts Foundation. She has held private workshops on Artistic Jewellery and Specialised Techniques. Additionally, she has held solo exhibitions and participated in group exhibitions on artistic jewellery. With the platform *A Jewel Made In Greece* she took part in exhibitions organized both in Greece and abroad. She has won a distinction in the Parnassos National Competition for the Visual Arts. Her work can be seen at the B. and M. Theocharakis Foundation, Ianos, *Pandora Artshop Gallery* and at the Palaio Faliro Art Gallery.

GAITANI MARY

Mary Gaitani is the person behind the company *Mary Gaitani Jewellery*, which was established in 2013. Born in Athens, she studied Architecture in the National Technical University of Athens, and Monuments Conservation in the University of *Sapienza* of Rome. She has worked as a freelance architect for more than 15 years in the field of renovations and interior architecture. Her journey into jewellery began as an alternative for her restless artistic spirit. She studied jewellery in the Contemporary Jewellery School of *Alchimia* in Florence. The two materials she uses are gold and silver, alone or in combination with precious and semi-precious stones and coloured cords or threads. The jewellery is entirely designed and manufactured in Greece. Her company has already collaborated with branded shops in Greece and abroad.

HANIOU MARIA

Maria Haniou was born and raised in the heart of Athens. Her passion for the art of jewellery design started as a child. She sold her first “safety pin brooches” as a teenager at school. The same concept, but this time with silver-coated safety pins, had been selected by the *Sieraad* International Jewellery Art Fair 2015 in Amsterdam. Over the years, patterns from ancient times have occupied her mind. These designs evolved into jewellery with references to Mycenaean prototypes but in a *post-punk* style. Original materials matched with each other and her idea of bringing frescoes and vases that had captivated her worked! Jewellery is a protective armour for her that embraces her dreams. The forms, the pace of manufacture, the play with everyday objects that she can turn into something wearable and can become a means of communication at the same time, is something that fascinates her. Today she is dedicated to designing a completely new collection. Her work has been exhibited in Greece and abroad.

KOLANIAN KEVORK

Kevork Kolanian founded OROFASMA in 1988. Combining the centuries-old tradition with new trends in jewellery and the use of contemporary technology, he creates 18-karat gold jewellery with diamonds of high aesthetics and quality. A milestone in the company’s history was “The Golden Orb of Diamonds”, a collection of “sculptured – jewellery” designed by world-renowned sculptor Takis and crafted by OROFASMA. The collection was successfully presented at a special exhibition in Athens in 1998 and at Christie’s in London. In an ongoing search for innovative ideas,

Έχει διακριθεί με έπαινο στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Εικαστικών Τεχνών του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός. Έργα της βρίσκονται στο Ίδρυμα Β. & Μ. Θεοχαράκη, στον Ιανό, στην Pandora Artshop Gallery και στην Πινακοθήκη Παλαιού Φαλήρου.

ΘΗΒΑΙΟΥ ΕΛΕΝΑ

Η Έλενα Θηβαίου γεννήθηκε στην Αθήνα. Έλαβε το πτυχίο Καλών Τεχνών από το Hunter College της Νέας Υόρκης και συνέχισε τις σπουδές της στο σχέδιο στο Wimbledon School of Arts στο Λονδίνο. Με δασκάλες τις Cecilia Bauer και Bianca Lopez στο Jewelry Arts Institute έμαθε διαφορετικές τεχνικές κατασκευής κοσμημάτων, όπως υψηλό ή χαμηλό ανάγλυφο και κοκκίδωση. Τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά των δημιουργιών της είναι η γεωμετρία, η ακρίβεια και οι καθαρές γραμμές, σε συνδυασμό με κοίλες μορφές και ποικιλία υφών. Η συλλογή «Lenticular» είναι βασισμένη στις ασπίδες των Αχαιών και του κρητικού διπλού πελέκεως. Τα δακτυλίδια της «Cyclop» και «Ecosphere» επιλέχθηκαν το 2012 για το βιβλίο «Showcase 500 Rings» του Bruce Metcalf. Την ίδια χρονιά, η Έλενα μαζί με τον σύζυγό της Γιάννη Κατάκη άνοιξαν το κοσμηματοπωλείο «Deka» στο Greenwich Village της Νέας Υόρκης.

ΚΟΛΑΝΙΑΝ ΚΕΒΟΡΚ

Ο Κεβόρκ Κολανιάν ίδρυσε την OROFASMA το 1988. Συνδυάζοντας τη μακραίωνη παράδοση με τις νέες τάσεις στο κόσμημα και με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας, δημιουργεί υψηλής αισθητικής και ποιότητας χρυσά κοσμήματα 18 καρατίων με διαμάντια. Ορόσημο στην ιστορία της εταιρείας υπήρξε «Η Χρυσή Τροχιά των Διαμαντιών», μια συλλογή από «γλυπτά – κοσμήματα», που σχεδίασε ο παγκοσμίου φήμης γλύπτης Takis και κατασκεύασε η OROFASMA. Η συλλογή παρουσιάστηκε με μεγάλη επιτυχία σε ειδική έκθεση στην Αθήνα το 1998 και στους Christie's του Λονδίνου. Σε συνεχή αναζήτηση καινοτόμων ιδεών, το 2012, ο Kevork δημιούργησε τη συλλογή «Eternal Love Diamond». Χάρη σε μια ειδική καινοτόμο τεχνική, το κεντρικό διαμάντι κάθε κοσμήματος περιστρέφεται ελεύθερα γύρω από τον άξονά του, μεγιστοποιώντας τη λάμψη του. Η συλλογή «Eternal Love Diamond» είναι κατοχυρωμένη διεθνώς, ο δε δημιουργός της απέσπασε το βραβείο “Design Talent of the Year”, το 2013 στη Βασιλεία της Ελβετίας. Η συλλογή «Eternal Love Diamond» εμπλουτίζεται διαρκώς και έχει ήδη κερδίσει την αναγνώριση στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά.

ΚΟΝΤΑΚΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ

Ο Παντελής Κοντάκης γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Σπάρτη. Σπούδασε εικονολήπτης στην Αθήνα και εργάστηκε στον κινηματογράφο ως οπερατέρ. Σύντομα, όμως, ανακάλυψε το πάθος του για την τέχνη της κατασκευής κοσμημάτων. Σπούδασε αργυροχρυσοχοία στη Σχολή Αργυροχρυσοχοίας της Στεμνίτσας, μία από τις παλαιότερες σχολές σχεδιασμού και κατασκευής κοσμημάτων στην Ελλάδα. Ως φοιτητής έλαβε μέρος στο διεθνή διαγωνισμό κοσμημάτων «Young Designer's Corner» στο Μόναχο και προκρίθηκε στον τελικό. Από τότε εργάζεται ως σχεδιαστής κοσμημάτων, συμμετέχοντας σε διάφορες εκθέσεις. Μαζί με τους καθηγητές και τους αποφοίτους της Σχολής Αργυροχρυσοχοίας Στεμνίτσας, σχημάτισαν την ACT «Στέγη Αργυροχρυσοχοίας Στεμνίτσας» και συμμετέχουν σε εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Το 2018 το κοινό τον ψήφισε πρώτο στην ενότητα *Material Worlds* της έκθεσης *A Jewel Made in Greece*.

ΚΟΡΝΗΛΑΚΗ ΜΑΡΩ

Η Μάρω Κορνηλάκη είναι από την Κρήτη. Η πατρίδα της, με την πλούσια ιστορία της και το ποικιλόμορφο τοπίο αποτελεί γι' αυτήν μια αστείρευτη πηγή έμπνευσης και ενθάρρυνσης για πειραματισμό με υλικά και τεχνικές που διατηρούν τα σχέδια της φρέσκα και ενδιαφέροντα. Χρησιμοποιεί μικτές τεχνικές και υλικά, όπως μέταλλο, ορυκτά, πορσελάνη, κεραμικό πηλό, ίνες, για τη δημιουργία εικαστικού κοσμήματος. Έχει συμμετάσχει στις εκθέσεις: *A Jewel made in Greece 2017-2018*· Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας / «Διαχρονίες» 2018· *The Mall Athens / ART TAKE OVER*· «Το περιδέραιο των ευχών» 2018· Εθνικό Ιστορικό Μουσείο / “Ξόμπλια” Πλουμίδια & Στολίσματα 2018· Ομαδική έκθεση *Biennale Σαντορίνης*, Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 2016· Έκθεση «Μπερδέματα», «Πύλη Βιτούρι», Ηράκλειο, Οκτώβριος 2015· Ομαδική έκθεση «Μπερδέματα», Σπίτι του Πολιτισμού, Ρέθυμνο, Μάιος 2015· Διεθνής έκθεση *Schmuck* στο Μόναχο, Μάρτιος 2015· και Ατομική έκθεση, «Πύλη Βιτούρι», Ηράκλειο, Μάιος 2014.

in 2012, Kevork created the “Eternal Love Diamond” collection. Thanks to a special innovative technique, the centerpiece of each jewellery is rotated freely around its axis, maximizing its shine. The “Eternal Love Diamond” collection is internationally acclaimed, and its creator won the 2013 “Design Talent of the Year” award in Basel, Switzerland. The “Eternal Love Diamond” collection is constantly enriched and has already gained recognition in the domestic and international market.

KONTAKIS PANTELIS

Pantelis Kontakis was born and raised in Sparta. He studied camera operation in Athens and worked in the cinema as a cameraman. Soon, however, he discovered his passion for the art of jewellery making. He studied silver and goldsmithing at the Stemnitsa Silver and Goldsmith School, one of the oldest schools of jewellery design and manufacture in Greece. As a student, he participated in the international jewellery competition “Young Designer’s Corner” in Munich and qualified for the finals. Since then he has been working as a jewellery designer, participating in various exhibitions. Together with the lecturers and graduates of the Stemnitsa Silver and Goldsmith School, they formed ACT “Stemnitsa Silver and Goldsmith’s Roof” and participate in exhibitions in Greece and abroad. In 2018 the public voted him first in the *Material Worlds* section of the A Jewel Made in Greece exhibition.

KORNILAKI MARO

Maro Kornilaki is from Crete. Her homeland, with its rich history and diverse landscape, is an endless source of inspiration and encouragement for experimentation with materials and techniques that keep her designs fresh and interesting. She uses mixed techniques and materials, such as metal, minerals, porcelain, ceramic clay, fibres, to create artistic jewellery. She has participated in the exhibitions: *A Jewel Made in Greece 2017-2018*; Diachronic Museum of Larissa / “Diachronies” 2018; *The Mall Athens / ART TAKE OVER*; “The Necklace of Wishes” 2018; National Historical Museum / “Xoblia; *Odd Garments and Ornaments*” 2018; *Santorini Biennale Group Exhibition*, September – October 2016; “Complications” Exhibition, “Vitouri Gate” Heraklion, October 2015; “Complications” Group Exhibition, House of Culture, Rethymnon, May 2015; International *Schmuck* Exhibition in Munich, March 2015; and Solo exhibition, “Vitouri Gate”, Heraklion, May 2014.

KOULOUBOUROU KATERINA

Katerina Kouloubourou grew up in an environment where fine jewellery making was the subject of her parents’ business. So, living in the fascinating world of handmade jewellery, where every metal and stone gains life, assimilating valuable experiences, she decided to study Gemology at the *Gemological Institute of America* (GIA). Antwerp followed, where she came into contact with the world sales market, and Athens, where she became the new *Creative Director* of *KK Jewellery Lab*. Katerina’s jewellery is distinguished for its simple, straight lines. With the golden distinction as *The Jewel Made in Greece 2016* for the “Ekevolos” necklace among the 33 Greek designers participating, Katerina continues to be inspired by nature, the indelible Greek beauty and the purity of the stones.

KOUTSAMPELA NATASA

Natasa Koutsampela is a lawyer, painter and jewellery designer. She lives and works in Larissa. In a completely digital world, she remains committed to designing jewellery with pencil and paper. Her designs are distinguished for their originality and elegance of figures and are rendered in geometric, three-dimensional forms. Her imagination and creativity transform her original concept into small-scale sculpture-like jewellery. She uses silver 925 as a material and follows the traditional art of making every jewellery by hand, taking personal interest to ensure that the final result is flawless. Her jewellery captures and deals with human touch, movement, evolution, conveying secret meanings, being at the same open to different interpretations. The work of Natasa was presented in Greek press and in group art exhibitions and now travels throughout Europe to meet new supporters. A left-handed artist herself, instigator of the *Lefflow Art Studio*, states that the left

ΚΟΥΖΟΥΠΗΣ ΝΤΙΝΟΣ

Το πρώτο μικρό εργαστήριο χρυσοχοΐας Κουζούπη δημιουργήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1947 από τον Αντώνιο Κουζούπη. Το 1963 μεταφέρθηκε στην Αθήνα όπου και εξελίχθηκε σε κορυφαίο ελληνικό κέντρο σχεδιασμού και δημιουργίας χειροποίητων και υψηλής ποιότητας μοναδικών κοσμημάτων. Ο Ντίνος Κουζούπης, ακολουθώντας τα βήματα του πατέρα του, διαφυλάσσει και μεταφέρει στις μελλοντικές γενιές την παράδοση της τέχνης του ελληνικού κοσμηματος. Η φιλοσοφία της εταιρίας είναι η δημιουργία μοναδικών χειροποίητων κοσμημάτων εμπνευσμένων από τον ελληνικό πολιτισμό και τη φύση. Όλα τα κοσμήματα είναι χειροποίητα, κατασκευασμένα από χρυσό 18 καρατίων με πολύτιμους και ημιπολύτιμους λίθους. Η εταιρία Κουζούπης Α.Ε., έχοντας μια δυναμική παραγωγή, έμπειρους και ταλαντούχους τεχνίτες, υψηλής ποιότητας προδιαγραφές και *fashion design*, έχει καταφέρει να κερδίσει τους εραστές των κοσμημάτων σε όλο τον κόσμο.

ΚΟΥΛΟΥΜΠΟΥΡΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Η Κατερίνα Κουλουμπούρου μεγάλωσε σε ένα περιβάλλον όπου η υψηλή κοσμηματοποιία αποτελούσε το αντικείμενο της επιχείρησης των γονιών της. Έτσι, ζώντας στο συναρπαστικό κόσμο των χειροποίητων κοσμημάτων, όπου κάθε μέταλλο και λίθος αποκτά ζωή, αφομοιώνοντας πολύτιμες εμπειρίες αποφάσισε να σπουδάσει Γεωλογία στο *Gemological Institute of America* (GIA). Ακολούθησε η Αμβέρσα, όπου ήρθε σε επαφή με την παγκόσμια αγορά πώλησης, και η Αθήνα, όπου έγινε η νέα *Creative Director* της *KK Jewellery Lab*. Τα κοσμήματα της Κατερίνας διακρίνονται για τις λιτές, απέριττες γραμμές τους. Με τη χρυσή διάκριση ως *The Jewel Made in Greece 2016* για το περιδέραιο «Εκηβόλος» μέσα από τη συμμετοχή 33 Ελλήνων σχεδιαστών, η Κατερίνα συνεχίζει να εμπνέεται από τη φύση, την ανεξίτηλη ελληνική ομορφιά και την καθαρότητα των λίθων.

ΚΟΥΤΣΑΜΠΕΛΑ ΝΑΤΑΣΑ

Η Νατάσα Κουτσαμπέλα είναι δικηγόρος, ζωγράφος και σχεδιάστρια κοσμημάτων. Ζει και εργάζεται στη Λάρισα. Σε έναν καθόλα ψηφιακό κόσμο, η ίδια παραμένει πιστή στον σχεδιασμό των κοσμημάτων με μολύβι και χαρτί. Τα σχέδιά της διακρίνονται για την πρωτοτυπία και κομψότητα των μορφών και αποδίδονται με γεωμετρικές, τρισδιάστατες φόρμες. Η φαντασία και η δημιουργικότητά της μετατρέπει την αρχική σύλληψη σε κόσμημα που ομοιάζει με γλυπτό μικρής κλίμακας. Χρησιμοποιεί ως υλικό ασήμι 925 και ακολουθεί την παραδοσιακή τέχνη της κατασκευής κάθε κοσμηματος στο χέρι, έχοντας την προσωπική φροντίδα ώστε το τελικό αποτέλεσμα να έχει άψογο φινίρισμα. Τα κοσμήματά της αποτυπώνουν και πραγματεύονται την ανθρώπινη επαφή, κίνηση, εξέλιξη, μεταφέρουν μυστικά νοήματα και επιδέχονται διεισδυτικές ερμηνείες. Το έργο της Νατάσας παρουσιάστηκε στον ελληνικό τύπο και σε ομαδικές εκθέσεις έργων τέχνης και τώρα ταξιδεύει σε όλη την Ευρώπη για να συναντήσει νέους συνοδοιπόρους. Η ίδια, αριστερόχειρας καλλιτέχνης εμπνεύστρια του *Lefflow Art Studio*, δηλώνει το *left* (το αριστερό χέρι που δημιουργεί) και το *flow* (την αέναη ροή της δημιουργίας) ως τρόπο έκφρασής της.

ΚUHLMANN KIKI

Από μικρή ηλικία, η Kiki, προερχόμενη από οικογένεια αρχιτεκτόνων, ήταν περιτριγυρισμένη από τέχνη. Επηρεασμένη από καλλιτέχνες και ζωγράφους μεγάλωσε σε έναν κόσμο όπου η καλαισθησία και το *design* ήταν αναπόσπαστα κομμάτια της καθημερινότητάς της. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο *Art and Design* της Βουδαπέστης. Δούλεψε για επτά χρόνια στον χώρο της μόδας στην Αθήνα και το Βερολίνο, σχεδιάζοντας όχι μόνο ρούχα αλλά και κοσμήματα. Ο σχεδιασμός κοσμηματος από απλό χόμπι εξελίχθηκε σε πάθος της και έτσι αποφάσισε να παρακολουθήσει μαθήματα στη Σχολή «Mokume» στην Αθήνα. Από το 2007 σχεδιάζει και εκθέτει παγκοσμίως δικά της κοσμήματα.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ

Ο Βαγγέλης Κυριακός γεννήθηκε στην Αθήνα το 1969. Σπούδασε γραφιστική και σχέδιο κοσμηματος στην Αθήνα και συνέχισε τις σπουδές του επάνω στο κόσμημα στη Φλωρεντία. Τα κοσμήματά του ομοιάζουν με μικρά γλυπτά, κυρίως από μέταλλο και

(the left hand that creates) and the *flow* (the endless flow of creation) constitute the means of expressing herself.

KOUZOUPIS DINOS

The first small Kouzoupis' goldsmith workshop was established in Constantinople in 1947 by Antonios Kouzoupis. In 1963 it was transferred to Athens where it evolved into a leading Greek centre for the design and creation of high quality handmade unique jewellery. Following in his father's footsteps, Dinos Kouzoupis preserves and transfers to future generations the tradition of Greek jewellery art. The company's philosophy is to create unique handmade jewellery inspired by Greek culture and nature. All jewellery is handmade, made of 18-karat gold with precious and semiprecious stones. Kouzoupis S.A., having a dynamic production, experienced and talented craftsmen, high-quality specifications and *fashion design*, has managed to win over jewellery lovers around the world.

KUHLMANN KIKI

From an early age, Kiki, descending from a family of architects, was surrounded by art. Influenced by artists and painters, she grew up in a world where beauty and *design* were integral parts of her everyday life. She studied at the *Art and Design* University of Budapest. She worked for seven years in the fashion industry in Athens and Berlin, designing not only clothes but also jewellery. Designing jewellery from a simple hobby evolved into her passion, so she decided to attend classes at the "Mokume" School in Athens. Since 2007 she has been designing and exhibiting her own jewellery worldwide.

KYRIAKOS VAGGELIS

Vaggelis Kyriakos was born in Athens in 1969. He studied graphic design and jewellery design in Athens and continued his studies on jewellery in Florence. His jewellery resembles small sculptures, mainly made of metal and precious stones. His miniature sculpture offers the capability to create unique pieces.

PAPA ATHENA

Athena Papa grew up in an environment full of canvas and colours. Her mother, a painter and hagiographer, introduced her to the art world. Having studied linear and freehand drawing, she received a diploma in Graphic Design. She studied at the "innovative" Fine Arts and Technology Studies Program at the Technical University of Crete, where she attended sculpture and pottery courses, only to end up to jewellery design and manufacture. In Chania, Crete, where she was born, she created *Athenart Jewellery* in 2014, her own workshop, where she designs and creates contemporary Jewellery guided solely by her imagination. It all starts with a simple but at the same time complex idea with the aim of creating a small piece of art that will be worn and admired.

POULANTZA CLARA

Clara Poulantza in 2014, along with her sister Agi Poulantza-Pamoukoglou, created the company "Contessina Exclusive Creations", based in Athens and London, with collections exclusively designed by herself. Clara has studied fashion design and marketing, costume design, Art history, interior design, *Human-centred design*, French language and culture, and has attended design and art seminars. She creates original collections that are sensitive to the environment and society while studying traditional handmade construction techniques combining fashion with fine art. The handmade jewellery collection "Precious Lace" deals with a traditional technique of making lace from silk and metallic threads knitted mainly with semiprecious stones. Her jewellery is online, in museums, galleries and art venues. She has also designed jewellery for Opera North in London.

SAMOLI MARY

Mary Samoli has been involved in film production for many years. She developed community based social activity in the Municipality of Filothei, where she served

πολύτιμους λίθους. Η μικρογλυπτική του προσφέρει τη δυνατότητα να δημιουργεί μοναδικά κομμάτια.

ΠΑΠΑ ΑΘΗΝΑ

Η Αθηνά Παπά μεγάλωσε σε ένα περιβάλλον γεμάτο καμβάδες και χρώματα. Η μητέρα της, ζωγράφος και αγιογράφος, την μύησε στον καλλιτεχνικό χώρο. Με σπουδές στο γραμμικό και ελεύθερο σχέδιο, πήρε πτυχίο στη Γραφιστική. Μαθήτευσε στο πρωτοποριακό Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής Καλών Τεχνών και Τεχνολογίας στο Πολυτεχνείο Κρήτης, όπου παρακολούθησε μαθήματα γλυπτικής και κεραμικής για να καταλήξει στον σχεδιασμό και την κατασκευή κοσμημάτων. Στα Χανιά της Κρήτης, όπου γεννήθηκε, δημιούργησε το 2014 το *Athenart Jewellery*, το δικό της εργαστήριο, όπου σχεδιάζει και δημιουργεί σύγχρονο Κόσμημα με μοναδικό οδηγό τη φαντασία της. Όλα αρχίζουν με μια απλή, αλλά συγχρόνως πολύπλοκη ιδέα, με στόχο να δημιουργήσει ένα μικρό έργο τέχνης που θα φοριέται και θα κερδίζει τον θαυμασμό.

ΠΟΥΛΑΝΤΖΑ ΚΛΑΡΑ

Η Κλάρα Πουλαντζά το 2014, μαζί με την αδελφή της Άγκη Πουλαντζά-Παμούκογλου, δημιούργησαν την εταιρεία «Contessina Exclusive Creations», με συλλογές που σχεδιάζει αποκλειστικά η Κλάρα και με έδρα την Αθήνα και το Λονδίνο. Η Κλάρα έχει σπουδάσει σχέδιο και προώθηση μόδας, σχέδιο κουστουμιού, ιστορία της Τέχνης, εσωτερική διακόσμηση, *Human centred design*, γαλλική γλώσσα και πολιτισμό, ενώ έχει παρακολουθήσει σεμινάρια στον τομέα του σχεδιασμού και της τέχνης. Δημιουργεί πρωτότυπες συλλογές με ευαισθησία για το περιβάλλον και την κοινωνία, ενώ μελετά παραδοσιακές χειροποίητες τεχνικές κατασκευής συνδυάζοντας τη μόδα με τις καλές τέχνες. Η χειροποίητη συλλογή κοσμημάτων «Precious Lace» αφορά μια παραδοσιακή τεχνική κατασκευής δαντέλας από μεταξωτές και μεταλλικές κλωστές πλεγμένες κυρίως με ημιπολύτιμες πέτρες. Κοσμήματά της βρίσκονται διαδίκτυα, σε μουσεία, γκαλερί και χώρους τέχνης. Έχει σχεδιάσει κοσμήματα και για την Opera North του Λονδίνου.

ΣΑΜΟΛΗ ΜΑΙΡΗ

Η Μαίρη Σαμόλη επί σειρά ετών ασχολήθηκε με τον κινηματογράφο στον χώρο της παραγωγής ταινιών. Ανέπτυξε κοινωνική δραστηριότητα ασχολούμενη με τα κοινά στο Δήμο Φιλοθέης, όπου υπηρέτησε ως Αντιδήμαρχος Περιβάλλοντος & Πολιτισμού, και Πρόεδρος του Δημοτικού Παιδικού Σταθμού. Η περιπλάνησή της στην τέχνη ξεκίνησε το 1998, όταν πειραματίστηκε με την ιδέα της ανακύκλωσης. Αξιοποιώντας ευτελή, πολύτιμα, ημιπολύτιμα, αλλά σημαίνοντα υλικά, δημιούργησε στεφάνια με «ξεχασμένα» αντικείμενα που προορίζονταν για άλλον σκοπό (Αθηναίς, Νοέμβριος 2003, «Εκεί που η ύλη γίνεται πνεύμα»). Το επόμενο ταξίδι πέρασε μέσα από το νερό. Η θάλασσα έγινε η χρωματική της παλέτα. Διάλεξε για μουσαμά το γυαλί, δανείστηκε βότσαλα, κοχύλια, ξύλα και σίδερα από διαλυμένα καΐκια, και σμίλεψε με αυτά καθρέφτες (Αθηναίς, Μάιος 2006, «Αποθαλάσσια Αισθήματα»). Το 2009, συμμετάχθηκε με δύο από τα πολυτιμότερα στοιχεία της φύσης: τον χρυσό και τον ορείχαλκο και αποφάσισε να πλάσει μόνη της τα πρωτόλεια, δημιουργώντας κοσμήματα και γλυπτά (Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Αθηνάϊδας, Δεκέμβριος 2009, «Shine»). Τον Σεπτέμβριο του 2015 έλαβε μέρος στην έκθεση LOOT@MAD στο Μουσείο Art and Design (MAD) της Νέας Υόρκης, μαζί με άλλους 50 καλλιτέχνες από 30 χώρες. Παράλληλα, από το 2013 έχει ιδρύσει την πλατφόρμα A JEWEL MADE IN GREECE με σκοπό την παγκόσμια προώθηση του σύγχρονου δημιουργικού Ελληνικού Κοσμήματος, αλλά και τη στήριξη και ανάδειξη της μοναδικότητας του κάθε δημιουργού ξεχωριστά. Μέσω αυτής ταξίδεψε το Ελληνικό κόσμημα μέχρι σήμερα στο World Trade Centre στο Ντουμπάι, στο Ευρωκοινοβούλιο στις Βρυξέλλες και στο Museum of Arts and Design (MAD) στη Νέα Υόρκη.

ΤΣΑΚΑΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Η εταιρία Tsakalos Jewellery ιδρύθηκε από τον Κωνσταντίνο Τσάκαλο το 2013. Η επιθυμία του ήταν να συνεχίσει την οικογενειακή παράδοση στον σχεδιασμό και την κατασκευή κοσμημάτων. Οι επιρροές του στον σχεδιασμό προέρχονται από την ελληνική ιστορία και τη μυθολογία, τη συμμετρία και την ελληνική ομορφιά. Είναι εμπνευσμένος από την ελληνική φύση και χρησιμοποιεί ημιπολύτιμους λίθους για να αναπαριστά τα ελληνικά γήινα και θαλάσσια χρώματα. Ο Κωνσταντίνος ασχολείται με την

as Deputy Mayor for the Environment & Culture and President of the Municipal Kindergarten. Her wandering in art began in 1998 when she experimented with the idea of recycling. Utilising basic, precious, semiprecious but meaningful materials, she created wreaths with “forgotten” objects intended for another purpose (Athinais, November 2003, “Where Matter Becomes a Spirit”). The next trip went through the water. The sea became her colour palette. She chose glass for canvas, borrowed pebbles, shells, woods, and irons from broken boats, and sculpted with them mirrors (Athinais, May 2006, “Seaside Feelings”). In 2009, she allied herself with two of nature’s most precious elements: gold and bronze, and decided to fashion on her own the prototypes, thus creating jewellery and sculptures (Athinais Museum of Contemporary Art, December 2009, “Shine”). In September 2015 she participated in the LOOT@MAD exhibition at the Museum of Art & Design (MAD) in New York, along with 50 other artists from 30 countries. At the same time, she has founded since 2013 the A JEWEL MADE IN GREECE platform with the aim of promoting the contemporary Greek creative Jewellery worldwide, as well as supporting and highlighting the uniqueness of each artist individually. Through it she travelled Greek jewellery to the *World Trade Centre* in Dubai, the European Parliament in Brussels and the *Museum of Art and Design* (MAD) in New York.

THIVAIOU ELENA

Elena Thivaïou was born in Athens. She received her diploma of Fine Arts from *Hunter College*, New York, and continued her studies in drawing at the *Wimbledon School of the Arts* in London. With Cecilia Bauer and Bianca Lopez as her teachers at the *Jewellery Arts Institute*, she learned different jewellery making techniques, such as high or low relief and granulation. The distinctive features of her creations are geometry, precision, and clean lines combined with concave shapes and a variety of textures. The “Lenticular” collection is based on the shields of the Achaeans and the Cretan double axe. The “Cyclop” and “Ecosphere” rings were selected in 2012 for Bruce Metcalf’s book “Showcase 500 Rings”. That same year, Elena and her husband, Yannis Katakis, opened the jewellery shop “Deka” in Greenwich Village, New York.

TSAKALOS KONSTANTINOS

The company *Tsakalos Jewellery* was founded by Konstantinos Tsakalos in 2013. His desire was to continue the family tradition in jewellery design and manufacture. His influences on design come from Greek history and mythology, symmetry and Greek beauty. He is inspired by Greek nature and uses semiprecious stones to represent Greek earth and sea colours. Konstantinos is involved in the production of gold plated silver jewellery with collections of ancient Greek patterns, imitations of ancient Greek coins and contemporary jewellery with semiprecious stones. He has participated in many Greek jewellery exhibitions and at JCK in Las Vegas in 2018. His jewellery is promoted in many European countries, but also in the USA, Canada and Mexico.

VERNARDAKIS ANDREAS

Andreas Vernardakis as a sculptor spontaneously regards jewellery as a “wearable sculpture”. This is evident from his approach to jewellery design and creation, as an extension of his sculpture, which is inspired by Mythology, Nature and the Sea, as evidenced by his recent creation, “Andromeda Collection”. Holding a degree with honours in Sculpture and a Master’s Degree in *Graphic Design*, he was an *Erasmus Fellow* at the *School of Fine Arts* of the University of Barcelona. He is currently a candidate for a degree in Sculpture at the *Athens School of Fine Arts*. He has participated in exhibitions at the Benaki Museum, the European Cultural Centre of Delphi, the Numismatic Museum and the *Museo Vilassar de Mar* in Spain. He believes that his experience in scenography as an Assistant Stage Designer at the Athens Festival in Epidaurus and Athens has been essential to his broader education.

VORDONI ERIETTA

Erietta Vordoni graduated with the 1st prize in *Nude Design* and *Dossier-Portfolio* from the Athens School of Fine Arts and continued her studies in Paris at the *Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts* with a scholarship from the Academy of Athens.

κατασκευή κοσμημάτων από επιχρυσωμένο ασήμι με συλλογές αρχαίων ελληνικών σχεδίων, αντίγραφα αρχαίων ελληνικών νομισμάτων και σύγχρονων κοσμημάτων με ημιπολύτιμους λίθους. Έχει συμμετάσχει σε πολλές ελληνικές εκθέσεις κοσμημάτων και στη JCK στο Las Vegas το 2018. Τα κοσμήματά του προωθούνται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και στις ΗΠΑ, τον Καναδά και το Μεξικό.

WELLENS MAUREEN

Η Maureen Wellens-Maris είναι πιστοποιημένη γεμολόγος με εμμονή στους πολύτιμους λίθους. Το πάθος της ξεκίνησε από τον τόπο όπου γεννήθηκε, το Άμστερνταμ, με τη φημισμένη παράδοση στην κοπή διαμαντιών. Η σαγήνη των πολύτιμων λίθων την παρακίνησε να ταξιδέψει σε κάθε γωνιά του πλανήτη για να αποκτήσει εμπειρίες, να ζήσει και να παρατηρήσει ανθρώπους και τοπία από διαφορετικές κουλτούρες. Οι εικόνες, τα χρώματα και οι εμπειρίες που αποκόμισε από αυτά τα ταξίδια την ενέπνευσαν να δημιουργήσει την MAUREEN WELLENS Fine Jewellery. Κάθε έργο της είναι μοναδικό, φτιαγμένο σύμφωνα με την τεχνική της χειροτεχνίας με κερί του 18ου αιώνα, το οποίο μετατρέπεται στη συνέχεια σε κόσμημα από χρυσό και πολύτιμους λίθους. Η Maureen μετατρέπει φυτικά μοτίβα σε υπέρτατα αντικείμενα του πόθου των γυναικών κάθε ηλικίας. Στα χέρια της, ακατέργαστοι πολύτιμοι λίθοι και χρυσός μετατρέπονται σε μεγαλοπρεπή τέχνη. Φιλοσοφία της είναι η λάμψη και η κομψότητα κάθε μέρα, σε κάθε στιγμή της ημέρας.

ΧΑΝΙΟΥ ΜΑΡΙΑ

Η Μαρία Χάνιου γεννήθηκε και μεγάλωσε στην καρδιά της Αθήνας. Η αγάπη της για την τέχνη του κοσμήματος άρχισε από νωρίς. Κατασκεύασε και πούλησε τις πρώτες της «πανκ» καρφίτσες όταν πήγαινε στο γυμνάσιο. Η ίδια ιδέα – αυτή τη φορά με επαργυρωμένες παραμάνες – επιλέχθηκε το 2015 από τη Διεθνή Έκθεση Κοσμήματος *Sieraad* στο Άμστερνταμ. Σχέδια και μοτίβα κοσμημάτων εμπνευσμένα από την ανεξάντλητη πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας έχουν καταλάβει το μυαλό της εδώ και χρόνια. Τα σχέδια αυτά εξελίχθηκαν σε κοσμήματα με αναφορές σε μυκηναϊκά πρότυπα, αλλά με ένα *post-punk* ύφος. Πρωτότυπα υλικά ταίριαζαν μεταξύ τους και η ιδέα της να ζωντανέψει εικόνες από τοιχογραφίες και αγγεία που την είχαν γοητεύσει, λειτούργησε. Τα κοσμήματα είναι για αυτήν μια πανοπλία προστασίας που αγκαλιάζει τα όνειρά της. Οι φόρμες, ο ρυθμός της κατασκευής, το παιχνίδι με τα καθημερινά αντικείμενα που μπορεί να μετατρέψει σε κάτι που φοριέται και μπορεί να γίνει ταυτοχρόνως μέσο επικοινωνίας, είναι κάτι που τη συναρπάζει. Σήμερα είναι αφοσιωμένη στον σχεδιασμό μίας ολοκληρωμένης νέας συλλογής. Η δουλειά της έχει εκτεθεί στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

She studied under the influence of Cremonini and César and was offered a *life-long atelier* by the French Ministry of Culture in the early 1990s. She was awarded the highest Painting award at the *Salon de Montrouge* in 1997 in Paris and the Painting award by the National Museum of Monte Carlo. She has made 31 solo exhibitions and participated in many group exhibitions around the world. Erietta currently lives and works in Athens and Paris.

WELLENS MAUREEN

Maureen Wellens-Maris is a certified gemologist with an obsession with precious stones. Her passion started from the place where she was born, Amsterdam, with the famous tradition of diamond cutting. The magic of precious stones prompted her to travel to every corner of the planet to experience, live and observe people and landscapes from different cultures. The images, colours, and experiences she gained from these trips inspired her to create *MAUREEN WELLENS Fine Jewellery*. Each of her works is unique, crafted using 18th century wax craftsmanship, which is then converted into jewellery of gold and precious stones. Maureen transforms floral patterns into supreme objects of the desire of women of all ages. In her hands, raw gemstones and gold are transformed into magnificent art. Her philosophy is the radiance and elegance of every day, every single moment of the day.

ΑΝ ΟΙ ΝΑΟΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
ΑΝ ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΓΛΥΠΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ
ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΣΩΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ

Vittorio Sgarbi, "L'ornamento della mondanità"

**IF CHURCHES ARE THE THEATRE OF FRESCOES
IF PALACES ARE THE THEATRE OF SCULPTURES AND PAINTINGS
HUMAN BODIES ARE THE THEATRE OF JEWELS**

Vittorio Sgarbi, "L'ornamento della mondanità"

2019

ΕΡΙΕΤΤΑ ΒΟΡΔΩΝΗ

Χρυσός, σμαράγδια, αμέθυστοι

2019

ERIVETTA VORDONI

Gold, emeralds, amethysts

2019

ΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΖΟΥΠΗΣ

Χρυσός, διαμάντια, ζαφείρια

2019

DINOS KOUZOUPIIS

Gold, diamonds, sapphires

2019

MAUREEN WELLENS

Λευκόχρυσος, διαμάντια, ζαφείρια

2019

MAUREEN WELLENS

White gold, diamonds, sapphires

2019

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΜΠΟΥΡΟΥ

Χρυσός, μπριγιάν, ζαφείρια

2019

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΒΟΥΡΟΥ

Gold, brilliants, sapphires

2019

ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑ

Άργυρος επιχρυσωμένος, ζαφείρια, ρουμπίνια

2019

ATHENA PAPA

Gold plated silver, sapphires, rubies

2019

ΜΑΡΙΑ ΧΑΝΙΟΥ

Άργυρος επιχρυσωμένος

2019

MARIA HANIOU

Gold plated silver

2019

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Άργυρος επιχρυσωμένος, άργυρος οξειδωμένος

2019

KONSTANTINOS TSAKALOS

Gold plated silver, oxidized silver

2019

ΜΑΙΡΗ ΣΑΜΟΛΗ

Ορείχαλκος επιχρυσωμένος

2019

MARY SAMOLI

Gold plated brass

2019

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΟΝΤΑΚΗΣ

Άργυρος, μαργαριτάρια

2019

PANTELIS KONTAKIS

Silver, pearls

2019

KIKI KUHLMANN

Άργυρος, κιτρίνες, γρανάτες, ολιβίνες, τουρμαλίνες

2019

KIKI KUHLMANN

Silver, citrines, garnets, olivines, tourmalines

2019

ΕΛΕΝΑ ΘΗΒΑΙΟΥ

Άργυρος, κορνέολη

2019

ELENA THIVAIΟΥ

Silver, carnelian

2019

ΚΕΒΟΡΚ ΚΟΛΑΝΙΑΝ

Άργυρος επιπλατινωμένος, αμέθυστοι, περίδωτα, ροδολίτες

2019

KEVORK KOLANIAN

Platinum plated silver, amethysts, peridots, rhodolites

2019

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Άργυρος, γαγάτης

2019

VAGGELIS KYRIAKOS

Silver, jet stone

2019

ΜΑΡΩ ΚΟΡΝΗΛΑΚΗ

Άργυρος, πορσελάνη

2019

MARO KORNILAKI

Silver, porcelain

2019

ΝΑΤΑΣΑ ΚΟΥΤΣΑΜΠΕΛΑ

Άργυρος επιχρυσωμένος

2019

NATASA KOUTSAMPELA

Gold plated silver

2019

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

Ορείχαλκος, κορνεόλες, ρουμπίνια, αμέθυστοι, γρανάτες, αχάτες, θουλίτες

2019

ANDREAS VERNARDAKIS

Brass, carnelians, rubies, amethysts, garnets, agates, chaolites

2019

ΜΑΙΡΗ ΓΑΪΤΑΝΗ

Άργυρος επιχρυσωμένος, ζωισίτες

2019

MARY GAITANI

Gold plated silver, zoisites

2019

ΕΛΕΝΗ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

Άργυρος επιχρυσωμένος, άργυρος επιροδιωμένος

2019

ELENI DASKALAKI

Gold plated silver, rhodium plated silver

2019

ΚΛΑΡΑ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑ

Μεταξωτά και μεταλλικά νήματα, αιματίτες

2019

CLARA POULANTZA

Silk and metallic threads, hematite

2019

ΜΑΙΡΗ ΣΑΜΟΛΗ

Άργυρος επιχρυσωμένος, ρουμπίνια

2019

MARY SAMOLI

Gold plated silver, rubies

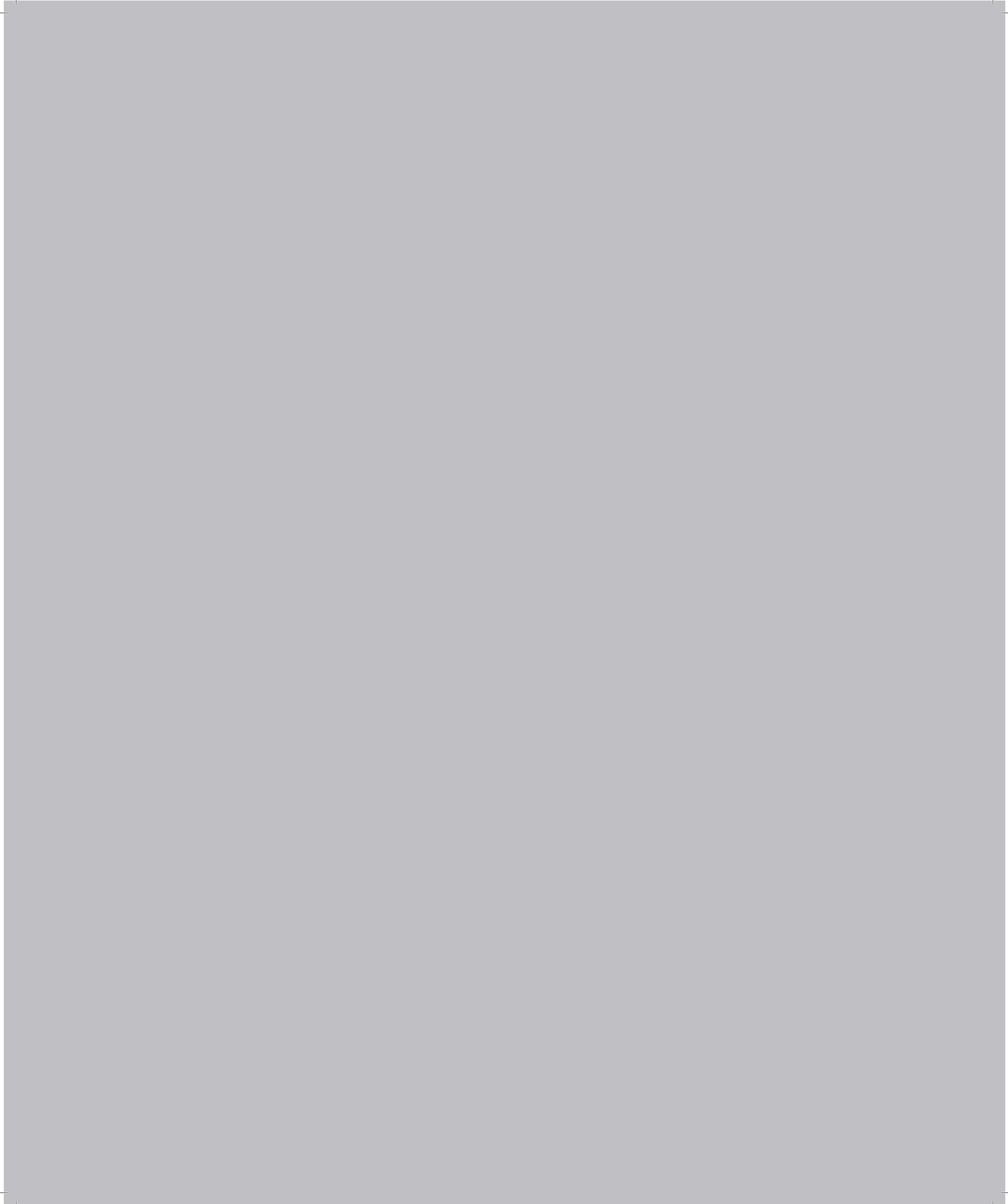
//

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ABBREVIATIONS - BIBLIOGRAPHY

//

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

αι.	αιώνας	μ.Χ.	μετά Χριστόν
αρ.	αριθμός	Ο.	Οπισθότυπος
αρ. ευρ.	αριθμός ευρετηρίου	ό.π.	όπου προηγουμένως
αρ. κατ.	αριθμός καταλόγου	π.Χ.	προ Χριστού
βλ.	βλέπε	περ.	περίπου
γρ.	γραμμάριο	πίν.	πίνακας/πίνακες
Ε.	Εμπροσθότυπος	πρβλ.	παράβαλλε
εικ.	εικόνα	σημ.	(υπο)σημείωση
επιμ.	επιμέλεια	στ.	στήχος, στήλη
κ.ά.	και άλλοι/άλλα	τ.	τόμος
κ.εξ.	και εξής	Υψ.	Υψος
ΜΔ.	Μέγιστη Διάμετρος	χιλ.	χιλιοστά
μτφ.	μετάφραση		

ABBREVIATIONS

AD	Anno Domini	H.	Height
BC	Before Christ	inv. no.	inventory number
c.	century	MD.	Maximum Diameter
ca	circa	mm	millimetres
cat. no. /nos	catalogue number/s	n.	note
cf.	confer	no(s).	number(s)
col./s	column/s	O.	Obverse
ed./s	editor/s	op.cit.	opus citatum
et al.	et alii	pl./s	plate/s
etc.	et cetera	R.	Reverse
ff.	and following	suppl.	Supplement
fig./s	figure/s	vol.	volume
g.	grams		

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΣΕΙΡΩΝ, ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΩΝ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΩΝ - ABBREVIATIONS FOR JOURNALS, SERIES, MUSEUMS AND AUCTION COMPANIES

ABSA	<i>Annual of the British School at Athens</i>
ΑΔΣ	<i>Περιοδική έκδοση της Εταιρείας Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας</i>
ΑΜΘ / ΑΜTh	<i>Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης / Archaeological Museum of Thessaloniki</i>
ANSMN	<i>American Numismatic Society Museum Notes</i>
Αρχαιογνωσία	<i>Επιστημονική περιοδική έκδοση του Σωματείου Αρχαιογνωσία</i>
ASAtene	<i>Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente</i>
Baldwin's	Baldwin's Auctions Ltd, London
BAR-IS	<i>British Archaeological Reports, International Series</i>
BCH	<i>Bulletin de Correspondance H ellénique</i>
BM	<i>The British Museum, London</i>
Boreas	<i>Boreas. Münstersche Beiträge zur Archäologie</i>
CGB	CGB Numismatics, Paris
CNG	Classical Numismatic Group, Inc., Lancaster – London
ΔΑΔ	<i>Δημοσιεύματα του Αρχαιολογικού Δελτίου</i>
ΔΕΝΑ	<i>Διεθνής Εφημερίς της Νομισματικής Αρχαιολογίας</i>
EAM / NAM	<i>Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο / National Archaeological Museum</i>
Ευλιμένη	<i>Περιοδικό της Μεσογειακής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Πέφυμνο</i>
Gemini	Gemini Numismatic Auctions, LLC, USA
Gorny	Gorny & Mosch Giessener Münzhandlung, Stuttgart
Hesperia	<i>Hesperia. The Journal of the American School of Classical Studies at Athens</i>
Hess Divo	Hess Divo AG, Zürich
JIAN	<i>Journal International d'Archéologie Numismatique</i>
Kernos	<i>Revue Internationale et pluridisciplinaire de religion grecque antique</i>
Klio	<i>Klio. Beiträge zur alten Geschichte</i>
Kokalos	<i>Kokalos. Studi pubblicati dall'Istituto di storia antica dell'Università di Palermo</i>
Lanz	Numismatik Lanz, München
Leu	Leu Numismatik AG, Winterthur
LHS	LHS Numismatik AG, Zürich
M&M	Münzen & Medaillen Ltd, Weddel
Markov	Dmitry Markov Coins & Medals, New York
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ	<i>Περιοδική έκδοση του Κέντρου Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών</i>
MET	The Metropolitan Museum of Art, New York
NAC	Numismatica Ars Classica NAC AG, Milan – Zurich – London
NG	Numismatica Genevensis SA, Genève
NC	<i>Numismatic Chronicle</i>
NM	Νομισματικό Μουσείο / Numismatic Museum
NNM	<i>American Numismatic Society. Numismatic Notes and Monographs</i>
Nomos	Nomos AG, Zürich
Νομισματικά Χρονικά	<i>Νομισματικά Χρονικά</i>
NS	<i>American Numismatic Society. Numismatic Studies</i>
NumAntCl	<i>Numismatica e Antichità Classiche. Quaderni ticinesi</i>
Numismatica Lovaniensia	<i>Publications d'archéologie et d'histoire de l'art de l'Université catholique de Louvain</i>
Οβολός	<i>Έκδοση των Φύλων του Νομισματικού Μουσείου</i>
Palilia	<i>Deutsches Archäologisches Institut Rom</i>
RA	<i>Revue Archéologique</i>
RALouvain	<i>Revue des Archéologues et historiens d'art de Louvain</i>
RE	<i>Pauly-Wissowa, Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft</i>
Roma	Roma Numismatics Ltd, London
SAAC	<i>Studies in Ancient Art and Civilization, Jagiellonian University</i>
SNG	<i>Sylloge Nummorum Graecorum</i>
SNR	<i>Schweizerische numismatische Rundschau. Revue suisse de numismatique</i>
Solidus	Solidus Numismatik e.K., München
το Μουσείο	<i>Περιοδική έκδοση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου</i>
Triskeles	Triskeles Auctions, USA
WorldArch	<i>World Archaeology</i>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - BIBLIOGRAPHY IN GREEK

- Avisseau-Broustet 2006: M. Avisseau-Broustet, «Δακωνική κύλικα (λήμμα αρ. 45)», στο Ν. Καλτσάς (επιμ.), *Αθήνα – Σπάρτη*, (Κατάλογος Έκθεσης), New York 2006, 128-129.
- Ανδρέου κ.ά. 2018: Α. Ανδρέου – Α. Γ. Νικολακοπούλου – Β. Ε. Στεφανάκη, «Προσκτήματα αρχαίων ελληνικών και ρωμαϊκών χρόνων», *Οβολός* 13, Αθήνα 2018, 195-216.
- Ανδρέου – Τσέλεκας 2017: Α. Ανδρέου – Π. Τσέλεκας, «Κοσμήματα στα αρχαία ελληνικά ιερά: οι επιγραφικές, φιλολογικές και αρχαιολογικές μαρτυρίες», στο *Διάμψη* κ.ά. 2017, 179-196.
- Γραμμένος 2004: Δ. Γραμμένος, *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης*, Αθήνα 2004.
- Γραμμένος 2007: Δ.Β. Γραμμένος (επιμ.), *Ο χρυσός των Μακεδόνων*, Θεσσαλονίκη 2007.
- Δεσποίνη 2006: Αι. Δεσποίνη, *Ελληνική Τέχνη – Αρχαία χρυσά κοσμήματα*, Αθήνα 2006.
- Ζώση 2002-2003: Ε. Ζώση, «Πήλινα ομοιώματα ροδιών από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο», *το Μουσείον* 3, 2002-2003, 73-82.
- Ιακωβίδου 2013: Α. Ιακωβίδου, «Νίκη και Πανελλήνιοι αγώνες: η περίπτωση της αρχαίας Ολυμπίας», στο Ν. Birgalias – Κ. Buraselis – Ρ. Cartledge – Α. Gartzziou-Tatti (eds), *War – Peace and Panhellenic Games*, Αθήνα 2013, 55-74.
- Ιγνατιάδου – Χατζηπαναγιώτου 2018: Δ. Ιγνατιάδου – Α. Χατζηπαναγιώτου, «Χρήσεις και Συμβολισμοί των κοσμημάτων από την Γεωμετρική έως και τη Ρωμαϊκή εποχή», στο Μ. Δαγογιάννη-Γεωργακαράκου (επιμ.), *Οι Αμέτρητες όψεις του Ωραίου στην Αρχαία Τέχνη*, Αθήνα 2018, 265-288.
- Ιλίου Μέλαθρον 2000: *Ιλίου Μέλαθρον 2000. Το Νομισματικό Μουσείο στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα*. Υπουργείο Πολιτισμού. Νομισματικό Μουσείο, Αθήνα 2001.
- Κακαβιάς 2018: Γ. Κακαβιάς, «Ηρακλής Οικουμενικός Θεός και Ήρωας», στο Γ. Κακαβιάς – Στ. Δρένη, *Ηρακλής Ήρωας Διαχρονικός και Αιώνιος*, Αθήνα 2018, 126-135.
- Κακαβιάς – Δρένη 2018: Γ. Κακαβιάς – Στ. Δρένη (επιμ.), *Ηρακλής, Ήρωας διαχρονικός και αιώνιος*, (Κατάλογος έκθεσης), Αθήνα 2018.
- Κακριδής 1986: Ι.Θ. Κακριδής (γεν. επιμ.), *Ελληνική Μυθολογία. Οι Θεοί*, τ. 2, Αθήνα 1986.
- Καλτσάς 2007: Ν. Καλτσάς, *Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο*, Αθήνα 2007.
- Καμαρέττα 1986: Αικ. Καμαρέττα, «Νύμφες», στο Κακριδής 1986, 281-286.
- Κανίνα 2014-2015: Ε. Κανίνα, «Χρυσά στεφάνια με φύλλα κισσού από τις αρχαίες ροδιακές νεκροπόλεις», *Ευλιμένη*, 2014-2015, 101-119.
- Κοτταρίδη 2013: Α. Κοτταρίδη, *Αιγές, Η βασιλική μητρόπολη των Μακεδόνων*, Αθήνα 2013.
- Κυπαρίσση-Αποστολικά 2001: Ν. Κυπαρίσση-Αποστολικά, *Τα προϊστορικά κοσμήματα της Θεσσαλίας*, Αθήνα 2001.
- Διάμψη 1998: Κ. Διάμψη, «Οι νομισματικές εκδόσεις των Κυκλάδων και η κυκλοφορία τους», στο Δ. Γ. Μενδώνη – Ν. Μάργαρης (εκδ.), *ΚΥΚΛΑΔΕΣ. Ιστορία του τοπίου και τοπικές ιστορίες. Από το φυσικό περιβάλλον στο ιστορικό τοπίο*, Αθήνα 1998, 208-293.
- Διάμψη κ. ά.: Κ. Διάμψη – Κ. Παπαευαγγέλου-Γκενάκου – Δ. Πλάντζος (επιμ.), *Νόμισμα / Κόσμημα. Χρήσεις-Διαδράσεις-Συμβολισμοί από την αρχαιότητα έως σήμερα*, ΚΕΡΜΑ IV, Αθήνα 2017.
- Μπάουμαν 2004: Ε. Μπάουμαν, *Φυτά σε αρχαία ελληνικά νομίσματα. Συμβολισμοί, ερμηνεία*, Αθήνα 2004.
- Νικολαΐδου 2010: Μ. Νικολαΐδου, «Κοσμήματα στη Νεολιθική Μακεδονία: πρόσωπα και τελετουργίες μιας προϊστορικής τεχνολογίας», στο Ν. Μερουσης – Ευ. Στεφανή – Μ. Νικολαΐδου (επιμ.), *ΙΡΙΣ: μελέτες στη μνήμη της καθηγήτριας Αγγελικής Πιλάλη-Παπαστερίου από τους μαθητές της στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 2010, 137-168.
- Νομίσματα και Νομισματική: *Νομίσματα και Νομισματική*, Νομισματικό Μουσείο- Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 1996.
- Οικονομίδου 1996: Μ. Οικονομίδου, *Ελληνική Τέχνη, Αρχαία Νομίσματα*, Αθήνα 1996.
- Παπαευαγγέλου 1995: Κ. Παπαευαγγέλου, «Τράγυλος: Ένα νομισματοκοπείο της Βισλατίας. Παρουσίαση των νομισματικών εκδόσεων της Τραγύλου» στο *Πρακτικά του Επιστημονικού Συμποσίου, Η Νιγρίτα – Η Βισλατία διά μέσου της Ιστορίας, Νιγρίτα Νοέμβριος 1993, Νιγρίτα 1995*, 33-45.
- Παπαϊωάννου 1997: Α. Παπαϊωάννου, «Η λατρεία του Άμμωνος εις την αρχαίαν Ελλάδα», *Παρνασσός* 39, 1997, 277-298.
- Πλάντζος 1995: Δ. Πλάντζος, «Η σημασία και χρήση των σφραγίδων κατά την Κλασική Αρχαιότητα», *Αρχαιογνωσία* 8, Αθήνα 1995.
- Ποστολάκας 1868 : Α. Ποστολάκας, *Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων τῶν νήσων Κερκύρας, Δευκάδος, Ἰθάκης, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Κυθήρων, συλλεχθέντων μὲν ὑπὸ Παύλου Λάμπρου, δωρηθέντων δὲ τῷ Ἐθνικῷ τῆς Ἑλλάδος Πανεπιστημίῳ παρὰ τοῦ φιλογενεστάτου καὶ φιλομούσου Ἀλεξάνδρου Μουρούζη*. Αθήνα, Ἐθνικό Τυπογραφείο, 1868.
- Ράλλη 2009: Ε. Ράλλη, «Θησαυρός Μολύβδινων Συμβόλων από το Κορωπί Αττικής», στο *Κεράτια Φιλίας. Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Τουράτσογλου*, τ. Α., Αθήνα, 2009, 235-245.
- Ράλλη 2018: Ε. Ράλλη, «Ο Ηρακλής στα σύμβολα», στο Γ. Κακαβιάς – Στ. Δρένη (επιμ.), 121-125.

- Σβορώνος 1898: Ι. Σβορώνος, «Περί των εισιτηρίων των αρχαίων». Μέρος Α', ΔΕΝΑ 1, 1898, 37-120.
- Σβορώνος 1900: Ι. Σβορώνος, «Περί των εισιτηρίων των αρχαίων». Μέρος Δ', ΔΕΝΑ 3, 1900, 319-343.
- Σβορώνος 1904α: Σβορώνος Ι. Ν., "Νομισματικόν Εύρημα Ελευσίνος", ΔΕΝΑ 7, 1904, 109-142.
- Σβορώνος 1904β: Σβορώνος Ι. Ν., *Τα νομίσματα του κράτους των Πτολεμαίων*, Αθήνα 1904.
- Σβορώνος 1905α: Σβορώνος Ι. Ν., "Αρχαία πήλινα σύμβολα και εκμαγεία νομισμάτων και δακτυλιολίθων", ΔΕΝΑ 8, 1904, 323-338.
- Σβορώνος 1905β: Σβορώνος Ι. Ν., "Νομίσματα Μακεδονίας (Σκιώνης ;), Κυζίκου και Κω", ΔΕΝΑ 8, 1904, 339-346.
- Σβορώνος 1909-1910 : Ι. Ν. Σβορώνος, Περιγραφικός κατάλογος των προσκτημάτων του Εθνικού Νομισματικού Μουσείου, ΔΕΝΑ 12, 1909-1910, 1-80.
- Σβορώνος 1913: Ι. Ν. Σβορώνος, «Δωρεά Κωνσταντίνου Καραπάνου. Συλλογή γλυπτών λίθων», ΔΕΝΑ 15, 1913, 147-184.
- Σταμπολίδης 1996: Ν. Χ. Σταμπολίδης, «Αντίποινα», Συμβολή στη Μελέτη των Ηθών και των Εθίμων της Γεωμετρικής – Αρχαϊκής Περιόδου, Ρέθυμνο 1996.
- Στεφανάκη 2019: Β. Στεφανάκη 2019, «Η μαρτυρία των νομισμάτων», στο Ν. Χρ. Σταμπολίδης – Δ. Ι. Τσαγκάρη – Μ. Γιαννοπούλου (επιμ.), *Κρητών πόλεις, Η ιστορία των νομισμάτων*, Κατάλογος Έκθεσης, Αθήνα 2019, 117-123.
- Στεφανάκη – Στρατική 2007-2008: Β. Ε. Στεφανάκη – Κ. Α. Στρατική, «Ο Απόλλωνας στα νομίσματα της Ελεύθερας. Ερμηνευτική προσέγγιση», *Ευλιμένη* 8-9, 2007-2008, 81-106.
- Τζαμαλής 1981: Α. Τζαμαλής, *Τα νομίσματα της Νεώτερης Ελλάδος 1828-1979*, Αθήνα 1981.
- Τιβέριος 2009: Μ. Τιβέριος, «Ελευσινιακές Ροιές. Παλιά ευρήματα και νέες ερμηνείες», *ASAtene* 87, 2009, 465-478.
- Το δέντρο της ζωής 2009: *Το δέντρο της ζωής σε τέσσερις εποχές, Περιβάλλον και Πολιτισμός 2008/9*, Αθήνα 2009.
- Τουράτσογλου 1993: Ι. Τουράτσογλου, *Η νομισματική κυκλοφορία στην αρχαία Μακεδονία. Η μαρτυρία των «θησαυρών»* (περ. 200 π.Χ. – 268 - 286 μ.Χ.), Αθήνα 1993.
- Τουράτσογλου – Τσούρτη 2010: Ι. Τουράτσογλου – Η. Τσούρτη, «Η Συλλογή Κυκλαδικών Νομισμάτων του Δημητρίου Αρτέμη», στο Π. Τσέλεκας (επιμ.), *Το νόμισμα στα νησιά του Αιγαίου, πρακτικά συνεδρίου της Ε' επιστημονικής συνάντησης Μυτιλήνη, 16-19 Σεπτεμβρίου 2006*, Οβολός 9, Αθήνα 2010, 45-47.
- Τσαγκάρη 2011: Δ. Τσαγκάρη (επιμ.), *Μύθος και Νόμισμα, Παραστάσεις, Συμβολισμοί και Ερμηνείες από την Ελληνική Μυθολογία*, (Κατάλογος Έκθεσης), Αθήνα 2001.
- Τσιγαρίδα 1997: Μπ. Τσιγαρίδα, «Το κόσμημα από τη γεωμετρική εποχή έως την όψιμη αρχαιότητα (9ος αι. π.Χ. – 4ος αι. μ.Χ.)», στο Ευ. Κυπραίου (επιμ.), *Το Ελληνικό Κόσμημα. 6000 Χρόνια Παράδοση*, Αθήνα 1997, 61-70.
- Φάκλαρης – Σταματοπούλου 2004: Π. Β. Φάκλαρης – Β. Γ. Σταματοπούλου, «Η ελιά και το λάδι στην αρχαία Ελλάδα», στο Αικ. Πολυμέρου-Καμηλάκη, *Ελαιοσοδεία. Μελέτες για τον πολιτισμό της ελιάς, Παράρτημα της Επετηρίδας του Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών*, τ. 29-30 (1999-2003), Αθήνα 2004, 15-63.
- Foucart 2000: P. Foucart, *Τα Ελευσίνια Μυστήρια*, (μτφρ. Δ. Παπαθανασοπούλου), Αθήνα 2000.
- Χρυσοστόμου 1998: Π. Χρυσοστόμου, *Η θεσσαλική θεά Εν(ν)οδία ή Φεραία θεά*, ΔΑΔ αρ. 64, Αθήνα 1998.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - BIBLIOGRAPHY IN OTHER LANGUAGES

- Agora X: J. M. Lang – M. Crosby, *Weights, Measures and Tokens, The Athenian Agora X*, Princeton 1964.
- Agora XXVI: J. H. Kroll, *The Greek Coins, The Athenian Agora XXVI*, Princeton 1993.
- Anello 2002: P. Anello, “Siracusa e Cartagine”, in N. Bonacasa – L. Braccisi – E. de Miro (eds), *La Sicilia dei due Dionisi*, Rome 2002, 343–360.
- Asheri 1980: D. Asheri, “La colonizzazione greca”, in E. Gabba - G. Vallet (eds), *La Sicilia antica*, vol. 1.2, Naples 1980, 89-142.
- Atlan 1967: S. Atlan, *Untersuchungen über die sidetischen Münzen des V. und IV. Jhdts. v. Chr.*, Ankara 1967.
- Baldwin-Brett 1974: A. Baldwin-Brett, *Catalogue of Greek Coins in the Museum of Fine Arts*, Boston 1974.
- Barron 1966: J. P. Barron, *The silver coins of Samos*, London 1966.
- BCD Akarnanien und Aetolien: Sammlung BCD, *Akarnanien und Aetolien*, Münzen & Medaillen (Deutschland), Auction 23, 18 October 2007, Stuttgart.
- BCD Boiotia: *The BCD Collection of the Coinage of Boiotia*, Classical Numismatic Group, Triton IX Auction, 10 January 2006, New York.
- BCD Euboia: Sammlung BCD, *Münzen von Euboia*, Numismatik Lanz, Auction 111, 25 November 2002, München.
- BCD Lokris – Phokis: *The BCD Collection, Lokris – Phokis*, Numismatica Ars Classica NAC AG, Auction 55, 8 October 2010, Zürich.
- BCD Olympia: *The BCD Collection, Coins of Olympia*, LHS Numismatics LTD, Auction 90, 10 May 2004, Zürich.
- BCD Peloponnesos: *The BCD Collection, Coins of Peloponnesos*, LHS Numismatics LTD, Auction 96, 9 May 2006, Zurich.
- BCD Thessaly: *The BCD Collection, Coins of Thessaly*, Nomos AG, Auction 4, 10 May 2011, Zurich.
- Benndorf 1875: O. Benndorf, «Beiträge zur Kenntnis des Attischen Theaters», *Zeitschrift für die Österreichischen Gymnasien* 26, Wien 1875, 1-29, 83-92, 579-618.
- Benner 2008: S. M. Benner, *Achaian League coinage of the 3rd through 1st centuries B.C.E.*, Classical Numismatic Studies, London 2008.
- BMC Central Greece: B. V. Head, *A catalogue of the Greek coins in the British Museum, Central Greece (Locris, Phocis, Boeotia and Euboea)*, London 1884.
- BMC Cilicia: G. F. Hill, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Lycaonia, Isauria and Cilicia*, London 1900.
- BMC Corinth: B. V. Head, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Corinth, Colonies of Corinth, etc.*, London 1889.
- BMC Crete and the Aegean Islands: W. Wroth, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Crete and the Aegean Islands*, London 1886.
- BMC Cyrenaica: E. S. G. Robinson, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Cyrenaica*, London 1927.
- BMC Ionia: B. V. Head, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Ionia*, London 1892.
- BMC Lycia: G. F. Hill, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Lycia, Pamphylia, Pisidia*, London 1897.
- BMC Lydia: B. V. Head, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Lydia*, Bologna 1964.
- BMC Peloponnesus: P. Gardner, *A Catalogue of Greek Coins in the British Museum. Peloponnesus*, London 1887.
- BMC Phoenicia: G. F. Hill, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Phoenicia*, London 1910.
- BMC Phrygia: B. V. Head, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Phrygia*, London 1906.
- BMC Tauric Chersonese: B. V. Head – P. Gardner, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, The Tauric Chersonese, Sarmatia, Dacia, Moesia, Thrace, etc.*, London 1877.
- BMC Troas: W. Wroth, *A catalogue of Greek coins in the British Museum, Greek Coins of Troas, Aeolis and Lesbos*, London 1894.
- Boardman 2001: J. Boardman, *Greek Gems and Finger Rings*, London 2001.
- Bonner C. 1950: *Studies in Magical Amulets, chiefly Graeco-Egyptian*, Ann Arbor 1950.
- Bopearachchi 1996: O. Bopearachchi, “Sophytes, the Enigmatic Ruler of Central Asia”, *ΝομΧρον* 15, 1996, 19-39.
- Byrne 1993: M. Byrne, “The Pomegranate in Modern Greek Folklore and Ancient Greek Religion”, *RALouvain* 26, 1993, 165-169.
- Caccamo-Caltabiano 1993: M. C. Caccamo-Caltabiano, *La Monetazione di Messana*, Berlin 1993.
- Caccamo-Caltabiano 2008: M. C. Caccamo-Caltabiano, “Il ‘ruolo’ di Demetra nel Documento monetale Greco”, in Di Stefano C. A. (ed.), *Demetra. La divinità, i santuari, il culto, la leggenda, Atti del I Congresso internazionale (Enna, 1-4 luglio 2004)*, Pisa-Roma 2008, 123-134.
- Chamoux 1985: F. Chamoux, “Du Silphion”, in G. Barker – J. Lloyd – J.M. Reynolds (eds), *Cyrenaica in Antiquity*, BAR-IS 236, London 1985, 165-172.
- Clinton 1992: K. Clinton, *Myth and Cult. The Iconography of the Eleusinian Mysteries*, Stockholm 1992.
- Col. de Hirsch: P. Naster, *La collection Lucien de Hirsch*, Bruxelles 1959.
- Collon 1997: D. Collon (ed.), *7000 Years of Seals*, London 1997.
- Courby 1927: F. Courby, *Fouilles de Delphes: la terrasse du temple*, Tome II, Paris 1927.
- Cutroni Tusa 2008 : A. Cutroni Tusa, “La numismatica”, *Kokalos* 47-48 (1), 2008, 359–452.
- D’Agostino 2006: B. D’Agostino, “The first Greeks in Italy”, in G.R. Tsetskhladze (ed.), *Greek Colonization. An account of Greek Colonies and other Settlements overseas*, vol. I, Leiden/Boston 2006, 201-237.
- de Callataÿ 1995: Fr. de Callataÿ, “Un tétradrachme de Lysimaque signé au droit et la question des signatures d’artistes à la période hellénistique”, *RA* 1, 1995, 23-37.
- de Callataÿ 1997: Fr. de Callataÿ, *L’histoire des guerres mithridatiques vue par les monnaies*, Numismatica Lovaniensia 18, Louvain-la-Neuve 1997.

- de Callataÿ 1998: Fr. de Callataÿ, "Les monnaies hellénistiques en argent de Ténédos", in R. Ashton – S. Hurter (eds), *Studies in Greek Numismatics in memory of Martin Jessop Price*, London 1998, 99-114.
- de Callataÿ 2010: "Les plombs à types monétaires en Grèce ancienne: monnaies (officielles, votives ou contrefaites), jetons, sceaux, épreuves ou fantaisies?", *RN*, 2010, 219-255.
- de Callataÿ 2015: Fr. de Callataÿ, "The Late Hellenistic Didrachms of Leukas: Another Case of Greek Coinage for the Roman Army", in P. G. Van Aflén – G. Bransbourg – M. Amandry (eds), *FIDES, Contributions to Numismatics in Honor of Richard B. Witschonke*, New York 2015, 239-277.
- Deppert-Lippitz 1985: B. Deppert-Lippitz, *Griechischer Goldschmuck*, Mainz 1985.
- Doumas 2006: Chr. Doumas, "Quality not Quantity", *AAΣ* 4, 2006, 57-60.
- Dumont 1870: A. Dumont, *De plumbeis apud Graecos tesseres*, Paris 1870.
- Engel 1884: A. Engel, "Tesseres grecques au plomb", *BCH* 8, 1884, 1-21.
- Fischer-Bossert 2000/2001: W. Fischer-Bossert, "Zwei sicilische Bleimünzen in Münster", *Boreas* 23/24, 2000/2001, 195-205.
- Fischer-Bossert 2002: W. Fischer-Bossert, "A Lead Test-Piece of a Syracusan Tetradrachm by the Engravers Euth... and Eum...", *NC* 162, 2002, 1-9.
- Fischer-Bossert 2016: W. Fischer-Bossert, "The Didrachm Coinage of Magas", in M. Asolati (ed.), *Le monete di Cirene e della Cirenaica nel Mediterraneo, Atti del V Congresso Internazionale di Numismatica e di Storia Monetaria, Padova 17-19 marzo 2016*, Padova 2016, 57-64.
- Fisher-Hansen et al. 2004a: T. Fisher-Hansen – T.H. Nielsen – C. Ampolo, "Italia and Campania", in M.H. Hansen – T. H. Nielsen (eds), *An Inventory of Archaic and Classical 'Poleis'*, Oxford 2004, 249-320.
- Fisher-Hansen et al. 2004b: T. Fisher-Hansen – T.H. Nielsen – C. Ampolo, "Sikelia", in M.H. Hansen – T. H. Nielsen (eds), *An Inventory of Archaic and Classical 'Poleis'*, Oxford 2004, 172-248.
- Franke 1961: P. R. Franke, *Die antiken Münzen von Epirus, Poleis, Stämme und Epirotischer Bund bis 27 v. Chr.*, Wiesbaden 1961.
- Georgiou 2015: E. Georgiou, "The Coinage of Orthe", in U. Wartenberg – M. Amandry (eds), *ΚΑΙΡΟΣ. Contributions to Numismatics in Honor of Basil Demetriadi*, New York 2015, 55 - 82, pls. 1 - 5.
- Gkikaki 2013: M. Gkikaki, "Numismatic Approaches to Jewelry of the 4th Century BC", *NumAntCl* 42, 2013, 43-55.
- Gorini 2010: G. Gorini, "Cirene arcaica: nuove prospettive numismatiche", in M. Luni (ed), *Cirene nell'antichità, Monografie di Archeologia Libica*, 29, Roma 2010, 83-89.
- Gorini 2016: G. Gorini, "Emergenze monetali a Cirene alla fine del V sec. a.C.", in M. Asolati (ed.), *Le monete di Cirene e della Cirenaica nel Mediterraneo. Problemi e Prospettive, Atti del V Congresso Internazionale di Numismatica e di Storia Monetaria, Padova, 17-19 marzo 2016*, *Numismatica Patavina* 13, Padova 2016, 33-42.
- Grandjean 1990: C. Grandjean, "Le monnayage d'argent et de bronze d'Hermioné, Argolide", *RN* 32, 1990, 28-55.
- Grandjean 2003: C. Grandjean, *Les Messéniens de 370/369 au 1er siècle de notre ère. Monnayages et histoire*, *BCH Suppl.* 44, Athens 2003.
- Graninger 2009: C. D. Graninger, "Apollo, Ennodia, and fourth-century Thessaly", *Kernos* 22, 2009, 109-124.
- Gulbenkian Col.: E. S. G. Robinson, *A Catalogue of the Calouste Gulbenkian collection of Greek coins, Part 1, Italy, Sicily, Carthage*, Lisboa 1971.
- Hans 1983: L.M. Hans, *Karthago und Sizilien. Die Entstehung und Gestaltung der Epikratie auf dem Hintergrund der Beziehungen der Karthager zu den Griechen und den nichtgriechischen Völkern Siziliens (VII-III Jahrhundert v. Chr.)*, Hildesheim 1983.
- Helbig 2012: M. Helbig, "Physiology and Morphology of σὺλφιον in Botanical Works of Theophrastus", *Scripta Classica* 9, 2012, 41-48.
- Henig et al. 1994: M. Henig – M. Whiting – D. Scarisbrick, *Classical Gems. Ancient and Modern Intaglios and Cameos in the Fitzwilliam Museum, Cambridge*, Cambridge 1994.
- Hinz 1998: V. Hinz, *Der Kult von Demeter und Kore auf Sizilien und der Magna Graecia, Palilia* 4, Wiesbaden 1998.
- Hoover 2010: O. D. Hoover, *Handbook of Coins of the Southern Levant: Phoenicia, Southern Koile Syria (Including Judaea), and Arabia. Fifth to First Centuries BC, The Handbook of Greek Coinage* 10, Lancaster/London 2010.
- Hoover 2011: O. D. Hoover, *Handbook of Coins of Peloponnesos. Achaia, Phleiasia, Sikyonia, Elis, Triphylia, Messenia, Lakonia, Argolis, and Arkadia, Sixth to First Centuries BC, The Handbook of Greek Coinage* 5, Lancaster/London 2011.
- Hoover 2014: O. D. Hoover, *Handbook of Coins of Northern and Central Greece: Achaia, Phthiotis, Ainis, Magnesia, Malis, Oita, Perrhaibia, Thessaly, Akarnania, Aitolia, Lokris, Phokis, Boiotia, Euboia, Attica, Megaris, and Corinthia, Sixth to First Century BC. The Handbook of Greek Coinage* 4, Lancaster/London 2014.
- Houghton et al. 2008: A. Houghton – C. Lorber – O. D. Hoover, *Seleucid Coins: A Comprehensive Catalogue, Part 2, vols 1 & 2: Seleucus IV through Antiochus XIII*, New York 2008.
- IGCH: M. Thompson – O. Mørkholm – C. M. Kraay, *An Inventory of Greek Coin Hoards*, New York 1973.
- Ignatiadou 2012: D. Ignatiadou, "Sacerdotal Vessels and Jewellery", in Π. Αδάμ-Βελώνη – Κ. Τζαναβάρη (eds), *Διηγήσσα. Τιμητικός τόμος για την Κατερίνα Ρωμιπούλου*, Θεσσαλονίκη 2012, 621-628
- Jameson Col.: R. Jameson, *Monnaies grecques antiques*, Tome 1, Chicago 1980.
- Jenkins 1977: G. K. Jenkins, "Coins of Punic Sicily", Part 3, *SNR*, 56, 1977, 5-65.
- Jenkins 1978: G. K. Jenkins, "Coins of the Punic Sicily", Part 4, *SRN* 57, pp. 5-68.
- Jenkins – Lewis 1963: G. K. Jenkins – R. B. Lewis, *Carthaginian Gold and Electrum Coins*, London 1963.
- Kakavas 2013: G. Kakavas, "Silver dodecadrachm of Berenice II", in G. Kakavas (ed.), *Leaving a mark on history. Treasures from Greek Museums*, Athens 2013, 142, no. 118.

- Kakavas 2016: G. Kakavas, "Hellenistic Royal Portraiture on Coins", in C. A. Picón – S. Hemingway (eds), *Pergamon and the Hellenistic Kingdoms of the Ancient World*, New York 2016.
- Kinns 1983: Ph. Kinns, "The Amphictionic Coinage Reconsidered", *NC* 143, 1983, 1-22.
- Koerper – Kolls 1999: H. Koerper – A. L. Kolls, "The Silphium Motif Adorning Ancient Libyan Coinage. Marketing a Medicinal Plant", *Economic Botany* 53 (2), 1999, 133-143.
- Kokkori 2017: V. Kokkori, "Dream symbols in the Mediterranean world: Woman's position in the byzantine society", in A. Barnes – M. Salerno (eds), *Symbols and Models in the Mediterranean: Perceiving through Cultures*, Cambridge 2017, 190-209.
- Kraay – Hirmer 1966: C. M. Kraay – M. Hirmer, *Greek coins*, London 1966.
- Kraay 1969: C. M. Kraay, "Notes on the Mint of Side", *NC* 7/9, 1969.
- Kraay 1976: C. M. Kraay, *Archaic and Classical Greek coins*, London 1976.
- Köln 1978: *Katalog alexandrinischer Kaisermünzen der Sammlung des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln. Band 2. Hadrian – Antoninus Pius. (Nr. 741 – 1994)*, *Papyrologica Coloniensia* 5.2, Opladen 1978.
- Ladogianni 2013: D.-E. Ladogianni, "Silver tetradrachm of Amphipolis with a torch", in G. Kakavas (ed.), *Leaving a mark on history. Treasures from Greek Museums*, Athens 2013, 101, no. 81.
- Lacroix 1965: L. Lacroix, *Monnaies et colonisation dans l'occident grec*, Brussels 1965.
- Le Rider 1966: G. Le Rider, *Monnaies Crétoises du Ve au Ier siècle av. J.-C.*, Paris 1966.
- Le Rider 1968: G. Le Rider, "Les monnaies Thasiennes", in *Guide de Thasos*, École Française d'Athènes, 1968, 185-191.
- Le Rider 1977: G. Le Rider, *Le monnayage d'argent et d'or de Philippe II, frappé en Macédoine de 359 à 294*, Paris 1977.
- Lewis 1994: D.M. Lewis, "Sicily, 413-368 B.C.", in D. M. Lewis – J. Boardman – S. Hornblower – M. Ostwald (eds), *Cambridge Ancient History VI*, Cambridge 1994, 120-55.
- Liampi et al.: K. Liampi – C. Papaevangelou-Genakos – D. Plantzos (eds), *Coinage/Jewellery. Uses – Interactions – Symbolisms from antiquity to the present*, Athens 2017.
- Lindgren Col.: H. C. Lindgren, *Ancient Greek Bronze Coins: European Mints from the Lindgren Collection*, San Marco 1989.
- Lorber 1990: C. C. Lorber, *Amphipolis. The civic coinage in silver and gold*, Los Angeles 1990.
- Lorber 2018: C. C. Lorber, *Coins of the Ptolemaic Empire*, Part 1, vol. 1, New York 2018.
- Mansel 1965: A. M. Mansel, "Side", *RE X suppl.*, 1965, cols 879-918.
- Mavrogordato 1916: J. Mavrogordato, "A Chronological Arrangement of the coins of Chios", Part III, *NC* 16, 1916, 281-355.
- May 1950: J. M. F. May, *Ainos, its History and Coinage, 474-341 B.C.*, London 1950.
- May 1966: J. M. F. May, *The Coinage of Abdera (540-345 B.C.)*, London 1966.
- McClellan Col.: S.W. Grose, *Catalogue of the McClellan Collection of Greek Coins*, vol. 1, Cambridge 1923.
- Mertens-Horn – Viola 1990: M. Mertens-Horn – L. Viola, "Archaische Tondächer westgriechischer Typologie in Delphi und Olympia", *Hesperia* 59, 1990, 235-48.
- Myres 1914: J. L. Myres, *Handbook of the Cesnola Collection of Antiquities from Cyprus*, New York 1914.
- Nollé 2015: J. Nollé, "Münzen, Bäume und Gelehrte. Zum «Naturheiligtum» der pisidischen Bergstadt Selge", *Geld und Geschichte* 1, 2015.
- Papaevangelou-Genakos 2017: C. Papaevangelou-Genakos, "The depictions of Jewellery on Coins", in Liampi et al. (eds), Athens 2017, 79-101.
- Papageorgiadou-Banis 1997: Ch. Papageorgiadou-Banis, *The coinage of Kea, MEΛETHMATA* 24, Athens 1997.
- Parke 1967: H. W. Parke, *The oracles of Zeus. Dodona, Olympia, Ammon*, Oxford 1967.
- Parker 2005: R. Parker, *Polytheism and Society at Athens*, Oxford 2005.
- Picard 1979: O. Picard, *Chalcis et la Confédération Eubéenne*, Paris 1979.
- Picard 1990: O. Picard, "Le monnayage de Thasos", *ΝομΧρον* 9, 1990, 15-22.
- Plantzos 1999: D. Plantzos, *Hellenistic Engraved Gems*, Oxford 1999.
- Pozzi Col.: *Monnaies Grecques Antiques, Provenant de la Collection de feu le Prof. S. Pozzi*, Genève, Naville & Cie, 1920.
- Prag 2010: J. R. W. Prag, "Siculo-Punic Coinage and Siculo-Punic Interactions", published online in *Bollettino di Archeologia online*, 1, 2010.
- Prospero Collection: *The Prospero Collection of Ancient Greek Coins*, Baldwin's Auctions Ltd, Dmitry Markov Coins & Medals, M&M Numismatics Ltd, The New York Sale XXVII, 4 January 2012.
- Ravel 1979: O. Ravel, *Les poulains de Corinthe: monographie des statères corinthiennes*, London 1979.
- Rogers 1932: E. Rogers, *The copper coinage of Thessaly*, London 1932.
- Rostovtzeff 1905: M. Rostovtzeff, "Römische Bleitesserae", *Klio Beiheft* 111, 1905, 1-131.
- Rostovtzeff 1903: M. Rostovtzeff, *Tesserarum Urbis Romae et Suburbii Plumbearum Sylloge*, St. Petersburg 1903.
- RPC I: A. Burnett – M. Amandry – P. P. Ripollès, *Roman Provincial Coinage*, vol. I, *From the Death of Caesar to the Death of Vitellius (44 B.C.-A.D. 69)*, London 1992.
- RPC II: A. Burnett – M. Amandry – I. Carradice, *Roman Provincial Coinage*, vol. II, *From Vespasian to Domitian (A.D. 69-96)*, London 1999.
- Rutter 1983: N. K. Rutter, *Greek Coinage*, Edinburgh 1983.
- Rutter 1997: N.K. Rutter 1997, *The Greek Coinages of Southern Italy and Sicily*, London 1997.
- Rutter 2001: N. K. Rutter (ed.), *Historia Numorum, Italy*, London 2001.
- Schönert-Geiss 1987: E. Schönert-Geiss, *Griechisches Münzwerk die Münzprägung von Maroneia*, Berlin 1987.
- Schönert-Geiss 1970: E. Schönert-Geiss, *Die Münzprägung von Byzantion*, Berlin 1970.
- Seltman 1921: C.T. Seltman, *The Temple Coins of Olympia*, Cambridge 1921.

- Sheedy 2006: K. A. Sheedy, *The Archaic and Early Classical Coinages of the Cyclades*, London 2006.
- SNG Alpha Bank:
Sylloge Nummorum Graecorum. Greece 2. The Alpha Bank Collection. Macedonia I: Alexander I – Perseus, (S. Kremydi-Sicilianou), Athens 2000.
Sylloge Nummorum Graecorum. Greece 6. The Alpha Bank Numismatic Collection. From Thessaly to Euboea, (D. I. Tsan-gari), Athens 2011.
- SNG ANS:
Sylloge Nummorum Graecorum. The Collection of the American Numismatic Society, Part 1. Etruria – Calabria, (J. E. Fisher), New York 1969.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Collection of the American Numismatic Society, Part 2. Lucania, (H. A. Troxell), New York 1969.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Collection of the American Numismatic Society, Part 4. Sicily II: Galaria – Styella, (E. Jaunzems), New York 1977.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Collection of the American Numismatic Society, Part 5. Sicily III: Syracuse – Siceliotas, (D. Bérend), New York 1988.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Collection of the American Numismatic Society. Macedonia I, (N. Waggoner), New York 1987.
- SNG Berry:
Sylloge Nummorum Graecorum. The Burton Y. Berry collection, Part 1. Macedonia to Attica, (Thompson M. – R.R. Holloway), New York 1961.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Burton Y. Berry collection, Part 2. Megaris to Egypt, (M. Thompson – I.L. Merker), New York 1962.
- SNG BM, Black Sea: *Sylloge Nummorum Graecorum. Great Britain 9, The British Museum, Part 1. The Black Sea*, (M. J. Price), London 1993.
- SNG Christomanos: *Sylloge Nummorum Graecorum. Grèce 3, Musée numismatique d'Athènes, Collection Antoine Christomanos. Première partie: Italie-Eubée*, (M. Oeconomidès), Athens 2004.
- SNG Cop.:
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 7. Thrace 2, Odessus – Sestos. Islands. Kings and Dynasts, (W. Schwabacher), Copenhagen 1943.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 8-10. Macedonia 1-3, (N. Breitenstein), Copenhagen 1943.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 11. Thessaly – Illyricum, (W. Schwabacher), Copenhagen 1943.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 12. Epirus – Acarnania, (W. Schwabacher), Copenhagen 1943.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 13. Aetolia – Euboea, (N. Breitenstein – W. Schwabacher), Copenhagen 1944.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Part 14. Attica-Aegina, (W. Schwabacher – N. Breitenstein), Copenhagen 1944.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 16. Phlasiat – Laconia, (W. Schwabacher – N. Breitenstein), Copenhagen 1944.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 17. Argolis – Aegean Islands, (N. Breitenstein), Copenhagen 1944.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 18-21. Bosphorus to Lesbos, (N. Breitenstein), Copenhagen 1944, (reprinted, New Jersey 1982).
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Part 22. Ionia 1, Clazomenae – Ephesus, (N. Breitenstein), Copenhagen 1946.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Part 23. Ionia 2, Erythrae – Priene, (N. Breitenstein), Copenhagen 1946.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Part 24. Ionia 3, Smyrna – Teos – Islands, (N. Breitenstein), Copenhagen 1946.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 27. Lydia 1, Acrasus – Saitta, (N. Breitenstein), Copenhagen 1947.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 28. Lydia 2, Sala – Tripolis, (N. Breitenstein), Copenhagen 1947.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Parts 29-33. Phrygia to Cilicia, (N. Breitenstein – O. Mørkholm), Copenhagen 1948 - 1956, (reprinted New Jersey 1982).
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 37. Phoenicia, (O. Mørkholm), Copenhagen 1961.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Part 41. Alexandria – Cyrenaica, (E. Christiansen – A. Kromann), Copenhagen 1974.
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of coins and medals of Danish National Museum, Part 42. North Africa. Syrta – Mauretania, (G.K. Jenkins), Copenhagen 1969.
- SNG Evelpides: *Sylloge Nummorum Graecorum. Grèce 1. Collection Réna H. Evelpides. Athènes, première partie. Italie, Sicile, Thrace*, (T. Hackens), Athens 1970
- SNG Fitzwilliam: *Sylloge Nummorum Graecorum. Great Britain 4. Fitzwilliam Museum, Leake and general collections, Part 3. Macedonia-Acarnania (Anactorium)*, (F.M. Heichelheim), London 1951.
- SNG Keckman: *Sylloge Nummorum Graecorum. Finland. The Erkki Keckman Collection in the Skopbank, Helsinki. Part 1. Karia*, (U. Westermark – R.H.J. Ashton), Helsinki 1994.

- SNG KIKPE: *Sylloge Nummorum Graecorum. Greece 7.1, The KIKPE Collection of Bronze Coins*, (V. Penna – Y. Stoyas), Athens 2012.
- SNG Levante: *Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland 1. Levante – Cilicia*, (E. Levante), Berne 1986.
- SNG Lockett: *Sylloge Nummorum Graecorum. Great Britain 3, The Lockett Collection, Part 2, Sicily-Thrace (gold and silver)*, (E.S.G. Robinson), London 1939.
- SNG München:
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Staatliche Münzsammlung München, Heft 14. Attika - Megaris – Ágina*, (J. H. Kroll), Berlin 2002.
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Staatliche Münzsammlung München, Heft 22. Karien*, (H. R. Baldus), Berlin 2006.
- SNG Paris, BN:
- Sylloge Nummorum Graecorum. France 2, Bibliothèque nationale de France: Cilicie*, (E. Levante), Paris and Zurich 1993.
- Sylloge Nummorum Graecorum. France 3, Bibliothèque nationale de France: Pamphylie, Pisidie, Lycaonie, Galatie*, (E. Levante), Paris and Zurich 1994.
- SNG Soutzos: *Sylloge Nummorum Graecorum. Greece 5. The Numismatic Museum, Athens. The A. G. Soutzos Collection*, (E. Tsourti – M.D. Trifiró), Athens 2007.
- SNG Tübingen:
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Münzsammlung der Universität Tübingen, Heft 2. Taurische Chersones – Korkyra*, (D. Mannsperger), Berlin 1982.
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Münzsammlung der Universität Tübingen, Heft 4. Mysien – Ionien*, (D. Mannsperger), Berlin 1989.
- SNG von Aulock:
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v. Aulock, Heft 5. Troas, Aeolis, Lesbos*, (K. Kraft), Berlin 1959.
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v. Aulock, Heft 7. Karien*, (K. Kraft – D. Kienast), Berlin 1962.
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v. Aulock, Heft 9. Phrygien*, (H.-W. Ritter), Berlin 1964.
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v. Aulock, Heft 11. Pamphylien*, (O. Mørkholm), Berlin 1965.
- Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v. Aulock, Heft 13. Kilikien*, (H. von Aulock), Berlin 1966.
- Sporn 2002: K. Sporn, *Heiligtümer und Kulte Kretas in klassischer und hellenistischer Zeit*, Heidelberg 2002.
- Steier 1927: A. Steier, “ad vocem Silphion”, in *RE III*, Stuttgart 1927, cols. 103-114.
- Svoronos 1890: J. N. Svoronos, *Numismatique de la Crète ancienne*, Macon 1890 (Bonn 1972, Reprint with additions).
- Svoronos 1923–1926: J. N. Svoronos, *Les monnaies d’Athènes*, Munich 1923-1926.
- Talmaçchi 2015: G. M. Talmaçchi, “New considerations about meaning of the form and its conventional symbols found on monetary signs (6th-5th century BC)”, *Acta Archaeologica Lodziensia* 61, 2015, 23-37.
- Thompson 1961: M. Thompson, *The New Style Silver Coinage of Athens*, NS 10, New York 1961.
- Thompson 1968: M. Thompson, *The Agrinion Hoard*, ANSMN, 159, New York 1968.
- Troxell 1982: H. A. Troxell, *The Coinage of the Lycian League*, NNM 162, New York 1982.
- Troxell 1983: H. A. Troxell, “Arsinoe’s non-era”, *ANSMN* 28, 1983, 35-70.
- Tsigarida 2010: B. Tsigarida, “A new gold myrtle wreath from central Macedonia in the collection of the archaeological Museum of Thessaloniki”, *ABSA* 105, 2010, 305-315.
- Vitellozzi 2017: P. Vitellozzi, “Relations between magical texts and magical gems. Recent perspectives”, in S. Kiyanrad – Ch. Theis – L. Willer (eds), *Bild und Schrift auf ‘magischen’ Artefakten*, Berlin 2017, 181-253.
- Waclawik 2015: M. Waclawik, “The symbolic meaning of the acorn – a possible interpretation”, in J. Bodzek (ed.), *SAAC* 19, Krakow 2015, 255-265.
- Ward 2003: Ch. Ward, “Pomegranates in Eastern Mediterranean Contexts During the Late Bronze Age”, *WorldArch* 34 (3), 2003, 529-541.
- Warren 1983: J. A. W. Warren, “The autonomous bronze coinage of Sicyon”, *NC* 143, 1983, 23-56.
- Wartenberg – Kagan 2016: U. Wartenberg – J. H. Kagan, “Silphium, Jerboas, Genets and the Coinage of Cyrene”, in M. Asolati (ed.), *Le monete di Cirene e della Cirenaica nel Mediterraneo. Problemi e Prospettive, Atti del V Congresso Internazionale di Numismatica e di Storia Monetaria, Padova, 17-19 marzo 2016*, *Numismatica Patavina* 13, Padova 2016, 43-56.
- Weber Col.: L. Forrer, *Descriptive Catalogue of the Collection of Greek Coins formed by Sir Hermann Weber 1-3*, London 1922-9.
- Davidson – Thompson 1943: G. R. Davidson – D. B. Thompson, *Small Objects from the Pnyx I, Hesperia Suppl. VII*, Princeton 1943, (reprinted Amsterdam 1975).
- Wilkes – Fisher-Hansen 2004: J. Wilkes – T. Fisher-Hansen, “The Adriatic”, in M.H. Hansen – T. H. Nielsen (eds), *An Inventory of Archaic and Classical ‘Poleis’*, Oxford 2004, 321-337.
- Williams – Ogden 1994: D. Williams – J. Ogden, *Greek Gold. Jewellery of the Classical World*, New York 1994.
- Ziskowski 2014: A. Ziskowski, “The Bellerophon Myth in Early Corinthian History and Art”, *Hesperia* 83 (1), 2014, 81-102.

